

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Για την Θεματική Ενότητα

"Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ"

ΟΡΘ51

ΠΑΤΡΑ 2004

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Θ.Ε. «Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα» (ΟΡΘ 51)

Τα παρακάτω παράλληλα κείμενα συμπληρώνουν το εκπαιδευτικό υλικό που περιέχεται στους τόμους που προσφέρονται από το ΕΑΠ, και αποτελούν τμήμα της εξεταστέας ύλης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α

1. Ακανθόπουλος Π. Ι., *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη (Β' εκδ.), Θεσσαλονίκη 1991, σ. 25, 31, 51, 53, 55, 59, 63, 65, 83, 87, 95, 97, 137, 139, 237, 239, 243, 245, 389,
2. Αλιβιζάτος Α. Σ., *Οι Ιεροί Κανόνες και οι Εκκλησιαστικοί Νόμοι*, εκδ. Βιβλιοθήκη Αποστολικής Διακονίας (Β' εκδ.), Αθήνα 1949, σ. 58-59, 143-144, 174-175.
3. Πρακτικά της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου (Κωνσταντινούπολη 1872), εκδ. Mansi, τόμος 45, στήλες 461-495.

ΜΕΡΟΣ Β

4. «Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος της 8/18 Μαρτίου 1908», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 28, 1908, σ. 180-184.
5. «Πρακτικά της Ι.Σ. της Εκκλησίας της Ελλάδας (26/5/1908), Εγκύκλιοι της Εκκλησίας της Ελλάδας (Α.Π. 405/1686/26-5-1908 και 438/1687/26-5-1908)», στο Στράγκα Θ.Α. Αρχιμανδρίτου, *Εκκλησίας Ελλάδος Ιστορία εκ Πηγών Αψευδών 1817-1967*, Α' τόμος, Β' έκδοσις, Αθήναι 1987, σ. 546-547, 552.
6. «Πρακτικά της Ι.Σ. της Εκκλησίας της Ελλάδας (4/8/1918), Πράξη Ίδρυσης της "Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής", Συνοδική Πράξη Πληρεξουσιότητας προς το Μητροπολίτη Αθηνών Μελέτιο Μεταξάκη», στο Στράγκα Θ.Α. Αρχιμανδρίτου, *Εκκλησίας Ελλάδος Ιστορία εκ Πηγών Αψευδών 1817-1967*, Β' τόμος, Αθήναι 1970, σ. 845-846.
7. «Πατριαρχική και Συνοδική Πράξις της 1/14 Μαρτίου 1922», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, Έτος ΜΒ' Αριθ.-11, 19-3-1922, σ. 129-130.
8. «Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος ιδρύσεως της "Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αμερικής Βορείου και Νοτίου" (1922)», *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, 42, 1922, σ. 218-220.
9. «Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος ιδρύσεως της "Ιεράς Μητροπόλεως Θυατείρων και Εξαρχείας Ευρώπης Δυτικής και Κεντρίας" (1922)», στο Foundation for Hellenism in Great Britain, *Texts and Studies*, Vol. I, Thyateira House, London 1982, σ. 49-51.
10. «Γράμμα (Αρ. 1551/2639, 22 Ιουνίου/5 Ιουλίου 1927) του Πατριάρχη Αλεξάνδρειας Μελέτιου Β' Μεταξάκη προς την Αρχιερατική Σύνοδο της "Υπερόριας Ρωσικής Εκκλησίας"», στο Αρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας Μεθοδίου, *Θεολογικάί και Ιστορικάί Μελέται, Συλλογή Δημοσιευμάτων*, τόμος πέμπτος, Αθήναι 1984, σ. 14-18.
11. «Πατριαρχικό και Συνοδικό Γράμμα (Α.Π. 346/17 Φεβρουαρίου 1931) περί της προσωρινής υπαγωγής των "ρωσικών ορθόδοξων παροικιών της Δυτικής Ευρώπης" στο Οικουμενικό Πατριαρχείο», *Ορθοδοξία*, 6, 1931, σ. 165-166.

12. «Πατριαρχικό και Συνοδικό Γράμμα (Α.Π. 73/22 Ιανουαρίου 1971) επανασύνδεσης των "ρωσικών ορθόδοξων παραιοικών της Δυτικής Ευρώπης" στο Οικουμενικό Πατριαρχείο», *Επίσκεψις*, Αρ. 25 - 23/2/1971, σ. 14-16.

ΜΕΡΟΣ Γ

13. Εγκριθέν Κείμενον της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής 10-17/11/1990, *Επίσκεψις*, Αρ. 452 της 15/1/1991, σ. 21-22.
14. Εγκριθέν Κείμενον και Ανακοινωθέν της Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικής Επιτροπής 7-13/11/1993, *Επίσκεψις*, Αρ. 498 της 30/11/1993, σ. 23-26.

ΜΕΡΟΣ Δ

15. Εγκύκλιος συνοδική προς τας απανταχού Εκκλησίας του Χριστού (1920)
16. Εγκύκλιος πατριαρχική (21 Ιανουαρίου 1925/αρ.88)
17. Διάγγελμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί τη εικοσιπενταετηρίδι του Π.Σ.Ε. (1973)
18. Μήνυμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου επί τη τεσσαρακονταετηρίδι του Π.Σ.Ε. (1988)
19. Μήνυμα της ι' γενικής συνελεύσεως της *Διασκέψεως Ευρωπαϊκών Εκκλησιών* (1922)
20. Οδηγίες του *Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών* για τον διάλογο με τους λαούς ζωσών πίστεων και ιδεολογιών (1979) - απόσπασμα
21. Πατριαρχικό μήνυμα προς τη γ' ακαδημαϊκή συνάντηση ιουδαϊσμού και ορθοδοξίας (1993)
22. Συμπεράσματα της δ' ακαδημαϊκής συνάντησης ιουδαϊσμού και ορθοδοξίας (1999)
23. Συμπεράσματα της ε' ακαδημαϊκής συνάντησης ισλάμ και ορθοδοξίας (1993)
24. Πατριαρχικός χαιρετισμός προς την η' ακαδημαϊκή συνάντηση ισλάμ και ορθοδοξίας (1997)
25. Πατριαρχική εγκύκλιος του 1902
26. Κείμενο της γ' προσυνοδικής *διασκέψεως* σχετικό με την αναπροσαρμογή των περί νηστείας διατάξεων (1986)
27. Ανακοινωθέν της γ' προσυνοδικής *διασκέψεως* αναφερόμενο στην συμβολή της ορθοδοξίας στην επικράτηση της ειρήνης, δικαιοσύνης, ελευθερίας και αγάπης (1986)

ΜΕΡΟΣ Ε

28. Φειδάς Βλ. Ι., «Το "Αυτοκέφαλον" και το "Αυτόνομον" εν τη Ορθοδόξω Εκκλησία», *Νέα Σιών*, τεύχος 71, 1979, σ. 7-30.
29. Juster A., «Το οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως η Ελλάδα και η Τουρκία», *Σύναξη*, τεύχος 35, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1990, σ. 85-94.
30. Ζηζιούλας Ι. (Μητροπολίτης Περγάμου), «Ο Συνοδικός Θεσμός», στο *Τιμητικόν Αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτη Κίτρους Βαρνάβαν επί τη 25ετηρίδι της Αρχιερατείας του*, Αθήνα 1980, σ.163-190.

Απαγορεύεται η ανατύπωση και κάθε μορφής αναπαραγωγή των κειμένων αυτών, τα οποία προορίζονται αποκλειστικά για τη διδασκαλία και τις εξετάσεις των φοιτητών του ΕΑΠ.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

(από τη Β' έκδοση: Ακανθόπουλος Π., *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης, 1991) Οι σελίδες δίπλα στους κανόνες παραπέμπουν στις φωτοτυπίες της έκδοσης αυτής.

Αποστολικοί κανόνες

14ος.....σ.	25
34ος.....σ.	31
35ος.....σ.	31

Κανόνες Α' Οικουμενικής συνόδου (Νίκαια 325)

4ος.....σ.	51
6ος.....σ.	53
8ος.....σ.	55
15ος.....σ.	59

Κανόνες συνόδου Αντιοχείας (341)

9ος.....σσ.	237-239
16ος.....σ.	243
19ος.....σσ.	243-245

Κανόνες Β' Οικουμενικής συνόδου (Κωνσταντινούπολη 381)

2ος.....σ.	63-65
3ος.....σ.	65

Κανόνες Δ' Οικουμενικής συνόδου (Χαλκηδόνα 451)

5ος.....σ.	83
12ος.....σ.	87
28ος.....σ.	95-97

Κανόνες συνόδου Καρθαγένης (419)

118ος(119).....σ.	389
-------------------	-----

Κανόνες Πενθέκτης (Έν Τρούλλω) Οικουμενικής συνόδου (Κωνσταντινούπολη 691/692)

36ος.....σ.	137
39ος.....σ.	139

Κανών 13

Αν είναι ήδη αφορισμένος, να γίνει πιο έντονος ο αφορισμός εναντίον του, γιατί είπε ψέματα και εξαπάτησε την εκκλησία του Θεού.

Κανών 14

Να μην επιτρέπεται ο επίσκοπος να εγκαταλείψει τη δική του επαρχία και να εφορμήσει σε άλλη κι αν ακόμη αναγκάζεται από περισσοτέρους (να το κάνει αυτό), αν δεν υπάρχει κάποια εύλογη αιτία, η οποία να τον εξαναγκάζει να το κάνει αυτό με την ιδέα ότι μπορεί αυτός να συμβάλει με την ευσεβή διδασκαλία του ώστε να υπάρξει στους εκεί κάποιο μεγαλύτερο όφελος· και αυτό όμως να μην το κάνει με πρωτοβουλία δική του, αλλά με απόφαση πολλών επισκόπων και μετά από πολύ μεγάλη παράκληση.

Κανών 15

Αν κάποιος πρεσβύτερος ή διάκονος ή γενικά κάποιος από τον κατάλογο των κληρικών εγκαταλείψει τη δική του επαρχία και πάει σε άλλη, και έχοντας μετοικήσει ολότελα ζει σε άλλη επαρχία παρά τη γνώμη του επισκόπου στον οποίο ανήκει, αυτόν τον προστάζουμε να μην ασκεί πια κανένα λειτουργήμα της ιεροσύνης, προπάντων αν, ενώ αυτόν τον καλεί ο ίδιος ο επίσκοπος να επανέλθει, αυτός δεν υπακούει επιμένοντας στην παράβασή του· ως λαϊκός όμως να βρίσκεται εκεί σε «κοινωνία».

Κανών 16

Αν ο επίσκοπος στον οποίο καταφεύγουν (τέτοιοι κληρικοί) χωρίς να λογαριάσει καθόλου την αργία που έχει οριστεί εναντίον τους, τους δεχτεί ως κληρικούς, να αφορίζεται, γιατί με το παράδειγμά του εισάγει την αταξία.

Κανών 17

Αυτός που μετά το βάπτισμα παντρεύτηκε δύο φορές ή απέκτησε παλλακίδα δεν μπορεί να είναι επίσκοπος ή πρεσβύτερος ή διάκονος ή γενικά να συγκαταλέγεται στον ιερατικό κατάλογο.

Κανών 32

Αν κάποιος πρεσβύτερος ή διάκονος αφοριστεί από επίσκοπο, αυτός να μην επιτρέπεται να γίνει δεκτός από άλλον (επίσκοπο), παρά μόνο από τον επίσκοπο που τον αφόρισε, εκτός αν τύχει να πεθάνει ο επίσκοπος που τον αφόρισε.

Κανών 33

Κανένας επίσκοπος ή πρεσβύτερος ή διάκονος από ξένη επαρχία να μη γίνεται δεκτός χωρίς συστατικά γράμματα· κι αν ακόμη προσαχθούν αυτά, να εξεταστούν· κι αν διακηρύττουν την ευσέβεια να γίνονται δεκτοί· αν όχι, δώστε τους τα απαραίτητα και μην τους δεχτείτε σε «κοινωνία»· γιατί πολλά συμβαίνουν από συναισθηματισμό.

Κανών 34

Οι επίσκοποι κάθε επαρχίας πρέπει να γνωρίζουν αυτόν που είναι πρώτος ανάμεσά τους και να θεωρούν αυτόν ως κεφαλή και να μην κάμνουν τίποτε παραπάνω χωρίς τη γνώμη εκείνου· αλλά ο καθένας να κάμνει μόνο εκείνα, όσα του καθορίζει (ο ανώτερός του) για την επαρχία του και για τις πόλεις που ανήκουν σ' αυτήν. Αλλά ούτε κι εκείνος να κάμνει κάτι χωρίς τη γνώμη ολονών. Γιατί έτσι θα υπάρχει ομόνοια και θα δοξαστεί ο Θεός «διά Κυρίου εν Άγίω Πνεύματι»· ο Πατέρας και ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα.

Κανών 35

Να μην τολμάει ο επίσκοπος να χειροτονεί έξω από τα όρια της επισκοπής του στις πόλεις και κωμοπόλεις που δεν υπάγονται σ' αυτόν· αν όμως αποκαλυφθεί ότι το έχει κάνει αυτό παρά τη γνώμη αυτών που εξουσιάζουν εκείνες τις πόλεις ή τις κωμοπόλεις, να καθαιρείται και ο ίδιος και αυτοί, τους οποίους χειροτόνησε.

Κανών 36

Αν κάποιος που χειροτονήθηκε επίσκοπος δεν αποδέχεται το λειτουργημά του και τη φροντίδα του λαού που του έχει ανατεθεί, αυτός να είναι αφορισμένος ώσπου να τα αποδεχτεί· το ίδιο και ο πρεσβύτερος και ο διάκονος. Αν όμως φύγει και δε δεχτεί όχι από προσωπική του κρίση, αλλά εξαιτίας της κακίας του λαού, αυτός να μένει επίσκοπος, αλλά να αφορίζεται ο κλήρος της πόλης, επειδή δε διαπαιδαγώγησε τέτοιο ανυπότακτο λαό.

Κανών 2

Επειδή πολλά συνέβησαν παρά τον εκκλησιαστικό κανόνα από βιασύνη των ανθρώπων που την επέβαλλε η ανάγκη ή άλλοι λόγοι, με αποτέλεσμα τους εθνικούς που πρόσφατα προσχώρησαν στην πίστη και που κατηχήθηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, αμέσως να τους οδηγούν στο πνευματικό λουτρό και να τους προάγουν στο επισκοπικό αξίωμα ταυτόχρονα με το βάπτισμα ή στο αξίωμα του πρεσβυτέρου, αποφασίστηκε ότι είναι σωστό να μη γίνεται τίποτε τέτοιο στο εξής· άλλωστε είναι απαραίτητος και ο χρόνος για τον κατηχούμενο και, μετά το βάπτισμα, μεγαλύτερη δοκιμασία. Γιατί είναι σαφής η αποστολική γραπτή εντολή που λέει: «να μην είναι καινούριος στην πίστη για να μην το πάρει απάνω του και καταδικαστεί και αυτοπαγιδευτεί όπως ο διάβολος». Και αν, καθώς περνάει ο καιρός, βρεθεί κάποιο ψυχικό αμάρτημα σχετικά με το πρόσωπο και αποδειχτεί από δύο ή τρεις μάρτυρες, να παυτεί αυτός από τον κλήρο. Όποιος τα παραβαίνει αυτά, θα κινδυνέψει σχετικά με την ιδιότητά του ως κληρικού, γιατί δείχνει αλαζονεία προς τη μεγάλη σύνοδο.

Κανών 3

Η μεγάλη σύνοδος απαγόρευσε γενικά, ώστε να μην επιτρέπεται ούτε σε επίσκοπο ούτε σε πρεσβύτερο ούτε σε διάκονο ούτε γενικά σε κάποιον από τους κληρικούς να έχει μέσα στο σπίτι του ξένη γυναίκα και να συγκατοικεί μ' αυτήν, εκτός βέβαια αν είναι μητέρα του ή αδερφή του ή θεία του ή πρόσωπα μόνο που είναι υπεράνω υποψίας.

Κανών 4

Ο επίσκοπος προπάντων ταιριάζει να εκλέγεται απ' όλους τους επισκόπους της επαρχίας· αν αυτό είναι δύσκολο ή εξαιτίας κατεπείγουσας ανάγκης ή εξαιτίας μακρού δρόμου, τότε να συγκεντρώνονται οπωσδήποτε τρεις στον ίδιο τόπο και, αφού ληφθεί υπόψη και η ψήφος των απόντων και αφού οι απόντες πάρουν μέρος στην ψηφοφορία με επιστολές, τότε να γίνεται η χειροτονία. Και το κύρος των ενεργειών αυτών να δίνεται στο μητροπολίτη κάθε επαρχίας.

Κανών 5

Σχετικά μ' αυτούς που έγιναν «ακοινώνητοι» από τους επισκόπους κάθε επαρχίας, είτε είναι κληρικοί είτε λαϊκοί, ας ισχύει η απόφαση σύμφωνα με τον κανόνα που ορίζει όσοι αφορίστηκαν από κάποιους (επισκόπους) να μη γίνονται δεκτοί από άλλους (επισκόπους). Όμως να εξετάζεται μήπως έχουν αφοριστεί εξαιτίας μικροψυχίας ή φιλονικίας ή κάποιας παρόμοιας εμπάθειας του επισκόπου. Για να εξετάζεται λοιπόν αυτό όπως αρμόζει, αποφασίστηκε ότι είναι καλό κάθε έτος να γίνονται σύνοδοι σε κάθε επαρχία δύο φορές το χρόνο, για να εξετάζονται τα τέτοιου είδους ζητήματα από κοινού, αφού συγκεντρωθούν όλοι οι επίσκοποι της επαρχίας στον ίδιο τόπο, και έτσι αυτοί που δικαιολογημένα κατά κοινή ομολογία έχουν συναντήσει την αντίδραση του επισκόπου να φανούν σε όλους ότι δικαιολογημένα έχουν αποκλειστεί από τη ζωή της εκκλησίας, ώσπου η σύνοδος των επισκόπων να αποφασίσει να εκφέρει γι' αυτούς φιλανθρωπότερη κρίση. Οι σύνοδοι να γίνονται μία πριν από τη σαρακοστή, για να προσφέρεται στο Θεό καθαρό το δώρο, αφού εκλείψει κάθε μικροψυχία, και η δεύτερη την εποχή του φθινοπώρου.

Κανών 6

Να φυλάγονται οι παλιές συνήθειες που ίσχυαν στην Αίγυπτο και στη Λιβύη και στην Πεντάπολη, ώστε ο επίσκοπος Αλεξανδρείας να έχει την εξουσία όλων των επισκόπων των παραπάνω επαρχιών· γιατί αυτή η συνήθεια ισχύει και για τον επίσκοπο της Ρώμης. Με παρόμοιο τρόπο να διατηρούνται τα πρεσβεία στις εκκλησίες και στην Αντιόχεια και στις άλλες επαρχίες. Γενικά φανερό είναι το εξής: ότι, αν κάποιος γίνει επίσκοπος χωρίς τη (σύμφωνη) γνώμη του μητροπολίτη, η μεγάλη σύνοδος όρισε ότι αυτός δεν πρέπει να είναι επίσκοπος. Αν ωστόσο στην κοινή απόφαση όλων, η οποία είναι λογική και σύμφωνη με τον εκκλησιαστικό κανόνα, δύο ή τρεις διαφωνούν εξαιτίας τάσης για φιλονικία, να υπερισχύει η απόφαση των περισσοτέρων.

Κανών 7

Επειδή έχει επικρατήσει η συνήθεια και η αρχαία παράδοση, ώστε να τιμάται ο επίσκοπος της Αιλίας, ας εξακολουθήσει να έχει την τιμή η μητρόπολη διατηρώντας το κύρος της.

Κανών 8

Σχετικά μ' αυτούς που ονόμαζαν κάποτε τους εαυτούς τους Καθαρούς, και που προσέρχονται στην καθολική και αποστολική εκκλησία, αποφασίστηκε από την αγία και μεγάλη σύνοδο να χειροθετούνται αυτοί και να παραμένουν έτσι στον κλήρο. Προπάντων ταιριάζει να «ομολογήσουν» αυτοί εγγράφως το εξής, ότι δηλαδή θα συμφωνήσουν και θ' ακολουθήσουν τα δόγματα της καθολικής και αποστολικής εκκλησίας· δηλαδή και με τους διγάμους να συναναστρέφονται και με όσους έχουν παραστρατήσει σε περίοδο διωγμού, για τους οποίους και χρονικό διάστημα έχει ταχθεί και χρόνος έχει οριστεί, ώστε ν' ακολουθούν αυτοί σε όλα τα δόγματα της καθολικής εκκλησίας. Όπου λοιπόν όλοι αυτοί βρίσκονταν ως κληρικοί μόνοι χειροτονημένοι είτε σε χωριά είτε σε πόλεις, θα παραμένουν με την ίδια ιδιότητα. Αν όμως προσέρχονται κάποιοι ενώ υπάρχει επίσκοπος της καθολικής εκκλησίας ή πρεσβύτερος, είναι ολοφάνερο ότι ο επίσκοπος της εκκλησίας θα έχει το αξίωμα του επισκόπου· κι αυτός που ονομάζεται επίσκοπος στον κύκλο των λεγόμενων Καθάρων, θα έχει το αξίωμα του πρεσβυτέρου· εκτός αν αποφασίσει ο επίσκοπος να συμμετέχει και αυτός (ο Καθαρός) στο αξίωμα μόνο κατ' όνομα. Αν αυτό δεν του αρέσει θα επινοήσει θέση ή χωρεπισκόπου ή πρεσβυτέρου, για να φαίνεται γενικά ότι ανήκει στον κλήρο· για να μη βρίσκονται στην (ίδια) πόλη δύο επίσκοποι (μαζί).

Κανών 9

Αν κάποιοι έγιναν πρεσβύτεροι χωρίς να εξεταστούν ή, αφού εξετάστηκαν, ομολόγησαν τα σφάλματά τους και, παρά το ότι ομολόγησαν αυτοί, τους χειροτόνησαν άνθρωποι ενεργώντας κατά παράβαση του κανόνα, αυτούς ο κανών δεν τους δέχεται· γιατί η καθολική εκκλησία απαιτεί το αδιάβλητο.

Κανών 10

Αν κάποιοι απ' αυτούς που αρνήθηκαν το Χριστό χειροτονήθηκαν από άγνοια αυτών που τους χειροτόνησαν ή και παρ' όλο που το γνώριζαν αυτοί που τους χειροτόνησαν, αυτό δεν εμποδίζει τον εκκλησιαστικό κανόνα· γιατί, αφού γίνουν γνωστοί, καθαιρούνται.

πέθαινε και κοινώνησε, ζήσει και βρίσκεται πάλι ανάμεσα στους ζωντανούς, να συμμετέχει μόνο στην κοινή προσευχή. Γενικά και σχετικά με οποιονδήποτε κινδυνεύει να πεθάνει όταν ζητάει να συμμετάσχει στη θεία Ευχαριστία, ο επίσκοπος ύστερα από εξέταση να τον μεταλαμβάνει.

Κανών 14

Σχετικά με τους «κατηχουμένους» που παρέπεσαν, αποφάσισε η αγία και μεγάλη σύνοδος να μείνουν στην τάξη των «ακρωμένων» μόνο για τρία χρόνια και ύστερα απ' αυτά να προσεύχονται μαζί με τους «κατηχουμένους».

Κανών 15

Εξαιτίας των πολλών ταραχών και ξεσηκωμών που προκαλούνται αποφασίστηκε απ' όλους να κατασταλεί η συνήθεια που επινοήθηκε σε κάποια μέρη παρά τον αποστολικό κανόνα, ώστε να μη μεταβαίνει από πόλη σε πόλη ούτε επίσκοπος ούτε προσβύτερος ούτε διάκονος. Αν όμως κάποιος επιχειρήσει κάτι τέτοιο ύστερα απ' αυτόν τον κανόνα της αγίας και μεγάλης συνόδου ή προβεί σε κάποια τέτοια ενέργεια, να ακυρωθεί εξ' ολοκλήρου η ενέργειά του και να αποκατασταθεί ο επίσκοπος ή ο πρεσβύτερος στην εκκλησία, στην οποία χειροτονήθηκε.

Κανών 16

Όσοι πρεσβύτεροι ή διάκονοι ή γενικά κληρικοί ριψοκινδυνεύουν χωρίς να έχουν το φόβο του Θεού μπροστά στα μάτια τους και αγνοώντας τον εκκλησιαστικό κανόνα αναχωρήσουν από τη δική τους εκκλησία, αυτοί δεν πρέπει να γίνονται δεκτοί με κανέναν τρόπο σε άλλη εκκλησία· πρέπει όμως ν' αναγκάζονται με κάθε τρόπο να επιστρέφουν στις επαρχίες τους· διαφορετικά, αν επιμένουν, πρέπει να μένουν «ακοινωνήτοι». Αν πάλι τολμήσει κάποιος να υφαρπάξει κάποιον που ανήκει σε άλλον (επίσκοπο) και τον χειροτονήσει στη δική του εκκλησία, παρ' όλο που δε δίνει τη συγκατάθεσή του ο επίσκοπός του, απ' τον οποίο έφυγε ο κληρικός στον οποίο αναφέρεται ο κανόνας, να είναι άκυρη η χειροτονία.

Κανών 17

Επειδή πολλοί κληρικοί επιδιώκοντας την πλεονεξία και την αι-

διακόνισσες που συγκαταριθμήθηκαν στο σχήμα επειδή δεν έχουν ούτε κάποια χειροθεσία, και επομένως πρέπει να περιλαμβάνονται οπωσδήποτε ανάμεσα στους λαϊκούς.

Κανών 20

Επειδή κάποιοι γονατίζουν την Κυριακή και τις μέρες της Πεντηκοστής, αποφάσισε η αγία σύνοδος οι πιστοί να προσεύχονται στο Θεό όρθιοι, για να τηρούνται όλα σε κάθε επαρχία με όμοιο τρόπο.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Κανών 1

Οι άγιοι Πατέρες που συνήλθαν στην Κωνσταντινούπολη αποφάσισαν να μην αθετήσουν την πίστη των τριακοσίων δέκα οκτώ Πατέρων που συνήλθαν στη Νίκαια της Βιθυνίας, αλλά να παραμένει εκείνη έγκυρη, και να αναθεματιστεί κάθε αίρεση και ειδικότερα των Ευνομιανών ή Ευδοξιανών φυσικά και των Ημιαρειών ή Πνευματομάχων βέβαια και των Σαβελλιανών και των Μαρκελλιανών και των Φωτεινιανών και των Απολλιναριστών.

Κανών 2

Οι επίσκοποι που ξεπερνούν τα όρια της διοίκησής τους να μην πηγαίνουν σε εκκλησίες που δεν ανήκουν στα όρια της δικαιοδοσίας τους και να μη φέρνουν σύγχυση στις εκκλησίες αλλά σύμφωνα με τους κανόνες ο επίσκοπος Αλεξανδρείας να διοικεί μόνο όσα συμβαίνουν στην Αίγυπτο και οι επίσκοποι της ανατολής να διοικούν μόνο την Ανατολή και να τηρούνται τα πρεσβεία για την εκκλησία των Αντιοχέων σύμφωνα με τους κανόνες της συνόδου της

Νίκαιας· και οι επίσκοποι της Ασιανής διοίκησης να διοικούν μόνο τα της Ασιανής· και οι επίσκοποι του Πόντου μόνο τα του Πόντου· και οι επίσκοποι της Θράκης να διοικούν τα της Θράκης. Επίσκοποι απρόσκλητοι να μην πηγαίνουν σε άλλη επαρχία, για να χειροτονήσουν υπερβαίνοντας τα όρια της εξουσίας τους ή για να διευθετήσουν κάποιες άλλες εκκλησιαστικές υποθέσεις. Με την τήρηση του παραπάνω κανόνα σχετικά με τις διοικήσεις είναι φανερό ότι τις υποθέσεις κάθε επαρχίας θα τις διευθετήσει η σύνοδος της επαρχίας σύμφωνα με όσα έχουν οριστεί στη σύνοδο της Νίκαιας. Και οι εκκλησίες του Θεού που βρίσκονται σε χώρες βαρβαρικών εθνών πρέπει να διοικούνται σύμφωνα με την επικρατούσα συνήθεια των Πατέρων.

Κανών 3

Ο επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως βέβαια να έχει τα πρεσβεία τιμής μετά τον επίσκοπο της Ρώμης, επειδή η Κωνσταντινούπολη είναι η νέα Ρώμη.

Κανών 4

Σχετικά με το Μάξιμο τον Κυνικό και την αναταραχή που προκλήθηκε εξαιτίας του στην Κωνσταντινούπολη: ούτε ο Μάξιμος να γίνει ή να είναι επίσκοπος ούτε όσοι χειροτονήθηκαν απ' αυτόν σε οποιοδήποτε ιερατικό βαθμό, επειδή ακυρώθηκαν όλα όσα τον αφορούν και όσα έγιναν απ' αυτόν.

Κανών 5

Δεχτήκαμε τα σχετικά με τον τόμο των δυτικών και αυτούς που συνήλθαν στην Αντιόχεια και ομολογούν μία θεότητα Πατρός και Υιού και Αγίου Πνεύματος.

Κανών 6

Επειδή πολλοί θέλοντας να προκαλέσουν σύγχυση στην εκκλησιαστική τάξη και να την ανατρέψουν, επινοούν με εχθρικό και σκοφαντικό τρόπο κάποιες κατηγορίες εναντίον των ορθοδόξων επισκόπων που διοικούν τις εκκλησίες μη επιχειρώντας να κάνουν τίποτε άλλο, παρά να μολύνουν τις υπολήψεις των ιερέων και να προκαλέσουν ταραχές στον ειρηνικό λαό, γι αυτό θεώρησε καλό η αγία σύνοδος των επισκόπων που συνήλθαν στην Κωνσταντινούπολη να

να γίνει απαραίτητα επίτροπος ανηλίκων παιδιών ή αν ο επίσκοπος της πόλης επιτρέψει να φροντίζει εκκλησιαστικές υποθέσεις ή ορφανά ή απροστάτευτες χήρες και πρόσωπα που προπάντων χρειάζονται την εκκλησιαστική βοήθεια για το φόβο του Θεού. Κι αν κάποιος στο εξής παραβαίνοντας αυτά που ορίστηκαν ασχοληθεί με τέτοιες υποθέσεις, αυτός να υπόκειται σε εκκλησιαστικά «επιτίμια».

Κανών 4

Αυτοί που αληθινά και με ειλικρίνεια ακολουθούν το μοναστικό βίο, να θεωρούνται άξιοι της τιμής που τους αρμόζει. Επειδή όμως κάποιοι χρησιμοποιώντας την ιδιότητα του μοναχού περιοδεύουν χωρίς ειδική εντολή στις πόλεις και διαταράσσουν τις εκκλησίες και τις κοσμικές υποθέσεις, και ακόμη επιχειρούν να ιδρύουν προς όφελός τους μοναστήρια, αποφασίστηκε κανένας πουθενά να μη χτίζει ούτε να ιδρύει μοναστήρι ή ευκτήριο οίκο χωρίς τη γνώμη του επισκόπου της πόλης· και όσοι σε κάθε πόλη και χωριό είναι μοναχοί, να υποτάσσονται στον επίσκοπο και να ασπάζονται την ησυχία και να προσέχουν μόνο στη νηστεία και στην προσευχή μένοντας καρτερικά στους τόπους που τάχθηκαν ως μοναχοί· και να μην παρενοχλούν εκκλησιαστικές ή κοσμικές υποθέσεις ούτε να περιπλέκονται σ' αυτές εγκαταλείποντας τα μοναστήρια τους εκτός κι αν κάποτε τους επιτραπεί από τον επίσκοπο της πόλης εξαιτίας ανάγκης· και κανένας δούλος να μη γίνεται δεκτός στα μοναστήρια για να μονάσει χωρίς τη γνώμη του κυρίου του· και όποιος παραβαίνει αυτόν τον κανόνα μας, ορίσαμε να είναι «ακοινώνητος», για να μη βλασφημέται το όνομα του Θεού. Ο επίσκοπος λοιπόν της πόλης πρέπει να προνοεί για τα μοναστήρια.

Κανών 5

Σχετικά με τους επισκόπους ή κληρικούς που μεταβαίνουν από πόλη σε πόλη απαφασίστηκε να ισχύουν οι κανόνες που ορίστηκαν γι' αυτούς από τους άγιους Πατέρες.

Κανών 6

Κανένας να μη χειροτονείται αόριστα ούτε πρεσβύτερος ούτε διάκονος ούτε γενικά κάποιος από το εκκλησιαστικό τάγμα, παρά μόνο αν χειροτονείται ειδικά σε εκκλησία πόλης ή χωριού ή σε εκκλησία στο όνομα μάρτυρα ή σε μοναστήρι. Και όσοι χειροτονού-

χρονα σε εκκλησίες δύο πόλεων, δηλαδή σ' αυτήν όπου αρχικά χειροτονήθηκε και σ' αυτήν που κατέφυγε, γιατί τάχα ήταν μεγαλύτερη, εξαιτίας κενόδοξης επιθυμίας. Όσοι λοιπόν το κάνουν αυτό να αποκαθίστανται στη δική τους εκκλησία, στην οποία αρχικά χειροτονήθηκαν, και εκεί μόνο να λειτουργούν. Αν όμως κάποιος μετατέθηκε κιάλας από μία εκκλησία σε άλλη, να μην έχει καμιά επικοινωνία με τα πράγματα της προηγούμενης εκκλησίας, δηλαδή των εκκλησιών στο όνομα μαρτύρων ή των πτωχοκομείων ή των ξενοδοχείων που υπόκεινται σ' αυτήν. Και όσοι τολμούν ύστερα από τον κανόνα της μεγάλης και οικουμενικής αυτής συνόδου να κάνουν κάτι απ' αυτά που τώρα απαγορεύονται, η αγία σύνοδος όρισε να καθαιρούνται.

Κανών 11

Όλοι οι φτωχοί και αυτοί που χρειάζονται βοήθεια ορίσαμε να πορεύονται παίρνοντας μόνο «ειρηνικές» εκκλησιαστικές επιστολές ύστερα από εξέταση και όχι «συστατικές»· γιατί οι «συστατικές» επιστολές ταιριάζει να παρέχονται μόνο σε πρόσωπα που έχουν υπόληψη.

Κανών 12

Πληροφορηθήκαμε ότι κάποιιοι παρά τους εκκλησιαστικούς θεσμούς προσφεύγοντας σε βασιλιάδες διαίρεσαν τη μία επαρχία σε δύο με βασιλικές διαταγές, ώστε εξαιτίας αυτού να υπάρχουν στην ίδια επαρχία δύο μητροπολίτες. Όρισε λοιπόν η αγία σύνοδος στο εξής να μη τολμά τίποτε τέτοιο ο επίσκοπος, γιατί όποιος επιχειρεί κάτι τέτοιο, θα καθαιρείται. Κι όσες πόλεις με βασιλικά γράμματα τιμήθηκαν ήδη με το όνομα της μητρόπολης, να απολαμβάνουν μόνο την τιμή· το ίδιο και ο επίσκοπος που διοικεί αυτήν την εκκλησία, ώστε να διαφυλάττονται δηλαδή τα δικαιώματα που ανήκουν στην αληθινή μητρόπολη.

Κανών 13

Να μη λειτουργούν με κανέναν τρόπο και πουθενά ξένοι κληρικοί και αναγνώστες σε άλλη πόλη χωρίς «συστατικές» επιστολές του επισκόπου τους.

ροτονίες των επισκόπων μέσα σε τρεις μήνες, εκτός κι αν κατάστα-
ση ανάγκης κάνει ώστε να παραταθεί το χρονικό διάστημα της ανα-
βολής. Κι αν δεν το κάνει αυτό, να υπόκειται αυτός σε εκκλησιαστι-
κά «επιτίμια». Τα έσοδα ωστόσο της εκκλησίας που χηρεύει να φυ-
λάγονται ακέραια από τον οικονόμο της ίδιας εκκλησίας.

Κανών 26

Επειδή, όπως ακούσαμε, σε κάποιες εκκλησίες οι επίσκοποι
χειρίζονται την εκκλησιαστική περιουσία χωρίς οικονόμους, αποφα-
σίστηκε κάθε εκκλησία που έχει επίσκοπο να έχει και οικονόμο από
το δικό της κλήρο, που να διαχειρίζεται την εκκλησιαστική περιου-
σία σύμφωνα με τη γνώμη του επισκόπου του, ώστε να μην είναι η
οικονομική διαχείριση της εκκλησίας χωρίς μάρτυρα και εξαιτίας
αυτής της κατάστασης να σκορπίζεται η περιουσία της και να απο-
δίδεται μομφή στην ιεροσύνη· αν δεν το κάνει αυτό, να υπόκειται
αυτός στους ιερούς κανόνες.

Κανών 27

Όσοι αρπάζουν γυναίκες λέγοντας ότι θα τις παντρευτούν ή
γίνονται συνεργοί ή σύμβουλοι σ' αυτούς που αρπάζουν (γυναίκες)
η αγία σύνοδος όρισε, αν είναι κληρικοί να εκπίπτουν από το βαθμό
τους, κι αν είναι λαϊκοί να αναθεματίζονται.

Κανών 28

Ακολουθώντας παντού τους κανόνες των αγίων Πατέρων και
γνωρίζοντας τον κανόνα που διαβάστηκε πρόσφατα των εκατό πε-
νήντα θεοφιλέστατων επισκόπων που συνήλθαν στη μνήμη του ευ-
σεβούς Μεγάλου Θεοδοσίου, ο οποίος έγινε βασιλιάς στη βασιλική
πόλη της Κωνσταντινούπολης τη Νέα Ρώμη, τα ίδια και εμείς ορί-
ζουμε και ψηφίζουμε σχετικά με τα πρεσβεία της αγιότατης εκκλη-
σίας της ίδιας Κωνσταντινούπολης και Νέας Ρώμης· άλλωστε δι-
καιολογημένα οι Πατέρες έχουν δώσει τα πρεσβεία στο θρόνο της
πρεσβύτερης Ρώμης, επειδή βασιλεύει εκείνη η πόλη. Έχοντας λοι-
πόν τον ίδιο σκοπό οι εκατό πενήντα θεοφιλέστατοι επίσκοποι απέ-
νειμαν τα ίσα πρεσβεία στον αγιότατο θρόνο της Νέας Ρώμης, κρί-
νοντας δικαιολογημένα, ώστε η πόλη που τιμήθηκε με βασιλεία και
σύγκλητο, απολαμβάνοντας και τα ίσα πρεσβεία με τη πρεσβύτερη

βασιλική πόλη Ρώμη, να μεγαλώνεται όπως εκείνη και στα εκκλησιαστικά πράγματα, καθώς είναι δεύτερη (στην τάξη) ύστερα από εκείνη. Και (ορίζουμε) μόνοι οι μητροπολίτες της διοίκησης του Πόντου και της Ασίας και της Θράκης και ακόμη και οι επίσκοποι των διοικήσεων που έχουν προαναφερθεί, οι οποίες βρίσκονται σε βαρβαρικά έθνη να χειροτονούνται από τον αγιότατο θρόνο της αγιότατης εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης που αναφέρθηκε πιο πάνω, δηλαδή ο κάθε μητροπολίτης των διοικήσεων που έχουν προαναφερθεί μαζί με τους επισκόπους της επαρχίας να χειροτονεί τους επισκόπους της επαρχίας, όπως έχει οριστεί από τους ιερούς κανόνες· και να χειροτονούνται, όπως ειπώθηκε, οι μητροπολίτες των διοικήσεων που προαναφέρθηκαν από τον αρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, ύστερα από ομόφωνες προτάσεις που έγιναν από τη σύνοδο σύμφωνα με τη συνήθεια, και οι οποίες απευθύνονται σ' αυτόν.

Κανών 29

Το να υποβιβάζει κανείς έναν επίσκοπο σε βαθμό πρεσβυτέρου είναι ιεροσυλία. Αν όμως κάποια δίκαιη κατηγορία τους απομακρύνει εκείνους από τη δράση της επισκοπής (τότε) δεν πρέπει να κατέχουν ούτε πρεσβυτέρου θέση. Κι αν απομακρύνθηκαν από το αξίωμα χωρίς να υπάρχει κάποια κατηγορία, να επιστρέψουν στο αξίωμα της επισκοπής.

Ο Ανατόλιος, ο ευλαβέστατος αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως είπε: «αυτοί που λέγεται ότι έχουν υποβιβαστεί από το επισκοπικό αξίωμα στην τάξη του πρεσβυτέρου, αν αποδεικνύονται ένοχοι από κάποιες εύλογες κατηγορίες, δικαιολογημένα δεν είναι άξιοι να έχουν ούτε την τιμή του πρεσβυτέρου· αν όμως υποβιβάστηκαν στον κατώτερο βαθμό χωρίς να υπάρχει κάποια εύλογη κατηγορία, δικαιώνονται; αν αποδειχτεί ότι ήσαν αθώοι, για να αναλάβουν πάλι το αξίωμα της επισκοπής και την ιεροσύνη».

Κανών 30

Επειδή οι ευλαβέστατοι επίσκοποι της Αιγύπτου ανέβαλαν να υπογράψουν προς το παρόν την επιστολή του οσιότατου αρχιεπισκόπου Λέοντος όχι ως αντιμαχόμενοι την καθολική πίστη, αλλά ισχυριζόμενοι ότι είναι συνήθεια στην Αιγυπτιακή διοίκηση να μην κάνουν τίποτε τέτοιο χωρίς τη γνώμη και την έγκριση του αρχιεπι-

τροπολίτης θα τα κρατήσει αυτά ακέραια, για να τα δώσει όλα πίσω στον επίσκοπο που θα χειροτονηθεί.

Κανών 36

Ανανεώνοντας όσα νομοθετήθηκαν από τους εκατόν πενήντα άγιους Πατέρες που συνήλθαν σ' αυτήν τη θεοφύλαχτη και βασιλική πόλη και από τους εξακοσίους τριάντα που συνήλθαν στη Χαλκηδόνα, ορίζουμε να απολαμβάνει ο θρόνος της Κωνσταντινούπολης τα ίσα πρεσβεία με το θρόνο της πρεσβύτερης Ρώμης και να μεγαλύνεται, όπως εκείνος, στα εκκλησιαστικά πράγματα και να είναι δεύτερος μετά από εκείνον, και ύστερα απ' αυτόν να αριθμείται ο θρόνος της μεγαλούπολης Αλεξάνδρειας, έπειτα ο θρόνος της Αντιόχειας και ύστερα απ' αυτόν ο θρόνος των Ιεροσολύμων.

Κανών 37

Επειδή σε διάφορες χρονικές περιόδους έχουν γίνει βαρβαρικές επιδρομές και εξαιτίας αυτού πάρα πολλές πόλεις υποδουλώθηκαν στους άνομους, ώστε από τότε να μη μπορέσει ο επίσκοπος της πόλης αυτής να καταλάβει το θρόνο του και να εγκατασταθεί σ' αυτόν με ιερατική θέση και έτσι να πράττει και να διενεργεί τις χειροτονίες και όλα τ' άλλα που ανήκουν στη δικαιοδοσία του επισκόπου σύμφωνα με την επικρατούσα συνήθεια, εμείς τηρώντας την τιμή και το σεβασμό στην ιεροσύνη και επειδή δε θέλουμε με κανέναν τρόπο να επενεργεί η επήρεια των εθνικών καταστροφικά για τα εκκλησιαστικά δικαιώματα, έχουμε αποφασίσει να τηρείται το αποκριμάτιστο για όσους χειροτονήθηκαν έτσι και δεν εγκαταστάθηκαν στους θρόνους τους εξαιτίας αυτού του λόγου, ώστε και χειροτονίες διαφόρων κληρικών να κάνουν σύμφωνα με όσα ορίζουν οι κανόνες και να έχουν την τιμή του επισκόπου και της καθέδρας, αλλά και κάθε διοίκηση που προέρχεται απ' αυτούς να είναι σίγουρη και νόμιμη. Γιατί δε θα περιοριστεί ο κανόνας της οικονομίας, επειδή από την περίσταση της ανάγκης προσδιόριστηκε η ακρίβειά του.

Κανών 38

Διατηρούμε και εμείς τον κανόνα εκείνον που θεσπίστηκε από τους Πατέρες μας και ορίζει τα εξής: αν κάποια πόλη ανακαινίστηκε ή θα ανακαινιστεί ξανά από τη βασιλική εξουσία, η τάξη των εκκλησιαστικών πραγμάτων να ακολουθεί τα πολιτικά και δημόσια πρότυπα.

Κανών 39

Επειδή ο αδερφός και συλλειτουργός μας Ιωάννης, ο πρόεδρος της νήσου Κύπρου, μαζί με το λαό του μετανάστευσε από το νησί, που έχουμε αναφέρει, στην επαρχία του Ελλησπόντου και εξαιτίας των βαρβαρικών επιδρομών και εξαιτίας του ότι έχει ελευθερωθεί από τη δουλεία των Εθνικών και κατατάχτηκε ως γνήσιος υπήκοος υπό τα σκήπτρα του χριστιανικότατου κράτους με την πρόνοια του φιλόανθρωπου Θεού και με το μόχθο του φιλόχριστου και ευσεβούς βασιλιά μας, αποφασίζουμε να διαφυλαχτούν χωρίς καινοτομίες τα προνόμια που παραχωρήθηκαν στο θρόνο του άντρα, που αναφέραμε προηγουμένως, από τους θεοφόρους Πατέρες οι οποίοι συνήλθαν παλαιότερα στην Έφεσο, ώστε η νέα πόλη του Ιουστινιανού να έχει τα δίκαια της Κωνσταντινούπολης και ο θεοφιλέστατος επίσκοπος που εγκαθίσταται σ' αυτήν, να προεδρεύει σε όλους όσοι κατοικούν στην επαρχία του ελλησπόντου, και να χειροτονείται από τους επισκόπους του σύμφωνα με την παλιά συνήθεια. Γιατί οι θεοφόροι Πατέρες μας έχουν αποφασίσει να διαφυλάττονται οι συνήθειες κάθε εκκλησίας, ώστε ο Επίσκοπος Κυζίκου να υπάγεται στον πρόεδρο της πόλης του Ιουστινιανού που αναφέρθηκε, κατά μίμηση και όλων των άλλων επισκόπων, οι οποίοι υπάγονται στο θεοφιλέστατο πρόεδρο της εκκλησίας Ιωάννη, που είπαμε παραπάνω, από τον οποίο θα χειροτονηθεί και ο επίσκοπος της ίδιας της Κυζίκου, αν το απαιτεί η ανάγκη.

Κανών 40

Επειδή το να αφιερώνεται κανείς στο Θεό μέσω της αναχώρησης από τις ταραχές της ζωής είναι πολύ σωτήριο, δεν πρέπει εμείς να δεχόμαστε χωρίς έρευνα και παρά τις περιστάσεις αυτούς που επιλέγουν τη μοναχική ζωή, αλλά να τηρούμε και σ' αυτό το θέμα τον κανόνα που μας παραδόθηκε από τους Πατέρες· επομένως τότε πρέπει να δεχόμαστε την ομολογία της κατά Θεόν ζωής, ότι είναι σταθερή και γίνεται με γνώση και κρίση, δηλαδή μετά τη συμπλήρωση του λογικού. Να είναι λοιπόν αυτός που πρόκειται να δεχτεί το μοναχικό ζυγό όχι μικρότερος από δέκα χρονών και στον επίσκοπο να επαφίεται και η δοκιμασία για το σκοπό αυτόν, αν δηλαδή θεωρεί ότι είναι πιο ωφέλιμο γι' αυτόν να αυξηθεί κι άλλο η ηλικία του για την εισαγωγή και εγκατάστασή του στη μοναστική ζωή. Γιατί αν

Κανών 5

Αν κάποιος πρεσβύτερος ή διάκονος περιφρόνησε τον επίσκοπό του και αποχωρίστηκε από την εκκλησία και συνάθροισε τους πιστούς ιδιαίτερα και οικοδόμησε θυσιαστήριο και ενώ τον κάλεσε ο επίσκοπος, δεν πειθαρχεί και δε θέλει να δεχθεί τη γνώμη του ούτε να τον υπακούει, αν και τον καλεί και μια και δυο φορές, αυτός να καθαιρείται ολότελα και να μένει αθεράπευτος και να μην μπορεί να πάρει το αξίωμά του. Κι αν εξακολουθεί να προκαλεί ταραχές και να αναστατώνει την εκκλησία, να διορθώνεται αυτός ως καβγατζής από τους κοσμικούς άρχοντες.

Κανών 6

Αν κάποιος έγινε «ακοινωνήτος» από τον επίσκοπό του, να μη γίνει αυτός δεκτός από άλλους πιο πριν, παρά μόνο αν τον δεχτεί ο ίδιος ο επίσκοπός του ή αν, αφού γίνει σύνοδος, απολογηθεί στις ερωτήσεις της και, αφού την πείσει να πάρει άλλη απόφαση γι' αυτόν, την αποδεχτεί. Και ο ίδιος κανόνας να ισχύει και για τους λαϊκούς και για τους πρεσβυτέρους και για τους διακόνους και για όλους, όσοι περιλαμβάνονται στον κατάλογο των κληρικών.

Κανών 7

Κανένας κληρικός από άλλη επαρχία να μη γίνεται δεκτός χωρίς «ειρηνικές» επιστολές.

Κανών 8

Ούτε οι πρεσβύτεροι των χωριών να δίνουν «κανονικές» επιστολές, παρά να στέλνουν επιστολές μόνο προς τους γειτονικούς επισκόπους. Οι ανεπίληπτοι χωρεπίσκοποι όμως να δίνουν «ειρηνικές» επιστολές.

Κανών 9

Οι επίσκοποι κάθε επαρχίας πρέπει να γνωρίζουν ότι ο επίσκοπος της μητρόπολης είναι προϊστάμενος και αναλαμβάνει τη φροντίδα όλης της επαρχίας. επειδή στη μητρόπολη συρρέουν από παντού όλοι όσοι έχουν υποθέσεις. Γι' αυτό αποφασίστηκε και στην τιμή να προηγείται αυτός και τίποτε παραπάνω να μην κάνουν οι υπόλοιποι επίσκοποι χωρίς αυτόν σύμφωνα με τον παλιό κανόνα που

επικράτησε από τον καιρό των Πατέρων μας· παρά μόνο να κάνουν αυτά, τα οποία αφορούν την επαρχία του καθενός και τις περιοχές που υπάγονται σ' αυτήν. Δηλαδή ο κάθε επίσκοπος να έχει την εξουσία της επαρχίας του και να τη διοικεί σύμφωνα με την ευλάβεια που ο καθένας διαθέτει και να φροντίζει όλη την περιοχή που υπάγεται στην πόλη του, ώστε και να χειροτονεί πρεσβυτέρους και διακόνους και να διευθετεί το καθετί με δίκαιη κρίση· και να μην επιχειρεί να κάνει τίποτε πέρα από την περιοχή του χωρίς τη γνώμη του επισκόπου της μητρόπολης ούτε και αυτός χωρίς τη γνώμη των υπολοίπων.

Κανών 10

Οι επίσκοποι των κωμοπόλεων ή των χωριών ή οι ονομαζόμενοι χωρεπίσκοποι, αν και έχουν λάβει χειροτονία επισκόπου, αποφασίστηκε από την αγία σύνοδο να γνωρίζουν τις αρμοδιότητές τους και να διοικούν τις εκκλησίες που υπάγονται σ' αυτούς και να αρκούνται στο να φροντίζουν και να προστατεύουν αυτές και να εγκαθιστούν αναγνώστες και υποδιακόνους και εφορκιστές και να αρκούνται στην προαγωγή αυτών· αλλά να μην τολμούν να χειροτονούν ούτε πρεσβύτερο ούτε διάκονο χωρίς την άδεια του επισκόπου της πόλης, στην οποία υπάγονται και ο ίδιος ο χωρεπίσκοπος και το χωριό. Κι αν κανείς τολμήσει να παραβεί τα όσα ορίστηκαν, να καθαιρείται αυτός και να χάνει και το βαθμό που έχει. Και ο χωρεπίσκοπος να γίνεται από τον επίσκοπο της πόλης, στην οποία υπάγεται.

Κανών 11

Εάν κάποιος επίσκοπος ή πρεσβύτερος ή γενικά κάποιος απ' αυτούς που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των κληρικών ξεκινήσει να πάει σε βασιλιά χωρίς την άδεια και τα γράμματα των επισκόπων της επαρχίας και προπάντων του μητροπολίτη, αυτός να αποκηρύσσεται και να αποβάλλεται όχι μόνο από την επικοινωνία με τους πιστούς, αλλά και από το αξίωμα, το οποίο τυχαίνει να κατέχει, γιατί τολμάει να παρενοχλεί με ακρόαση τα αφτιά του θεοφιλέστατου βασιλιά μας παρά το θεσμό της εκκλησίας. Κι αν κάποια απόλυτη ανάγκη τον καλεί να πάει στο βασιλιά, αυτό να το κάνει μετά από εξέταση και απόφαση του μητροπολίτη της επαρχίας και των επι-

Κανών 15

Αν κάποιος επίσκοπος που κατηγορήθηκε με κάποιες κατηγορίες δικαστεί απ' όλους τους επισκόπους της επαρχίας και όλοι ομόφωνα πάρουν μία απόφαση εναντίον του, αυτός να μη δικάζεται πια ενώπιον άλλων, αλλά να παραμένει αναλλοίωτη η ομόφωνη απόφαση των επισκόπων της επαρχίας.

Κανών 16

Αν κάποιος επίσκοπος που δεν έχει εκκλησία καταλάβει εκκλησία που δεν έχει επίσκοπο και αρπάξει τον επισκοπικό θρόνο χωρίς να έχει παρθεί απόφαση γι' αυτό από σύνοδο τέλεια, αυτός να αποβάλλεται, ακόμη κι αν τον επιλέγει όλος ο λαός, τον οποίο υπήγαγε υπό την επίβλεψή του παράνομα. Τέλεια είναι εκείνη η σύνοδος, στην οποία συμπαρίσταται και ο μητροπολίτης.

Κανών 17

Αν κάποιος επίσκοπος που έλαβε χειροτονία επισκόπου και ορίστηκε να είναι επικεφαλής του λαού δε δεχτεί τη διακονία και δεν υπακούει, ώστε να πάει στην εκκλησία που του ανατέθηκε, αυτός να είναι αφορισμένος, μέχρι που να αναγκαστεί να δεχτεί ή μέχρι που να ορίσει κάτι γι' αυτόν η τέλεια σύνοδος των επισκόπων της επαρχίας.

Κανών 18

Αν κάποιος επίσκοπος που χειροτονήθηκε σε μια επαρχία δεν πάει στην επαρχία όπου χειροτονήθηκε όχι εξαιτίας του ίδιου αλλά ή εξαιτίας της άρνησης του λαού ή εξαιτίας άλλου λόγου που δεν προέρχεται από τον ίδιο, αυτός να έχει την αρχιερατική τιμή του θρόνου και του λειτουργήματος, αρκεί να μην προκαλεί ταραχές στις υποθέσεις της εκκλησίας, όπου βρίσκεται και να δέχεται αυτός ό,τι θα ορίσει η τέλεια σύνοδος της επαρχίας κρίνοντας την υπόθεσή του.

Κανών 19

Να μη γίνεται εκλογή επισκόπου χωρίς σύνοδο και χωρίς να παρίσταται ο μητροπολίτης της επαρχίας· κι αφού αυτός θα είναι οπωσδήποτε παρών, καλύτερα είναι να παρίστανται μαζί μ' αυτόν ό-

λοι οι συνεπίσκοποι της επαρχίας, τους οποίους και πρέπει να συγκαλεί με επιστολή ο μητροπολίτης. Και αν ανταποκριθούν όλοι, είναι καλύτερα· αν όμως αυτό είναι δύσκολο, πρέπει οπώσδήποτε να παρίστανται τουλάχιστο οι περισσότεροι ή να παίρνουν μέρος στην ψηφοφορία μέσω επιστολών και έτσι, ή με την παρουσία των περισσότερων ή με την ψήφο τους, να γίνεται η χειροτονία· κι αν γίνουν αυτά με άλλο τρόπο διαφορετικά απ' ό,τι έχει οριστεί, να μην έχει καμιά ισχύ η εκλογή του επισκόπου. Και αν η χειροτονία γίνει, σύμφωνα με τον ορισμένο κανόνα, κάποιιο όμως διαφωνούν εξαιτίας προσωπικών διαφορών, να ισχύει η απόφαση των περισσότερων.

Κανών 20

Για τις ανάγκες της εκκλησίας και για τη διάλυση των αμφιβολιών αποφασίστηκε ότι είναι καλό να γίνονται σύνοδοι των επισκόπων σε κάθε επαρχία δυο φορές το χρόνο· μία μετά την τρίτη εβδομάδα της γιορτής του Πάσχα, ώστε να συγκαλείται η σύνοδος την τετάρτη εβδομάδα της Πεντηκοστής, αφού το υπενθυμίσει ο μητροπολίτης στους επισκόπους της επαρχίας, και δεύτερη να γίνεται στις δεκαπέντε Οκτωβρίου, μέρα που αντιστοιχεί στη δέκατη του Υπερβερεταίου. ώστε σ' αυτές τις ίδιες συνόδους να καταφεύγουν οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι και όλοι όσοι θεωρούν ότι έχουν αδικηθεί και να τους κρίνει η σύνοδος. Και να μην επιτρέπεται να κάνουν κάποιιο μόνοι τους συνόδους χωρίς τους μητροπολίτες.

Κανών 21

Να μη μετακινείται ο επίσκοπος από μια επαρχία σε άλλη, είτε την καταλαμβάνει αυθαίρετα είτε πιέζεται από το πλήθος είτε αναγκάζεται από επισκόπους. αλλά να παραμένει στην εκκλησία στην οποία κληρώθηκε εξ αρχής από το Θεό και να μη φεύγει απ' αυτήν σύμφωνα με τον κανόνα που συντάχτηκε παλιότερα σχετικά μ' αυτό.

Κανών 22

Να μην πηγαίνει ο επίσκοπος σε ξένη πόλη που δεν υπάγεται σ' αυτόν ούτε σε περιοχή που δεν του ανήκει, για να χειροτονήσει κάποιον, ούτε να χειροτονεί πρεσβυτέρους ή διακόνους σε τόπους που υπάγονται σε άλλον επίσκοπο, παρά μόνο βέβαια με την άδεια

πριν από κάποια χρόνια σ' αυτήν την εκκλησία ορίστηκε οποιοσδήποτε εκκλησίες μιας επισκοπής έγιναν καθολικές πριν από τους νόμους που δημοσιεύτηκαν σχετικά με τους Δονατιστές, να ανήκουν σ' εκείνους τους θρόνους των οποίων οι επίσκοποι παρακίνησαν και τις έκαναν μέλη της καθολικής ενότητας, όσες όμως ενώθηκαν μετά από τους νόμους, να ανήκουν σ' εκείνους που και τότε ήταν με τη μερίδα του Δονάτου. Και επειδή αργότερα ανέκυψαν και ανακύπτουν πολλές φιλονικίες για τις διοικήσεις, μεταξύ των επισκόπων που νομίζουν ότι τότε δεν έγινε σωστή διευθέτηση, αποφασίστηκε τώρα σ' αυτήν την αγία σύνοδο, οπουδήποτε υπήρχαν καθολική (εκκλησία) και (εκκλησίες) από τη μερίδα του Δονάτου παρ' όλον ότι ανήκαν σε περιφέρειες διάφορων θρόνων, οποτεδήποτε έγινε ή θα γίνει ένωση εκεί, είτε πριν από τους νόμους είτε μετά, (οι εκκλησίες των Δονατιστών) να ανήκουν σ' εκείνο το θρόνο, στον οποίο ανήκε η καθολική (εκκλησία) που υπήρξε εκεί από παλιά.

Κανών 118

Αν επέστρεψαν επίσκοποι από τη μερίδα των Δονατιστών στην καθολική ενότητα, να διαμοιράσουν εξίσου μεταξύ τους τις διοικήσεις που προκύπτουν εκεί όπου ήταν και τα δύο μέρη· δηλαδή άλλοι τόποι να ανήκουν στον έναν και άλλοι στον άλλο έτσι, ώστε αυτός που έχει τα πρεσβεία στην επισκοπή να διανέμει και ο νεότερος να επιλέγει· κι αν τυχόν υπάρξει ένας τόπος, να προσαρτηθεί σ' εκείνον, στον οποίο βρίσκεται πιο κοντά· αν όμως βρίσκεται κοντά και στους δύο θρόνους, να παραχωρηθεί σ' εκείνον, τον οποίο θα διαλέξει ο λαός. Κι αν τυχόν θελήσουν τον δικό τους επίσκοπο οι παλιοί καθολικοί και αυτοί που επέστρεψαν από τη μερίδα των Δονατιστών επίσης τον δικό τους, να προτιμηθεί η γνώμη της πλειοψηφίας από τη γνώμη της μειοψηφίας· κι αν οι γνώμες είναι ισόψηφες να αναγραφεί στη μερίδα του παλιότερου επισκόπου. Κι αν οι τόποι βρεθούν να είναι τόσο πολλοί εκεί που υπάρχουν και τα δύο μέρη, ώστε να μην είναι δυνατό να μοιραστούν εξίσου, αν είναι άνισος ο αριθμός των ίδιων τόπων, πρώτα να μοιραστούν οι ισάριθμοι τόποι και για τον τόπο που απομένει να τηρηθεί αυτό που ειπώθηκε πιο πάνω, όταν συζητούσαμε για τον ένα τόπο.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

19

ΟΙ
ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
ΚΑΙ
ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

ΥΠΟ

ΑΜΙΛΚΑ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Βιβλ. Πιστ. 80257

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1949

Δ' Οικουμενικῆς Συνόδου (451)

ἐπιταθῆναι τὸν τῆς ἀναβολῆς χρόνον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιή-
σοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλησιαστικοῖς ἐπιτιμίοις. Τὴν μὲν
τοὶ πρόσδοτον τῆς χηρευούσης ἐκκλησίας, ὡς ἀνὰ παρὰ τῷ
οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττεσθαι.

Ἀποστ. νη', ΣΤ'. ιθ', ΑΒ'. ις', Καρθ. οθ', πβ', πς',
ρλα', ρλβ', ρλγ', Πέτρ. ι'.

Κανὼν ΚΖ'.

Περὶ οἰκονόμων.

Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐκκλησίαις, ὡς περιηχῆθημεν, δίχα οἰκο-
νόμων οἱ ἐπίσκοποι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χειρίζουσι πράγματα,
ἔδοξε πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐπίσκοπον ἔχουσαν, καὶ οἰκονόμον
ἔχειν ἐκ τοῦ ἰδίου κλήρου, οἰκονομοῦντά τὰ ἐκκλησιαστικὰ
κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ὥστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι
τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι
τὰ αὐτῆς πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβε-
σθαι· εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσοι, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν τοῖς θείοις
κανόσιν.

Ἀποστ. λη', λθ', μα', Ζ'. ια', ιβ', Ἀντιοχ. κδ', κε', ΑΒ'.
ξ', Καρθαγ. λδ', μα', Γάγγρ. ζ', Ἀγκύρ. ιε', Θεοφίλ. ι',
Κυρίλλ. β'.

Κανὼν ΚΖ'.

Περὶ ἀρπάζοντων γυναῖκας.

Τοὺς ἀρπάζοντας γυναῖκας ἐπ' ὀνόματι συνοικεσίου, ἢ
συμπράττοντας, ἢ συναιρομένους τοῖς ἀρπάζουσιν, ὥρισεν ἡ
ἀγία σύνοδος, εἰ μὲν κληρικοί εἴεν, ἐκπίπτειν τοῦ ἰδίου βαθ-
μοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι.

ΣΤ'. ηβ'. Ἀγκυρ., ια', Βασιλ. κβ', λ', λη', μβ', νγ'.

Κανὼν ΚΗ'.

Περὶ τῶν τοῦ Κ)πόλεως προνομίων.

Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἀγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι, καὶ
τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πενήκοντα
θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐ-
σεβοῦς μνήμης Μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ γενομένου βασι-
λέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλεως Νεφ' Ῥώμη, γνω-
ρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καὶ ψηφίζόμεθα

περί τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν Ἰσῶν ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς Ποντικῆς, καὶ τῆς Ἀσιανῆς, καὶ τῆς Θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας· δηλαδή ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προειρημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θεοῖς κανόσι διηγόρεται· χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων, κατὰ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων.

Ἀποστ. λδ', Β'. γ', ΣΤ'. λς'.

Κανὼν ΚΘ'.

Οἱ ἐπίσκοποι οὐχ ὑποβιβάζονται εἰς πρεσβυτέρους.

Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν. Εἰ δὲ αἰτία τις δίκαια ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσιν. Εἰ δὲ ἐκτός τινος ἐγκλήματος ἀπεκινήθησαν τοῦ ἀξιώματος, πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίαν ἐπαναστρέψουσιν.

Ἀνατόλιος ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, εἶπεν· Οὗτοι οἱ λεγόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας εἰς τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τάξιν κατεληλυθέναι, εἰ μὲν ὑπὸ εὐλόγων τινῶν αἰτιῶν καταδικάζονται, εἰκότως οὐδὲ τῆς πρεσβυτέρου ἐντός ἀξιοὶ τυγχάνουσιν εἶναι τιμῆς· εἰ δὲ δίχαι τινός αἰτίας εὐλόγου εἰς τὸν ἥττονα κατεβιβάσθησαν βαθμὸν, δίκαιοι τυγχάνουσιν, εἰ γε ἀνεύθυνοι φανεῖεν, τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἐπαναλαβεῖν ἀξίαν τε καὶ ἱερωσύνην.

Αποστολικοί Κανόνες

143

των έγκρατης έκκλησίας γένοιτο, καθαιρείσθω, και άφοριζέσθω και οι κοινωνούντες αύτω πάντες.

Δ': β', Ζ', γ', ε', Λαοδικ. ιβ', ιγ'.

Κανών ΛΑ'.

Περί των παρά γνώμην του οικείου επισκόπου εκκλησιαζόντων.

Εί τις πρεσβύτερος, καταφρονήσας του ίδιου επισκόπου, χωρίς συναγάγη, και θυσιαστήριον έτερον πήξη, μηδέν κατεγνώκως του επισκόπου έν εύσεβεία, και δικαιοσύνη, καθαιρείσθω, ως φίλαρχος: τύραννος γάρ έστιν. 'Ωσαύτως δέ και οι λοιποί κληρικοί, και όσοι άν αύτω προσθώνται' οι δέ λαϊκοί άφοριζέσθωσαν. Ταύτα δέ μετά μίαν, και δευτέραν και τρίτην παράκλησιν του επισκόπου, γινέσθω.

Δ', ιη', ΣΤ'. λα', λδ', ΑΒ'. ιγ', ιδ', ιε', Γαγγρ. στ', 'Αντιοχ. ε', Καρθ. ι', ια', ξβ'.

Κανών ΛΒ'.

Περί του μή προσλαμβάνεσθαι τον άφορισμένον παρ' άλλου επισκόπου.

Εί τις πρεσβύτερος, ή διάκονος, υπό επισκόπου γένηται έν άφορισμώ, τουτον μή έξείναι παρ' έτέρου δεχθηναι, άλλ' ή παρά του άφορισαντος αύτόν, ει μή άν κατά συγκυρίαν τελευτήση ο άφορισας αύτόν επίσκοπος.

'Αποστ. ιβ', ιγ', Α'. ε', 'Αγ. Σοφία α', 'Αντιοχ. στ', Σαρδ. ιδ', Καρθ. ια', λξ', ρμα'.

Κανών ΛΓ'.

Περί του μή δέχεσθαι κληρικούς χωρίς συστατικού.

Μηδένα των ξένων επισκόπων, πρεσβυτέρων, ή διακόνων άνευ ουστατικών προσδέχεσθαι και έπιφερομένων δέ αύτων, άνακρινέσθωσαν και ει μέν ώσι κήρυκες της εύσεβείας, προσδεχέσθωσαν: ει δέ μήγε, τά προς χρείαν αύτοις έπιχορηγήσαντες, εις κοινωνίαν αύτους μή προσδέξησθε: πολλά γάρ κατά συναρπαγήν γίνεται.

'Αποστ. ιβ', Δ'. ια', ιγ', ΣΤ'. ιδ'. 'Αντιοχ. ζ', η', Λαοδ. μα', Καρθ. λα', ηξ'.

Κανών ΛΔ'.

'Ιστίον τοις επισκόποις τον έαυτων πρώτον.

Τους επισκόπους εκάστου έθνου ειδέναι χρή τον έν αυ-

ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

τοῖς πρώτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖ τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι· ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Α'. ς'. ζ', Β'. β', γ'. Γ'. η', Δ'. κη', ΣΤ'. λς', λθ', Ἀντιοχ. θ', Καρθαγ. μς'.

Κανὼν ΛΕ'.

Περὶ ὑπεροχίου χειροτονίας

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιῆσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις, καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖ τούτου πεπονηκώς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας, ἢ τὰς χώρας, γνώμην, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτός, καὶ οὐς ἐχειροτόνησεν.

Ἀπόστ. ιδ', Β'. β', Γ'. η', ΣΤ'. κ', Ἀντιοχ. ιγ', κβ', Σαρδ. γ', ια', ιβ'.

Κανὼν ΛΣΤ'.

Περὶ τοῦ εἰς ἐκκλησίαν διορισθέντος κληρικοῦ καὶ μὴ πειθομένου.

Εἰ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν, καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ, τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθεῖ, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτός μὲν ἔστω ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιοῦτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδεύεται οὐκ ἐγένοντο.

ΣΤ'. λς', Ἀγκυρ. ιη', Ἀντιοχ. ις', ιη', Καρθαγ. λθ'.

Κανὼν ΛΖ'.

Περὶ συγκλήσεως Συνόδων.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν·

Συνόδου Αντιόχειας (341)

Κανών Ε΄.

Περί τῶν παρεκτός γνάμης ἐπισκόπου ἐκκλησιαζόντων.

Εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε, καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλεσαμένου, ἀπειθοίη, καὶ μὴ βούλοιο αὐτῷ πείθεσθαι, μηδὲ ὑπακούειν καὶ πρῶτον καὶ δευτέρον καλοῦντι, τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν. Εἰ δὲ παραμένει θορυβῶν καὶ ἀναστατῶν τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας ὡς στασιώδη αὐτὸν ἐπιστρέφεισθαι.

Ἀποστολ. λα΄, Δ΄ ιη΄, ΣΤ΄ λα΄, λδ΄, ΑΒ΄, ιγ΄, ιδ΄, ιε΄, Γαγγρ. ε΄, Καρθαγ. ι΄, ια΄.

Κανών ΣΤ΄.

Μὴ δεκτέον παρ' ἄλλων τὸν ἀκοινωνήτο.

Εἰ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἀκοινωνήτος γέγονε, μὴ πρότερον αὐτὸν παρ' ἑτέρων δεχθῆναι, εἰ μὴ ὑπ' αὐτοῦ παραδεχθῆι τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἢ, συνόδου γενομένης, ἀπαντήσας ἀπολογῆσεται, πείσας τε τὴν σύνοδον, κατεδέξειτο ἑτέραν ἀπόφασιν. Ὁ αὐτὸς δὲ ὅρος ἐπὶ λαϊκῶν, καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κανόνι.

Ἀποστολ. ιβ΄, ιγ΄, λβ΄, Ἀγ. Σοφ. α΄, Σαρδ. ιδ΄.

Κανών Ζ΄.

Μὴ δέχεσθαι κληρικὸν ἄνευ εἰρηρικῶν γραμμάτων

Μηδένα ἄνευ εἰρηρικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων.

Ἀποστολ. ιβ΄, ιε΄, Καρθ. μζ΄. (νε΄.)

Κανών Η΄.

Ὅτι οἱ χωρεπίσκοποι διδοῦσιν εἰρηρικὰ γράμματα.

Μηδὲ πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ταῖς χώραις κανονικὰς ἐπιστολάς διδόναι, ἢ πρὸς μόνους τοὺς γείτονας ἐπισκόπους ἐπιστολάς ἐκπέμπειν τοὺς δὲ ἀνεπιλήπτους χωρεπίσκοπους διδόναι εἰρηδικάς.

Ἀπόστολ. ιβ΄, Α΄. η΄.

Κανών Θ΄.

Περί τοῦ, εἰδέναι προσετώτα τοὺς ἐπισκόπους τὸν μητροπολίτην.

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν

έν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καί τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. Ὅθεν ἔδοξε καί τῇ τιμῇ προηγείσθαι αὐτόν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν κανόνα· ἢ ταῦτα μόνον, ὅσα τῇ ἐκάστου ἐπιβάλλει ^{ἐπαρχίας} παροικίας, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν ^{ἐπιτροπῆς} χώραις. Ἐκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἐκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν· ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν· περαιτέρω δὲ μηδέν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτόν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. Ἀποστολ. λδ'.

Κανὼν Γ'.

Οἱ χωρεπίσκοποι καθιστῶσιν ὑποδιακόνους κλπ. οὐχὶ δὲ πρεσβυτέρους ἢ διακόνους, δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπου εὐληφότες, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾶν δὲ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφορκιστάς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ· μήτε δὲ πρεσβύτερον, μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ἢ ὑποκείναι τὰ ὀρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτόν καὶ ἢς μετέχει τιμῆς. Χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ἢ ὑποκείται, ἐπισκόπου.

Α' η', Ἀγκυρ. ιγ'.

Κανὼν ΙΑ'.

Μὴ ἀπέρχεσθαι τοὺς κληρικκὺς πρὸς βασιλεῖα δίχα γνώμης τοῦ προέδρου.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων,

**Πρακτικά της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου (Κωνσταντινούπολη, 1872)
Έκδοση Mansi, τόμος 45, στήλες 461-495**

Πρακτικά της άγιας και μεγάλης συνόδου της εν Κωνσταντινουπόλει εν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου περί τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος συγκροτηθείσης ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,χωρὶς κατὰ μῆνα αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον.

Concilii acta

(.....)
Ἔστα ὁ παναγιώτατος οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἀνθίμος·

„Προσκαλῶ τὴν ἐπὶ συντάξει τῆς ἐκθέσεως ἐπιτροπὴν, ὅπως καθυποβάλῃ αὐτὴν τῇ κρίσει τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου.“

Ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιεπίσκοπος Νικηφόρος, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἀναστὰς ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσὶν ἔχουσαν ὡδε·

Παναγιώτατοι καὶ μακαριώτατοι πατριάρχαι καὶ σεβασμίμα ὁμήγουρις.

Περάνασα σὺν θεῷ καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν τὸ ἔργον αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ, ὑποβάλλει αὐτὸ εὐσεβέστατος τῇ κρίσει ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συγκροτημένης ἁγίας καὶ μεγάλης ταύτης συνόδου.

Ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς εὐκρινεστέραν τοῦ ζητήματος κατανόησιν πρόσφορον ἐνόμισε διελεῖν τὸ ἑαυτῆς ἔργον εἰς τρία κεφαλαιώδη μέρη. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ δαίκνυσιν ἱστορικῶς ὅτι οἱ ἐκ τῶν Βουλγάρων ἀποσκιρτήσαντες, ὡς μὴ ὠφελε, τῆς κανονικῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχιεπὶν ἔδειν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ δαίκνυσιν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ φυλετισμοῦ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ θεοῦ εὐαγγελίου ἀντιβαίνουσα ἀγνωστος ἔτις ὑπάρχει τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸ ἱερὸν αὐτῆς ἀνατρέπει πάλτευμα· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἀπαρίθμησιν ποιεῖται κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τῶν ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης διαπεπραγμένων πανάθεσμων καὶ ἀντικανονικῶν πράξεων ὑπὸ τῆς ἐκ τῶν ἀποσκιρτησάντων συστάσεως παρασυναγωγῆς. Καὶ οὕτως ἀρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Α΄.

Ὅτε κατὰ τὸ ,αωνή' σωτήριον ἔτος κατ' ἀπόφασιν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως συνεκροτήθη συνέλευσις ἵνα μελετήσασα διευθετήσῃ καὶ κανονίσῃ ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰ καθ' ἡμᾶς κοινὰ πράγματα, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Τορνόβου ἐν τινι τῶν συνεδριάσεων ἐπέδωκεν ἀναφορὰν τῶν ἐντολιῶν αὐτοῦ, ἐν ἣ ὅτιοι ἔλεγον·

„Ὁ διορισθὸς εἰς μίαν ἐπαρχίαν ἀρχιερεὺς πρέπει, παρεκτὸς τῶν ἐσωτερικῶν, ὅπως εἶπεν, προσόντων καὶ συστατικῶν αὐτοῦ (ὅσον τὸ νὰ ἦναι ἐνάρετος καὶ ἀνεπίληπτος, ὥστε καὶ τοῖς θύραθεν αὐτοῖς σέβας ἐμπνέειν, παιδείας κοσμικῆς τε καὶ πνευματικῆς κάτοχος καὶ τὰ τοιαῦτα), νὰ ἔχῃ τὸ ἀναπόφευκτον μέσον τῆς ἀμέσου καὶ ἐντελοῦς συνοικειώσεως καὶ συνδυασμοῦ τοῦ μὲ τὸν λαόν, ὃν πρόκειται νὰ ποικιμήν, δηλαδὴ νὰ ἦναι κάτοχος τῆς καθολομένης γλώσσης αὐτοῦ· καθότι διὰ μόνου τοῦ ἰσχυροῦ τούτου μέσου δύναται νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸν λαόν αὐτόν, καὶ μὴ θεωρηθῆται ὡς ξένος, πρὸς δὲ καὶ νὰ ἐκπληροῖ δεόντως τὰ ἀρχιερατικὰ καὶ διδασκτικὰ αὐτοῦ καθήκοντα. Ἐκαστος ἔχων τὰ τοιαῦτα ἐσωτερικὰ

καὶ ἐξωτερικὰ προσόντα, εὐσθέποτε γίνους καὶ ἂν ἴσως δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ ἀρχιερεὺς, καθὼς εἰς ἄλλας, οὕτω καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἡμῶν· διότι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ὑπήκοοι τοῦ κράτους, εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἴσως ἐνώπιον τοῦ νόμου. Καὶ οὐδεὶς αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ χαίρῃ ἐξαιρετικὰ δικαιώματα καὶ ἀνύπαρκτα προνόμια. Εἰ τις δμως δὲν ἤθελεν, ὡς εἴρηται, γνωρίζει ἐντελῶς τὴν γλώσσάν μας, καθὼς στερούμενος ἐνὸς οὐσυνδεδεσμένου μέρους τῶν ἀπαιτούμενων προσόντων, ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ τὴν εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην τῆς παροῦσης συνελεύσεως, ὥστε ὁ τοιοῦτος εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἤθελε στέλλεσθαι ἀρχιερεὺς εἰς τὰς ἐπαρχίας μας... ἐπὶ ποινῇ μὴ παραδοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας.

„Πρέπει δ' ἐξ ἀπαντος νὰ γίνηται ἡ ἐκλογή καὶ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων μὲς μητροπόλεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου· τῶν δὲ μητροπολιτῶν, ἐξαρτωμένων ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, ὡς οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου, ἢ μὲν ἐκλογή νὰ γίνηται ὁμοίως τῇ ψηφισματικῇ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ προκροτέρων λαϊκῶν τε καὶ κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων, ἐὰν ὦσιν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐνὸς τῶν πλησιεστέρων μητροπολιτῶν παρὰ τοῦ πατριάρχου προσδιοριζομένου, ἢ δὲ χειροτονία νὰ ἐκτελεθῆται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ἢ ἐνὸς τῶν προκρίτων ἀρχιερέων ὡς ἐπιτρόπου τοῦ πατριάρχου μετ' ἄλλων δύο, ἢ ἐνὸς ἀρχιερέως, συμφώνως τῇ διατάξει τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν.“ (Βλ. σελ. 73-4 τοῦ κώδικος τῶν πρακτικῶν τῆς συνελεύσεως.)

Τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, ἐν ἣ ἡ ἀρχὴ τοῦ φυλετισμοῦ οὕτω ἐξεδηλοῦτο, τὸ μὲν πρῶτον μέρος, τὸ περὶ τῶν προσόντων τῶν ἀρχιερέων, ἐντελῶς ἐγένετο παραδεκτόν, οὐχὶ δμως καὶ τὸ δεύτερον τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων, ὡς ἐκπαλαί ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων προσοιδασμένον τῇ ψήφῳ τῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ Τορνόβου οὐδόλως ἤρεσε τοῦτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν ἄλλῃ συνεδριάσει, ἀγανακτῶν ὅτι ἡ συνέλευσις οὐτ' ἔλαβεν οὐτ' ὤψιν, οὐτ' ἐκύρωσε τὰς αἰτήσεις τῶν βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχιερέων αὐτῶν, ἐπανέλαβε τὴν αἴτησιν. Καὶ ἡ μὲν συνέλευσις ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι, ἀφ' οὐ οὐδεμίαν ἐπαρχίαν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τὸν ἑαυτῆς ἀρχιερέα, οὐδ' αἱ βουλγαρικαὶ ἔχουσι δικαίωμα τοῦ παραπονέσθαι ἐπὶ τούτῳ· ὁ δὲ Τορνόβιτης ἀντιπρόσωπος ἀνταπήντησεν·

„Οἱ γραικοὶ ἡμποροῦν νὰ χαρίσουν, ἀλλ' οἱ βούλγαροι δὲν θέλουσιν νὰ χαρίσουν.“

Μάτην τὰ λοιπὰ τῆς συνελεύσεως μέλη παρετήρησαν αὐτῷ ὅτι „ἡ κυβέρνησις μέχρι τῆς ὥρας δὲν γνωρίζει οὔτε γραικοὺς οὔτε βουλγάρους οὔτε ἄλλους, ἀλλ' ἐν ἔθνος ὀρθόδοξον, ἐφ' ᾧ καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὴν συνέλευσιν μέλη ἐξ ὀρθοδόξων. Ἦμεῖς διαφερέτῃ ἡ ἐκκλησία δὲν δύναται νὰ παραδεχθῆ, εἰμὴ μόνον ἐν ἔθνος. Καὶ ἡ συνέλευσις θεωρήσασα πάντας ἐν ἔθνος, ἔλαβεν οὐτ' ὤψιν τὰ γενικά πράγματα ἐν ἔθνος.“ Ὁ τῆς Τορνόβου ἀντιπρόσωπος διαμαρτυρηθεὶς ἀπεσύρθη τῆς συνελεύσεως, διατυπώσας τὰς ἐξῆς τέσσαρας προτάσεις.

α'. Ἦμεῖς οἱ βούλγαροι, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα τοῦ ἴσου ἀριθμοῦ, λέγομεν ὅτι ἡ συνέλευσις δὲν εἶναι πλήρης.

β'. Ἦμεῖς τὴν πλειονοψηφίαν δὲν τὴν ἰδέχθημεν, ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων ὅπου ἀντιπροσωπεύμεν, ἡμεῖς εἴμεθα ὀλίγοι.

γ'. Εἰς τὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων ζήτημα ἡμεῖς κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἀπαιτοῦμεν νὰ ἐκλέγωνται ἐκείθεν οἱ ἀρχιερεῖς.

δ'. Διὰ ποῖον λόγον κατηγορήθησαν οἱ πατριάρχαι τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν τρεῖς (ἐννοῶν, οὐκ οὐδαμῶν ὅπως, τοὺς ποτὶ ἀρχιεπισκόπους Ἰεπελίου, Ἀχριδίων καὶ τὸν μητροπολίτην Τορνόβου). Εἰς τὴν

θηρσκειάν μας εσφαλαν, η εις την πολιτειαν; (Βλ. Α σελ. 280 και την β' αναφοράν Τορνοβιτών σελ. 286 ατόθι). Έκ των εβτω διατυπωθεισών προτάσεων και των εν τῇ συνεδριάσει εκείνη λεχθέντων καταφαίνεται, ότι ἡ τοῦ φυλετισμοῦ ἰδέα ἤρξατο ἀναφαίνεσθαι ἤδη ἐναργῶς.

Μετά τὴν ἀπό τῆς συνελεύσεως ἀπομάκρυνον τοῦ ἀντιπροσώπου Τορνοβίου ἐπηκολούθησαν πολλὰ ἀτοπήματα καὶ πράξεις Βουλγάρων ἱερωμένων ἀντικανονικαὶ καὶ ἀντιχριστιανικαὶ ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἐνεργεῖται πολλὰ καὶ παντοῖα παρὰ τῇ σεβαστῇ κυβερνήσει· καὶ τῷ βουλγαρικῷ λαῷ, μόνον ἐλαττήριον ἔχουσαι τὴν τοῦ φυλετισμοῦ ἰδέαν. Ταῦτα περιαλγῶς ἔρωσα ἡ μεγάλη ἐκκλησία καὶ τὴν φορὰν τοῦ κακοῦ στήσαι θέλουσα, ἐξέδωκεν ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Ἰωακείμ πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγίλιον ἐν ε' ἀρθροῖς, περιβληθὲν καὶ αὐτοκρατορικὸν κύρος, δι' οὗ δεόντως ἱκανοποιεῖ τὴν τε ἀρχικὴν αἰτήσιν τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων τῶν βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν καὶ πάσας αὐτῶν τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐκκλησίας, ἡ πληρέστατα ἐξασφαλίζουσα τὰ ἀληθῆ πνευματικὰ συμφέροντα τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἀπερρίφθη μετὰ τοῦ ἐπικυροῦντος αὐτὴν αὐτοκρατορικοῦ φωμανίου ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος, καὶ οὕτως αἱ ἐλπίδες τῆς ἐκκλησίας ἐματαιώθησαν πρὸς μεγίστην αὐτῆς θλίψιν.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως ὡς ἐκ τῶν βουλγάρων ἀντιπροσώπων αἱ ἐξῆς ὁκτώ προτάσεις·

α'. Τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος, πιστὸν ὄπηκον τοῦ ἐνδόξου ἑθνωμανικοῦ θρόνου, ἐπειδὴ κατὰ τὸ θρησκευμὰ του ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ γραϊκικοῦ πατριαρχείου, παρακαλεῖ νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ μετέχη τῆς ἐκλογῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ του.

β'. Τὰ μέλη τῆς ἱεράς συνόδου, ἥτις μέχρι τοῦδε συνίστατο μόνον ὑπὸ γραϊκῶν ἀρχιερέων, μὴ ὑπάρχοντος οὐδενὸς βουλγάρου, ἀπὸ τοῦδε νὰ ὡσιν ἐξ ἡμισείας, δηλονότι ἐξ βούλγαροι καὶ ἐξ γραϊκοὶ, οἵτινες ἀπαντες ὅμοι νὰ φροντίζωσι καὶ μεριμνῶσιν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πατριάρχου περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων.

γ'. Οἱ βούλγαροι ἀρχιερεῖς, οἵτινες θὰ ὡσι μέλη τῆς συνόδου, νὰ σχηματίζωσιν ἐκτός τούτου, ὅμοι μετὰ ἄλλα ἰσάριθμα λαϊκὰ μέλη ἐκλεγόμενα ἐκ τῶν ἐντιμωτέρων Βουλγάρων, ἐν μικτὸν βουλγαρικὸν συμβούλιον· τοῦτο τὸ συμβούλιον νὰ θεωρῆ ἀπάσας τὰς μὴ θρησκευτικὰς ὑποθέσεις τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους.

δ'. Εἰς τὸν ἱκανώτερον ἐκ τῶν ἐν τῷ βουλγαρικῷ μικτῷ συμβούλιῳ εὐρισκομένων ἀρχιερέων καὶ ἓνα λαϊκὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἐκλεγόμενον ἐκ τῶν ἐντιμωτέρων Βουλγάρων, νὰ δοθῆ μία ἐθνικὴ σφραγίς, ὡστε νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀναγγέλλωσι καὶ ἐκλιπαρῶσι τὴν σεβαστῇ κυβερνήσει διὰ πάσαν ὑπόθεσιν. Πρὸς τοῦτοις δὲ οἱ δύο οὗτοι νὰ διαμένωσιν ἀείποτε παρὰ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει βουλγαρικῇ ἐκκλησίᾳ.

ε'. Ὁ πατριάρχης νὰ μὴ ἔχη τὴν ἐξουσίαν νὰ παύῃ καὶ ἀντικαθίστῃ τὸν πρῶτον μητροπολίτην καὶ τὸν βοηθὸν αὐτοῦ λαϊκόν. Ἡ δὲ παύσις καὶ ἀντικαθίστασις αὐτῶν νὰ ἐκτελεθῆται ὑπὸ τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως, ὅταν οὗτοι ἀποδειχθῶσιν ἔνοχοι παρεκτροπῆς τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὑπὸ τοῦ εἰρημένου μικτοῦ βουλγαρικοῦ συμβουλίου.

ς'. Προκειμένου νὰ διορισθῆ εἰς πῖνα βουλγαρικὴν ἐπαρχίαν ἀρχιερεὺς, τότε νὰ προτείνωνται ὑπὸ τῆς χηρευσίας ἐπαρχίας δύο ἱερωμένα άτομα καὶ ν' ἀποστέλλωνται τὰ ὄνόματα αὐτῶν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ ὅστις ἐξ αὐτῶν ἐκλεχθῆ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ βουλγαρικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, οὗτος συστήθῃ πρῶτον εἰς

τὸν πατριάρχην, ἔπειτα νὰ χειροτονηθῆ ἀρχιερεὺς τῆς Ἀ χηρευσίας ἐπαρχίας κατὰ τοὺς θρησκευτικούς κανόνες.

ζ'. Εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχουσιν ἀναμῆ γραϊκοὶ καὶ βούλγαροι, ὁ ἀρχιερεὺς νὰ ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας ἐξ ἐκείνου τοῦ ἔθνους τὸ ὅπολον εἶναι πολυπληθέστερον, δηλονότι ἂν μὲν οἱ γραϊκοὶ ἦναι περισσότεροι, νὰ ᾖναι γραϊκός, ἂν δὲ οἱ βούλγαροι ἦναι περισσότεροι, νὰ ᾖναι βούλγαρος. Ὁ εἰς τοιαύτην ἀνάμικτον ἐπαρχίαν διοριζόμενος ἀρχιερεὺς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καλῶς καὶ τὰς δύο γλώσσας, τὴν τε γραϊκὴν καὶ βουλγαρικὴν. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ γίνηται οὐδὲν ἐμπόδιον εἰς τοὺς κατοίκους χωρίου ἢ πόλεως τινος βουλγαρικῆς νὰ μεταχειρίζωνται τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν εἰς τε τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα.

η'. Ἀφ' οὗ ἐγκριθῶσι τὰ ἐνω εἰρημένα ἄρθρα, ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κληρικούς δὲν συγχωρεῖται νὰ εἰσπράττωσι διὰ τῆς βλασφῆμίας ἀπὸ τῶν βασιλικῶν βλασφῆμιῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα μὲρὶ διαφόρους β' φόρους, πρέπει νὰ ὀρισθῆ κατ' ἐγκρίσιν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως μίαν ἐτήσιον ἐπιχορήγησιν ἀναλόγως μετὰ τὸν βαθμὸν ἐκάστου.

Πρὸς μελέτην δὲ καὶ συζήτησιν τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ὁ τότε οἰκουμενικὸς πατριάρχης κύριος Σωφρόνιος συνεκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λογάδων, ἥτις μετὰ λύπης κατείδεν ἐν αὐταῖς ἐναργῶς τὸ διχαστικὸν τοῦ φυλετισμοῦ πνεῦμα. Καὶ οὐκ ἠρνήσατο μὲν ὅτι ἔλλειψεν τινὲς ἐν τῇ διοικήσει τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ καταχρήσεις ἀτόμων συνέβαινον ἐστὶν ὅτι καὶ ὅπου, ἀλλ' ὅμως ἀπεφάνητο ὅτι ἐπειδὴ ἐλήφθη πρόνοια περὶ τῆς ἐπανορθώσεως τῶν τοιούτων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμῶν, ἡ καθιέρωσις τοῦ φυλετικῶ ἀνταγωνισμοῦ πρὸς τῷ ἀντιχριστιανικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι ἀπέβαινε καὶ παντάπασιν ἀσχοπος. Πρὸς τοῦτοις παρετήρει ὅτι τὸ ἐν ἐνεργείᾳ μικτὸν συμβούλιον, συγχροτούμενον ἐκ σταθερῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς πρωτεύουσῆς καὶ ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ ἐνοριῶν, ἀνευ διαστολῆς γένους καὶ φυλῆς, ἐκτελεῖ τὰ διαγεγραμμένα αὐτῷ καθήκοντα ἀσχετῶς πρὸς πάσαν φυλετικὴν ἰδέαν, καὶ ἔχει περιωρισμένην δικαιοδοσίαν· τὸναντίον δὲ αἱ τρεῖς ἀνωτέρω μνημονυθεῖσαι προτάσεις (γ', δ' καὶ ε') σκοποῦσι τὴν σύστασιν ἰδιαίτερου ἐθνικοῦ βουλγαρικοῦ συμβουλίου, ἔχοντος ἀποστολὴν ἐφ' ἀπάσης τῆς κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν βουλγαρικῆς φυλῆς. Καὶ εἰ μὲν τὸ τοιοῦτον βουλγαρικὸν συμβούλιον συνέκειτο ἐκ μόνων λαϊκῶν, οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν τὸ πατριαρχεῖον· ἐπειδὴ δὲ ἐμελλε σύστασθαι ἐξ ἀρχιερέων καὶ λαϊκῶν καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἐνὸς ἀρχιεπισκόπου, τὸ πατριαρχεῖον οὐδόλως ἠδύνατο παραδεχθῆναι αἴτησιν τοιαύτην ἀντικειμένην εἰς τοὺς κανόνες τῆς ἐκκλησίας, κατ' οὖς οὐδόλως ἐπιτρέπεται ἵνα ἐν μίᾳ καὶ τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ δύο ὀρθόδοξοι θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐξασκῶσιν ἐξουσίας ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτως. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ὁ τοπικὸς ἐπίσκοπος ἔχει ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ εὐρισκομένων ὀρθοδόξων οἰουθήποτε γένους καὶ ἐν ὡσιν, ἐπὶ καὶ ἐπ' αὐτῶν ὅσοι παραπίδημῶσιν ἐκ τόπων ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας. Πρὸς τοῦτοις παρετήρει ὅτι καὶ ἡ διανομὴ τῶν συνοδικῶν ἐδρῶν μεταξὺ ἐξ Γραϊκῶν καὶ ἐξ Βουλγάρων, καὶ ἡ ὑποκειμένη τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰδέα, ἵνα ἕκαστος ἀρχιερεὺς εἰσέρχηται ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ θάτταν ἢ βράδιον ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης ἐπαρχίας, εἰσι πράγματα ἀντικανονικὰ καὶ καινοφανῆ, οὐ μόνον ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ χριστιανωσίῃ.

Διὰ τοιούτων περίπου ἀπαντήσεων ἀπεδοκίμαζεν ἡ τότε γενικὴ συνέλευσις τὸ ἐν ταῖς ὁκτῶ ἐκείναις προτάσεσιν ἀναφαινόμενον πνεῦμα τοῦ φυλετισμοῦ, τὸ τείνον εἰς καταστροφὴν τοῦ ἐπικρατοῦντος διοικη-

τικού της εκκλησίας συστήματος, έρειδομένου επί της Α εθαγγελικής ενότητος και αγάπης και του συντάγματος των ιερών κανόνων.

Τὸ αὐτὸ τοῦ φυλετισμοῦ πνεῦμα ἐπεκράτει καὶ ἐν ταῖς ἐξ νεωτέρας προτάσεσιν, αἰτινες διεβιάσθησαν εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐν ἑτεῖ, αὐτῶν. Ἐν αὐταῖς πρὸς τοὺς ἄλλοις ἤρηντο φανερώς καὶ τὰ ὅρια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνοριῶν, θεωρουμένων τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους Βουλγάρων ὡς ὑπαγομένων κατὰ τὰς προτάσεις ταύτας ὑπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τῆς συνισταμένης φυλετικῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας. Ἐν αὐταῖς παραδείγματός χάριν λέγεται περὶ τοῦ κλήρου τῆς ἐν Βαλατσᾷ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου: „Οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐπαρχιώτας αὐτῶν πάντας τοὺς ἐν ταῖς διαφόροις συνακλαίς τῆς πρωτεύουσας εὐρισκομένους βουλγάρους, ἀκωλύτως θέλουσιν ἱεραουργεῖ πανταχοῦ ὅπου ἂν προσκληθῶσιν.“ Ὁὕτως ὑψηλὴ ἦρτο ἡ σημαία τοῦ φυλετισμοῦ ἐν μέσῳ τῆς τῶς ἀγνοούσης αὐτὴν ἐκκλησίας, ἐπὶ καταστροφῇ Β τῶν ιερῶν κανόνων καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τῆς ενότητος.

Ἡ τοῦ φυλετισμοῦ ἰδέα ἐξηγέρθη ἰταμωτέρα ἐδηλομένη ἐν τῇ ἀκάμπτῳ τῶν προισταμένων τοῦ κινήματος ἐπιμονῇ, τοῦ διεγείρει διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμιτῶν μέσων στάσεις κατὰ τῶν ἐκασταχοῦ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἀναστατώσαι πανταχοῦ τῆς περιφέρειας τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τὰ πνεύματα πρὸς πληρεστάτην συγχρότησιν φυλετικῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας.

Ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου ἅμα μὲν σπεύδουσα ὅπως ἀνακρίψῃ τέλει τὴν ὀρμὴν τῶν τὰς στασιαστικὰς ταύτας κινήσεις καὶ τὰ σκάνδαλα ὑποδαυλιζόντων ἐν τε ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἅμα δὲ πρὸ πάντων ἐπιθυμοῦσα ἱκανοποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ τὰς ἀληθεῖς πνευματικὰς ἀνάγκας Ὁ τῶν τέκνων αὐτῆς, εἰς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ φυλετικοῦ βαραύθρου, εἰς ὃ πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἐξωθόντο, διατήρησαι δὲ ταῦτοχρόνως τοὺς τε ἱεροὺς κανόνας τοὺς διέποντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἀνεκὰθεν προνόμια τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἐξέδρε σχέδιον ἐξαρχίας ἐκκλησιαστικῆς, αὐτοδιοικητικῆς μὲν, ἐξαρτωμένης δὲ κανονικῶς ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἀπαρτιζομένης ἐξ ὀρισμένων ἐπαρχιῶν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ σχέδιον τοῦτο, καίπερ φέρον ἅπαντα τὰ προσόντα τῆς νομιμότητος καὶ τῆς φιλοστοργίας, οὐκ ἐγένετο παραδεκτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κινήματος, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν γενικὴν τοῦ φυλετισμοῦ ἰδέαν.

Ἄντ' αὐτοῦ δὲ δύο νέα σχέδια ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς πύλης διαβρασθέντα συνιστῶντο τῷ πατριάρχῳ, ἅπερ πανηγυρικῶς ἀπεδέξαντο οἱ βούλγαροι φυλετισταί, καθ' ὅτι δι' αὐτῶν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἰδέα τοῦ φυλετισμοῦ, ἣν πρωίμως ἦδη ἤρξαντο ἐπιδιώκειν.

Τὸ α' ἐν αὐτοῖς ἀρθροῖς, φέρ' εἰπεῖν, τὸ λέγον ὅτι „εἰς οἰονδήποτε μέρος τῆς αυτοκρατορικῆς ἐπικρατείας ὑπάρχουσι κάτοικοι, βούλγαροι μὲν τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ὀρθόδοξοι δὲ τὸ θρησκευμα, οὗτοι θέλουσιν ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν διὰ τὰς ἐκκλησίας τῶν καὶ διορίζειν ἱερεῖς, εἰδόμενος τὴν ἰδέαν αὐτῶν γλώσσαν,“ σχετιζόμενον πρὸς τὸ ε'-ζ' τὸ ερίζον „ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν καὶ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν ἢ βουλγαρικῆς ἐκκλησίας θέλει εἰσθαι ἐν σῶμα κενωρισμένον καὶ ἀνεξάρτητον,“ καὶ ἐπισφραγιζόμενον ὑπὸ τοῦ γ' λέγοντος: „πρὸς ἐπιστέλλαν τῆς πνευματικῆς διοικήσεως τῶν βουλγαρικῶν ἐκκλησιῶν θέλει διαμένει ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς μὲν μητροπολίτης, ἔχον παρ' ἑαυτῷ σύνεδρον διαχειριζομένην τὰ πνευματικὰ,“ παριστάσει τὴν εἰκόνα τῆς ἐθνικῆς βουλγαρικῆς ἐκκλησίας ἐξ-

αποούσης τὴν ἑαυτῆς δικαιοδοσίαν εἰς τοὺς καθ' Α ἄλην τὴν ἐπικράτειαν διεσπαρμένους ὁμοφύλους. Τοιαῦτα δὲ σχέδια ἀντικείμενα ὅπως πρὸς τὸ καθολικὸν σύστημα τῆς ἐκκλησίας, ἀπέβαινον, ὡς εἰκός, ἀπαράδεκτα. Ἡ δὲ μεγάλη ἐκκλησία ἐξαντλήσασα ἤδη πάντα οἰκονομίας, τρόπον καὶ πιεζομένη πανταχόθεν, ἐξεκάλεσε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ψήφον τῆς καθόλου ἐκκλησίας, προτείνασα συγχρότησιν συνόδου οἰκουμενικῆς· ἀλλ' ἐν ᾧ μεγάλη ἐκκλησία συμφώνους ἔχουσα καὶ ἄλλας αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας ἀπεξεδέχετο τὴν περὶ τοῦτου ἀδειαν τῆς ὑψηλῆς πύλης, οἱ μὲν καινοτομοῦντες φυλετιστὰ κατεξάνεστησαν κατὰ τῆς προτάσεως τῆς συγχρότησεως οἰκουμενικῆς συνόδου, ἡ δὲ σεβαστὴ κυβέρνησις λύουσα παραδόξως ἀπ' ἑαυτῆς τὸ ζήτημα ἐξέδωκε περὶ τοῦτου αυτοκρατορικῶν φερμάτων, ὅπερ, ὡς διὰ τοῦ δεκάτου πρὸ πάντων ἀρθροῦ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ, ἐγένετο πανηγυρικῶς ἀσπαστὸν παρ' αὐτοῖς. Β

Τὴν ἰδέαν τῆς συστάσεως φυλετικῆς ἐκκλησίας ἐπειράθησαν κατόπιν ἀποδείξει ἐνυπάρχουσαν δῆθεν καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τῆς ἐκκλησίας διὰ τινος φυλακίου ἐπιγραφομένου· „Ἀντίρρησις εἰς τὸ ἐπιστολιμαῖον ὑπόμνημα τοῦ πατριαρχείου· 1871,“ ἐν ᾧ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἀναγινώσκονται καὶ τὰδε· „Ἐπὶ τῆς φράσεως βουλγαρικῆς ἐκκλησία, ἡ λέξις βουλγαρικὴ δηλοῖ ὅτι ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ἐκκλησία, ἦται ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, συνεστήθη διὰ τοὺς βουλγάρους καὶ ἐξασκεῖται ἐπὶ τῶν χριστιανῶν βουλγάρων τῶν ἐν γνωστοῖς μέρεσι τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους κατοικούντων, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένων· αὐταὶ γάρ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ ὑπὸ μὴ χριστιανῶν πολλαχοῦ κατοικουνοῦνται (ἢ δ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ χριστιανῶν μὴ βουλγάρων;) τοῦ βασιλείου εἰσὶ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχονται (οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι;).

Ὁὕτως ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀποστολικῶν χρόνοις ὁ τῶν Ὁ ἐθνῶν ἀπόστολος Παῦλος, συλλήβδην μὲν τὰς παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι συστηθείσας ἐκκλησίας, ἦται ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ὑπαινιττομένους, λέγει περὶ τῶν συνεργῶν αὐτοῦ Πρισκίλλας καὶ Ἀκύλα· „Οἱς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν.“ μερικώτερον δὲ τινὰς αὐτῶν ἀναφέρων, ὅτε μὲν ἐκ τοῦ τόπου, ὅτε δὲ ἐκ τῶν κατοικῶν αὐτὰς ὀνομάζει, ὡς· „τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῆ οὔσης ἐν Κορίνθῳ,“ „τῇ ἐκκλησίᾳ Λαοδικείῳ,“ „τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικείῳ,“ „αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας“ κτλ.

Τούτοις δ' ἐπόμενοι καὶ οἱ τῆς α' οἰκουμενικῆς συνόδου θεοφόροι πατέρες, ὑπογράφοντες εἰς τὰ πρακτικὰ αὐτῆς, ὀνομάσθησαν ἅπαντες ὡς ἐκ τῶν κατοικῶν τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας.

Ἄλλων δὲ συνόδων καλὴν οἱ πατέρες ἐξ ὀλοκλήρου ἐθνικῆς χώρας, ἡ καὶ ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ὑπογράφοντες ὀνομάσθησαν· ὡς ἐν Εὐάγγελιῳ Σικελός, Τιμόθεος ἐπαρχίας Σκυθῶν, Εὐστάθιος ἔθνους Σαρακηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν πολλὰκις τοὺς ἐπισκόπους ὡς ἐκ τοῦ ἔθνους ὀνομάσαν· ὡς „θεοφίλω, ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὃν ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ παρῶν καθυπέγραψε“... „ταύτης δὲ τῆς πρεσβείας ἀρξαι Ὀδφίλιαν τοῦ ἔθνους ἐπίσκοπον“. Καὶ „ἀμέλει τοι καὶ Σκύθας λόγος διὰ ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μείναι πίστεως... Εἰσὶ δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνταῦθα κρατεῖ τοῦ παντός ἔθνους ἕνα τὰς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν“. Οὐκ ἀληθὴς ἄρα ὁ λόγος τοῦ πατριαρχείου, ὅτι ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε διέκρινεν ἐθνικότητας· διότι, ὡς καλῶς αὐτὸ καλὴν λέγει, ὁ θεμελιωτὴς αὐτῆς ἐκάλεσεν εἰς τὴν πίστιν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ συνεπῶς πρὸς τοῦτο οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ συνέστησαν ἐκκλησία· παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα κυβερνώσιν αὐτὰ πνευματικῶς, καὶ ἵνα „πάντα τὰ ἔθνη δουλεύωσι τῷ κυρίῳ“, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, καὶ ὁὕτως φυσικῶς ἐγεννήθησαν καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῶν

Πατριάρχου
Βουλγαρίας
ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει

ἔθνων, ὡς ὁ ἀπόστολος ἀναφέρει, ὡς προείπομεν. Ἀ Ὁὕτω συνεστήθησαν καὶ εἰσὶτε ὑπάρχουσιν αἱ ἐκκλη-
 σίαι τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων ἐν Ῥώμῃ, τῶν Γραι-
 κῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἑλλάδι, Κύπρῳ, καὶ
 ἄλλαχού, τῶν Ῥώσων ἐν Κιέβῳ καὶ Πετρούπολει,
 τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Σκυθῶν, τῶν Γότ-
 θων κτλ., ὡς προείπομεν. Καὶ διὰ τὰς τῶν αὐτῶν
 ἔθνικῶν ἐκκλησίας αὐτὸς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν λέ-
 γει· „τὰ παρ' ἐκαστῆν ἐκκλησίαν συμβαίνοντα, τὴν
 τοῦ ἔθνους σύνοδον, ὡς ἀριστα φανεῖται διοικεῖν τε καὶ
 πράττειν“ (ἐσφαλμένως κεῖται ὁ κανὼν). Ὁρᾶς; Ἡ
 σύνοδος τοῦ ἔθνους νὰ διοικῆται ἐκαστῆν
 ἔθνικὴν ἐκκλησίαν, διατάττουσιν οἱ ἀπό-
 στολοι (σελ. 25-9).

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς, καίπερ οὕτω προ-
 φανῶς διαστρεφούσης τὰ νοήματα τῶν ἁγίων γραφῶν,
 τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰ ἱστορούμενα πράγματα,
 καταφαίνεται ἡ σπουδὴ τοῦ ἐφεδράσαι τὴν τοῦ φυ-
 λεισμοῦ ἀρχὴν ἐπὶ τῆς γραφῆς καὶ τοῦ ἀνεκὰθεν
 πολιτεύματος τῆς ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις τὴν ἐθνοφυλετικὸν χαρακτήρα τῆς
 ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἀνταρσίας μαρτυροῦσι καὶ τὰ
 πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην γράμματα τοῦ ὑπ'
 αὐτῶν ὀνομασθέντος ἐξάρχου, μὴ ὀκνησάντος ὑπο-
 γράψαι· „ὁ Βιδύνης Ἀνθίμος καὶ ἐξάρχος τῶν Βουλ-
 γάρων“ ἢ γινομένη διάκρισις τοῦ οἰκουμενικοῦ
 πατριαρχείου ὡς γραμμοῦ καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθ-
 νους· ἢ προσφώνησις τοῦ ἐξάρχου πρὸς τὸν ἀνώτατον
 ἄρχοντα τῆς πολιτείας ὅτι „τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος
 εἶχεν ἐκπαλαί ἐθνικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἠνώθη, οὐκ
 οἰδαμέν πως, τῷ γραικικῷ πατριαρχεῖ“ καὶ ὅτι „ἢ
 ἔκδοσις τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου ἀποκατέστησε
 τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν“ κτλ., καὶ τελευταῖον αἱ ἀπ'
 ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀνευδύτως διενεργούμεναι
 εἰς διαφόρους ἐπαρχίας ἀποστολαὶ πρὸς ἐκκλησιαστι-
 κὴν ἀναστάτωσιν τῶν ἐκασταχοῦ ὀρθοδόξων Βουλ-
 γάρων.

Δείξαντες ἀποχρώντως ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε εἰρη-
 μένοις τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλεισμοῦ διέπυσαν τὰς πρά-
 ξεις καὶ ἐνεργείας τῶν ἀποσκιστησάντων ἀπὸ τῆς
 μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τὴν παρασυνοχωρήσασαν αὐτῶν
 ἐπ' αὐτῆς καὶ μόνῃς τῆς ἀρχῆς τεθμελιωμένην, μετα-
 βαίνομεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ὅπως δεῖξωμεν ὅτι
 ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀγνωστος ὄλως ὑπάρχει τῇ καθολικῇ
 τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς ἀνατρέπει
 πολίτευμα.

Β'.

α'. Ὁ φυλεισμός, ἥτοι ἡ λόγῳ διαφόρου φυλετι-
 κῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης διάκρισις καὶ διεκδικη-
 σις ἢ ἐξάσκησις ἀποκλειστικῶν δικαιωμάτων παρ'
 ἀτόμων ἢ ὁμάδων ἀνθρώπων ὁμοχώρων τε καὶ ὁμο-
 ταγῶν, ὅποιαν μὲν τινα δύναται εἶχειν ὑπόστασιν ἐν
 ταῖς πολυσεπέροις καὶ μεσοφύλοις κοσμοκαίς πολιτείαις,
 ἀλλοτρίον ἔστι τῆς ἡμετέρας προθέσεως ἱερῶν καὶ
 διαγινώσκειν· ἀλλ' ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, κοι-
 νωνία οὕση πνευματικῇ, προωρισμένη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ
 καὶ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἵνα συμπεριλάβῃ πάντα τὰ
 ἔθνη εἰς μίαν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, ὁ φυλεισμός
 ἐστὶ τι ξένον καὶ ὄλως ἀδιανόητον· καὶ ὅπως ὁ φυ-
 λεισμός, ἥτοι ἡ ἐν τῷ ἀπὸ τῷ τόπῳ συγχρότησις ἴδιον
 φυλετικῶν ἐκκλησιῶν, πάντας μὲν τοὺς ὁμοφύλους
 ἀποδεχομένων, πάντας δὲ τοὺς ἑτεροφύλους ἀπο-
 κλειουσῶν, καὶ ὑπὸ μόνον ὁμοφύλων κοιμένων δια-
 κειμένων, ὡς ἀξίωσι νῦν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ φυλεισμοῦ,
 ἐστὶ τι ὄλως ἀνήκουστον καὶ πραιτοφανές.

Πᾶσαι αἱ ἀπ' ἀρχῆς κατὰ μέρος συστάσαι χριστιανικαὶ
 ἐκκλησίαι ἦσαν τοπικαί, τοὺς πιστοὺς ὀρισμένης
 πόλεως ἢ ὀρισμένης τοπικῆς περιφερείας περιλαμβά-
 νουσαι ἀνευ φυλετικῆς διακρίσεως· διὸ καὶ ἀπὸ τῆς

πόλεως συνήθως ἢ τῆς χώρας, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἐθ-
 νικῆς καταγωγῆς τοῦ πληρώματος αὐτῶν προσωπο-
 μοῦνται.

Ἐν πρώτοις ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ συν-
 ἔκειτο, ὡς γνωστὸν, ἐξ Ἰουδαίων καὶ προσηλύτων
 ἐκ διαφόρων ἔθνων· ὡσαύτως ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀν-
 τοχείας, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Ῥώμης
 καὶ αἱ λοιπαί, ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν αἱ πλείους
 ἀπηρτίζοντο. Ἐκάστη δὲ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων
 ἀπετέλει καθ' ἑαυτὴν ὅλον τι συμπαγὲς καὶ ἀδιαι-
 ρετον· ἐκάστη ἀνεγνώριζεν ὡς ἀποστόλους αὐτῆς τοὺς
 ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, ἅπαντας Ἰουδαίους τῷ γένει
 ὑπάρχοντας· ἐκάστη εἶχεν ἐπίσκοπον τὸν ὑπ' αὐτῶν
 τῶν ἀποστόλων ἀνευ τινὸς φυλετικῆς διακρίσεως
 καθιστάμενον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς ἰδρύσεως
 τῶν πρώτων τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν.

Αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Παύλου ἀναφερόμεναι
 ἐκκλησίαι τῶν ἔθνων (Ῥωμ. ις', 4) πρόδηλον ὅτι συγ-
 κροτοῦμεναι ἐξ ἐθνικῶν, οὐχὶ τῆς αὐτῆς πάντως φυ-
 λῆς καὶ γλώσσης, ὀνομασθήσαν οὕτως, οὐχὶ πρὸς
 διάκρισιν τῶν καθ' ἕκαστον ἔθνων, ἀλλὰ κατ' ἀντι-
 διαστολήν πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστοὺς. Ὁσαύτως
 δὲ καὶ αἱ φράσεις ἐκκλησία Θεσσαλονικίων, Λαοδι-
 κίων, Σμυρναίων κτλ. οὐδαμῶς τὴν φυλὴν διακρίνουσι·
 διότι οὐδ' ἠκούσθη πώποτε φυλὴ σμυρναϊκῆ, φυλὴ
 λαοδικικῆ, φυλὴ θεσσαλονικικῆ κτλ., ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς
 τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι Σμύρνης, Λαοδικείας,
 Θεσσαλονικῆς κτλ. ἀδιακρίτως τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν
 καταγωγῆς.

Καταχρήσεις καὶ ἐντεῦθεν γογγυμοὶ καὶ δυσπιστία
 ἱστορεῖται· ὅτι συνέβησαν καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν
 τῶν πρώτων ἐκκλησιῶν, καθὼς παραδείγματος χάριν ὁ
 γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ
 ἐκκλησίᾳ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἄλλ' ὅμως οἱ θεοὶ ἀπό-
 στολοι πρὸς καθηκούχασιν τῶν πνευματῶν οὐ κατέ-
 ταιμον τὴν μίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίαν εἰς δύο,
 εἰς Ἑβραϊκὴν, ὡς εἶπεν, καὶ Ἑλληνιστικὴν, ἀλλὰ συγ-
 καλέσαντες τοὺς πιστοὺς τῆς ἐκκλησίας·

„Ἐπισκέψασθε, εἶπον, ἀδελφοί, ἀνδρας ἐξ ὑμῶν
 μαρτυρουμένους ἐπιτά, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ
 σοφίας, ὅς καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης.“
 (Πράξ. ις', 3.)

Ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς συστάσεως τῶν κατὰ τόπους
 ἐκκλησιῶν ἐπικρατεῖ καὶ μετὰ τοὺς ἀποστολικούς
 χρόνους ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς ὀληνότητι ἢ ταῖς τῶν
 διοικήσεων ἐκκλησίαις, αἵτινες καθαρῶς ὄντως ἔκ
 τῆς τότε ἐπικρατούσης πολιτικῆς διαίρεσεως ἢ ἐξ ἄλ-
 λων ἱστορικῶν λόγων. Τὸ πλῆρωμα τῶν πιστῶν
 ἐκάστης τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν συνέκειτο ἐκ χρι-
 στιανῶν πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης.

Ὁὕτω δὲ καὶ αἱ μέχρι τοῦδε χάριτι θεῆς διατη-
 ρούμεναι ἐκκλησίαι τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, Κων-
 σταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντοχείας, Ἱεροσο-
 λύμων καὶ ἡ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, ἀπὸ τῆς
 συστάσεως αὐτῶν εἰσὶν ἐκκλησίαι τοπικαί, τοῦτέστιν
 ἐντὸς γεωγραφικῶν ἐρίων περιλαμβανόμεναι, καὶ οὐχὶ
 ἐθνικαί· διὸ καὶ προσωπομοῦνται οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀπο-
 τελευτώντων ἀπὸς παντοδαπῶν ἔθνων, Ἑλλήνων φέρ'
 εἶπεν, Αἰγυπτίων, Σύρων, Ἀράβων, Βλάχων, Μάλ-
 θαίων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ λοιπῶν, τῶν συνήθως
 ἀναμιξῆ ἐν ταῖς κλίμασι τῶν ἐκκλησιῶν τούτων κατο-
 κούντων, ἀλλ' ἐκ τῆς πρωτευούσης πόλεως.

Τοιαῦτα ἦσαν καὶ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ Ἀχρῶν καὶ
 Ἰπεκίου καὶ τὸ λεγόμενον πατριαρχεῖον Τορνόβου,
 περὶ ὧν ἐσχάτως τοσοῦτος ἐγένετο λόγος ὑπὸ τῶν
 φυλειστών, τοῦτέστιν ἦσαν ἐκκλησίαι ἐντὸς ἐρίων
 διαγεγραμμένας, καὶ οὕτω λόγῳ φυλεισμοῦ συνέστησαν,

ουτε πλήρωμα περιείχον ἐξ ὁμοφύλων πάντων καὶ Ἀ ὁμογλώσσων.

Αἱ δὲ μεταγενέστεραι ἐκφράσεις ἐκκλησία λατινική, ἑλληνική, ἀρμενική κτλ. δηλοῦσιν ἐν γένει οὐχὶ διακρίσιν ἔθνους, ἀλλὰ διαφορὰν δόγματος. Παρομοίως ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Σερβίας, τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαύας, ἡ καταχρηστικώτερον ἐκκλησία ἑλληνική, ῥωσική, σερβική κτλ. σημαίνουν ἐκκλησίας αὐτοκεφάλους ἢ ἡμιανεξαρτήτους ἐν ἐπικρατείαις αὐτονομουμέναις ἢ ἡμιανεξαρτήτους, καὶ ἔχουσιν ὠρισμένα ὅρια αὐτὰ τὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικρατείας, ὧν ἕκτος οὐδεμίαν ἔχουσι δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν· συνέστησαν δὲ οὐχὶ λόγῳ ἔθνικότητος, ἀλλὰ πολιτικῆς καταστάσεως, καὶ ἔχουσι πλήρωμα οὐχὶ ἐξ ὁμοφύλων πάντων καὶ ὁμογλώσσων.

Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ ἀλλ' οὐδ' Β ἐν αὐταῖς ταῖς αἰρετικαῖς καὶ σχισματικαῖς κοινωνίαις ἐφάνη ποτὲ συνύπαρξις ὁμοδόξων καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτων φυλετικῶν ἐκκλησιῶν ἐν μᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἐνορίᾳ, πόλει ἢ χώρᾳ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ πατέρες τῶν ἱερῶν συνόδων, μερικῶν τε καὶ γενικῶν, τοπικῶν ἢ οἰκουμενικῶν, παρουσιάζουσιν ἐν αὐταῖς οὐχὶ ἐν τῇ ἔθνικῇ ιδιότητι εἶτε ἑαυτῶν, εἶτε τῶν ποιμνίων αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἐκπροσωποῦντες τὴν ἐκκλησίαν, ἣς προΐστανται. Εἰ δὲ ποτε ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῶν πρώτων συνόδων καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶσιν ἐπίσκοποι προσωνομούμενοι οὐχὶ ἐκ πόλεως ἢ χώρας, ἀλλ' ἐξ ἔθνους, ὡς ἐπίσκοποι Σαρακηνῶν, Γότθων καὶ Σκυθῶν, τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς ἡθικῆς ἀριστείας καὶ ἀκαταρτίστου ἐπι πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως ἔθνων τινων βραδύως συναγεται, συνέβαινε, διότι ἐκ τοῦ ἔθλου ἔθνους ἕλλησι τινέσιν ἦσαν οἱ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀποδεξάμενοι καὶ οὗτοι οὕτω μονίμως ἐν πόλεσι συνφισιμένοι.

Ἐὰν δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱερούς ἀποβλέψωμεν κανόνας, ἐφ' ὧν τὸ τῆς ἐκκλησίας πολίτευμα ἐπεδράζεται, οὐδαμοῦ ἐν αὐτοῖς ἐδρῆσκειν ἔχνος φυλετισμοῦ. Οἱ περὶ ἐκλογῆς καὶ προχειρίσεως ἐπισκόπων, μητροπολιτῶν, πατριαρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας κανόνες οὐδαμοῦ ὀρίζουσιν ὡς προσὸν τῶν ἐκλεξιμῶν τὸ φυλετικὸν γνῶρισμα κατὰ τὴν τῶν φυλετιστῶν ἀξίωσιν, ἀλλὰ μόνον τὰ ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ προσόντα, ὅποια προδιετύπωσεν ὁ τῶν ἔθνων ἀποστολὸς ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον ἐπιστολαῖς. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἐν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν ἱεροὶ κανόνες, οἱ εἰς τὰς συστάσεις, ἐνώσεις ἢ διαίρεσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἀποβλέποντες, πολιτικοῦς λόγους ἢ ἐκκλησιαστικὰς ἀνάγκας προβάλλονται, οὐδέποτε δὲ φυλετικὰς ἀξιώσεις.

Αὐτὸν δὲ τὸν 18^{ον} κανόνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὃν καὶ μόνον ἐπικαλοῦνται ὅπερ ἑαυτῶν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ φυλετισμοῦ, τὸν λέγοντα· «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἠγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν», ἐξηγεῖ μὲν κάλλιστα τὸ ἐν ἀπάσῃ τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ ἔθρον ἔλας καὶ ἀλλότριον τοῦ φυλετισμοῦ καθιστῶς ἱερὸν πολίτευμα, βεβαίως δὲ τὸν ἐληθῆ αὐτοῦ νοῦν ὅτι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὰ αὐτὰ δι' ἄλλων διαγορεύων λέξεων καὶ εἰς αὐτὸν προφανῶς ἀναφερόμενος· «Τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προσετώτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχασθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πρόγραμμα ἔχοντας· ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι

αὐτὸν, μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τοῖς λοιποῖς ἐπισκόπους ἀνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα.» Ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπεξηγεῖ ὁ προμνημονευθεὶς τῶν ἀποστόλων κανὼν, τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως ἔθνους διὰ τῶν ἐφεξῆς διασαφῶν· «... Ἐκεῖνα δὲ πράττειν ἕκαστον (ἐπίσκοπον), ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ προσήκει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν χώραις,» ὡστε καὶ ἐνταῦθα πρόδηλον εἶναι περὶ τοπικῶν, καὶ οὐχὶ περὶ ἔθνικῶν ἐκκλησιῶν ὁ λόγος. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐπιβεβαίωσι καὶ ἕτερος ἀποστολικὸς κανὼν, ὁ 19^{ος}, ὀρίζων· «Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἐξῶ τῶν ἑαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας.» Ἐκ πάντων τοίνυν τῶν προειρημένων καταδήλον γίνεται ὅτι ὁ φυλετισμὸς ἀγνωστὸς ἐστὶν ἐν τῷ πολιτεύματι καὶ τῇ ἱεραῖ τῆς ἐκκλησίας θεσμοθεσίᾳ.

β'. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ φυλετισμοῦ ἀνατρέπει καὶ τὸ ἱερὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἥτοι ὁ διοικητικὸς αὐτῆς ὀργανισμὸς, ὡς ἐρατῆς κοινωνίας, καταφαίνεται ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἱεραῖ αὐτῆς θεσμοθεσίας, ἣν συγκροτοῦσιν οἱ θειοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες τῆς ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων συνόδων, οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν. Πᾶσα πράξις ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τείνουσα εἰς ἀθέτησιν τῶν κανόνων τούτων καθόλου ἢ ἐν μέρει, προσβάλλει οὐσιωδῶς αὐτὸ τὸ τῆς ἐκκλησίας πολίτευμα. Ὁ φυλετισμὸς ἐπιχειρῶν ἀθετηθῆαι βῆτους κανόνας, ἀνατρέπει τὸ πολίτευμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὁ (η') πῆρ' εἰπεῖν κανὼν τῆς α' οἰκουμενικῆς συνόδου θεοπέφει, «ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὡσι·» κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ δύνανται ἐν μᾶ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει ἐδρεῦναι δύο, τρεῖς ἢ πλείους ἐμόδοξοι ἐπίσκοποι, ὅσοι δηλονότι καὶ φυλαὶ ἐν αὐτῇ οἰκοῦσιν. Ὁ 18^{ος} κανὼν τῆς δ' οἰκουμενικῆς συνόδου ὀρίζει, «δύο μητροπολίτας μὴ εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ.» κατὰ ὁ δὲ τοὺς φυλετιστὰς καθιδρῶνται ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ καὶ δύο καὶ πλείους μητροπολίται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῇ φυλῶν. Καὶ ὁ μὲν κανὼν ἀπαγορεύει τῶς τὴν διαίρεσιν τῆς μιᾶς ἐπαρχίας εἰς δύο μητροπολεις, ἤγουν τὴν τοπικὴν αὐτῆς διαίρεσιν, ὡς καὶ αὐτὴν ἀνατρέπουσαν τὸ κανονικὸν οἰκοδόμημα· οἱ δὲ φυλετισταὶ προάγουσιν ἀσυγκρίτως πορρωτέρω τὴν σύγχυσιν, παραδεχόμενοι οὐχὶ ἀπλῶς τοπικὸν τῆς ἐπαρχίας διχασμὸν, ἀλλὰ πολυμέριστον κατὰ άτομα κατατομὴν πρὸς τὰς οἰκείας φυλάς, καὶ συνυπαρξὴν ἐπομένως πολλῶν μητροπολιτῶν ἐντὸς τῶν αὐτῶν ὀρίων καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἴσως τίλοις ἐξασκούντων ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ εἰδικῶν φυλῶν.

Καταφανεστέρως καθίσταται ἡ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἀνατροπὴ ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς τῶν διοικήσεων. Ὁ β' κανὼν τῆς β' οἰκουμενικῆς συνόδου Δ λέγει· «Τοὺς ὅπερ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίαις ἐκκλησιαῖς μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγγένειν τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον τὰ ἐν Ἀγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν, τοὺς δὲ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τὴν ἀνατολικὴν μόνον διακεῖν... καὶ τοὺς τῆς ἀσιατικῆς διοικήσεως ἐπισκόπους τὰ κατὰ τὴν ἀσίαν μόνον διακεῖν, καὶ τοὺς τῆς Ποντικῆς τὰ τῆς Ποντικῆς μόνον, καὶ τοὺς τῆς Θρακικῆς τὰ τῆς Θρακικῆς μόνον οἰκονομεῖν... φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὐδῆλον ὡς τὰ καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα.» Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον καὶ τοὺς παραλλήλους αὐτῶν (τὸν η' τῆς γ' οἰκουμενικῆς συνόδου, τὸν ε' τῆς α', τὸν κη' τῆς δ') ὅπως ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν ἐκκλησιῶν ἀπαρτίζονται αἱ μητροπολιτικά, οὕτως ἐκ τῶν μητροπολιτικῶν αἱ τῶν διοικήσεων ἐκκλησιαῖ, συνιστάμεναι ἐκ πρῶτων τῶν ἐν τῇ

διοικήσει ἐπαρχιών. Αἱ δὲ τῶν διοικήσεων αὐτῶν Ἀ
 σύνοδοι μετὰ τοῦ ἐν αὐταῖς πρώτου, προέδρου, ἀρχι-
 επισκόπου, ἐξάρχου ἢ πατριάρχου, ἀποτελοῦσιν ἐν
 τῇ τῆς ὅλης διοικήσεως περιφέρειᾳ τὴν ἀνωτάτην
 ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Καὶ κατὰ τὸν θεσμόν τοῦ-
 τον διαμένουσιν ἄχρι τῆς σήμερον ἐν γὰρ τῷ καθ'
 ἡμᾶς κλίματι τὰ ἡμέτερα ὀρθόδοξα πατριαρχεῖα, καὶ
 ἐν ἄλλαις ἐπικρατείαις αἱ διοικητικαὶ σύνοδοι μετὰ
 τῶν προέδρων αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἀξιώματα τῶν
 φυλετιστῶν οὐδένα εὐρίσκει ἴδιον χώρον ἢ τῆς τοπι-
 κῆς διοικήσεως ἐκκλησία, αἱ δὲ τῶν κατὰ φυλὰς ἀνω-
 τάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν δικαιοδοσίαι ἐφαπλοῦν-
 ται ἢ περιετέλλονται κατὰ τὴν ἀέναον παλῖρροιαν
 τῶν ἐθνῶν, κατὰ ἐμάδας ἢ άτομα ἄλλοτε ἄλλοσε
 κινουμένων καὶ μεταναστευόντων· διὰ δὲ τὴν ἐν ταῖς
 αὐταῖς διοικητικαῖς περιφερείαις ἀνάμειξιν παντοίων
 φυλῶν, ἀνάγκη ἵνα ἐπικάθηνται, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλή-
 λαις ἢ συμπλέκωνται καὶ συγχέωνται. **Σαὶ τῶν δια-**
φόρων φυλετικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν δικαιοδοσίαι, Β
πάσαι ἀξιοῦσαι τὴν κανονικὴν τοῦ τόπου ἐκκλη-
σιαστικὴν διοίκησιν. Ὡς οὕτως ἐν μίᾳ καὶ τῇ αὐτῇ
 ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει ἔσονται πολλοὶ μὲν ὀμόδοξοι
 ἐξάρχου ἢ πατριάρχου, πολλοὶ δὲ ὀμόδοξοι δικαιοδοσοὶ
 σύνοδοι ἐναντίον τοσοῦτων ῥητῶν κανόνων. Καθόλου
 δὲ εἰπεῖν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ οὐτε ἐκ-
 κλησία διοικήσεως ἢ πατριαρχικῆ, οὔτε ἐκκλησία
 ἐπαρχιακῆ ἢ μητροπολιτικῆ, οὔτε ἐπισκοπικῆ, ἀλλ'
 οὐδὲ ἀπλῆ ἑνοριακῆ ἐφημέρια εἴτουν ἐκκλησία κώμης
 τυχὸν χωρίου ἢ συνοικίας, δύναται ὑφίστασθαι, ἴδιον
 ἔχουσα τόπον ἢ χώραν καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ
 ὀμοδόξους περιλαμβάνουσα. Τὸ δὲ κακὸν τῆς ἐκκλη-
 σιαστικῆς κατατομῆς, συγχύσεως καὶ διαλύσεως χω-
 ρῆσαι μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κατ' ἐκκον ἐκκλησιῶν.
 Καὶ μερισθῆσεται λοιπὸν ὁ Χριστός, ὡς ποτε παρὰ
 Κορινθίοις τοὺς λέγουσιν· „Ἐγὼ μὲν εἰμὶ Παῦλου,
 ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ.“ (α' Κορ., α', 12.)
 Καὶ τί ἄλλο ἔσται λοιπὸν, ἢ αὐτῇ ἢ ζοφώδης νύξ,
 περὶ ἧς προεῖπεν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ κύριος· „Ἄγω
 ὕμιν, ταύτη τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μίας·
 ὁ εἰς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται.
 Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· ἢ μία παρα-
 ληφθήσεται, καὶ ἡ ἕτέρα ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται
 ἐν τῷ ἀγγῶ· ὁ εἰς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος
 ἀφεθήσεται.“ (Λουκ. ιζ', 34.) Ὁ ἰδ' τῶν ἀποστόλων
 κανὼν ὁ θεσπίζων· „Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλεί-
 ψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἕτερα ἐπισηθᾶν κἄν ὑπὸ
 πλειόνων ἀναγκάζηται, εἰ μὴ τις εὐλογος αἰτία ἢ ἡ
 τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος
 δυναμένου αὐτοῦ τοὺς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμ-
 βαλέσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει
 πολλῶν ἐπισκόπων καὶ παρακλήσει μεγίστη.“

θίντας κανόνας παρὰ τῶν ἐθνῶν πατέρων ἔχειν τὴν Ἀ
 ἰσχύν.“

Ὁ λδ' ἀποστολικὸς κανὼν ὁ διαγορεύων· „Τοὺς
 ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς
 πρώτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν
 τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· μόνα
 δὲ πράττειν ἕκαστον ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει
 καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις.“

Ὁ λε' ὁ θεσπίζων· „Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἐξω
 τῶν ἑαυτοῦ ἔρων χειροτονίας ποιῆσθαι εἰς τὰς μὴ
 ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖται
 τοῦτο πεποιθῶς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πό-
 λεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρεῖσθαι καὶ
 αὐτὸς καὶ οὐς ἐχειροτόνησεν.“

Ἄπαντες οὗτοι οἱ θεοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες καὶ
 πλείστοι ἄλλοι τούτων παρὰλληλοι, ἐφ' ὧν τὸ ἀνεκάθεν Β
 ὀρεστώς τῆς ἐκκλησίας πολιτεύμα ἐπερείθεται, δι'
 ὧν τὸ ἀνεκάθεν διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα κρατύ-
 νεται, καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν δίκαια ἀσφαλίζονται,
 καὶ τὰ σκάνδαλα αἰρῶνται, καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας προ-
 ορισμὸς ὁ εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἀποβλέ-
 πων οἰκονομεῖται καὶ διαπράττεται ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ
 πλάνου τούτου βλου, ἀπασα, λέγομεν, ἢ γεραρὰ αὐτῇ
 τῆς ἐκκλησίας θεσμοθεσία, τῆς τοῦ φυλετισμοῦ ἀρχῆς
 ὑποτεθείσης, ἀρδῆν ἀνατρέπεται καὶ εἰς ἀργίαν περι-
 πέπτει, συνανατρέπουσα, ὡς εἰκόσ, τὸ τοῦ ὀρθοδόξου
 ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος οἰκοδόμημα.

Ἄλλ' ἔροσιν ἴσως οἱ φυλετισταί, ὅτι καὶ κατὰ τὴν
 ἀρχὴν ἐτι τοῦ φυλετισμοῦ δύναται ὑφίστασθαι καὶ
 ἐκκλησία διοικήσεων ἐν χωρογραφικῶς ὀρίαις, καὶ
 ἐκκλησία μητροπολιτικαί, ἐπαρχιακαί, ἐπισκοπικαὶ
 καὶ ἑνοριακαὶ ἐντὸς χώρου ὀρισμένου περιλαμβανό-
 μεναι κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀνωτέρω κανόνων·
 ὅτι οἱ κατὰ τῶν ὑπερβάσεων κανόνες οὐδόλως ἀθετη-
 θῆσονται, διότι οὐδενὶ τῶν ἐπισκόπων ἐξέσται μετα-
 πηθᾶν εἰς ξένην ἐπαρχίαν· καὶ ὅτι τὸ μόνον ἐν
 τούτοις καινοφανὲς ἔσται ἐτι ἐν τοῖς κανονικοῖς ὅροις
 μίας καὶ τῆς αὐτῆς πατριαρχικῆς μητροπολιτικῆς,
 ἐπισκοπικῆς καὶ ἑνοριακῆς ἐκκλησίας ἔσονται τοσοῦτοι
 πατριάρχαι, μητροπολιταί, ἐπίσκοποι, ἐφημέριοι, ὅσοι
 καὶ φυλαί, ἔχοντες ἕκαστος ὑπὸ τὴν ποιμαντορικὴν
 αὐτοῦ δικαιοδοσίαν ἢ τὰ ἑνοριακὰ ὀμόφυλα καὶ ὀμό-
 γλωσσα κοίμνια. Τοῦ φυλετικοῦ τούτου συστήματος
 καθιερουμένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀνάγκη ἔσται μόνον
 συμβάσεών τινων καὶ νέων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων
 ὀρίζοντων τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν φυλετικῶν
 αὐτῶν ἐκκλησιῶν ποιμαίνοντων τε καὶ ποιμαινομένων.

Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμεθα ὅτι τοιαύτη τις καινο-
 φανῆς ἀναμόρφωσις καὶ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ἐπικρα-
 τοῦτος ἐκκλησιαστικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, ὡς Δ
 ἀθετοῦσα ἢ τροποποιούσα πληθὺν ῥητῶν κανόνων
 τῆς καθολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ νέους ἀπαι-
 τοῦσα, οὔτε μίᾳ τινος τοπικῆς ἐκκλησίας, ἢ τοπικῆς
 συνόδου ἔργον ἔσται, ἀλλ' οὔτε οὐκαιμενικῆς τις σύν-
 οδος εὐρήσει καλόν, ὡς πεποιθᾶμεν, καὶ συμφέρον
 καθόλου τῷ χριστιανισμῷ τὴν παραδοχὴν τοιαύτης
 ἐκκλησιαστικῆς μεταπολιτεῦσεως, δουλεύουσα ταῖς
 ἐφημέροις ἰδιοτροπείαις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ
 χαμαιζήλων συμφερόντων· διότι πλην τῆς βεβαίας
 ἀνατροπῆς τῶν θεσπισαμένων ὑπὸ τοσοῦτων πρεσβυ-
 γενῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, τοσαῦτα ἕτερα
 συνεπάγεται ὀλέθρια ἀποτελέσματα καὶ προφανῆ καὶ
 λανθάνοντα. Ἐν πρώτοις εἰσάγεται ἰουδαϊκῆς τις ἀπο-
 κλειστικότης, καθ' ἣν ἡ ἑνορία τῆς φυλῆς θεωρεῖται
 ὡς ἐν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ προσόντων τοῦ χριστιανοῦ,
 πρὸ πάντων ἐν τῷ ἱεραρχικῷ διακόσμῳ. Ὅθεν ἀπὸ
 τῆς ὀνομασθησομένης ἁλητικῆς, φέρ' εἰπεῖν, ἐκκλη-
 σίας καὶ ἱεραρχίας, νομιμῶς ἀποκλεισθήσεται πᾶς μὴ

Ὁ ιε' ὁ κελεύων· „Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος,
 ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν ἀπολείψας τὴν
 ἑαυτοῦ παροικίαν εἰς ἕτεραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς
 μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου
 ἐπισκόπου, τοῦτον κελούμεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ
 μέλλισα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ
 ἐπανελθεῖν, οὐκ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ, ὡς
 λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνεῖται.“ Ὁ ιε' κανὼν τῆς
 α' οἰκουμενικῆς συνόδου ὁ ὀρίζων· „Ἀπὸ πόλεως εἰς
 πόλιν μὴ μεταβαίνειν μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύ-
 τερον, μήτε διάκονον. Εἰ δὲ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας
 καὶ μεγάλῆς συνόδου ὄρον τοιοῦτω τινὶ ἐπιχειρήσειεν,
 ἢ ἐπιδοῆται ἑαυτὸν πράγματι τοιοῦτω, ἀκυρωθήσεται
 ἑξάπαντος τὸ κατασκέυασμα.“

Ὁ ιε' τῆς δ' οἰκουμενικῆς συνόδου ὁ διαγορεύων·
 „Περὶ τῶν μεταβαίνοντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπι-
 σκόπων, ἢ κληρικῶν, ἰδοὺς τοὺς περὶ τούτων τε-
 CONSIL. OECUMEN. TOMUS XLV.

ἰδοὺ ἐπισημῶς
 εἰσαχθῆναι ἀπὸ τῶν
 συνόδων τῶν ἐνωθῶν

Ἑλληνας, ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς πᾶς μὴ Βούλγαρος, ἀπὸ τῆς ῥωσικῆς πᾶς μὴ Ῥώσος, καὶ οὕτω καθέτης, κἄν ἔτι τὰ πνευματικὰ καὶ ποιμαντορικὰ τοῦ τοιοῦτου πλεονεκτήματα καθίστων αὐτὸν ἐν τῇ ἑτεροφυλίᾳ ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκαίον καὶ ἐπιζήτητον· ἐάν δὲ ποτε τοῦτο συμβῆ, λογισθήσεται οὗτος πάντως ξένος καὶ ὑποπτος. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λόγου χάριν, οὗς ἦν ἀπόστολος τῶν ἔθνων, οὐ δυνήσεται εἶναι ποιμὴν, ἀλλ' ἢ ἐν ἐνὶ μόνῳ ἔθνεϊ, καθ' ὃ Ἰουδαίος, τῷ Ἰουδαϊκῷ, παρὰ δὲ τοῖς Ἰλλυριοῖς ἔσται ἀπαράδεκτος ἢ ἔθον ὑποπτος διὰ τὸ ἑτερόφυλον· ὡσαύτως τοὺς μακαρίους Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, ὡς Ἑλληνας τὴν καταγωγὴν, οὐκ ἂν ἐδέξαντο οἱ Σλαβῶν ὡς ποιμένας, οὗς ὡς ἀποστόλους ἐδέξαντο· οὐδ' ἂν οἱ μὴ Σέρβοι παρεδέξαντο ὡς πατριάρχην τὸν Σέρβον Ραφαήλ, οὐδ' ἂν οἱ μὴ Βούλγαροι τοὺς τρεῖς τελευταίους Βουλγάρους, Εὐγένιον, Χρύσανθον καὶ Ἀγαθάγγελον· οὐδ' ἂν οἱ Ῥώσοι ὡς ἀρχιεπισκόπους τοὺς Ἑλληνας, Εὐδένιον τὸν Βούλγαρον καὶ Νικηφόρον τὸν Θεοτόκην. Ἐκ δὲ τούτου Β ἡπόση καὶ ἑποία προκύψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν ζημία! Ἐἴτα ὁ φυλετικὸς ἐγωϊσμός, ὁ ἐν ἐκάστῳ τῶν φυλετικῶν ἐκκλησιῶν ἀναπτυχθῆσόμενος, τοσοῦτον καταπνίξει τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, ὥστε δυσκόλως ἐπιτρέψει τινὶ αὐτῶν μεριμνᾶν καὶ συμπράττειν ὑπὲρ τῆς ἐτέρας κατὰ καθήκον χριστιανικόν, ἀλλὰ τὸ πολὺ ἐκ φυλετικῶν συμφερόντων. Καὶ παρὰ τῷ λαῷ δὲ τὰ φυλετικὰ αἰσθήματα καὶ τὰ κοσμικὰ συμφέροντα ὀλιθυρῶς ἐπιδρῶντα εἰς τὰς καρδίας, παρακωλύουσι τὴν πρὸς τοὺς ἑτεροφύλους θρησκευτικὴν κοινωνίαν ἐν ταῖς μυστηρίοις καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἱεραῖς τελεταῖς, τοῦδ' ὅπερ μετὰ λύπης ὀρώμεν ἀπὸ τοῦδε συμβαίνον παρὰ τοῖς φυλετισταῖς ἐν τῇ βασιλευσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τελευταῖον ἀπὸ τῶν ἀποβήσεται τὸ ἐν πνεύματι ἀγάπῃ καὶ ἐλιχρινεῖας ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις τὰς διαφόρους φυλετικὰς ἐκκλησίας, συνέρχεσθαι διὰ τῶν ποιμένων αὐτῶν εἰς ἱεράς τοπικὰς καὶ οἰκουμενικὰς συνόδους, συσκέπτεσθαι περὶ εὐσεβείας C καὶ εὐταξίας τῶν πιστῶν, μεριμνᾶν ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ ὑπεραγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς πολυαδῶς καὶ πολυτρόπως ἐκαστοτε ἐπιβουλευομένης καὶ διωκομένης ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. Καθόλου δὲ οὕτως ἐξανθρωπίζονται τὰ θεϊότατα καὶ ἱερώτατα, τὸ κοσμικὸν συμφέρον τίθεται ὑπὲρ τὸ πνευματικόν καὶ θρησκευτικόν, ἐκαστοῦ τῶν φυλετικῶν ἐκκλησιῶν ἐπιζητούσης τὸ ἑαυτῆς, τὸ δὲ δόγμα τῆς „εἰς μίαν ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν“ πίστεως λαμβάνει καίριον τραῦμα. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὡς δὴ ἔχουσιν, ὁ φυλετισμὸς εὐρίσκειται εἰς φανεράν ἀντίφασιν καὶ διαμάχην πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡς τοιοῦτον ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία οὐδέποτε τοῦτον ἀποδέξεται καὶ θεομοθετήσει.

Γ.

Ἄντικανονικαὶ πράξεις.

Τοιοῦτου ἀποδειχθέντος τοῦ φυλετισμοῦ, ἀγνώστου μὲν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀνατρεπτικοῦ δὲ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς πολιτεύματος, ἐπόμηνον ἦν ἵνα καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ συγκροτηθῆται ἐκ σειράς παρανομῶν καὶ ἀντικανονικῶν πράξεων, οἷαι, φέρ' εἰπεῖν, αἱ ἐπόμεναι·

α'. Ὁ Μακαριουπόλεως Παρίων, ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος τῆς ἐν Βαλατάῃ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἔπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα τοῦ „αὐξ“ τὸ μνημόσυνον τοῦ οἰκείου πατριάρχου, καταφρονῶν τῶν κανόνων· τοῦ ἰδ' τῆς ἀρ' λέγοντος· „Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἐγκλήματος πρόφασιν ποιούμενος κατὰ τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἀποστήσῃ ἑαυτὸν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει

τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ εἰθισμένον ἐν τῇ θεῖᾳ μυσταγωγίᾳ, τοῦτον ὤρισεν ἡ ἀγία σύνοδος καθηρημένον εἶναι, εἰ μόνον ἀποστάς τοῦ οἰκείου μητροπολίτου σχίσμα ποιήσῃ· δεῖ γὰρ ἕκαστον τὰ οἰκεία μέτρα γινώσκειν καὶ μῆτε τὸν πρεσβύτερον καταφρονεῖν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, μῆτε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ ἰδίου μητροπολίτου· καὶ τοῦ ἰε' τῆς αὐτῆς· „Τὰ ὀρισθέντα περὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ πατριαρχῶν ἀρμόζει· ὥστε εἰ τις πρεσβύτερος ἢ ἐπίσκοπος ἢ μητροπολίτης τολμήσῃ ἀποστήναι τῆς πρὸς τὸν οἰκείον πατριάρχην κοινωνίας, καὶ μὴ ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὸ ὀρισμένον καὶ τεταγμένον ἐν τῇ θεῖᾳ μυσταγωγίᾳ, τοῦτον ὤρισεν ἡ ἀγία καὶ ἱερά σύνοδος πάσης ἱερατείας παντελῶς ἀλλότριον εἶναι, εἰ μόνον ἐλεγχθεῖται τοῦτο παρανομήσας. Καὶ ταῦτα ἐσφραγίσται τε καὶ ὤρισται περὶ τῶν προφάσεϊ τινῶν ἐγκλημάτων τῶν οἰκείων ἀφισταμένων προέδρων καὶ σχίσμα ποιούντων καὶ τὴν ἑνωσιν τῆς ἐκκλησίας διασπώντων.“

β'. Ὁ αὐτὸς Μακαριουπόλεως πολλάκις ὑστερον προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας οὐ μόνον οὐκ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέμενε παρανομῶν καὶ περιφρονῶν τοὺς κανόνας· τὸν λα' ἀποστολικόν· „Εἰ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χωρὶς συναγῆγῃ καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξῃ, μηδὲν κατεργνωκῶς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρεῖσθαι ὡς φίλαρχος· τύραννος γὰρ εἰσιν· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν.“ καὶ τὸν ε' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου· „Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἰδίᾳ συνήγαγε καὶ θυσιαστήριον ἔστησε, καὶ τοῦ ἐπισκόπου προσκαλεσμένου ἀπειθεῖται, τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μῆτε θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν· εἰ δὲ παραμένῃ θορυβῶν καὶ ἀναστατών τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας, ὡς στασιώδῃ αὐτὸν ἀποστρέφεισθαι.“

γ'. Ὁ αὐτὸς παρὰ τὴν ἀδειαν τοῦ οἰκείου πατριάρχου καὶ χειροτονίας ἐτόλμησε ποιήσασθαι παρὰ τὸν λα' ἀποστολικόν· „Ἐπίσκοπον μὴ ταμᾶν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ἔθρων χειροτονίας ποιήσασθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθεῖται τοιοῦτο πεποιθῶς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ χώρας γνώμην, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸς καὶ οὗς ἐχειροτόνησε.“

δ'. Ὁ αὐτὸς, ἐπίσκοπος ὢν καὶ ὀφείλων διδάσκειν τὸν λαὸν τὴν εὐσέβειαν, τὸναντίον δολώτερον φερόμενος, παρώτρυνε τοὺς ὑπ' αὐτὸν εἰς τὴν ἀποσκίρτησιν ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως καὶ ὑποταγῆς, ὥστε καὶ ἀποπλανηθῆναι τινὰς τῶν ἀπλουστέρων τῆς πατρίδος εὐσεβείας καὶ εἰς οὐνίας καταντῆσαι (βλ. καθαιρέσιν Παρίωνος καὶ Ἀδξεντίου ἐν Πρακτε τοῦ „αὐξ“). Καὶ ταῦτα, τοῦ νη' ἀποστολικοῦ κανόνος διαγορεύοντος· „Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ παιδεύων αὐτὸν τὴν εὐσέβειαν ἀφοριζέσθαι, ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καθαιρεῖσθαι.“

ε'. Ὁ Δυρραχίου Ἀδξέντιος καὶ ὁ Φιλιππουπόλεως Παίσιος, τὴν αὐτὴν τοῦ φυλετισμοῦ ἀσπασάμενοι ἀρχὴν, ταῖς αὐταῖς ἐνέπεσον παρανομίαις· ἐφ' ᾧ καὶ συγκρατεδικάσθησαν ἐκείνῳ ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ μεγάλης συνόδου.

ς'. Ὁ τὸν καθαιρεθέντα Παίσιον διαδεξάμενος εἰς τὴν τῆς Φιλιππουπόλεως μητρόπολιν Πανάριος πολλάκις προετραπέει ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀπειθεῖν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐκ ἀπήλθε, παρὰ τὸν ιζ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου κανόνα τὸν

λέγοντα· „Εἰ τις ἐπίσκοπος χειροθεσίαν ἐπισκόπου Ἀλαβῶν καὶ ἐρισθελῆς προεστάναι λαοῦ μὴ καταδέξεται τὴν λειτουργίαν, μὴδὲ πείθεται ἀπιέναι εἰς τὴν ἐγχειρισθείσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, τοῦτον εἶναι ἀκοινώνητον“· ἀλλὰ καὶ μένων ἐνταῦθα συνειργάζετο πρῶτον μὲν κρύφα, εἶτα δὲ καὶ ἀναφανδὸν τοῖς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάσι μεθ' ὧν καὶ παρασυναγωγὴν συνεκρότησεν ἐν Ὁρτάκῳ, ἣντιν προστίθεται καὶ ὁ Βιδύνης Ἀνθίμος.

ζ'. Οἱ αὐτοὶ συνωμοσίας ποιοῦμενοι, ἀνεστάτου τὸν λαὸν παρὰ τὸν ἱγ' τῆς δ' οἰκουμένης συνόδου διαγορεύοντα· „Τὸ τῆς συνωμοσίας ἢ πατριᾶς ἐγκλημα καὶ παρὰ τῶν ἐξω νόμων πάντῃ κεκώλυται, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐν τῷ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τοῦτο γίνεσθαι ἀπαγορεύειν προσήκει. Εἰ τινες τοῖσιν κληρικοῖς ἢ μονάζοντες εὐρεθίζον ἢ συνομνύμενοι ἢ πατριάζοντες ἢ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς, ἐκπιπέτωσαν πάντῃ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ.“ (Παράβαλε καὶ λδ' κανόνα τῆς ε' οἰκουμένης συνόδου.)

η'. Ὁ Σοφίας Δωρόθεος καὶ ὁ Νυσσάβας Παρθένιος, ταῖς παρανόμοις καὶ φυλετικαῖς ἐπιγήρησι τῶν εἰρημένων πειθόμενοι, ἀνευ κανονικῆς ἀδείας εἰς ξένας ἐπαρχίας μετέβαινον, κάκει τὸ λαὸν ἀνεστάτου καὶ χειροτονίας ἐποιούντο, περιφρονούντες τοὺς κανόνας, τὸν ιγ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· „Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μὴδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθῆις ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος, ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσήκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθηρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου.“ καὶ τὸν λε' ἀποστολικὸν (δν δρα ἀνωτέρω).

θ'. Οἱ αὐτοὶ ὄβριον δι' ἐγκυκλίων πρὸς τὸν βουλγαρικὸν λαὸν οὐ μόνον τὸν ἑαυτῶν πατριάρχην, ὑπόδικαι καθαιρέσεως καθιστάμενοι κατὰ τὸν νε' ἀποστολικὸν κανόνα· „Εἰ τις κληρικὸς ὄβριος τὸν ἐπίσκοπον, καθαιρέσθω· ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεις κακῶς.“ ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συκοφαντοῦντες αὐτὴν ὡς „δολερὰν, ἀπατηλὴν, φιλόδοξον, ἀνιπατικὴν, ἀγνοοῦσαν ἢ συγκρύπτουσαν ἢ περικόπτουσαν καὶ παρερμηνεύουσαν τοὺς ἱεροῦς κανόνας, καὶ ποιῶσαν αὐτοὺς σεμνὸν καὶ ὅσων περιπέλασμα βουλευμάτων καὶ πράξεων ἀνοσίων, ἵνα ἀπατήσῃ τοὺς Βουλγάρους.“ (Βλ. ἐγκύκλιον αὐτῶν κατὰ μᾶλλον τοῦ αωσ'.)

ι'. Οἱ τρεῖς αὐτῶν, Φιλιππουπόλεως Πανάρετος, Δ. Σοφίας Δωρόθεος καὶ Δοφτισοῦ Ἰαρίων, διὰ τῆς ἀπὸ κ' δεκεμβρίου αωσῆ', ὁ Βελισσοῦ Γεννάδιος διὰ τῆς ἀπὸ ιε' μαῖου αωσ' ἐπιστολῆς, εἰς ἐπικαλούθησαν ἑκείτα καὶ ὁ Βιδύνης Ἀνθίμος καὶ ὁ Νυσσάβας Παρθένιος, ἐπιμψαν τὴν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν οἰκίον πατριάρχην ὑποταγῆς παραίτησιν, τολμήσαντες ἀποστῆναι τῆς πρὸς τὸν οἰκίον πατριάρχην κοινωνίας καὶ σχίσμα ποιῆσαι, παρὰ τὸν ἀνωτέρω καταστρωθέντα ιε' κανόνα τῆς αβ' συνόδου. Διδάσκοντες δὲ τὸν λαὸν τοὺς οἰκίους ἐπισκόπους ἀποδιώκειν, παρεκλίνουν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους πράττειν ἀνευ τῆς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου παρὰ τὸν λθ' ἀποστολικὸν διαγορεύοντα· „Οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ἀνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μὴδὲν ἐπιτελέτωσαν· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθρόμος.“

Τὸν δὲ λαὸν ἔνοχον καθιστάντες τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμῶν τοῦ ιγ' κανόνος τῆς αβ' λέγοντες· „Ὁ

δὲ ἐν πρεσβυτέρου τάξει τεταγμένος καὶ τῶν μητροπολιτῶν ἀρχαίων τὴν κρίσιν, καὶ περὶ κρίσεως αὐτὸς κατακρίνων, ἔσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, τὸν οἰκίον πατέρα καὶ ἐπίσκοπον, οὗτος οὐδὲ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἐστὶν ἀξίος τιμῆς ἢ ὀνομασίας. Οἱ δὲ τούτῳ συνεπόμενοι, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων ἐλὲν τινες, καὶ αὐτοὶ τῆς οἰκείας τιμῆς ἐκπιπέτωσαν· εἰ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ, ἀφορίζεσθωσαν παντελῶς τῆς ἐκκλησίας, μέχρις ἂν τὴν πρὸς τοὺς σχισματικὸς συνάξειαν διαπύσαντες πρὸς τὸν οἰκίον ἐπιστραφεῖν ἐπίσκοπον.“

ια'. Τῆ ε' Ἰανουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους μετὰ πολυετῆ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐνοχὴν καὶ μακροθυμίαν, οἱ δύο ἐξ αὐτῶν, ὁ Φιλιππουπόλεως Πανάρετος καὶ ὁ Δοφτισοῦ Ἰαρίων, συλλειτουργῶν λαβόντες καὶ τὸν ἤδη πρὸ πολλοῦ καθηρημένον Μακαριουπόλεως Ἰαρίων, ἐτόλμησαν παρὰ τὴν ῥητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ οἰκουμένου πατριάρχου λειτουργίαν ἐπιτελέσαι, ἐν ἣ καὶ εἰς χειροτονίαν προέβησαν. Ἐφ' ὧς ἢ μεγάλη ἐκκλησία τοῖς μὲν θυσὶν ἐπέβαλε καθαιρέσιν, ὡς τολμήσασι τοῦ οἰκείου πατριάρχου ἀποστῆναι καὶ μὴ μνημονεύσασι τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, κατὰ τοὺς κανόνας ιδ' καὶ ιε' τῆς αβ', τοὺς ἀνωτέρω καταγραφέντας· ὡς συλλειτουργήσασι καθηρημένῳ κατὰ τὸν ια' ἀποστολικόν, τὸν λέγοντα· „Εἰ τις καθηρημένῳ, κληρικὸς ὢν, κληρικῶν συνεύξηται, καθαιρέσθω καὶ αὐτός.“ καὶ ὡς χειροτονήσασιν ἀνευ τῆς ἀδείας τοῦ κατὰ τὸν ἀρχιερέως, κατὰ τὸν λε' ἀποστολικόν καὶ ιγ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὧν ἐπίσης ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν.

Τῷ δὲ ποτὲ Μακαριουπόλεως Ἰαρίων ἀφορισμὸν ἐπέβαλε κατὰ τοὺς κανόνας, τὸν κη' ἀποστολικὸν λέγοντα· „Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρέθεις δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεραῖς, τολμήσειεν ἀφασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, οὗτος παντάπασι ἐκκοπίσθω τῆς κοινωνίας,“ καὶ τὸν λζ' τῆς ἐν Καρθαγίνῃ ὀρίζοντα· „Ἦρσε σὺν πάσῃ τῇ συνόδῳ, ἵνα ὁ διὰ ἡσυχίας αὐτοῦ ἀπὸ κοινωνίας γενόμενος, εἴτε ἐπίσκοπος, εἴτε οἰσοδήποτε κληρικὸς, ἐὰν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκοινωνίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀκουσθῆναι εἰς κοινωνίαν τολμήσῃ, αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ἐξηνηχέων δοκεῖ.“

Τοῖς δὲ ἑτέροις τέσσαρσι, Βιδύνης Ἀνθίμῳ, Σοφίας Δωρόθεῳ, Νυσσάβας Παρθένιῳ καὶ Βελισσοῦ Γενναδίῳ, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν ἡνικαῦστα εὐρισκομένους καὶ τοῦ τελευταίου παρανομήματος μὴ μετασχοῦσιν, ἢ μεγάλη ἐκκλησία ἐκ μητρικῆς προνοίας γράμματα διαπέμψασα ἐδίδου προδοσίμην, ὅπως μεταμεληθέντες ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν ἐδδὸν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας.

ιβ'. Ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ἐκ τῶν ἐν Ὁρτάκῳ οἱ μὲν ἦσαν καθηρημένοι, οἱ δὲ ἀφορισμένοι, οἱ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τέσσαρες ὑπόδικοι, οἱ πρῶτοι ἐξελέξαντο ἔξαρχον ἐκκλησιαστικῶς ἀνευποστάτου φυλετικῆς ἐπαρχίας τὸν Βιδύνης Ἀνθίμον ὑπόδικον ὄντα, δεξ καὶ παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνευ τῆς κανονικῆς ἀδείας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὸν ιγ' κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ. Καίτοι δὲ ἡ ἐκκλησία τρεῖς αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν ἐπέλεσεν, αὐτὸς μὴ δὲν ἀπαντήσας, τοῖς δὲ προκαθηρημένοις πειθόμενος καὶ παναθέσμως ἑαυτὸν ἔξαρχον τῶν Βουλγάρων ἀνακηρύξας, προέβη εἰς ἀδαιρέτην ἀρσιν τῆς καθαιρέσεως καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Φιλιππουπόλεως Πανάρετου, τοῦ Δοφτισοῦ Ἰαρίων καὶ τοῦ Μακαριουπόλεως Ἰαρίων παρὰ πάντα κανόνα· διότι ὁ μὲν λβ' ἀποστολικὸς λέγει· „Εἰ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἐν ἀφορισμῷ, τοῦτον μὴ ἐξείναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ

ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευ-
τήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος·“ ὁ δὲ ἱβ' ἀποστο-
λικός· “Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἦτοι
ἀδεκτός, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει προσδεχθῆ ἄνευ
γραμμάτων συστατικῶν, ἀφορίζεσθω καὶ ὁ δεχόμενος
καὶ ὁ δεχθείς.”

‘Ο δὲ ιε’ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ·

“Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἐπὶ τισὶν ἐγκλήμασι κατηγο-
ρηθείς, κριθεὶς ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπι-
σκόπων, πάντες τὲ σύμφωνοι μίαν ἐξ αὐτοῦ ἐξενέγ-
κειεν ψήφον, τοῦτον μῆκετι παρ’ ἑτέροις δικάζεσθαι,
ἀλλὰ μένειν βεβαίαν τὴν σύμφωνον τῶν τῆς ἐπαρχίας
ἐπισκόπων ἀπόφασιν.”

‘Ο δὲ ε’ τῆς α’ οἰκουμενικῆς·

“Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γενομένων εἴτε τῶν ἐν
κλήρῳ, εἴτε τῶν ἐν λαϊκῷ τάγματι ὑπὸ τῶν καθ’ Β
ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖται ἡ γνώμη
κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα τοὺς ὕφ’ ἑτέρων
ἀποβληθέντας, ὕφ’ ἑτέρων μὴ προσέσθαι.”

‘Ο δὲ ε’ τῆς γ’ οἰκουμηνικῆς·

“Ὅσοι ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς
ἀγίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, καὶ
τούτοις ἀκανόνιστως κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν
αὐτοῦ ὁ Νεστόριος καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονούντες ἀπο-
δοῦναι ἐπειράθησαν ἢ περαθελεν κοινωνίαν ἢ βαθ-
μόν, ἀνωφελίτους μένειν καὶ τούτους καὶ εἶναι οὐδὲν
ἦττον καθηρημένους ἐδικαιώσαμεν.”

‘Ο δὲ δ’ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου λέγει·

“Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπι-
σκόπου τολμήσῃ τι πράξει τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ
ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προαγούσαν συνήθειαν εἴτε ὁ
πρεσβύτερος εἴτε ὁ διάκονος, μῆκετι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ
μῆδ’ ἐν ἑτέρᾳ συνέδῳ ἐπιπέδα ἀποκαταστάσεως, μήτε
ἀπολογίας χῶραν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνούντας
αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μά-
λιστα εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προ-
ειρημένων ἐξενεχθεῖσαν, τολμήσειεν αὐτοῖς κοινωνεῖν.”

γ’. ‘Ο αὐτὸς Βιδύνης Ἄνθιμος τούτοις μὴ ἀρ-
κασθεῖς, τοῖς προκαθηρημένοις συνελειτούργησε. Διὸ
καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτῷ μὲν τὴν καθάρσειν ἐπήνεγκεν,
ὡς καταφρονήσαντι τοῦ οἰκείου πατριάρχου καὶ ἰδίου
θυσιαστήριον πῆξαντι, κατὰ τὸν λα’ ἀποστολικὸν καὶ
τὸν ιη’ τῆς δ’ καὶ λδ’ τῆς ε’, ὡς συλλειτουργήσαντα
καθηρημένοις, κατὰ τὸν ια’ ἀποστολικόν, καὶ ὡς
σχίσμα ποιήσαντι, κατὰ τὸν ε’ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ
ιε’ τῆς αβ’.

‘Ομοίως δὲ τὴν καθάρσειν ἐπήνεγκε καὶ τοῖς D
συλλειτουργήσαντι ἱεροῖσι καὶ διακόνοις· τοῖς δὲ
προκαθηρημένοις δυσὶ, Δαρῶνι καὶ Παναρέτῳ, ἀφ-
ορισμὸν κατὰ τοὺς κανόνας κη’ ἀποστολικὸν καὶ λς’
τῆς ἐν Κερθαγῆν.

Τῷ δὲ προαφορισθέντι Μακαριοῦπόλεως ἐπίτασιν
ἀφορισμοῦ κατὰ τὸν ιγ’ ἀποστολικόν, τὸν λέγοντα·
“Εἰ δὲ ἀφορισμένος εἴη, ἐπιτενέσθω αὐτῷ ὁ ἀφ-
ορισμός, ὡς ψευσαμένη καὶ ἀπατήσαντι τὴν ἐκκλησίαν
τοῦ θεοῦ.”

ιδ’. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ κανο-
νικὰ ταῦτα ἐπιτίμια οἱ προεξάρχοντες τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς ἀποστασίας καὶ οἱ τούτοις ὁμόφρονες, ἀντὶ
τοῦ συνελθεῖν εἰς ἑαυτοὺς καὶ μετανοήσαι, ἐμμένοντες
τοῦναντίον, ὡς μὴ ὠφελεν, ἐν τῇ ἀπειθείᾳ καὶ ταῖς
ἀντικανονικαῖς αὐτῶν πράξεσιν, ὅπως ἑαυτοὺς τῆς
ἐκκλησίας ἀπέσχισαν κατὰ τὸν προμνησθέντα δ’ κα-

νόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ· ἴδιαν δὲ συστησάμενοι ἐκκλη-
σίαν, ἐθνικὴν βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἀπεικά-
λισαν, καὶ εἰς τὸ ἑπακρον τῆς ἀπονοίας καταντήσαντες
εἰς χειροτονίας ἀρχιερέων καὶ ἱερέων ὁσημέραι προ-
βαίνουσι· διότι ἐκπεσόντες ἀπᾶς τῆς χάριτος τῆς
ἱερωσύνης, οἱ μὲν λαϊκῶν τόπων ἐπέχοντες, οἱ δὲ καὶ
τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἕξω ὄντες, θεῷ καὶ τῷ ἀγίῳ
πνεύματι ψευδόμενοι, παίζουσι ἐν τοῖς παικτοῖς, μετά-
δοσι ἱερωσύνης ἑτέροις ἐπαγγελόμενοι, ἥσπερ αὐτοὶ
ἑστερήθησαν.

“Τίς γάρ,” κατὰ τὴν ἐν Κερθαγῆν συνόδον, “δύ-
ναται δοῦναι, ὅπερ αὐτὸς οὐκ ἔχει, ἢ πῶς δύναται
πνευματικὰ ἐργάζεσθαι ὁ ἀποβαλὼν πνεῦμα ἁγίου;”

Ἐπληρώθη, φαίνεται, πάντως ἐπ’ αὐτοῖς τὸ γραφι-
κὸν ἐκεῖνο· “Ἄσεβης εἰς βάθος κακοῦ ἐμπεσὼν κατα-
φρονεῖ.”

Ἐκ τῶν εἰρημένων πᾶσι πάντως καταδέχλον γίνε-
ται, ὅτι οἱ οὕτω τῆς ἐκκλησίας ἀποσκιρτήσαντες, καὶ Β
ἴδιον φυλετικὸν θυσιαστήριον ἐγείρει τολμήσαντες,
καὶ διὰ ἀποστασίαν καὶ ἀπειθείαν καὶ ἀμετανοησίαν
αὐτῶν καθαιρεθέντες καὶ ἀφορισθέντες ὑπὸ τῆς ἐκ-
κλησίας, οὐδὲν ἄλλο συγκροτοῦσι μετὰ τῶν ἀκολου-
θούτων αὐτοῖς ἢ παρασυναγωγὴν καὶ σχίσμα, καθ’ ἃ
μετὰ τοῦ χειροῦ τῶν ἀγίων πατέρων καὶ ὁ οὐρανο-
φάντων Βασίλειός φησι· “Παρασυναγωγὰς δὲ (οἱ
πατέρες) ἐκάλεσαν τὰς συνάξεις τὰς παρὰ τῶν ἀν-
υποστάτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων καὶ παρὰ τῶν
ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένας. Οἷον εἰ τις ἐν πταίσματι
ἐξετασθεῖς ἀπεσχέθη τῆς λειτουργίας καὶ μὴ ὑπέκυψε
τοῖς κανόσιν, ἀλλ’ ἑαυτῷ ἐξειδίκευσε τὴν προεδρίαν καὶ
τὴν λειτουργίαν καὶ συναπλήθον τούτῳ τινὲς κατα-
λιπόντες τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, παρασυναγωγῆ τὸ
τοιοῦτον. Σχίσματα δὲ τοὺς δι’ αἰτίας τινὰς ἐκκλη-
σιαστικὰς καὶ ζητήματα ἰσάσιμα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν
διενεχθέντας.”

Τελευτῶντες ὑπομνηστικῶς τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ
συνόδῳ τὴν σεβαστὴν ῥήτραν τῆς ὀρθοδόξου ῥωσσι-
κῆς ἐκκλησίας, ἣν φθάσα προεξήνεγκεν ἡ ἀγιωτάτη
δικαιόσα σύνοδος ἐν τῇ ἀπὸ ιδ’ ἀπριλίου τοῦ 1870’
περιπέσῃ ἀπαντήσῃ αὐτῆς πρὸς τὸν οἰκουμηνικὸν
πατριάρχον καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν περὶ αὐτὸν ἱεράν
σύνδον περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑποθέσεως· “Ἄνευ
τῆς συγκαταθέσεως τῆς αὐτοῦ παναγιότῃτος καὶ παρὰ
τὴν θέλησιν αὐτῆς, οἱ βούλγαροι δὲν δικαιοῦνται τὸ
παράπαν νὰ λάβωσιν ἢ ἀπεσπάσωσιν ἀπ’ αὐτῆς ὅ τι
ἐπιδιώκουσιν. Ἦττον δὲ δικαιοῦνται ν’ ἀκαλλαγῶσι
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρτήσεως, ἥτις συνδέει αὐτοὺς
μετὰ τοῦ ὑπερτάτου αὐτῶν ποιμένος καὶ ἀποστασθῶσιν
ἀπ’ αὐτοῦ αὐτογνομῶνως, διότι τὸ τοιοῦτον ἦθελεν
εἶσθαι σχίσμα, καὶ οἱ βούλγαροι κατὰ τοὺς κανόνας
τῆς ἐκκλησίας ἦθελον θεωρηθῆ ἑναποφεύκτως ὡς
σχισματικοί.”

Ἡ ἐπιτροπὴ·

- † ὁ Σαλκηδόνης Γεράσιμος.
- † ὁ Δέρκων Νεόφυτος.
- † ὁ Διδυμοῦστειχου Διονύσιος.
- † ὁ Νύσσης Καλλίνικος.
- † ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος Λωρόθεος Εδελπίδης.
- ὁ ἀρχιμανδρίτης Φιλόθεος Βρυένιος.
- ὁ ἀρχιμανδρίτης Νικηφόρος Γλυκάς.
- ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Ἀφθονίδης.
- ὁ πρωτοσύγκελλος Καλλίνικος Φωτιάδης.
- ὁ ἱεροδιάκονος Κωνσταντῖνος Βαλιάδης.

‘Ο παναγιώτατος οἰκουμηνικὸς πατριάρχης Ἄνθι-
μος ἐρωτᾷ τὴν ἀγίαν σύνδον, εἰ ἀρίσκει αὐτῇ ἡ
ἀναγνωσθεῖσα ἡδη ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς.

‘Ο πανιερώτατος μητροπολίτης Νικαίας·

“Ἐδχαριστοῦμεν τῇ ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῇ συνταχθείσῃ
συμφώνως τῷ πνεύματι τῆς ἐκκλησίας ἐκθεσίᾳ αὐτῆς.”

ΜΕΡΟΣ Β

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ
ΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α'.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ

ἐλέω Θεοῦ

ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης
καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

ἀριθμ. 2388.

Ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος καταυγασθέντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεοφόροι πατέρες καὶ θεορρήμονες διδάσκαλοι, πίστει μὲν τῇ ἑαυτῶν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ ὡσπερ ἀστέρες πολύφωτοι τὸ νοητὸν ἐλάμπρυναν τῆς Ἐκκλησίας στερέωμα, θεσμοῖς δὲ καὶ κανόσι πανσόφως καὶ τὴν συνέχουσαν τάξιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπετυπώσαντο, πάντα πρὸς τὸ πρέπον καὶ τὸ συμφέρον, ἐπὶ τῷ τεθειμένῳ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, διαταξάμενοι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὅσα περὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν διοίκησιν ἡμῖν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς οἱ μακάριοι πατέρες ἐθεσπίσαντο καὶ ἐνομοθέτησαν, καὶ ταῦτα οὐχ ἦσσαν ἐνστερνωζόμεθα καὶ εὐλαβούμεθα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα παραμένειν βουλόμεθα, πανταχοῦ τοῖς πατρικοῖς ὅροις ἐπόμενοι καὶ τούτοις ὡς στάθμη καὶ γνώμονι ἀσφαλεῖ χρώμενοι καὶ καθοδηρούμενοι. Ἐν οἷς ἔστι καὶ τὰ εἰς τὴν πνευματικὴν προστασίαν τῶν κατὰ τύπους παροικιῶν ἀφορῶντα. Κἀν τούτοις γὰρ οὐκ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν πατέρων ὑποτυπωθεῖσαν τάξιν καὶ ἀρμονίαν προβαίνομεν καὶ πρὸς αὐτὴν τὰ ἐπερχόμενα συμβιδιάζομεν, τὸν κρῖνον τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς ἐνότητος εὐκαίρως μὲν καὶ εὐλόγως, εἴ που δεήσειεν, ἐπεκτείνοντες ἢ πρὸς τὰς ἀνάγκας οὐθμιζόντες, ἀλλ' οὐ μὲντοι ρηγνύντες ἢ συγχέοντες. Οὐ γὰρ προσθήκαις ἀντιδαινούσαις νεωτεριστικῶς τὰ παραδεδομένα καὶ σεμνὰ θέσμια καταλύομεν, ἀλλὰ διατάξεσι συμπῶνοις ἐναρμονίως τὰς ἐπιγιγνεμένας ἀνάγκας πρὸς τὴν κανονικὴν

τάξιν συμυθίζομεν καὶ θεραπεύομεν, τὸν δεσμιὸν τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς ἐνότιος ἐπὶ μάλλον κρατύνοντες καὶ προυθίζοντες. Ὡς δὴ καὶ νῦν ποιούμεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ Τόμου περὶ τῶν ἔξω τῶν καθωρισμένων ὁρίων τῶν ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν διεσπαιμένων ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν ἄχρι τοῦδε ἀσταθῆς καὶ ἀκαθόριστος ἐτύγχανεν ἡ τάξις μιᾶς κανονικῆς πνευματικῆς ἀρχῆς. Εἰ καὶ καλῶς γὰρ κατὰ τὰ ἄλλα αἱ εἰρημέναι Ἐκκλησίαι τὰ ἑαυτῶν εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς ρυθμίσαι καὶ διατάξασθαι ἐφιλοτιμήθησαν, τὴν εὐσέδειάν τε καὶ τὴν κατὰ τὴν λατρείαν εὐταξίαν καὶ τὴν πνευματικὴν δὲ ἐνότιαν ζηλωτῶς ἐν τῇ ξένη καὶ ἀπαρμειώτως περιέσπασαν καὶ διεψύλαξαν, ὅμως διὰ τὸν τρόπον τῆς ἑαυτῶν γενέσεως καὶ συστάσεως, ὡς οὐκ ἀπὸ ἀρχῆς τινὸς ὀφλουσὶν ἐκκλησιαστικῆς ἢ πολιτικῆς, οὐδὲ κατὰ σύστημα τι, οὐδὲ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τὴν σύστασιν σχοῦσαι, ἀλλ' αὐτομάτως ὡς εἶπεν καὶ ἀπὸ ἰδιωτικῆς ὁλῶς πρωτοδουλείας καὶ ἐκ παροίκων καὶ μεταναστῶν διαφόρων προελεύσεως προεβήθησαν καὶ συγκροτηθεῖσαι, πολλὰν τῶς διὰ τὰς αἰτίας ταύτας ἐνέβησαν τὴν ἀνωμαλίαν καὶ ἀσταθειαν ὅσον γε εἰς τὴν ἐνότιαν τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐξαρτήσεως. Ἀνεξάρτητοι γὰρ καὶ αὐτοδιοικητοὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῶν διοικήσει πᾶσαι οὔσαι, αἱ μὲν αὐτῶν ὡς ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἀρχὴν τὸν καθ' ἡμᾶς ἀνεγνώριζον ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, πρὸς αὐτὸν ἀνεκαθεν τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ἔχουσαι, τοῦ πατριαρχικοῦ τε ὀνόματος ἐν ταῖς ἱεροτελεστιαῖς μνημονεύουσαι, παρ' αὐτοῦ τε τὸ ἅγιον Μύρον καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν λαμβάνουσαι. Ἄλλαι δ' ὅμως, μετὰ τὴν τοῦ θεοφρουρήτου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος σύστασιν, στενοτέρους ἔχουσαι πρὸς αὐτὸ τοὺς δεσμούς καὶ τὴν συνάφειαν διὰ τὴν ἐκείθεν τῶν πλειόνων αὐτῶν μελῶν προέλευσιν καὶ τὴν ἀλλήν ἐπικοινωνίαν, ἤρξαντο διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἀρχὴν αὐτῶν πνευματικὴν τὴν τοῦ θεοσώστου βασιλείου ἱερὰν Σύνοδον ἀναγνωρίζουσαι καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ἔχουσαι. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ σταθερὰ ὁλῶς τὰ τοῦ σημείου τούτου εἶχον τῆς πνευματικῆς ἐξαρτήσεως, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως ἐν

τούτῳ ἐπολιτεύοντο, ὅτε μὲν πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς πατριαρχικὸν θρόνον, ὅτε δὲ πρὸς τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἑλλάδος, ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς ἄλλους πατριαρχικοὺς θρόνους ἀναφερόμεναι. Ἐπειδὴ δὲ, οὕτως ἀνωμαλῶς καὶ ἀοριστῶς ἐχόντων τῶν τῆς πνευματικῆς ἐξαρτήσεως τῶν εἰρημένων Ἐκκλησιῶν, παρεδίεζετο μὲν προφανῶς ἡ κανονικὴ τάξις· εὐδὴλον γὰρ ὅτι οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ θρόνου εἰς τὸ αὐτοκέφαλον ἀναχθεῖσα μετὰ καθωρισμένων ὁρίων ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, οὔτε ἄλλη τις Ἐκκλησία ἢ θρόνος ἠδύνατο κανονικῶς πέραν τῶν ὁρίων τῆς οἰκείας περιφέρειας ἐπεκτεῖναι τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν, πλὴν γε τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. ἀπὸ τε τοῦ κεχρονηγμένου αὐτῷ προνομίου τοῦ χειροτονεῖν τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς, καὶ πέραν ὀφλουσὶν τῶν καθωρισμένων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἐπισκόπους καὶ ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ προεδείων εὐλόγως δικαιουμένου τὴν ὑπάτην ἀσκεῖν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐν τῇ ξένη Ἐκκλησιῶν πνευματικὴν προστασίαν. ἐπειδὴ, φημὲν, ἐκ τῆς ἀνωμαλίας ταύτης παρεδίεζετο μὲν ἡ κανονικὴ τάξις, οὐ μικραὶ δὲ ἐσχάτως μάλιστα διὰ τὴν ἀοριστίαν ἤρξαντο προερχόμεναι καὶ ἄλλαι δυσχερεῖαι, πολλῶν ἐν διαφόροις κοινότησι τῇ ἀοριστίᾳ καὶ ὡς εἶπεν ἐλευθερία ταύτη εἰς ἐπίτευξιν χρωμένων σκοπῶν οὐ ζηλωτῶν ἐπὶ βλάβῃ τῆς συμποίας καὶ τῆς ἐνότιος καὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀνάγκη διὰ ταῦτα, ὡς εἶκός, παρίστατο ταχέως τὴν προσήκουσαν ἐπενεγκεῖν τῷ πράγματι διορθωσιν, ἐπ' ἀναστρώσει τε τῆς κανονικῆς εὐταξίας καὶ προλήψει τῶν οἰωνοῦσιν προστριβῶν καὶ συγκρούσεων καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν παροίκων αὐτῶν, ὧν ἡ κατὰ πάντα εὐστάθεια οὐ μικρόν τι ὑπάρχει καὶ ἀδιάφορον τῇ γε μητρικῇ περι αὐτῶν ἐκκλησιαστικῇ μερίμνῃ. Ἐνθεν τοι καὶ ἰκανῶν ἐσχάτως μάλιστα μετὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περὶ τούτου ἀνταλλαγέντων, καὶ πολλῆς ἀμφοτέρωθεν ἐπιδειχθείσης τῆς ἐνθέρμου ἐφέσεως πρὸς τὴν κατὰ τὸ πρόπον καὶ τὴς νῦν ἀνάγκας ταχίστην τοῦ πράγματος ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ διευθέτησιν, ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτ. μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργ-

γῶν, διασκεψάμενοι συνοδικῶς καὶ τὸν τρόπον ἐκζητήσαντες ὅπως ἢ τε κανονικὴ τάξις ἀλώθη-
τος περὶ τὴν πνευματικὴν ἐξάρτησιν τῶν εἰρη-
μένων Ἐκκλησιῶν τηρηθῆναι, καὶ αὗται δὲ ὡς
οἶόν τε τελεσφόρου καὶ σωστικῆς προνοίας καὶ
προστασίας διαρκῶς τυγχάνοιεν, ἐγνωμεν καὶ
ὠρίσαμεν τῇ χάριτι καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Παναγίου
καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος τὰ ἀκόλουθα. Ὡς-
περ δηλοῦν εἰς τὴν τοῦ βιοτικῆς πολιτεύματος
καιρικὴν χρειαίαν τοῦ θεοφρονοῦντος βασιλείου
τῆς Ἑλλάδος ἀφορῶσα ἡ καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃ τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἀπλῆτῳ πόθῳ καὶ διαπύ-
ρῳ ἀγάπῃ τὸ αὐτοκέφαλον κανονικῶς ἐδωρήσα-
το πρότερον τῇ τοῦ βασιλείου τούτου ἀγιωτάτῃ
Ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπὸ ἰδίαν κατέστησεν ἐκκλησια-
στικὴν ἀρχὴν, τὴν ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ νῦν διὰ τοὺς προε-
κτεθέντας λόγους, προνοοῦσα περὶ τῆς καλῆς
διοικήσεως, ἐκχωρεῖ τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς θυ-
γατρὶ πεφίλημένη καὶ τὸ ἐμπιστευόμενον αὐτῇ
τάλαντον θεοφιλῶς πολλαπλασιάσαι δυναμένη
ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ χριστωνύμου λαοῦ, καὶ τὸ κανο-
νικὸν κυριαρχικὸν τῆς πνευματικῆς προστασίας
καὶ ἐποπτείας δικαίωμα ἐπὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ
διασπορᾷ, ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς
λοιπαῖς χώραις, ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν Ἐκκλη-
σιῶν, πλὴν μόνις τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκ-
κλησίας Βενετίας, διὰ τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτῆς
ἱστορικοὺς δεσμούς μενούσης, ὡς καὶ πρότερον,
ὑπὸ τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀ-
γιωτάτου πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου,
ὑπὸ τὴν πολιτικὴν δὲ προστασίαν τῆς αὐτοῦ
Μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῶν ἑλλήνων, ἐκ-
χωρεῖ δὲ αὐτὸ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ἐκκλησιαστικοὺς
ὅρους. Α') Πρὸς πνευματικὴν ἐποπτείαν καὶ δια-
κυβέρνησιν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων διορίζεται
ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς
Ἑλλάδος ἀρχιερεὺς καθῆκον ἔχων τὴν τακτι-
κὴν κατὰ καιροὺς ἐπίσκεψιν μιᾶς ἐκάστης τῶν
Ἐκκλησιῶν τούτων. Β') Ὁ πρὸς τὴν πνευματι-
κὴν ταύτην ἐποπτείαν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν εἰρη-
μένων Ἐκκλησιῶν διοριζόμενος ὑπὸ τῆς ἱερᾶς
Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀρχιε-
ρεὺς, ὅστις δύναται εἶναι καὶ λαμβάνεσθαι καὶ ἐκ
τῶν ἀρχιερέων τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πα-
τριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀπολυόμενος
ὑπ' αὐτοῦ, ὀφείλει παραγίνεσθαι ἐκάστοτε εἰς
Κωνσταντινούπολιν καὶ λαμβάνειν τὴν ἐπευλο-

γίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, πρὸς δὲ καὶ
τὸ διὰ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας ἅγιον Μύρον. Γ')
Ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις ταύταις κατὰ
τὴν θεῖαν λειτουργίαν ὀφείλει μνημονεύεσθαι
ἐκφώνως τὸ ὄνομα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρ-
χου ἐν τοῖς διπτύχοις κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν. Εἰ
μὲν λειτουργεῖ ἀρχιερεὺς, μνημονεύει οὗτος εἰς
τὸ «ἐν πρώτοις μνήσθητι» τῆς ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ συλλειτουργοῦντες ἱερεῖς
μνημονεύουσι τοῦ λειτουργούντος ἀρχιερέως, καὶ
ὁ διάκονος ἐξωθεν ἀπαγγέλλει τὸ ὄνομα τοῦ οἰ-
κουμενικοῦ πατριάρχου, ἐκφώνων «(τοῦ δεῖνος)
τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρ-
χου πολλὰ τὰ ἔτη». Εἰ δὲ οὐκ ἔστι λειτουργὸς
ἀρχιερεὺς, τὸ μὲν μνημόσυνον τῆς ἱερᾶς Συνό-
δου τῆς Ἑλλάδος γίνεται ὑπὸ τοῦ λειτουργούν-
τος ἱερέως, ὁ δὲ πατριαρχικὸς πολυχρονισμὸς
ἐκφώνεϊται ἐξωθεν ὑπὸ τοῦ διακόνου. Εἰ δὲ καὶ
διάκονος οὐκ ἔστι, τὸ τε μνημόσυνον καὶ τὸν
πατριαρχικὸν πολυχρονισμὸν ἐκφώνεϊ ἀπὸ τοῦ
ἱεροῦ βήματος ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς κατὰ τὴν
ἀνωτέρω τάξιν. Δ') Ἐκάστης παροικίας ἐλευ-
θέρας οὔσης ἐκλέγειν καὶ προσλαμβάνειν, ὡς-
περ πρότερον, ὅθενδήποτε τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἢ
ζητεῖν αὐτοὺς παρὰ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου
Ἀθηνῶν, ὁ κανονικὸς διορισμὸς πάντων τῶν
ἱερέων τούτων ὀφείλει γίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἱερᾶς
Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Διὸ καὶ
αἱ ὅθενδήποτε καὶ ἐξ οἰουδήποτε ἐκκλησιαστικοῦ
κλίματος προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν παροικιῶν ἱε-
ρεῖς ὀφείλουσι, λαμβάνοντες ἀπολυτήριον ἀπὸ τῆς
οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἐφοδιάζεσθαι παρὰ
τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ βασιλείου ὁ δὲ τοῦ ἐγγρά-
φου τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν. Ε') Πᾶσαι αἱ ἐν τῇ
διασπορᾷ Ἐκκλησίαι, εἰς ἐνδειξίν τῆς πρὸς τὴν
καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν συ-
ναφείας καὶ ἐνότητος καὶ τῆς υἱικῆς αὐτῶν
στοργῆς, ὀφείλουσι καταβάλλειν κατ' ἔτος ὑπὲρ
τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ποσὸν τι, ὀριζόμενον ὑφ'
ἐκάστης κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς προαίρεσιν. Ταῦ-
τα οὕτω συνοδικῶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀποφθ-
νάμενοι καὶ ὀρίσαντες περὶ τῶν εἰρημένων ἐν
τῇ διασπορᾷ ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν,
εἰς μόνιμον ἀσφάλειαν αὐτῶν καὶ ἀπαρέγκλιτον
τήρησιν κατοχυρούμεθα αὐτὰ διὰ τοῦ παρόντος
ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ Τόμου, οὗ
ἀντίγραφον κατεστρώθη καὶ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι
τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-

σίας. Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀδιάπτωτον μὲν καὶ ἀδιάσπατον φυλάξαι πάντοτε ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος, αὐτὸς δὲ καὶ τὰς εἰρημένας ἐν τῇ διασπορᾷ ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καταρτίσαι, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι ἐν τῇ πίστει καὶ τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ παραγέμμασιν. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει σωτηριῶν ἀρῆν. Μαρτίου ιη'.

Ἐπινεμήσεως στ'.

Ἰωακείμ ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀποφαίνεται.

† Ὁ Κυζίκου Ἀθανάσιος, — † ὁ Νικουμδεῖας Φιλόθεος, — † ὁ Πελαγονείας Ἰωακείμ, — † ὁ Ἰκονίου Ἀθανάσιος, — † ὁ Χίου Κωνσταντῖνος, — † ὁ Μαρωνείας Νικόλαος, — † ὁ Στρομνιτζῆς Γρηγόριος, — † ὁ Γρεβενῶν Ἀγαθάγγελος, — † ὁ Δροϊνουπόλεως Λουκάς, — † ὁ Σεβδίων καὶ Κοζάνης Κωνσταντῖνος — † ὁ Λέρον καὶ Καλύμνου Γερμανός.

Β'.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ἹΕΡΑΝ ΣΥΝΟΔΟΝ
ΤΗΣ ἘΝ Ἑλλάδι Ἐκκλησίας

ἀριθ. 2388.

Πανιερώτατε καὶ σεβασμιώτατε μητροπολίτα Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρε τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κύριε Θεόκλητε, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν Ἱεράν ταύτην Σύνοδον συγκροτοῦντες πανιερώτατοι ἀρχιερεῖς, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπῆτοι καὶ περιπόθητοι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν Μετροίτητος, τὴν φιλίαν ἡμῖν σεβασμίαν ὑμῶν Πανιερότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἐξ ὧν ἄχρι τοῦδε διημεψάμεθα ἀδελφικῶν γραμμάτων ἡμῶν περὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀναφυσισῶν, ἐσχάτως ἰδίᾳ, ἐν πολλαῖς αὐτῶν ἀνωμαλιῶν, οἶδεν ἥδη ἡ περισπούδαστος ἡμῖν σεβασμία ὑμῶν Πανιερότης ὅσῃν αἰείποτε ἡ καθ' ἡμᾶς Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἶχε διακαῆ ἐφεσιν πρὸς διευθέτησιν κατὰ κανονικὸν

καὶ ἀσφαλῆ τρόπον τῶν κατὰ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας, ἵνα ἢ τε ἀφορμὴ τῶν τοιούτων ἀνωμαλιῶν ἐκλίπη καὶ αἱ εἰρημέναι, διεσπαρμέναι καὶ μακρὰν τῶν κέντρων διατελοῦσαι παροικίαι, στερεῶς καὶ ἀπραμειώτως τὴν πατρικὴν εὐσέβειαν διασώζουσαι, τελεσφόρως ἅμα τὰ ἑαυτῶν οἰκονομῶσιν. Οὐ γὰρ μικρὸν τι καὶ ἀδιάφορον ἢ ἐν πᾶσι τῶν παροικιῶν τούτων εὐστάθεια, οὐδὲ μικρὰ ἡ εὐθύνη ἐπὶ τῇ οἰαδήποτε περὶ αὐτὰς ὀλιγωρίᾳ, ἐξ ἧς ἢ ἡ κανονικὴ τάξις ἢ ἡ εὐστάθεια αὐτῶν διασαλευθῆναι ἠδύνατο καὶ παθεῖν. Τούτου ἕνεκα μερίμνης ἰδιαζούσης καὶ ἐπειγούσης ἔργον εὐλόγως ποιησάμενοι τὴν ὀριστικὴν διακανόνισιν καὶ διευθέτησιν τοῦτέως ἀκαθορίστου περὶ τὰς παροικίας ταύτας ζητήματος τῆς κανονικῆς αὐτῶν ἐκκλησιαστικῆς ἐξαορτήσεως, ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ βάσεως ἀσφαλοῦς ἐξήρτηται καὶ ἡ λειπὴ αὐτῶν εὐστάθεια καὶ ἀσφάλεια καὶ προκοπὴ, μετ' ἐπιστάσις διεσκεψάμεθα ἐφ' ἱκανὸν ἥδη περὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου. Τὰς ἀνάγκας δὲ τῶν καιρῶν καὶ τὴν ὡς οἶόν τε κρεῖττονα ἐκκλησιαστικὴν ἐποπτεῖαν καὶ χειραγωγίαν τῶν παροικιῶν τούτων ὑπ' ὄψει ἔχοντες, ἐγνωμεν, τὰ πράγματα πρὸς τὴν κανονικὴν ἀκριδεῖαν συμμιδάζοντες, ἀσμένως τὸ κανονικὸν δικαίωμα τῆς ἀνωτάτης ἐποπτείας καὶ προστασίας τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐκχωρῆσαι διὰ τοὺς λόγους τούτους τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀδελφῆ πεφιλημένῃ, εὐλόγως διὰ τὴν ἄλλην τε πρὸς τὰς παροικίας ταύτας οἰκειότητα καὶ συνάφειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας ἀντίληψιν πολλαπλασιάσαι δυναμένη θεοφιλῶς τὸ ἐμπιστευόμενον αὐτῇ τάλαντον. Περὶ τῆς τοιαύτης δὲ τελεωτικῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἀποφάσεως καὶ διακανόνισεως ἀπλέτῳ πόθῳ πληροφοροῦντες τὴν σεβασμίαν ὑμῶν Πανιερότητα, ἄσμενοι διαβιβάζομεν συνημμένως ὡδε τὸν ἐκδοθέντα σχετικὸν πατριαρχικὸν ἡμῶν καὶ συνοδικὸν Τόμον, εἰς ἐνδειξιν καὶ μόνιμον ἀσφάλειαν καὶ ἀκριδεῖαν ἐν αὐτῷ ὄριον τήρησιν εἰς τὸ διηκεές. Ἐγκάρδιον δὲ ἐκφράζοντες χαρὰν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ, τῇ τοῦ παναγίου Θεοῦ χάριτι, διευθετῆσει, καὶ προσανακοινοῦμενοι ὅτι ἡ τοιαύτη περὶ τὰς εἰρημένους ὁμογενεῖς ἐν τῇ διασπορᾷ παροικίας ἐκκλησιαστικὴ αὕτη πρόνοια καὶ διευθέτησις ἐξαγγελθήσεται διὰ πατριαρχικῶν ἡμῶν γραμ-

μάτων καὶ πρὸς τὰς εἰρημένας παροικίας, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς ἀγιωτάτους πατριάρχας, ἀνάλογος δὲ γενήσεται δημοσίευσις καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας «Ἐκκλῆσις Ἀληθεία» πρὸς κοινὴν γνῶσιν, κατασπαζόμεθα καὶ αὐθις ἐν φιλήματι ἀγίῳ τὴν περιπόθητον ἡμῖν σεβασμίαν ὑμῶν Πανιερότητα καὶ μετ' ἐγκαρδίων ἀδελφικῶν συγχαρητηρίων ἐπὶ τῇ αἰσία, τῇ τοῦ παναγάρχου Θεοῦ χάριτι, διευθετήσει ταύτη, ἐνθέουων δὲ εὐχῶν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ὁμογενῶν παροικιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ θεοφρουρητῷ βασιλείῳ ἀγίας ἀδελφῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ ὁρθοδόξου πληρώματος, διατελοῦμεν,

αἴν', μαρτίου ιε'.

Τῆς Ὑμετέρας λῖαν ἡμῖν περιποθήτου Πανιερότητος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὅλως πρόθυμος

† Ὁ Κωνσταντινοῦ πόλεως ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Κυζίκου Ἀθανάσιος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Νικομηθείας Φιλόθεος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Πελαγονείας Ἰωακείμ ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Ἰκονίου Ἀθανάσιος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός. † Ὁ Χίου Κωνσταντῖνος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός. † Ὁ Μαρωνείας Νικόλαος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Στρωμνίτης Γρηγόριος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Γρεβενῶν Ἀγαθάγγελος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Λουίνουπόλεως Λουκάς ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Κωνσταντῖνος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.—† Ὁ Λέυου καὶ Καλύμνου Γερμανὸς ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ Α. ΣΤΡΑΓΚΑ
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α
ΕΚ ΠΗΓΩΝ ΑΨΕΥΔΩΝ
1817 - 1967

« Ὀλβιος, ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν »
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Α' ΤΟΜΟΣ
Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1987

« Ἀριθ. Πρωτ. 405/1686

Γνωστεποίησις ταῖς ἐπιτροπαῖς τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐντιμώτατοι κύριοι, οἱ συγκροτοῦντες τὰς ἐπιτροπὰς τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι Χριστιανοί, μέλη τῶν Κοινοτήτων τούτων, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εὐφρόσυνον γεγονός διὰ τοῦδε τοῦ γράμματος ἀναγγέλλει ὑμῖν ἡ Σύν-

οδος, ὅτι ἡ Α. Θειοτάτη Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Ἰωακείμ μετὰ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, ἐπὶ χρησταῖς ταῖς ἐλπίσιν ἐξεχώρησε τὸ κανονικὸν κυριαρχικὸν τῆς πνευματικῆς προστασίας καὶ ἐποπτείας δικαίωμα ἐπὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ, ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις, Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ Σύνοδος ἀσμένως καὶ εὐγνωμόνως ἀπεδέξατο τὸν σεπτὸν τοῦτον Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Τόμον, προφρόνως δὲ καὶ γηθοσύνως ἐνεστερνίσθη τοὺς ἐν αὐτῷ ὄρους τῆς γενομένης εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκχωρήσεως τοῦ δικαίωματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀκράδαντον καὶ ἀδιάσειστον τρέφουσα τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ὑμεῖς πάντες οἱ εὐσεβεῖς ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ἀποτελοῦντες τὰς ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξους Ἑλληνικὰς Παροικίας, διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ ὁμονοίας, διὰ τῆς ἀκλονήτου ἐμμονῆς καὶ ἀφοσιώσεως ὑμῶν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὑποβοηθήσητε τὸ ὅπερ ἀνέλαβεν ἡ Σύνοδος δυσχερέστατον καθῆκον τῆς πνευματικῆς προστασίας καὶ ἐποπτείας πασῶν τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων ὁμογενῶν Κοινοτήτων.

Διαβιβάζουσα δὲ ὑμῖν ἡ Σύνοδος ᾧδε περικλείστως ἀντίτυπον τοῦ σεπτοῦ τούτου Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, προτρέπεται καὶ ἐντέλλεται ὑμῖν, ἵνα τὸ λοιπὸν, περὶ πάσης ἐκάστοτε Ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως, πρὸς αὐτὴν ἀναφέρησθε καὶ παρ' αὐτῆς τὸν κανονικὸν διορισμὸν τῶν ἐφημεριῶν τῶν καθ' ὑμᾶς παροικιῶν ἐξαιτῆσθε.

Ἐπὶ τούτοις ἐπικαλουμένη ἡ Σύνοδος ἐπὶ πάντας ὑμᾶς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν πρὸς ἐνίσχυσιν ὑμῶν ἐπὶ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἐπιδαψιλεύεται ὑμῖν τὰς μητρικὰς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Μαΐου 1908

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος, Πρόεδρος

† Ὁ Κεφαλληνίας Δαμασκηνὸς

† Ὁ Ἡλείας Δαμασκηνὸς

† Ὁ Μεσσηνίας Μελέτιος

† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Γερμανὸς

Ὁ Γραμματεὺς Ἀρχιμ. Πολύκαρπος Θωμᾶς .

Ἄριθ. Πρωτ. 438/1687

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς κανονικῆς ἀναγνώρισεως
τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἐφημερίων.

Πρὸς τοὺς εὐλαβεστάτους Ἐφημερίους
τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων

Ἡ Σύνοδος, διὰ τοῦ ἀπὸ 24 Μαΐου ἐ.ἔ. Ἐγκυκλίου Αὐτῆς γραμματος, ἀνεκοινώσατο ὑμῖν τὴν διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου ἀρτίως ὑπὸ τῆς Α. Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κύρ Ἰωακείμ καὶ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, γενομένην ἐκχώρησιν τοῦ κανονικοῦ κυριαρχικοῦ τῆς πνευματικῆς προστασίας καὶ ἐποπτείας δικαιώματος ἐπὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ, ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις, Ὁρθοδόξων Ἑλλ. Ἐκκλησιῶν, τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ.

Ἐπεὶ τοίνυν πάντες οἱ ἐφημέριοι τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν ὑπάγονται εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τοῦδε, καὶ ταύτην ἔχουσι κανονικὴν αὐτῶν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν, διὰ τοῦτο προσκαλεῖσθε, ὅπως, ὅσοι ἐξ ὑμῶν μέχρι τοῦδε ὑπ' ἄλλην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν διετελεῖτε, βούλεσθε δέ, ἵνα τὸ λοιπὸν ἐξακολουθῆτε ἐφημερεύοντες αὐτόθι ὑπὸ Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, συνωδὰ τοῖς Θείοις Ἱ. Κανόσι λαβόντες παρὰ τῆς ὑφ' ἣν ὑπήγεσθε Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς τὸ κανονικὸν ὑμῶν ἀπολυτήριον γράμμα, ὑποβάλλετε τοῦτο τῇ Ἱ. Συνόδῳ μετ' ἰδίας ὑμῶν ἀναφορᾶς, ἐξαιτούμενοι παρ' Αὐτῆς τὴν ἀναγνώρισιν ὑμῶν ὡς κανονικῶν ἐφημερίων τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Παροικιῶν, ὧν ἐφημέριοι μέχρι τοῦδε τυγχάνετε.

Ἐπὶ τούτοις ἐπικαλουμένη ἐφ' ὑμᾶς ἡ Σύνοδος τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν πρὸς εὐόδωσιν ὑμῶν ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἐπιδαψιλεύεται ἐφ' ὑμᾶς τὰς μητρικὰς Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Μαΐου 1908

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόκλητος, Πρόεδρος   † Ὁ Κεφαλληνίας Δαμασκηνὸς
† Ὁ Ἡλείας Δαμασκηνὸς   † Ὁ Μεσσηνίας Μελέτιος
† Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Γερμανὸς

Ὁ Γραμματεὺς Ἀρχιμ. Πολύκαρπος Θωμᾶς »

ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ Α. ΣΤΡΑΓΚΑ
ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΚ ΠΗΓΩΝ ΑΨΕΥΔΩΝ

1817 - 1967

«Ἄνθρωπος φιλόσοφος καὶ γραμμάτων
οὐκ ἄπειρος ἱστορικῶν».

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

Β'

ΤΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ

1970

αδ) ΙΔΡΥΣΙΣ Ι. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Κατὰ τὴν Ε' / 4.8.18 Συνεδρίαν τῆς Ἱ. Συγόδου ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος εἰσηγήθη περὶ τῆς ἰδρύσεως ἐν Ἀμερικῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς τὴν ἐξῆς πράξιν:

«Τῶν ὀρθοδόξων παροικιῶν τῶν ἔξω τῶν κανονικῶν ὁρίων ἐκάστης τῶν Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εὐρισκομένων, τὴν ποιμαντορικὴν διακυβέρνησιν τῷ Ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ καὶ Πατριαρχικῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, αἱ κανονικαὶ διατάξεις καὶ ἡ διὰ τῶν αἰῶνων πράξις τῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφουσιν. Ἐπειδὴ μέντοι αἱ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν καὶ ἄλλας χώρας ἐξ ἀποίκων σχηματισθεῖσαι ἑλληνικαὶ παροικίαι ἔδοξαν λυσιτελέστερον δύνασθαι συνδεθῆναι διοικητικῶς μετὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀγιωτάτης Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀναγκαῖον ἐκρίθη τὰς εὐθύνας τῆς ποιμαντορικῆς τούτων προστασίας μεταβιβασθῆναι εἰς τὴν Ἱ. τῆς Ἐκκλησίας ταύτας Σύνοδον. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐκδέδοται ὁ ἀπὸ 18 Μαρτίου 1908 Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος, δι' οὗ ὁ δικαιούχος Ἀποστολικὸς καὶ Πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως ἐξεχώρησε τῇ ἐν Ἑλλάδι Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ «τὸ κανονικὸν καὶ κυριαρχικὸν τῆς πνευματικῆς προστασίας δικαίωμα ἐπὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις Ὀρθοδόξων Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, πλὴν μόνης τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Βενετίας», ὡς ἐπὶ λέξει ἐν τῷ Τόμῳ διατετύπεται, προβλέψεως ἅμα ἐν αὐτῷ γενομένης καὶ περὶ Ἀρχιερατικῆς τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἐπισκέψεως.

α ὄφρα

Ἡ οὖν Ἱ. τῆς Ἐκκλησίας Σύνοδος πρόνοιαν ποιουμένη περὶ τῆς τελειοτέρας κατὰ τὸ ἐφικτὸν ποιμαντορικῆς διοικήσεως τῶν ἀνὰ τὴν Ἀμερικὴν Βόρειόν τε καὶ Νότιον παροικούντων Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων καὶ τὸν περὶ Ἀρχιερατικῆς συνεχοῦς ἐπισκέψεως αὐτῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου ὄρον εἰς πράξιν θέσθαι δι' ἐπιθυμίας ἔχουσα, ἔγνω συστήσαι καὶ συνίστησι διὰ τῆς δε τῆς Συνοδικῆς πράξεως Ἐπισκοπικὴν δικαιοδοσίαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς», θεωρουμένην ὡς μίαν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς πρὸς τε τὴν Ἱ.Σ. καὶ πρὸς τὸ ποίμνιον αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Αὐτοκεφάλῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἰσχυουσῶν κανονικῶν καὶ νομικῶν διατάξεων διεπομένην.

Ὅριζομεν δὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς ἐκλέγεσθαι μὲν καὶ ἀποκαθίστασθαι καθ' ὃν τρόπον ἐκλέγονται καὶ ἀποκαθίστανται ἐν τῇ Διακονίᾳ καὶ οἱ λοιποὶ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ Ἐπίσκοποι. Ἐχειν δὲ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν πάντας τοὺς ἐν Ἀμερικῇ Βορείῳ καὶ Νοτίῳ ἐγκατεστημένους ἢ παρεπιδημούντας Ἑλληνας Ὁρθοδόξους, ὀφείλοντας γνωρίζει Αὐτὸν ὡς πνευματικὸν αὐτῶν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν Ἀρχηγὸν ἐν πάσαις αὐτῶν ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς σχέσεσι καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τὴν Ἱ.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀναφέρεσθαι.

Εἰδικώτερον δ' ὀρίζομεν καὶ παραγγέλλομεν, ὅπως ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, ἱερουργῶν μνημονεύη εἰς τὸ «ἐν πρώτοις» τῆς Ἱ. ἡμῶν Συνόδου, πάντες δὲ οἱ ὑπ' αὐτὸν κληρικοὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι μνημονεύωσι τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν, ὡς ἐν τοῖς λειτουργικοῖς βιβλίοις τετύπῳται, ἐν πάσαις δὲ καθ' ὅλου ταῖς λειτουργίαις εἴτε παρόντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, εἴτε ἀπόντος, εἴτε ἱεουργοῦντος ὁ διάκονος καὶ ἐν ἐλλείψει διακόνου ὁ Ἱερεὺς μετὰ τὸ «ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος)» ὀφείλει ἐκφωνεῖν τὸν Πολυχρονισμόν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὧδε «τοῦ (δεῖνος) τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη».

Ταῦτα θεμελιωδῶς ἐπὶ συστάσει τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς διὰ τῆς Συνοδικῆς ταύτης πράξεως θεσπίζοντες ἐν πνεύματι Ἀγίῳ, εὐχὴν ἅμα τῷ οὐρανίῳ τῆς Ἐκκλησίας Δομήτορι καὶ Ἀρχηγῷ ἐγκάρδιον ἀναφέρομεν ὑπὲρ εὐσταθείας ἐν τῇ πίστει καὶ καρποφορίας ἐν τῇ ἀγάπῃ τῶν ἐν Ἀμερικῇ τέκνων τῆς Ἐκκλησίας εἰς δόξαν Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν», ἣν καὶ ἐνέκρινεν ἡ Ἱ. Σύνοδος σὺν τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς.

Ὡσαύτως ἡ Ἱ.Σ. ὑπέγραψε καὶ τὴν ἐξῆς πράξιν:

«Ἡ Ἱ.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐγκρίνουσα ὅπως ὁ Παν. Μητρ. Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρος αὐτῆς κ. Μελέτιος ἐπισκέψηται αὐτοπροσώπως τὰς ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθοδόξους Κοινότητας πρὸς εὐλογίαν αὐτῶν καὶ στηριγμὸν ἐν τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ ἀγάπῃ, ἀνατίθησιν ἅμα αὐτῷ ἐξαρχικῶς τὴν μέριμναν τῆς ὀργανώσεως τῶν Κοινοτήτων καὶ καθ' ὅλου τὴν φροντίδα τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Ὁρθοδόξων τῆς Ἀμερικῆς Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ τακτοποιήσει τῶν κατ' αὐτὰς πραγμάτων. Δικαιοῦται τοίνυν ἡ Αὐτοῦ Πανιερότης ἐνεργεῖν ἐν Ἀμερικῇ ἐξαρχικῶς μετὰ τελείας ἀπὸ τῆς Ἱ.Σ. πληρεξουσιότητος πάνθ' ὅσα ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων ἐπιτρέπονται τε καὶ ἐπιτάσσονται τῇ ἐπισκοπικῇ ἐξουσίᾳ, πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Οὐ μόνον δὲ διὰ τὰς ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐν Εὐρώπῃ Κοινοτήτας δι' ὧν κατ' ἀνάγκην μέλλει διελθεῖν, ἔχει παρὰ τῆς Ἱ.Σ. πληρεξουσιότητα ὁ Πανιερ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὅπως ἐνεργήσῃ εἴτε ἂν κριθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγκαῖον πρὸς τὸν καταρτισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν πρόοδον. Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐκδίδεται ἡ πράξις αὕτη τῆς Συνοδικῆς πληρεξουσιότητος».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

ΕΤΟΣ ΜΒ'
ΑΡΙΘ. - ΙΙ

ΑΔΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

Πρόεδρος τῆς διευθυνοῦσης Ἐπιτροπῆς
† ὁ Μητροπολίτης Ρόδου ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Ἐν Κων)πόλει τῆ 19 Μαρτίου 1922.

ΠΡΑΞΕΙΣ

Ἐρσεως καὶ ἀκυρώσεως τοῦ προεκδεδομένου Πατριτικοῦ καὶ Συνοδικοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίας 8 Μαρτίου 1908 Τόμου περὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ,
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Τῶν περὶ τὴν ἐγκόσμιον ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ πειθαρχικὴν τάξιν θεσμοθετημάτων κατὰ τὸ χρεῶν καὶ πρὸς ὠφέλειαν γιγνομένων καὶ γίνεσθαι ἀεὶ ὀφειλόντων, εὐδὴλον ὅτι καὶ μεταβαλεῖν τι ἂν γένοιτο αὐτῶν καὶ ὅπως ποτέ ἄραι, ἐπὶ ἢ χρεῖα καὶ ἡ ὠφέλεια τοῦτο ἐμφαίνωσι καὶ ὑπαγορεύωσιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἔφθασε μὲν πρότερον ἐκ λόγων προνοίας διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ ἐπ' ἐλπίδι μείζονος ὠφελείας πνευματικῆς ἐκχωρήσασα δὲ συνοδικῆς ἀποφάσεως καὶ πράξεως κατὰ τὸ ἔτος αἰ. τὴν διαχείρισιν τοῦ κανονικοῦ αὐτῆς δικαιώματος τῆς ὑπάτης πνευματικῆς ἐξουσίας καὶ προστασίας ἐπὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ καὶ ἔξω τῶν καθωρισμένων ὁρίων τῶν Ἀγιοτάτων Ὁρθοδόξων Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Παροικιῶν τῇ Ἀγιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀδελφῆ πεφιλημένη, εὐχερέστερον, ὡς γε ὑπελαμβάνετο, δυνάμενη φροντίζειν προσφόρως καὶ σωστικῶς περὶ τῆς πνευματικῆς διακυβερνήσεως τῶν εἰρημένων

παροικιῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς πράξεως καὶ τῆς πείρας φανερόν ἦδη ἐγένετο ὅτι ὁ τῆς καιρικῆς ἐκείνης οἰκονομίας σκοπὸς οὐκ εὐδῶνται, οὐδ' ἐπιτέυκται, τούναντίον δὲ ἀνωμαλία τις ἦδη ἔξ αὐτῆς ἀνεφύη, βλάβην μὲν ταῖς Κοινοτήσι, σύγχυσιν δὲ καὶ εἰς τὴν ὅλην κανονικὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας δυναμένη ἐπενεγκεῖν, διὰ ταῦτα ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, θέμα μελέτης νέας καὶ ἐξετάσεως συνοδικῆς ποιησάμενοι ὀφειλετικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἐξαρτήσεως καὶ διοικήσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν, ὡς Ἐκκλησιῶν κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὴν τάξιν τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ὑπάτην δικαιοδοσίαν καὶ εὐθύνην ὑπαγομένων τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιοτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, διὰ λόγους δὲ καιρικῆς ἀνάγκης καὶ οἰκονομίας ὑπ' αὐτοῦ τῶν γε ἑλληνοφώνων ἐξ αὐτῶν τῇ διοικήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐντολοδό-

Handwritten signature

χου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ὠρισμένοις ὁροις καθυπαχθειῶν, ἔγνωμεν, διασκεψάμενοι συνοδικῶς, καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἠποφαινόμενοι ὀρίζομεν τὰ ἀκόλουθα. Ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐκχωρήσεως κατ' οἰκονομίαν καὶ ὑπὸ τύπον ἐντολῆς τοῦ δικαιώματος τῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Παροικιῶν οὐκ εὐδωδύθη. Ἐπειδὴ οὐκ ἐτηρήθησαν οὐδὲ ἐξετελέσθησαν οἱ ὅροι τῆς ἐκχωρήσεως οἱ διαλαμβανόμενοι ἐν τῷ Πατριαρχικῷ καὶ Συνοδικῷ Τόμῳ τῷ ἀπολυθέντι ὑπὸ ἡμερομηνίαν ἡ' Μαρτίου αἰ. Ἐπειδὴ, ἐκλιπουσῶν ἤδη τῶν ἀπὸ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ἀφορμῶν, συνεξέλιπε καὶ ὁ ἀπ' αὐτῶν σοβαρὸς λόγος ὁ εἰς τὴν κατ' οἰκονομίαν διεκτέθησιν ἐκείνην ἀγαθῶν καὶ τοῦ δὴ σιουδαίωτερον, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἐκχωρήσεως ποικίλη προέκυψε κανονικὴ ἀνωμαλία τὴν ἐνότητα διαταράττουσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως διὰ ταῦτα ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν τῷ ἀπαραγράφῳ δικαιώματι αὐτῆς τοῦ διέπειν καὶ διαχειρίζεσθαι αὐτεξουσίως τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἀνήκουσαν αὐτῇ κανονικὴν ἐξουσίαν, ἐν ἣ περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἔξω καὶ ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν ἐκκλησιαστικὴ ἐποπτεία, καὶ ἐκ καθήκοντος ὀφειλετικῆς προνοίας αἴρει μὲν καὶ ἀκυροῖ τὴν ἐκδεδομένην καὶ ἐν τῷ διαληφθέντι Πατριαρχικῷ καὶ Συνοδικῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν ἡ' Μαρτίου αἰ. Τόμῳ τῷ ἐν σελίδι 108 τοῦ εἰδικοῦ Κώδικος ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατεστρωμένῳ περιλαμβανομένην ἀπόφασιν αὐτῆς, τὴν καὶ δι' Ἐγκυκλίῳ Πατριαρχικῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν κα' Ἀπριλίου αἰ., ἀριθμ. Πρωτ. 3498. ἀνακοινωθεῖσαν τοῖς Κοινότησι, περὶ ἐκχωρήσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος-τοῦ-δικαιώματος τῆς διακυβερνήσεως τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Παροικιῶν μετὰ πασῶν τῶν συναφῶν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ παραχιρήσεων τῶν ἀναγραφομένων ἐν τῷ διαληφθέντι Τόμῳ, ἀποκαθίστησι δὲ καὶ αὐτὴς πλήρη καὶ ἀκέραια τὰ κανονικὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα τῆς ἀμέσου ἐποπτείας καὶ διακυβερνήσεως ἐπὶ πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν ἔξω τῶν ὁρίων ἐκάστης ἐπὶ μέρους Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀλλαχοῦ εὕρισκομένων Ὁρθο-

δόξων Παροικιῶν, ὑπάγουσα καὶ αὐτὴς αὐτὰς ὑπὸ τὴν αἴεσον αὐτῆς ἐκκλησιαστικὴν ἐξάρτησιν καὶ χειραγωγίαν καὶ ὀρίζουσα ὅπως πρὸς αὐτὴν μόνον ἔχουσιν αὐταὶ ἐφεξῆς τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν καὶ παρ' αὐτῆς τὸ κύρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς συγκροτήσεως καὶ ὑποστάσεως αὐτῶν, ὡς τέτακται, αἰτῶνται καὶ ἀρῶνται, μνημονευομένου, κατὰ τὴν τάξιν, τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν αὐταῖς.

Ἐπὶ τούτῳ δὲ εἰς ἔνδειξιν καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο ἡ παρούσα Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξις καταστρωθεῖσα ἐν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν ἰσχύϊ καὶ ἐνεργείᾳ ἀπὸ σήμερον ὑπάρχουσα, ἐντελλόμεθα δὲ ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον αὐτῆς δημοσιευθῆναι ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὄργανῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ».

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αἰ. β. μηνὸς Μαρτίου α'. Ἐπινεμήσεως Ε'.

(ὑπ.) † Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως
Μ Ε Λ Ε Τ Ι Ο Σ

ἀποφαίνεται.

- † Ὁ Καισαρείας Νεκόλαος
- † ὁ Νικαίας Βασίλειος
- † ὁ Χαλκηδόνος Γρηγόριος
- † ὁ Ἀμασείας Γερμανὸς
- † ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Κοτυώρων Πολύκαρπος
- † ὁ Ρόδου Ἀπόστολος
- † ὁ Ἀγκύρας Γερβάσιος
- † ὁ Βάρνης Νεκόδημος
- † ὁ Χαλδίας καὶ Κερασσοῦντος Λαυρέντιος
- † ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Σμάρραγδος
- † ὁ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγγαθάγγελος
- † ὁ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Ἰωακείμ

κειμενο 9

ΤΟΜΟΣ

συστάσεως Ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Ἀμερικῇ
Βορείῳ καὶ Νοτίῳ.

καθορισμός των
φρών της
διαφορετῆ ↓

Τῶν ὀρθόδοξων [παροικιῶν τῶν ἔξω τῶν κανονικῶν ὀρίων ἐκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εὐρισκομένων] τὴν ποιμαντικὴν διακυβέρνησιν τῷ Ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ Πατριαρχικῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ αἱ κανονικαὶ διατάξεις καὶ ἡ διὰ τῶν αἰῶνων πράξις τῆς Ἐκκλησίας ἀναγράφουσιν.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀνα τὴν Ἀμερικὴν Βόρειόν τε καὶ Νότιον ὀρθόδοξοι παροικίαι, ἀσύντακτοι τέως καὶ ἀσυγκράτητοι, ἐστὶ δ' ὅπου καὶ ἐν ἀποκλίσει ἀπὸ τῆς παραδεδομένης ὑπὸ τῶν Πατέρων κανονικῆς τάξεως διατελοῦσαι, ἐκρίθησαν δεόμεναι ἐκκλησιαστικῆς νομοθετικῆς προνοίας, πρὸς τὸ «πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γίγνεσθαι», κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου ἐντολὴν, ἡ Μετριοτήτης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, συνοδικῶς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης διασκεψάμενοι, ἐγνωμεν τὰς ὀρθόδοξους ταύτας [παροικίας εἰς μίαν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπαρχίαν συναγαγεῖν, τίτλον μὲν Ἀρχιεπισκοπῆς φέρουσαν, εἰς ἐπισκοπικὰς δὲ δικαιοδοσίας ὑποτεμνομένην, ἐν ἐξαρτήσῃ δὲ κανονικῇ ἀπὸ

τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὡς μία τῶν αὐτοῦ Μητροπόλεων διατελοῦσαν.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι συνοδικῶς ἀποφαινόμενοι ὀρίζομεν ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν πᾶσαι αἱ ἐν Ἀμερικῇ Βορείῳ καὶ Νοτίῳ εὐρισκόμεναι ὀρθόδοξοι παροικίαι καὶ οἰαϊδήτῳες ὀρθόδοξοι ἐκκλησιαστικαὶ συσσωματώσεις αἱ τε νῦν ὑφίστάμεναι καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς χρόνῳ ἰδρυθησόμεναι γνωρίζονται ὡς μέλη σώματος ἑνός, ὅπερ ἐστὶ ἡ «Ὀρθόδοξος Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου».

Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ δὲ αὕτη, μία οὖσα τῶν Μητροπόλεων τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν δεκάτην πέμπτην θέσιν ἐν τῷ Συνταγματικῷ κατέχουσα, θεμελιούται μὲν ἐπὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Κανόνων τῆς Μιᾶς Ἀγίας Ὀρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διακρτεῖ δὲ στενὸν τὸν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ Μητροπόλεις, σύνδεσμον, ἡρμοσμένη πρὸς αὐτὸν ὡς μέλος ζῶν πρὸς κεφαλὴν σώματος ζῶντος.

↑
Ὁρθόδοξη ἑπὶ ἑξῆς

5 Διὰ τὴν ἀνάγκην δὲ πληρεστέρας ποιμο-
τορικῆς ὑπὲρ τοῦ περιουσίου λαοῦ προνοίας καὶ
ἐπαρκεστέρας ἐπιτοπίου ἐκκλησιαστικῆς διοι-
κῆσεως ἢ ὅλη Ἐκκλησιαστικῆ Ἐπαρχία, ταῦτόν
εἰπεῖν ἢ τῆς ὅλης Ἀρχιεπισκοπῆς, περιφέρεια,
ὑποτέμνεται εἰς ἐπισκοπικὰς δικαιοδοσίας ἐ-
χούσας τὸν ἴδιον αὐτῆς ἐκάστην ἐπίσκοπον,
τοιαύτᾳς δὲ συνιστᾶμεν ἐν τῷ παρόντι τέσ-
σaras, ἤτοι τὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου αὐτοῦ
ὡς ἐνὸς τῶν ἐπισκόπων θεωρουμένου, περικλί-
ουσιν ἀπαρατήτως τὰς πόλεις Φιλιδέλφειαν
τῆς Πανσυλβανίας καὶ Οὐασινγκτῶνα τὴν ἔδραν
τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν,
μετὰ ταύτην δὲ τὰς ἐπισκοπὰς Σικάγου, Βο-
στιῶνης καὶ Καλλιφορνίας.

6 Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν Ἐπισκόπων
συγκροτοῦσι Σύνοδον Ἐπαρχίας συνερχομέ-
νην ἀπαρατήτως δις τοῦ ἐγους πρὸ τοῦ Πάσχα
καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, κατὰ τὴν διάταξιν τῶν
σχετικῶν κανόνων, ὅπου ἂν ὀρίσῃ ὁ Ἀρχιεπί-
σκοπος. Ἐχει δὲ ἡ Σύνοδος αὕτη πάσας τὰς
ἐξουσίας καὶ τὰς εὐθύνas, ὅσας οἱ Ἱεροὶ Κανό-
νες τῆ Συνόδῳ τῆς Ἐπαρχίας ἀναγράφουσι, δο-
σίλογος οὕσα ἐνώπιον τῆς περὶ τὸν Πατριάρ-
χην Συνόδου τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμε-
νικοῦ Θρόνου. Ἐκ τῶν δικαιωμάτων καὶ καθη-
κόντων αὐτῆς ἐστὶ τὸ ψηφίζειν τὸν τε Ἀρχιεπί-
σκοπον καὶ τοὺς Ἐπισκόπους ἐν περιπτώσει
χρείας τῶν θρόνων, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν
εὐδῆλον ὅτι τῶν πρώτων κανονικῶν ποιμένων ἐξ
ἀποφάσεως τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας Συνόδου, ὑ-
ποβάλλουσι δὲ τὴν ψήφον πρὸς ἐγκρισιν τῷ
Πατριάρχῃ, ὃς καὶ χειροτονεῖ μὲν τὸν Ἀρχιε-
πίσκοπον, ἐκδίδωσι δὲ ἄδειαν πρὸς χειροτονίαν
τῶν Ἐπισκόπων. Προβάλλονται δὲ τῇ ψήφῳ
τῆς Συνόδου οἱ διὰ τὸν χηρεύοντα θρόνον ψη-
φιστέοι ὑπὸ τῆς μονίμου ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν
ἀποτελουμένης Συνελεύσεως τῆς χηρευούσης
Ἐπισκοπῆς, λαμβανόμενοι ἐκ καταλόγου τῶν
ἐκ ἀρχιερωσύνης ἐκλεξέμενων προεγεκκριμένου
ὑπὸ τῆς περὶ τὸν Πατριάρχην Ἀγίας Συνόδου.
Ἐξ δὲ καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἐξ ἀποφάσεως τῆς
περὶ ἡμᾶς Ἀγίας Συνόδου πλήρωσιν τῶν Ἐ-
πισκοπικῶν θρόνων συμβαίνει ὀλιγωτέρους εἶ-

ναι τῶν τριῶν τοὺς ἐπισκόπους, αἱ κανονικαὶ
ψηφοὶ ἐπὶ ἐκλογῇ Ἐπισκόπου γενήσονται ἐν
τῇ περὶ τὸν Πατριάρχην Συνόδῳ, συμπήφων
γινομένων καὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἐπισκόπων.

7 Ἐκαστος τῶν Ἐπισκόπων ποιμαίνων τὴν ἐ-
αυτοῦ παροικίαν ἐξεί τὰς ἐξουσίας καὶ τὰς εὐ-
θύνas, ἅς οἱ θεῖοι καὶ Ἱεροὶ Κανόνες καὶ ἡ μα-
κράϊων τῆς Ἐκκλησίας πρᾶξις τῷ ἐπισκοπικῷ
ἀξιώματι ἀναγράφουσι μετὰ καὶ τῆς ἐν τῷ Ἱερῷ
Συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως. Εἰδικώτερον δὲ μνη-
μονευτέον τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων
ἐκάστου Ἐπισκόπου τοῦ ἀγιάζειν καὶ τῇ λατρείᾳ
καθιεροῦν τοὺς ναοὺς καὶ εὐκτηρίους οἴκους,
τοῦ ἀποκαθιστᾶναι ἐν αὐτοῖς τοὺς λειτουργοῦν-
τας καὶ ψάλλοντας ἱερεῖς, διακόνους καὶ λοι-
ποὺς κληρικούς, τοῦ ἐπιμέλεσθαι τῆς ἐν εὐσχη-
μοσύνῃ καὶ κατὰ τάξιν καὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμ-
φέρον διοικήσεως πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, τοῦ
ἐκδιδόναι τὰς ἀδείας πρὸς τέλεσιν τοῦ μυστη-
ρίου τοῦ γάμου καὶ τὰ διαζευκτήρια γράμματα
τῶν ἐκ τούτων ἀρμοδίως ὡς διαλυτῶν κηρυ-
χθέντων, τοῦ διανέμειν τοῖς ἱερεῦσι τὸ Μύρον
τοῦ Ἁγίου Χρίσματος λαμβανόμενον διὰ τοῦ
Ἀρχιεπισκόπου παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριάρχου.

8 Ἐστὼ δὲ παρ' ἐκάστῳ Ἐπισκόπῳ Δικαστή-
ριον Πνευματικὸν ἐκ δύο γε βαθμούχων ἱερέων
καὶ τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ ἢ τοῦ νομίμου ἀνα-
πληρωτοῦ αὐτοῦ συγκροτούμενον ἐπὶ πρωτοδι-
κῶ ἐδικάσει πάντων τῶν κανονικῶν παραπτω-
μάτων τοῦ κλήρου καὶ τῶν τοῦ λαοῦ, ἐν οἷς καὶ
τὰ συντρέχοντα εἰς λύσιν τῶν γαμικῶν δεσμῶν
κατὰ τοὺς ἐν τῷ Οἰκουμικῷ Πατριαρχεῖῳ ἰ-
σχύοντας λόγους διαζυγίου. Τῶν πρωτοδικῶν δὲ
τούτων Δικαστηρίων αἱ ἀποφάσεις ἐκκαλείσθω-
σαν ὡς εἰς Ἐφετεῖον Πνευματικὸν πρὸς τὴν περὶ
Ἀρχιεπίσκοπον Σύνοδον τῆς Ἐπαρχίας καὶ ἀπὸ
τὸν ταύτη πρὸς τὴν περὶ τὸν Πατριάρχην Σύνοδον
τῶν Μητροπολιτῶν ὡς πρὸς Ἀκυρωτικόν.

9 Ὁφείλουσι δὲ μνημονεύειν ἐν τοῖς μυστηρί-
οις καὶ ταῖς τελείαις οἱ μὲν ἱερεῖς καὶ διάκονοι τοῦ
Ἐπισκόπου αὐτῶν, οἱ δὲ Ἐπίσκοποι τοῦ
Ἀρχιεπισκόπου, ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Πα-
τριάρχου, δι' οὗ ἡ κοινωνία μετὰ πάσης Ἐπι-

σκοπῆς Ὁρθοδόξων τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀληθείας.

Ἐῶν διατάξεων τούτων ὡς βάσειν ἀπαρασάλευτων φυλαττομένων, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ Ἐπίσκοποι μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἔχουσι τὸ ἐλεύθερον συσσωματῶσαι τὴν ἐν Ἀμερικῇ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νόμων ἐκάστης τῶν Πολιτειῶν ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον ὄρον ὅτι οὐδεμία διάταξις τῶν πολιτικῶν κανονισμῶν ἔσται ἀντικειμένη τῇ διδασκαλίᾳ ἢ τοῖς ἱεροῖς Κανόσι τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς οὗτοί εἰσιν ἡρμενευμένοι ἐν τῇ πράξει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὐ ἕνεκεν καὶ οὐδεὶς μὲν ἐνοριακὸς κανονισμὸς ἔσται ἔγκυρος ἐὰν μὴ φέρῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου ἢ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, οὐδεὶς δὲ κανονισμὸς Ἐπισκοπῆς ἢ

τῆς ὅλης Ἀρχιεπισκοπῆς τεθῆσεται ἐν ἰσχύϊ ἐὰν μὴ πρότερον κυρωθῇ ἐν Συνόδῳ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου.

Παραγγέλλομεν δὲ πατρικῶς τῷ τε κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τιμᾶν τοὺς Ἐπισκόπους αὐτῶν καὶ ὡς ἡγουμένοι καὶ πνευματικοὶς πατράσι λόγον μέλλουσιν ἀποδοῦναι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν «πείθεσθαι καὶ ὑπέκειν», κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἐντολὴν, ἵνα μετὰ χαρᾶς τὸ ἔργον τῆς διακονίας ποιῶσι καὶ μὴ στενάζοντες.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα, ἐκυρώθησαν συνοδικῶς εἰς μόνιμον δὲ αὐτῶν παραφυλακὴν ἐκδίδοται ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς οὗτος Τόμος, καταστρωθεὶς καὶ ἐν τῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγίας Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆ ἱ. Ματῶν αἰκβ'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **ΜΕΛΕΤΙΟΣ** ἀποφαινεται·

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Ἁγίων Συνοδικῶν Ἀρχιερέων)

FOUNDATION FOR HELLENISM
IN GREAT BRITAIN

TEXTS AND STUDIES

VOL. I

THYATEIRA HOUSE

LONDON 1982

ΤΟΜΟΣ

Ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θυατείρων καὶ Ἐξαρχίας Εὐρώπης
Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας.

Μελέτιος ἑλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀριθμ. Πρωτ. 2644

Διεκπ. 1358

Περὶ τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὡς μήτηρ φιλόστοργος προνοοῦσα, μέλημα ἑαυτῆς καὶ τοῦτο ἀξιοχρέως λογίζεται, τὸ μηδαμοῦ μηδὲν ἀσύντακτον καὶ ἀσυγκρότητον καταλείπειν πρὸς τὴν καλὴν καὶ ταῖς ἀνάγκαις καὶ ταῖς περιστάσεσι συναρμονιωσάν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος διακυβέρνησιν, δι' ἧς ἢ εἰς νομάς τὰς σωτηρίου χειραγωγία ἀσφαλίζεται καὶ ἐπιτυγχάνεται.

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Κεντρῶαν Εὐρώπην ἔξω τῶν ὁρίων τῶν Ἀυτοκεφάλων Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εὐρισκόμενων πολυπληθῶν ὀρθοδόξων παροικιῶν ἀπὸ πολλοῦ ἀναγνώρισται ἡ ἀνάγκη τῆς εἰς ἴδιαν ἐκκλησιαστικὴν περιοχὴν ὑπὸ ἴδιον ἀρχιερέα καὶ ἄμμεσον πνευματικὸν πατέρα καὶ ποιμένα συγκροτήσεως, ὅπως ἐν στενωτέρῳ, οὕτω πρὸς ἀλλήλους συναφείᾳ ὑπὸ τὴν μίαν κοινὴν διοίκησιν πολιτευόμενοι ἀσφαλέστερον μὲν καὶ ἐδραϊότερον τὰ ἑαυτῶν διασώζωσι καὶ προάγωσιν, ἑναρμονιωτέρως δὲ καὶ τὴν κανονικὴν τάξιν καὶ τοὺς πρὸς τὴν Μητέρα Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν φυλάττωσι δεσμούς· ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἐν τῷ δικαίωματι καὶ τῷ καθήκοντι τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τοῦ ἔχειν αὐτόν, συμφώνως τοῖς ἀπὸ τῶν κανόνων προνομίαις καὶ τῇ ἀνέκαθεν τάξει, τὴν περὶ τῶν ἔξω καὶ ἐν τῇ διασκορῇ ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ὀφελομένην ποιμαντορικὴν πρόνοιαν, διασκευάμενοι συνοδικῶς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης καὶ τὸ ἐπεῖγον τῆς θεραπείας αὐτῆς ἀναγνωρίσαντες, ἔγνωμεν ἰδρύσαι ἐκ τῶν παροικιῶν τούτων μίαν ἐνιασίαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀρχιερατικὴν περιοχὴν, ἴδιαν ἀποτελοῦσαν Μητρόπολιν ὑπὸ τὴν ἄμμεσον κανονικὴν ἐξάρτησιν τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ πρὸς αὐτόν τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς ἔχουσαν, κατὰ τὴν τάξιν καὶ τοὺς ὅρους, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ κλήματος Ἱερῶν Μητροπόλεων, ἐπωνυμίαν δὲ, τιμητικῶς πρὸς τὴν πάλαι διαλάμβασαν Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Θυατείρων, τὴν ἀκόλουθον φέρουσαν, ἦτοι "Ἱερά Μητρόπολις Θυατείρων καὶ Ἐξαρχία Εὐρώπης Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας".

Ἐφ' ᾧ καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀποφαινόμενοι γράφομεν καὶ ὀρίζομεν ὅπως πᾶσαι αἱ ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ τῇ Κεντρῶᾳ Εὐρώπῃ ἔξω τῶν ὁρίων τῶν παλαιότερον ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου χειραφετηθεισῶν καὶ εἰς Ἀυτοκεφάλους ἀνυψωθείσων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εὐρισκόμεναι ὀρθόδοξοι παροικίαι, αἱ τε νῦν ὑφιστάμεναι καὶ αἱ μέλλουσαι ἰδρυθῆναι, ὑπάρχουσιν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐφεξῆς καὶ παρὰ πάντων γινώσκονται ὡς μέρη καὶ Κοινότητες τῆς οὕτως ἐν ὅραις αἰσίαις συστάσεως κανονικῶς νέας ταύτης τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θυατείρων καὶ Ἐξαρχίας Εὐρώπης Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας.

Ὁ δὲ ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ ἐκάστοτε κανονικῶς ἀποκαθιστάμενος ἀρχιερεὺς, τὴν ἑδρὰν αὐτοῦ ἐν Λονδίῳ ἔχων, τιλοφορεῖσθαι "Ἱερωτάτος Μητροπολίτης Θυατείρων ὑπέρτιμος καὶ Ἐξαρχος Εὐρώπης Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας", ἀρθμείσθαι δὲ εἰκοστὸς ἐν τῇ τάξει καὶ τῇ χορείᾳ τῶν τοῦ Θρόνου Μητροπολιτῶν, στάσιν καὶ ἑδρὰν τὴν ἀνάλογον ἔχων ἐν τε ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χοροστασίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς συνελεύσεσι, καὶ φυλαττέτω τὴν κανονικὴν τάξιν τοῦ μνημονεύειν τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Μητροπολιτῶν.

Ἔξει δὲ καὶ ὁ τῆς Μητροπόλεως ταύτης ποιμὴν τὰ δίκαια καὶ τὰς ἐξουσίας ὁσας οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες καὶ ἡ μακραίων τῆς Ἐκκλησίας πρᾶξις τῇ ἐπισκοπικῇ διακονίᾳ ἀναγράφουσι μετὰ καὶ τῆς ἐν τῷ ἱερῷ Συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως. Εἰδικώτερον δὲ μνηνησόμεθα τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων αὐτοῦ τοῦ προνοεῖν περὶ τε τῆς τῶν ἱερῶν ναῶν κανονικῆς λειτουργίας καὶ διοικήσεως, περὶ τε τῆς τῶν ἱερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις καὶ ταῖς Κοινότησι κανονικῆς ἀποκαταστάσεως, περὶ τε τῆς ἐν τάξει καὶ ἀκριβείᾳ δι' ἀρχιερατικῆς ἀδείας τελέσεως τῶν γάμων, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τῆς λειτουργίας Πνευματικοῦ Δικαστηρίου εἰς ἐκδίκασιν κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰ θέσμιμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἐκάστοτε τοῦ Πατριαρχείου δικαστικὰς ὁδηγίας τῶν τε κανονικῶν παραπτωμάτων κλήρου καὶ λαοῦ καὶ τῶν ἐκ τῶν γάμων ἀναφουμένων διαφορῶν, καὶ περὶ παντὸς ἐν γένει εἰς τὴν προστασίαν ἀφορῶντος καὶ πρόοδον τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς χριστιανῶν.

Ὅρια τῆς
Μετ' Ἱεροσολῶν
Θυατείρων

Ὅρια τῆς
Διασκορῆς

Οἱ δὲ ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ ἐδλογημένοι χριστιανοί, ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοί, ὀφείλουσι τὸν ἐκάστοτε ἀρχιερέα αὐτῶν ἀγαπᾶν καὶ σέβειν καὶ ὡς ἡγουμένῳ καὶ κανονικῷ αὐτῶν πνευματικῷ Πατρὶ καὶ Ποιμένι πείθεσθαι καὶ ὑπεῖκειν, κατὰ τὴν Ἀποστόλου προσαγῆν, ὡς λόγον μέλλοντι δοῦναι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ ἐν ἡμέρᾳ τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδώσεως.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα ἐκυρώθησαν συνοδικῶς.

Εἰς μόνιμον δὲ καὶ διηνεκῇ ἔνδειξιν καὶ παράστασιν ἐγένετο καὶ ὁ παρῶν ἡμέτερος Πατριαρχικός καὶ Συνοδικός Τόμος, καταστρωθεὶς καὶ ὑπογραφεὶς ἐν τῷδε τῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἴσον δὲ καὶ ἀπαράλλακτον ἀπολέλυται πρὸς κατάθεσιν καὶ ἐν τῇ Ἐδρᾷ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1922, κατὰ μῆνα Ἀπριλίον.

Ἐπινεμήσεως Ε'.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος ἀποφρίνεται.

Ὁ Καισαρείας Νικόλαος

Ὁ Νικαίας Βασίλειος

Ὁ Χαλκηδόνης Γρηγόριος

Ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Κοτυώρων Πολύκαρπος

Ὁ Ἀγκύρας Γερβάσιος

Ὁ Χαλδίας καὶ Κερασσοῦντος Λαυρέντιος

Ὁ Βάρνης Νικόδημος

Ὁ Ἡλιοπόλεως Σμάραγδος

Ὁ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος

Ὁ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Ἰωακείμ ἔχων καὶ τὴν ψῆφον τοῦ Μ/του Ρόδου.

Πατριαρχικός Κώδιξ Συνοδικῶν Τόμων καὶ Σιγγελλίων
Ἀριθμ. 978 σσ. 198-201.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑΣ ΜΕΘΟΔΙΟΥ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ
ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1984

Ἄριθ. 1551/2639

Τῷ Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Κιέβου κ. Ἀντωνίῳ
καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Ρώσοις Ἀρχιερεῦσιν.

Τὰς ἐπιστολάς καὶ ἐγκυκλίους τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος καὶ τῶν περὶ Αὐτὴν Ἀρχιερέων ἐν Κάρλοβιτς ἀπὸ 28ης Αὐγούστου 1928 τὰς ἀναφερομένης εἰς τὴν διάστασιν ὑμῶν πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις διαμένοντα Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Εὐλόγιον καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ληφθέντα μέτρα ἔχοντες ἀφ' ἑνὸς ὑπ' ὄψει καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιστολάς αὐτοῦ τούτου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Εὐλογίου, ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν τιθεμένου τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ καὶ ἄλλων δ' ἔτι Ρώσων Ἀρχιερέων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπιστολάς, κατεστήσαμεν πάντα ταῦτα ὑποκείμενον διασκέψεως ἐν τῇ περὶ ἡμᾶς Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς Κανόνας κριτήριον θεόσδοτον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ἐσπουδάσαμεν καθορίσαι τὰ δύο ταῦτα:

α) Ποία ἡ θέσις ὑμῶν τῶν ἐν Κάρλοβιτς συνεδριαζόντων Ρώσων Ἀρχιερέων καὶ ὡς Συνόδου διοικήσεως ἐμφανιζομένων διὰ τοὺς ἀπανταχοῦ

ὑφίσταται καὶ ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν, αἵτινα καλύπτει ἡ ἐκκλησιαστικὴ κυριαρχία τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐθνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν διασπορᾷ. Αἱ ἐν Ρωσίᾳ Ἑλληνικαὶ ὀρθόδοξοι Κοινότητες χαρακτηρίζονται Ἑλληνικαὶ ὀρθόδοξοι Κοινότητες ἐν διασπορᾷ.

τῆς γῆς ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Ρωσίας Ρώσους ὀρθόδοξους, κρινομένη κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνας καὶ

β) Ποία ἡ κανονικὴ ἀξία τῶν περὶ τοῦ Μητροπολίτου Εὐλογίου ὑφ' ὑμῶν ληφθεισῶν ἀποφάσεων, διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν.

Τραγικαὶ ἀληθῶς ὑπῆρξαν αἱ περιστάσεις καὶ δυσμενεῖς λίαν αἱ συνθῆκαι, ὑφ' ἧς. Θεοῦ παραχωρήσει, εὐρέθη ἡ ἐν Ρωσίᾳ Ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ 1919, ὧν ἔνεκα πολλοὶ ποιμένες αὐτῆς, χωρισθέντες τῶν ποιμνίων αὐτῶν καὶ διωκόμενοι, εὐρέθησαν ἔξω τῶν ὁρίων ὄχι τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τινὰς δὲ κατὰ τόπους σταθμεύσεις, ἐν οἷς ἔσχον δείγματα ἀδελφικῆς συμπαθείας παρὰ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν αὐτῶν καὶ συμποιμένων, συνεκεντρώθησαν εἶτα εἰς Κάρλοβιτς τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἐπὶ ἐδάφους τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου τῆς Σερβίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνεφανίσθητε ὑπὸ τύπον Ἀρχιερατικοῦ Συνεδρίου, βαθμηδὸν ὁμως ἐξειλίχθητε εἰς «Ἀρχιερατικὴν Σύνοδον τῆς ὑπερορίου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας».

Ἀλλά, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, δύναται νὰ νοηθῆ ὀρθόδοξος «Ἐκκλησία ὑπερόριος», διὰ νὰ ἔχη καὶ Σύνοδον διοικοῦσαν αὐτήν; Ποῦ τῶν Κανόνων ἀνέγνωτε ὄρον «ὑπερόριος Ἐκκλησία», ὑφ' ἣν ἔννοϊαν μεταχειρίζεσθε αὐτόν; Διότι ἡμεῖς γε ἐκ τῶν Κανόνων καὶ τῆς μακραίωνος πράξεως τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζομεν μόνον «ὄρια Ἐκκλησιῶν» καὶ παραγγέλματα Πατέρων θεοφόρων «μὴ μεταίρειν ὄρια αἰώνια, ἃ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔθεντο» καὶ ἀπειλὰς Κανόνων Ἱερῶν κατὰ τῶν τολμώντων «ἔξω τῶν ἐ α υ τ ῶ ν ὁ ρ ί ω ν χειροτονιας ποιεῖσθαι» (Ἀποστολ. 35).

Καὶ εὐρηται μὲν ὄντως ἐν τοῖς Κανόσιν ὁ ὄρος «ὑπερόριος Ἐκκλησία», ἀλλὰ μόνον ὡς καταδίκη τοῦ νεωτερισμοῦ ὑμῶν. Οὕτως ἐν τῷ 2ῳ Κανόνι τῆς Β' Οἰκουμενικῆς ἀναγινώσκομεν:

«Τοὺς ὑπὲρ διοίκησιν Ἐπισκόπους τ α ἱ ς ὑ π ε ρ ο ρ ί ο ι ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ι ς μὴ ἐπιέναι μηδὲ συγγέειν τὰς Ἐκκλησίας... Ἀκλήτους δὲ Ἐπισκόπους ὑπὲρ διοίκησιν μὴ ἐπιβαίνειν ἐπὶ χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς. Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων Κανόνος, εὐδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην Ἐπαρχίαν ἢ τῆς Ἐπαρχίας Σύνοδος διοικήσει, κατὰ τὰ ἐν Νικαίᾳ ὠρισμένα». Κατὰ τὸν Κανόνα τοῦτον ὑμεῖς, Ἀρχιερεῖς ὄντες τῆς ἐν Ρωσίᾳ Ἐκκλησίας, κωλύεσθε ἐπεμβῆναι εἰς δικαιοδοσίας ἐπισκοπικάς, κειμένας ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας ὡς Σύνοδος Κανονική.

Οὐδαμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ ἀναφέρονται Ἐπίσκοποι σχολάζοντες —τοιαύτη δὲ ἀκριβῶς εἶναι κατὰ τοὺς Κανόνας ἢ θέσις ὄλων ὑμῶν, τῶν ἐν Κάρλοβιτς ἠθροισμένων Ρώσων Ἀρχιερέων— συγκροτηθέντες

Εἰσαγωγή

εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Τοὺς σχολάζοντας Ἐπισκόπους ἐμποδίζει ὁ 16ος Κανὼν τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως ἀντιποιηθῆναι δικαιωμάτων ἐπισκοπικῶν «δίχα Συνόδου τελείας», ὑμεῖς ὅμως καὶ συνοδικὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῖς ἀπενείματε. Καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἀντιοχείας καὶ οἱ ἄλλοι ὑποχρεοῦνται μόνον ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν, τοπικῶς καθωρισμένοι, τὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἐνεργεῖν, οἱ δὲ σχολάζοντες ὑμεῖς προσεγράψατε ἑαυτοῖς συνοδικὴν δικαιοδοσίαν, ἐκτεινομένην τοπικῶς ἐπὶ τῶν πέντε Ἡπείρων.

Ἐπικαλεῖσθε ὅμως, ὡς ἀκούομεν, ὑπὲρ τοῦ νεωτερισμοῦ ὑμῶν, τὸν 39ον τῆς ΣΤης Οἰκουμενικῆς, ἀλλ' εἶναι ὄντως ὑπὲρ ὑμῶν; Κατὰ τὸν Κανόνα τοῦτον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἰωάννης ἐπὶ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ τοῦ Βου καταλιπὼν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, λόγῳ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, κατέφυγε μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ παρά τὸν Ἑλλησποντον μέρη καὶ ἐπειδὴ ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶχεν ἀναγνωρίσει αὐτὸν προνομιούχον, ἤτοι Αὐτοκέφαλον, ἐκρίθη ὀρθὸν νὰ διατηρήσῃ τὸ Αὐτοκέφαλον αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Ἄλλ' οἱ πατέρες τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἔχονται στερρῶς τῆς ἐννοίας τῶν τοπικῶν ὁρίων δι' ἐκάστην Ἐκκλησίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐκχωροῦσι τῷ Ἰωάννῃ ὀρισμένην τοπικὴν περιφέρειαν πρὸς ἐνάσκησιν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ ὑποχρεοῦσι τὸν Μητροπολίτην Κυζίκου, τὸν τέως κυρίαρχον τῆς περιφέρειας, «ὑποκεῖσθαι τῷ Προέδρῳ τῆς εἰρημένης Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἀπάντων Ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα Θεοφιλέστατον Πρόεδρον Ἰωάννην». Πρόδηλον ὅτι ὁ Κανὼν ζητεῖ περισωθῆναι τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας συνολικῶς ἐκπατριστεύσεως, τοῦτο δὲ ἐστὶ διάφορον ὅλως τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Κάρλοβιτς, οἵτινες οὔτε ὡς Σύνοδος τῆς Ρωσίας ἐξεπατρίσθησαν, οὔτε τὸ σύνολον κλήρου καὶ λαοῦ ἔθεντο σκοπὸν τῆς ποιμαντορίας αὐτῶν. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ἐὰν ὑπῆρχε θέσις πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Κανόνος, ἔδει ἐφαρμοσθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ πνεύματι, ὅπερ ἐκπροσωπεῖται δι' αὐτοῦ. Ὁ Πατριάρχης δηλονότι τῆς Σερβίας ἠδύνατο παραχωρῆσαι τῷ Κιέβου Ἀντωνίῳ τὴν Σιρμίαν ὀλόκληρον μετὰ τῆς πρωτευούσης Κάρλοβιτς πρὸς ἐγκαθίδρυσιν ἐν αὐτῇ ἐξ ἀποφάσεως τῆς Συνόδου αὐτοῦ τῶν σχολάζοντων Ρώσων Ἀρχιερέων μετὰ τῶν ἐκ Ρωσίας ἐξορίστων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ ὀργανῶσαι αὐτοὺς εἰς Σύνοδον Ἐπαρχίας, τῷ Πατριάρχῃ τῆς Σερβίας ὑποκειμένην καὶ μόνον ἐν τῇ καθορισθείσῃ αὐτῇ τοπικῇ δικαιοδοσίᾳ, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς περιορίζουσαν.

Οὐκ ἔρρωται τοίνυν, ἀδελφοί, κατὰ τοὺς Κανόνας καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν αἰώνων κρινόμενον τὸ ὑμέτερον συγκρότημα καὶ παρίσταται ἀνάγκη ὅπως διαλύσητε αὐτὸ ὑμεῖς αὐτοί, εἰς ἐκδήλωσιν σεβασμοῦ πρὸς τὸ αἰωνόβιον

ὀρθόδοξον σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, οὗτινος σαλευομένου, τὸ πᾶν ἀποβήσεται σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία καὶ «κίνησις κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς». Διότι ἀνεχόμενοι «ὑπερόριον Ῥωσικὴν Ἐκκλησίαν» ὀφείλομεν ἀναγνωρίσαι ὡς τοιαύτην καὶ Ἑλληνικὴν καὶ Σερβικὴν καὶ Ρουμανικὴν καὶ Ἀλβανικὴν καὶ Συριακὴν καὶ Πολωνικὴν καὶ Οὐκρανικὴν καὶ Παλαιστινεϊαν καὶ Αἰγυπτιακὴν καὶ καθόλου τόσας ὑπερορίους Ἐκκλησίας, ὅσας καὶ ἐνορίους, ὅπερ οὐδεὶς ἐστίν, ὅστις οὐκ ἀντιλαμβάνεται ὡς ὄλεθρον τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τούτων πάντων ἔνεκα ἐπὶ τῶν ὑμετέρων καὶ τοῦ Εὐλόγιου γραμμάτων διασκεψάμενοι μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸ συμφέρον τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὑπεράνω παντὸς προσώπου ἢ μερίδος τιθέμενοι, ἀπεφάνθημεν καὶ ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν τε καὶ τῷ Εὐλόγιῳ τάδε:

Α—ον. Ἡ ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Κιέβου Ἀντώνιον ἀπαρτισθεῖσα ἐν Κάρλοβιτς καὶ αὐτοκαλουμένη «Ἀρχιερατικὴ Σύνοδος τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ῥωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» εἶναι ἀντικανονικὴ, ὡς ἀντικρυσ ἀντικειμένη εἰς τοὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνας καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας.

Β—ον. Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας δικαιούται ν' ἀναγνωρίσῃ τοῖς Ῥώσοις Μητροπολίταις καὶ Ἐπισκόποις τὸ δικαίωμα τοῦ διδάσκειν καὶ ἱερουργεῖν ἐντὸς τοῦ σερβικοῦ ἐδάφους καὶ μόνον.

Γ—ον. Οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχουσι νὰ χειροτονῶσι καὶ ἐγκαθιστῶσιν Ἀρχιερεῖς ἐπὶ τῶν Βαρβαρικῶν χωρῶν καὶ ἐν γένει ἐκτὸς τῆς Ῥωσίας εἰς ἐπαρχίας, κανονικῶς ὑπαγομένας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς ἐν Εὐρώπῃ, ἔνθα ὑπάρχει ἤδη κανονικὴ ἀρχιερατικὴ ἀρχή, μονίμως ἐγκατεστημένη.

Δ—ον. Οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ καλῆ τὸν Μητροπολίτην Εὐλόγιον εἰς ἀπολογία καὶ νὰ δικάζῃ ἢ καταδικάζῃ αὐτόν, ὑπαγόμενον εἰς τὴν Σύνοδον τῆς περιφερείας, εἰς ἣν ἡ χώρα ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται.

Ε—ον. Ὁ Μητροπολίτης Εὐλόγιος ὄλως ἀντικανονικῶς ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἄλλος ὀρθόδοξος Ἀρχιερεὺς ὑπῆρχε νομίμως ἐγκατεστημένος.

ΣΤ—ον. Ὁ Μητροπολίτης Εὐλόγιος δὲν δικαιούται νὰ ποιμαίνῃ τοὺς Ῥώσους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, διότι, κατὰ τὰ ἀπ' αἰῶνων κρατοῦντα θέσμια, αὐτὸ μεταγενεστέρως χειραφετούμεναι. Ἐκκλησίαι περιορίζονται εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ἀρμοδίως χειραφετούσης Ἐκκλησίας καθοριζόμενα ὄρια.

Ζ—ον. Ὁ Πατριάρχης Τύχων ἀναθέτων εἰς τὸν Μητροπολίτην Εὐλόγιον τὴν ποιμαντορίαν τῶν Ῥώσων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἤλθεν εἰς ἀντίφασιν

Εἰσαγωγή

πρὸς τὸν ΚΗον Κανόνα τῆς Δης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅστις ὀρίζει «τοὺς ἐν τοῖς Βαρβαρικοῖς Ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου Ἀγιωτάτου Θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας... καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται». Ὅθεν πάντες οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Εὐρώπης, οἱ ἔξω τῶν ὀρίων τῶν καθωρισμένων δι' ἐκάστην Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, συνεπῶς καὶ οἱ Ῥῶσοι, κανονικὴν αὐτῶν ἀρχὴν ὀφείλουσι νὰ γνωρίζωσι μόνον τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ Ἐπίσκοποι αὐτῶν ἀπ' αὐτοῦ μόνον ἐξαρτῶνται.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ταῦτα· φωτίσειε δ' ὑμᾶς τοῦ Πνεύματος ἢ χάρις καὶ ὀδηγήσειεν εἰς τὴν ὀδὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1927

† Ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν Χῶ ἀδελφός

22 Ἰουνίου/5 Ἰουλίου

† Φώτιος, ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀριθμ. πρωτ. 346.

† Ἱερώτατε Μητροπολίτα κίριε Εὐλόγιε, ὁ διενθίνων τὰς ἐν τῇ Δυτικῇ
Εὐρώπῃ Ρωσικὰς Ὀρθοδόξους Παροικίας, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγα-
πητὲ ἀδελφὲ καὶ σὺλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη τῇ
ὑμετέρᾳ Ἱερότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν καὶ μετὰ προσοχῆς ἐξετάσαντες ὅσα ἡ ὑμετέρα Ἱε-
ρότης μετὰ τῶν σὺν αὐτῇ Ἱερωτάτων Ἀρχιερέων ὑπέβλεπε πρὸς τὴν καθ'
ἡμᾶς Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τε τοῦ κανονικοῦ
δικαιώματος αὐτῆς καὶ ὡς Μητέρα τῆς Μητρὸς ὑμῶν Ρωσικῆς Ἐκκλη-
σίας, ἐπίσης δὲ καὶ ὅσα ἐγνωμάτευσεν ἡ Γενικὴ Ἐπαρχιακὴ Συνέλευσις
καὶ τὸ Ἐπαρχιακὸν Συμβούλιον, περὶ τῆς ἀνωμάλου καὶ ἐπικινδύνου θέ-
σεως, εἰς ἣν κινδυνεύουσιν ἵνα περιστῶσιν αἱ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ρωσ-
σικαὶ Ὀρθόδοξοι Παροικίαι, προκειμένου περὶ τῆς Θεραπείας τῶν πνευμα-
τικῶν καὶ τῶν ἐν γένει ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν καὶ περὶ τῆς
ἀσφαλείας καὶ τῆς καλῆς διακυβερνήσεως τῶν κτημάτων καὶ τῶν περιου-
σιῶν αὐτῶν, ἐγνωμεν, συνοδικῇ κρίσει, καὶ ἀπεφασίσασαμεν ὅπως κατὰ τὸ
καθῆκον καὶ δικαίωμα τῆς μερίμνης τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκου-
μενικοῦ Θρόνου ἐπέμβωμεν ἐνεργῶς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑμῶν καὶ λά-
βωμεν τὰς εἰς τοιαύτην δυτχερῆ καὶ ἐπικίνδυνον θέσιν περιελθούσας Πα-
ροικίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀνωτάτην δικαιοδοσίαν τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρ-
χικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, χάριν τῆς στηρίξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν.

Ἐπὶ τούτῳ ὥρισαμεν συνοδικῶς ὅπως αἱ ἐν Εὐρώπῃ Ρωσσικαὶ Ὀρθό-
δοξοι Παροικίαι πᾶσαι, τηροῦσαι ἀμετάβλητον καὶ ἀπαραιμίωτον τὴν ἄχρι
τουῦδε ἀβλυπαρξίαν αὐτῶν, ὡς εἰδικῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησια-
στικῆς Ὀργανώσεως, καὶ ἐλευθέρως διέπρυσαι τὰ κατ' αὐτάς, θεωρηθῶσιν
ἐφεξῆς ὡς ἀποτελοῦσαι προσωρινῶς ἰδιαιτέραν ἐνίστασαν Ἐξουσίαν τοῦ Ἁγιω-
τάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Εὐρώπης,
ἀπ' αὐτοῦ ἀμέσως ἐξαρτωμένην καὶ προστατευμένην καὶ ἐκκλησιαστικῶς
ἔπου δεῖ χειραγωγουμένην. Ἐπίσης ἐνεκρίναμεν καὶ ὥρισαμεν ὅπως ἡ οὖ-
τως ἰδρυομένη προσωρινὴ Πατριαρχικὴ ἡμῶν Ρωσικὴ Ὀρθόδοξος ἐν Εὐ-
ρώπῃ Ἐξουσία αὕτη διατελῆ καὶ ἐφεξῆς ἐμπεπιστευμένη οὔσα τῇ κεντρικῇ
ἀνωτέρᾳ ποιμαντορικῇ μερίμνῃ καὶ διοικήσει τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος, ἐκτε-
λοῦσης τὰ καθήκοντα αὐτῆς ὑπὸ τὴν τίτλον Πατριαρχικοῦ ἡμῶν Ἐξάρχου,

μνημονευούσης τοῦ ὀνόματος ἡμῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καὶ τελεταῖς καὶ ἐχούσης τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, κατὰ τὴν τάξιν.

“Ὅθεν ἀσμένως ἀνακοινοῦμενοι ταῦτα εἰς ἀπάντησιν τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι, παρέχομεν αὐτῇ τὴν εὐλογίαὶν ἡμῶν καὶ τὴν ἐντολὴν ὅπως μετὰ τῶν σὺν αὐτῇ ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν συνεχίσῃ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν καὶ προστασίαν καὶ ὡς Πατριαρχικὸς ἡμῶν Ἐξάρχος, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἀνωτέρω, τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς φροντίδος καὶ διοικήσεως τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ρωσικῶν Παροικιῶν.

Προτρεπόμεθα δὲ ἐπὶ τούτῳ ὅπως ἡ ὑμετέρα Ἱερότης καὶ οἱ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν αὐτῆς τὴν διακυβέρνησιν τῶν Παροικιῶν ἐμπεπιστευμένοι λοιποὶ Ἱερώτατοι Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς ἐπαγρυπνήτε, ὡς προσήκει, ἐπὶ τῆς ἐν τῇ πίστει, τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ τηρήσει τῶν Ὁρθοδόξων Παραδόσεων εὐσταθείας τοῦ ἐν ταῖς Παροικίαις εὐσεβοῦς Ρωσικοῦ λαοῦ καὶ ἐπὶ τῆς καλῆς διεξαγωγῆς τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων καὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κτημάτων καὶ τῶν περιουσιῶν τῶν Παροικιῶν, ἰδιαίτεραν ἄμα καταβάλλοντες προσοχὴν ὅπως, καθ’ ἃ ἄλλως τε καλῶς ἡ ὑμετέρα Ἱερότης ἔχει ἤδη ἀποφασίσασα καὶ δηλώσασα, ἀποφεύγῃται ἐπιμελῶς ἢ εἰς πολιτικὰς ἐριδὰς καὶ διαμάχας ἀνάμιξις τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ ὅπως μηδέποτε ὁ ἱερός ἄμβων μεταβάλλῃται εἰς βῆμα πολιτικολογίας καὶ πολιτικῶν στοχασμῶν.

Ἐν τέλει, δηλοῦντες ὅτι, μετὰ τὴν οὕτω γενομένην ὑφ’ ἡμῶν κανονικὴν προσωρινὴν διευθέτησιν ταύτην τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ρωσικῶν Ὁρθοδόξων Παροικιῶν, οὐδεμίαν, ὡς εἰκός, δύναται ἔχειν ἰσχὺν καὶ ἐνέργειαν διὰ τὰς Παροικίας καὶ τὸν κλῆρον καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῶν πᾶσα ἀλλαχόθεν, πλὴν τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἴκου-μενικοῦ Θρόνου, προερχομένη περὶ αὐτῶν ἀπόφασις ἢ διαταγὴ ἢ ἀπαγόρευσις, εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος, ἐπιβλέπων ἕλεως, ἐπενέγκῃ ταχέως τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐνότητά ἐν τῇ ὑπὲρ τὸ μέτρον δοκιμασθείσῃ Ἁγιωτάτῃ ἀδελφῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας καὶ χροποποίησῃ οὕτω τὸν τε εὐσεβῆ Ρωσικὸν λαὸν καὶ πάσας τὰς ἀδελφὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Ἐπαποινόμεντες δὲ διὰ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐλογίαὶν ἡμῶν παντὶ τῷ εὐσεβεῖ πληρώματι τῶν Παροικιῶν, αἰτούμεθα τὰ κράτιστα παρὰ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος.

Ἀπὸ Αἰ, Φεβρουαρίου ιζ’.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑ

Πρός τόν Ἀρχιεπίσκοπον Γεώργιον

Ἄριθμ. Πρωτ. 73.

Ἱερῶτατε Ἀρχιεπίσκοπε κ. Γεώργιε, Διευθύνων τὰς ὑπὸ τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Οἰκουμενικὸν θρόνον Ὁρθοδόξους Ρωσικάς ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Παροικίας, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἰη τῇ ὑμετέρῃ Ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Ἐχομισάμεθα καὶ τό ἀπό θ' τοῦ παρελθόντος μηνός Δεκεμβρίου γράμμα τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ἱερότητος, συνυπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῇ βοηθοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου κ. Μεθοδίου, δι' οὗ αὐτὴ καὶ αὐτὸς ἐπανελάμβανε τὴν ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὴν Πατριαρχικοῦ ἡμῶν Γράμματος τῆς κβ' Νοεμβρίου φηξε', ἀριθμ. 671, οὐχ ἅπαξ ἤδη διατυπωθεῖσαν ἐπιθυμίαν καὶ παράκλησιν αὐτῆς τε καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτῆς προστασίαν καὶ διευθύνσιν πληρώματος τῶν τὴν τέως καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν συγκροτουσῶν Ὁρθοδόξων Ρωσικῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Παροικιῶν περὶ συνεχίσεως καὶ ἐφεξῆς, ὑπὸ νέον κανονικὸν σχῆμα, τῆς ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς τούτων ἐξαστήσεως.

Τοῦ γράμματος τούτου τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος μετὰ τοῦ συνημένου αὐτῷ ἐνυπογράφου σχετικοῦ Σημειώματος μετὰ προσοχῆς ἀναγνωσθέντων ἐν συνεδρίῳ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν συνεχείᾳ δέ θεωρηθέντων τῶν τε τό πρῶτον κατὰ Φεβρουάριον τοῦ φηξα' τὴν ὑπαγωγὴν τῶν εἰρημένων Παροικιῶν ὑπὸ τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπιβαλόντων σοβαρῶν λόγων, ἡγουν τῆς ἐπιτακτικῶς τότε ἐμφανισθείσης ἀνάγκης ἀπαλλαγῆς τούτων ἀπὸ τῆς ἐν ἧ αὐταὶ διετέλουσιν ἀκρως ἀνωμάλου καὶ ἐπικινδύνου θέσεως, θεραπείας τῶν πνευματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν αὐτῶν καὶ διασφάλισεως καὶ καλῆς διακυβερνήσεως τῶν περιουσιῶν αὐτῶν, καὶ τῆς ἔκτοτε, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν καὶ καθοδήγησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, εὐλογία Θεοῦ, ἐπιτευχθείσης προαγωγῆς καὶ ἐπανθήσεως αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ, ἅμα δέ καὶ τῶν κατὰ Νοέμβριον μῆνα τοῦ φηξε' τὴν προσωρινὴν κατάργησιν τῆς Ἐξαρχίας ὑπαγορευσαῶν σκέψεων καὶ προσδοκιῶν καὶ σκοπιμοτήτων, πρὸς διασφάλισιν τῆς ἀπαραιτήτου ὁμοφροσύνης διὰ τὴν πανορθόδοξον συνεργασίαν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς προπαρασκευαζομένης Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ἐν σταθμίσει καὶ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν τῶν Παροικιῶν κατὰστάσιν, ἐγνωμεν καὶ ἀπεφασίσασμεν, Συνοδικῶς διασκεψάμενοι, ἵνα μὴ αἱ Παροικίαι αὐταὶ τελῶσι πάντῃ ἐστερημέναι ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστάσεως καὶ συνδέσμου πρὸς τὸ διοικητικὸν τῆς Ἐκκλησίας σύστημα, μέχρι τῆς διευθετήσεως τοῦ ζητήματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κανονικῆς

τάξεως, ὑπό τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἐπανασυνδέσαι ταύ-
τας τῷ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ καί Πατριαρχικῷ Οἰκουμε-
νικῷ θρόνῳ, καί τήν τούτου καί περαιτέρω πρός αὐτάς ἐκτεῖναι
προστασίαν καί μέριμναν, κατά τό ἀπό τῶν ἱερῶν κανόνων καί εἰς
προεξαρχούσης αὐτοῦ θέσεως ἀπορρέον καί βαρῦνον ἀνέκαθεν αὐτόν
δικαίωμα ἐπί τῆς ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ καί καθήκον τῆς ὀφειλετικῆς ταῖς
ἐμπεριστάτοις Ἐκκλησίαις ἐπικουρήσεως καί συναντιλήψεως.

Καί τοῦ καθορισμοῦ δέ τῶν ἐπί μέρους τῆς τοιαύτης πρός
τόν καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτον Οἰκουμενικόν θρόνον ἐπανασυνδέσεως
καί ἐξαρτήσεως τῶν εἰρημένων Παροικιῶν ἐπιλαβόμενοι, ὠρίσασθαι
ὅπως :

α) Λί ὑπό τῆς ὑμετέρας φίλης Ἱερότητος διεψυδόμενοι καί
τήν τέως Πατριαρχικήν Ἐξαρχίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀποτε-
λοῦσαι Ὁρθόδοξοι Ρωσικαί ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Παροικίαι συνι-
στῶσι καί ἐφεξῆς ἐνιαίαν ἐκκλησιαστικήν ὀργάνωσιν καί διατηρῶ-
σι τήν ἐσωτερικήν αὐτῶν αὐτονομίαν, διοικούμεναι κατά τά ἄχρι
τουδε, ἐν συμφωνίᾳ πρός τάς νομοθεσίας τῶν ἐν αἷς εὐρηνται Χω-
ρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἰσχύοντα καταστατικά αὐτῶν.

β) Ἡ Ἐκκλησιαστική αὕτη ὀργάνωσις, διευθυνομένη ὑπό Ἱε-
ράρχου φέροντος τόν βαθμόν καί τόν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου,
πρός διασφάλισιν τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος αὐτῆς, συνάπτεται κα-
νονικῶς πρός τόν καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτον Οἰκουμενικόν θρόνον διὰ
τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Γαλλίας, διὰ τό ἐν τῇ ἐδρᾷ αὐτοῦ ἐ-
δρεύειν καί τόν διευθύνοντα τάς Παροικίας Ἀρχιεπίσκοπον.

γ) Ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καί τελεταῖς μνημονεύσιν :

1) Ὁ διευθύνων Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμε-
νικοῦ Πατριάρχου,

2) Οἱ κατά τόπους Βοηθοί αὐτοῦ Ἐπίσκοποι κατά πρότον
τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν οὐ τῇ Ἐπαρχίᾳ εὐρηνται Ἱεράρχου τοῦ Κλί-
ματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, Μητροπολίτου ἢ Ἀρχιεπισκόπου,
καί εἶτα τοῦ ὀνόματος τοῦ διευθύνοντος τάς Παροικίας Ἀρχιεπι-
σκόπου,

3) Οἱ κληρικοί τῶν Παροικιῶν κατά πρότον τοῦ ὀνόματος
τοῦ ἐν οὐ τῇ ἐπαρχίᾳ εὐρηνται Ἱεράρχου τοῦ Κλίματος τοῦ Οἰκου-
μενικοῦ Πατριαρχείου καί εἶτα, τοῦ ὀνόματος τοῦ διευθύνοντος
τάς Παροικίας Ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ οἰκείου Βοηθοῦ Ἐπισκόπου.

δ) Ἡ ἐκλογή καί ἀνάδειξις τοῦ διευθύνοντος Ἀρχιεπισκόπου
ἢ πρόβλησις τῶν Ἐπισκόπων, καί τά περὶ Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσε-
ως, Παροικιακῆς Συνελεύσεως, Παροικιακοῦ Συμβουλίου, Ἐπιτροπῆς
Ἐλέγχου καί θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου διενεργῶνται ὡς καί πρότε-
ρον, συμφώνως ταῖς σχετικαῖς διατάξεσι τοῦ ἄχρι τοῦδε ἰσχύοντος
Καταστατικοῦ, καί

ε) Ὅπως τῶν Ἐκτάκτων Παροικιακῶν Συνελεύσεων, ὡσάκις
παρίσταται ἀνάγκη, προΐσταται, κατόπιν ὠρισμένης πρός τοῦτο
ἐντολῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὁ Μητροπολίτης Γαλλίας,
ἐν τῇ ἰδιότητι Ἐκτάκτου Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου.

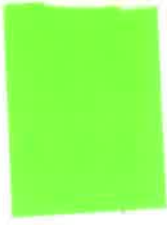

Τά ὡς ἄνω Συνοδικῶς δόξαντα καί ἀποφασισθέντα ἀσμένως γνωρίζοντες διὰ τοῦ παρόντος τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ἱερότητι, πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἀνάλογον ἐνέργειαν, εὐχόμεθα ὅπως τὸ προσφιλές ἡμῖν ὀρθόδοξον πλήρωμα τῶν Παροικιῶν ὑπ' αὐτῆς θεοφιλῶς πρὸς τὰς σωτηρίους νομάς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος καθοδηγούμενον "τὴν ἀύξησιν τοῦ σώματος ποιῆται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ" (Ἐφεσ. δ'16), καὶ τὰ κράτιστα πᾶσιν αἰτούμεθα παρὰ θεοῦ, ὅ ἡ χάρις καὶ τὸ ἀπείρῳν ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος.

+ Ὁ Χωνσταντινουπόλεως
Ἀθηναγώρας

φλοα' Ἰανουαρίου κβ'.

ΜΕΡΟΣ Γ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Πρόλογος

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ συνήλθεν ἐν τῷ ἐν Σαμπεζύ Ὀρθοδόξῳ Κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ 10ης ἕως 17ης Νοεμβρίου 1990 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνου κ. Βαρθολομαίου καὶ τῇ συμμετοχῇ ἐκπροσώπων ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῶν συμβούλων αὐτῶν, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἀναζητήσῃ τὴν ἐνιαίαν ὀρθόδοξον θέσιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς "Ὀρθοδόξου Διασπορᾶς".

Ἡ Ἐπιτροπὴ, κατόπιν τῆς Ἐναρκτηρίου Ὀμιλίας τοῦ Σεβ. Προέδρου καὶ τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμβολῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν

Εισηγητικής παρουσιάσεως καί αξιολογήσεως τοῦ ὅλου θέματος ὑπό τοῦ Γραμματέως ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ, συνεζήτησε διεξοδικῶς καί κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ὑποβάλλῃ τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος εἰσήγησιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπομένην Δ' Προσυνοδικὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν.

1. α) Ἡ Ἐπιτροπὴ διεπίστωσεν ὅτι ἀποτελεῖ κοινὴν βούλησιν πασῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἐπιλυθῇ τὸ ζήτημα τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς τὸ ταχύτερον δυνατόν καί ὅπως ὀργανωθῇ αὕτη κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν καί τὴν κανονικὴν παράδοσιν καί πράξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

β) Ἡ Ἐπιτροπὴ διεπίστωσεν ὡσαύτως ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν φάσιν δέν εἶναι ἐφικτὴ δι' ἱστορικούς καί ποιμαντικούς λόγους ἡ ἄμεσος μετάβασις εἰς τὴν αὐστηρῶς κανονικὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως προτείνῃ τὴν δημιουργίαν μεταβατικῆς τινος καταστάσεως, ἣτις καί θά προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν αὐστηρῶς κανονικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῶν καί κατευθύνσεων, αἱ ὁποῖαι διαγράφονται κατωτέρω. Ἡ τοιαύτη προετοιμασία δέν θά πρέπει νά βραδύνη πέραν τῆς μελλούσης νά συνέλθῃ Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὥστε νά δυνηθῇ αὕτη νά προβῇ εἰς μίαν κανονικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος.

2. α) Ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει, ὅπως κατὰ τὸ μεταβατικόν στάδιον, κατὰ τὸ ὅποσον θά προετοιμασθῇ ἡ κανονικὴ λύσις τοῦ ζητήματος δημιουργηθοῦν (ἢ ἰδρυθοῦν) εἰς ἐκάστην ἐκ τῶν κατωτέρω μνημονευομένων περιοχῶν "ἐπισκοπικαὶ συνελεύσεις" πάντων τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ἐκεῖνη ὡς κανονικῶν ἀναγνωριζομένων ἐπισκόπων, οἵτινες θά ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικάς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον.

β) Αἱ συνελεύσεις αὗται θά συνίστανται ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη περιοχῇ ἐπισκόπων, οἵτινες εὐρίσκονται ἐν κανονικῇ κοινωνίᾳ μετὰ πασῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί θά προεδρεύωνται ὑπό τοῦ πρώτου ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἡνωσταντινουπόλεως ὑπαγομένων ἀρχιερέων, ἐλλείψει δέ τούτου συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν τῶν Διπτύχων. Αὗται θά ἔχουν ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν πρώτων ἱεραρχῶν τῶν διαφόρων δικαιοδοσιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν.

γ) Ἔργον καί εὐθύνη τῶν ἐπισκοπικῶν τούτων συνελεύσεων θά εἶναι ἡ μέριμνα διὰ τὴν φανέρωσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας καί τὴν ἀνάπτυξιν κοινῆς δράσεως ὅλων τῶν ὀρθοδόξων ἐκάστης περιοχῆς πρὸς θεραπείαν τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων ὀρθοδόξων, κοινὴν ἐκπροσώπησιν πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων καί τῆς ὄλης κοινωνίας τῆς περιοχῆς, καλλιέργειαν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας κ.λπ. Αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀποφάσεις θά λαμβάνωνται κατὰ πλειονοψηφίαν.

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, συζήτησε καί παρέπεμψε στὴν ἐπομένη Διορθόδοξο Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία θά συνέλθῃ περὶ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1991, πρὸς πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν, τὰ θέματα καθορισμοῦ τῶν περιοχῶν καί τῶν ἀρχῶν ἐνός σχεδίου ὀριστικῆς διευθετήσεως τοῦ ζητήματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, ἐπὶ τῇ βάσει καί τῶν διατυπωθειῶν κατὰ τὰς συζητήσεις σχετικῶν προτάσεων.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑ
Ἐγκριθέν κείμενον

1. Αἱ περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας θά ὀημιουργηθοῦν εἰς ἕν πρῶτον στάδιον Ἐπισκοπικαί συνελεύσεις, ὀρίζονται ὡς ἑξῆς:

- i. Βόρειος καί Κεντρική Ἀμερική
- ii. Νότιος Ἀμερική
- iii. Αὐστραλία
- iv. Μεγάλη Βρεταννία
- v. Γαλλία
- vi. Βέλγιον καί Ὀλλανδία
- vii. Αὐστρία καί Ἰταλία
- viii. Γερμανία

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Διασπορᾶς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὴν Διασποράν καί ἔχουν ἑνορίας εἰς περισσοτέρας περιοχάς θά εἶναι μέλη τῶν Ἐπισκοπικῶν συνελεύσεων τῶν περιοχῶν αὐτῶν καί θά συνεχίσουν νά ἀσκοῦν τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἤδη ὑφισταμένων ἑνοριῶν, τῶν μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὰς ὡς ἄνω περιοχάς.

2. Τό σχέδιον κανονισμοῦ, τό ὁποῖον θά ἐτοιμασθῆ ὑπὸ τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου κατὰ τὴν ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὀλομελείας διαδικασίαν, θά συνταχθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐγκριθέντος κειμένου ὑπὸ τῆς Γ' Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς (παράγραφος 2γ), ὀί ἀναφορᾶς εἰς τὰ ἤδη ὑφιστάμενα πρότυπα Ἐπισκοπικῶν συνελεύσεων, καί ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως, θά ἀποφασίσῃ δέ ἐπ' αὐτοῦ ἡ μέλλουσα νά συνέλθῃ Δ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις.

3. Εἰς τὰς συνελεύσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι θά συγκροτηθοῦν μετ' ἀπόφασιν τῆς Δ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως, θέλει ἀνατεθῆ ἡ εὐθύνη, ὅπως ὀλοκληρώσουν ἐν ταῖς λεπτομερείαις σχέδιον κανονισμοῦ λειτουργίας αὐτῶν καί ἐφαρμοσοῦν αὐτόν πρό τὴν συγκλήσεως τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Κατὰ τό στάδιον τοῦτο τῆς ἐφαρμογῆς αἱ προτάσεις εἰς τὰς Ἐπισκοπικὰς συνελεύσεις θά ἦτο προτιμότερον νά ἐκθράζον, εἰ δυνατόν, τὴν ὀμοφωνίαν τῶν μελῶν, ἐλλείπει ὀμως ὀμοφωνίας αἱ προτάσεις ἐγκρίνονται κατὰ πλειοψηφίαν.

4. Οἱ πρόεδροι τῶν Ἐπισκοπικῶν συνελεύσεων συγκαλοῦν καί προεδροῦν πασῶν τῶν συνάξεων τῶν ἐπισκόπων τῆς περιοχῆς αὐτῶν (λειτουργικῶν, ποιμαντικῶν, διοικητικῶν κ.λπ.). Εἰς ζητήματα γενικωτέρου ἐνόιαφέροντος, ἀπαιτοῦντα, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως, πανορθόδοξον ἀντιμετώπισιν ὀ πρόεδρος αὐτῆς ἔχει τὴν ἀναφοράν αὐτοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην διὰ τὰ περαιτέρω κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα.

5. Αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δεσμεῦονται, ὅπως μὴ προβαίνουν εἰς ἐνεργείας δυναμένας νά παραβλάνουν τὴν ὡς ἄνω διαγραφομένην πορείαν πρὸς κανονικὴν ἐπίλυσιν τοῦ θέματος τῆς Διασπορᾶς, περιλαμβανομένης καί τῆς ὀημιουργίας νέων, ἐκτὸς τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν, ἐπισκοπῶν ἐν τῇ Διασπορᾷ. Ἄντ' αὐτοῦ, αἱ ἐν λόγῳ

Ἐκκλησίαι, ὑπό τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς μητέρων Ἐκκλησιῶν, θὰ πράττωσι πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῶν Ἐπισκοπικῶν συνελεύσεων καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλῆς κανονικῆς τάξεως ἐν τῇ Διασπορᾷ.

Τ Ο Α Υ Τ Ο Κ Ε Φ Α Λ Ο Ν
Κ Α Ι Ο Τ Ρ Ο Π Ο Σ Α Ν Α Κ Η Ρ Υ Ξ Ε Ω Σ Α Υ Τ Ο Υ
Ἐγκριθέν κείμενον

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐργασθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμβολῶν τῶν ἁγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς καθιερωμένης Εἰσηγήσεως τοῦ Γραμματέως ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, ἐζήτησε τὰς ἐκκλησιολογικὰς, κανονικὰς, ποιμαντικὰς καὶ πρακτικὰς διαστάσεις τοῦ θεσμοῦ τοῦ Αὐτοκεφάλου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, κατέληξε δέ εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

1. Ὁ θεσμὸς τῆς Αὐτοκεφαλίας ἐκφράζει κατ'αὐθεντικὸν τρόπον μίαν ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν ὄψεων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογικῆς παραδόσεως περὶ τῆς σχέσεως τῆς τοπικῆς πρὸς τὴν ἀνά τὴν Οἰκουμένην Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ βαθεῖα αὕτη σχέση τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοκεφαλίας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἐξηγεῖ τόσον τὴν εὐαισθησίαν τῶν κατὰ τόπους αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων περὶ τὴν εὐρύθμον λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ, ὅπως καὶ τὴν προθυμίαν αὐτῶν ὅπως συμβάλουν δι' ἐκτενῶν εἰσηγήσεων εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
2. Ἡ συνεπὴς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν ἀλληλοπεριχώρησις τοπικότητος καὶ οἰκουμενικότητος προσδιορίζει τὴν λειτουργικὴν σχέσιν μεταξύ τῆς οἰοικητικῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, διό καὶ διεπιστώθη πλήρης συμφωνία ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Αὐτοκεφαλίας εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
3. Διεπιστώθη πλήρης συμφωνία ὡς πρὸς τοὺς ἀναγκαίους κανονικοὺς ὅρους διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Αὐτοκεφάλου τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας, ἥτοι ὡς πρὸς τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς, ὡς πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν πανορθοδόξου συναινέσεως καὶ ὡς πρὸς τὸν ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου. Συμφώνως πρὸς τὴν συμφωνίαν ταύτην:
  - α. Ἡ Ἐκκλησία-μήτηρ, δεχομένη τὸ αἴτημα ὑπαγομένης εἰς αὐτὴν ἐκκλησιαστικῆς περιοχῆς ἀξιολογεῖ τὰς ὑφισταμένας, κανονικὰς καὶ ποιμαντικὰς προϋποθέσεις, πρὸς παροχὴν τοῦ αὐτοκεφάλου. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ τοπικὴ σύνοδος, ὡς ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον, παράσχει τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ὑποβάλλει σχετικὴν πρότασιν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς πανορθοδόξου συναινέσεως, ἐνημερώνει δέ σχετικῶς τὰς λοιπὰς κατὰ τόπους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας.

β. Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, κατά τὰ πανορθόδοξως καθιερωμένα, ἀνακοινοῖ διά Πατριαρχικοῦ Γράμματος πάντα τὰ σχετικά πρός τό συγκεκριμένον αἴτημα καί ἀναζητεῖ τήν ἔκφρασιν τῆς πανορθόδοξου συναινέσεως. Ἡ πανορθόδοξος συναίνεσις ἐκφράζεται διά τῆς ὁμοφωνίας τῶν συνόδων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

γ. Ἐφράζων τήν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς καί τήν πανορθόδοξον συναίνεσιν ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπισήμως τό αὐτοκέφαλον τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διά τῆς ἐκδόσεως Πατριαρχικοῦ Τόμου. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Εἶναι ἐπιθυμητόν νά προσυπογράφεται καί ὑπὸ τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἴσως ὅμως ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας-μητρὸς.

4. Ἡ ἀνακηρυχθεῖσα Αὐτοκέφαλος τοπική Ἐκκλησία ἐντάσσεται ὡς ἰσότιμος εἰς τήν κοινωνίαν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καί ἀπολαύει πάντων τῶν πανορθόδοξως καθιερωμένων κανονικῶν προνομίων (Δίπτυχα, Μνημόσυνον, Διορθόδοξοι σχέσεις κ.λπ).

Σημείωσις:

Τό περιεχόμενον τῆς παραγράφου 3γ παρελέμφθη πρός πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν εἰς τήν ἐπομένην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἥτις καί θά ἀναζητήσῃ τήν ἐπ'αὐτῆς ἐνιαίαν θέσιν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ὀλοκληροῦσα οὕτως τό ἔργον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

* * * * *

Τό Ἀνακοινωθέν, τό ὁποῖο ἐξέδωσε ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Συνῆλθεν εἰς τό ἐν Σαμπεζύ Γενεύης Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπὸ 7ης μέχρι καί 13ης Νοεμβρίου 1993, ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Αἱ ἐργασίαι αὐτῆς ἤρχισαν διά πανορθόδοξου θείας Λειτουργίας καί διεξήχθησαν τῇ συμμετοχῇ Ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν.

Προήδρευσε τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Ἐφέσου κ. Χρυσόστομος, ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Γραμματεὺς δ'αὐτῆς ἦτο ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Προπαρασκευησῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ εἶχεν ὡς ἔργον αὐτῆς ἀφ'ένός μὲν τήν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐνιαίας θέσεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Ὁρθόδοξου Διασπορᾶς, ἀφ'έτερου δέ τήν ἀναζήτησιν τῆς ἐνιαίας θέσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ Αὐτοκεφάλου καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ καί τοῦ Αὐτονόμου καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ, κατόπιν τῆς ἐναρκτηρίου ὁμιλίας τοῦ Σεβ. Προέδρου καί τῆς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Γραμματέως συμπληρωματικῆς εἰσηγητικῆς παρουσιάσεως τοῦ θέματος τῆς Ὁρθόδοξου Διασπορᾶς ὡς πρός τὰ παρακείμενα ἐκκρεμῆ σημεῖα, ὡς ἐπίσης καί τῆς ἐκτενοῦς εἰσηγητικῆς παρουσιάσεως καί ἀξιολογήσεως τοῦ ὅλου θέματος τοῦ Αὐτοκεφάλου καί τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, συνεζήτησε διά μακρῶν τὰ δύο ταῦτα θέματα. Τό θέμα τοῦ Αὐτονόμου καί τοῦ

τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ παρελέμφθη, ἔλλειπει χρόνου, εἰς τὴν ἐπομένην Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ διὰ τῆς μελέτης τῶν δύο θεμάτων κατέληξεν εἰς τὴν ὁμόφωνον προβολὴν τῆς ἐνιαίας θέσεως τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν:

- α. περιέγραψεν εἰς εὐσύνολτον καὶ περιεκτικόν κείμενον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας θὰ δημιουργηθοῦν Ἐπισκοπικαὶ συνελεύσεις, ἀφ' ἑτέρου δέ τὴν διαδικασίαν σταδιακῆς ἐξελίξεως τῆς ὀργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς κατὰ περιοχὴν μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου,
- β. ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Γραμματεῖαν ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ --Μεγάλης-- Συνόδου τὴν προετοιμασίαν σχεδίου Κανονισμοῦ λειτουργίας τῶν Ἐπισκοπικῶν συνελεύσεων διὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον ὀργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, ὁ ὁποῖος θὰ διαβιβασθῆ, μετὰ τοῦ σχετικοῦ φακέλου, εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ Δ' Προσυνοδικὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν. Πρὸς τοῦτο ἐζητήθη ἐπίσης ἢ ὑπὸ τῆς Γραμματείας ὀργανώσεις Διορθοδόξων συσκέψεων διὰ τὴν περαιτέρω μελέτην πτυχῶν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ,
- γ. κατέγραψεν εἰς εὐσύνολτον καὶ περιεκτικόν κείμενον τὴν ἐνιαίαν θέσιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Ἀὐτοκεφάλου καὶ τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, περιγράψασα καὶ τὴν ἀκολουθητέαν ἐν προκειμένῳ διαδικασίαν, παρέπεμψεν δέ πρὸς περαιτέρω συμπληρωματικὴν μελέτην ὑπὸ τῆς ἐπομένης Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ὠρισμένα σημεῖα τῆς διαδικασίας ταύτης,
- δ. ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἢ ἐπομένη Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ συγκληθῆ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς οἶον τε τάχιον.

Ἐκ τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.

Σαμπεζύ Γενεύης, τῆ 13ῃ Νοεμβρίου 1993.

ΜΕΡΟΣ Δ

ἐγκύκλιος συνοδική πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ

(1920)

«Ἐκ καθαρῆς καρδίας ἀλλήλους
ἀγαπήσατε ἐκτενωῶς» (Α' Πέτρ. 1, 22).

Ἡ καθ' ἡμῶν Ἐκκλησία φρονούσα ὅτι ἡ τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν προσέγγισις πρὸς ἀλλήλας καὶ κοινωνία οὐκ ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ αὐτῶν δογματικῶν διαφορῶν καὶ ὅτι τοιαύτη τις προσέγγισις τὰ μάλ' ἐστὶν εὐκαταία καὶ ἀναγκαία καὶ πολλαχῶς χρήσιμος εἰς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἐκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ σώματος καὶ εἰς παρασκευὴν καὶ διευκόλυνσιν τῆς πλήρους ποτέ, σὺν (Θεῷ, καὶ εὐλογημένης ἐνώσεως, ἔκρινε τὸν παρόντα καιρὸν τὰ μάλιστα πρόσφορον πρὸς ἀνακίνησιν καὶ ἀπὸ κοινοῦ μελέτην τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τούτῳ ἐνδέχεται ἵνα προκύψωσι καὶ παρεμβληθῶσιν αἱ ἀπὸ τῶν παλαιῶν προλήψεων καὶ ἔξεων ἧ καὶ ἐξ ἀξιώσεων δυσχέρειαί, αἱ τοσαύταις τέως τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως ματαιώσασαι, ὅμως κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, περὶ ἀπλῆς τῆς καθ' ἀρχὰς προκειμένου συναφείας καὶ προσεγγίσεως, αἱ δυσχέρειαί αὗται ἔσονται πάντως ἥττον σπουδαῖαι, ἀγαθῆς δὲ ὑπαρχούσης θελήσεως καὶ διαθέσεως οὔτε δύνανται, οὔτε ὀρεῖλους κώλυμα ἀποτελέσαι ἀκαταγώνιστον καὶ ἀνυπέρβλητον.

Ὅθεν τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς γε καὶ κατορθωτὸν καὶ εἴπερ ποτε εὐκαιρον ἐπὶ τῇ συντελεσθείσῃ νῦν ἐπ' αἰσίοις συμπήξει τῆς κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὑπολαμβάνοντες, προαγόμεθα θαρρύντως ἐκθεῖναι ἐνταῦθα ἐν ὀλίγοις τὰς σκέψεις καὶ τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὴν προσέγγισιν ταύτην καὶ συνάφειαν ἐννοοῦμεν καὶ δυνατὴν ὑπολαμβάνομεν, μετὰ πόθου ἐκζητοῦντες καὶ ἀπεκδεχόμενοι τὴν κρίσιν καὶ τὴν γνώμην καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τε κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει καὶ ἀπανταχοῦ σεβασμίων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Νομίζομεν τοίνυν ἡμεῖς, ὅτι δύο τάδε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς τοιαύτης ἐρετῆς καὶ ὠφελίμου προσεγγίσεως συντέλεσαι καὶ ταύτην κατεργάσασθαι καὶ ἐκδηλοῦν δύνανται.

Καὶ πρῶτον ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον ὑπολαμβάνομεν τὴν ἀρσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν πάσης ἀμοιβαίας δυσπιστίας καὶ δυσφορίας μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, προκαλουμένης ἐκ τῆς περὶ τισιν ἐξ αὐτῶν παρατηρουμένης τάσεως εἰς τὸ σαγηνεῦσαι καὶ προσηλυτίσαι ἄλλων ὁμολογιῶν ὁπαδούς. Οὐδεὶς γὰρ ἀγνοεῖ τί καὶ σήμερον συμβαίνει δυστυχῶς πολλαχοῦ, ἐπὶ διασπάσει τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐν Ἀνατολῇ, νέων οὕτω θλίψεων καὶ δοκιμασιῶν παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοθρήσκων ἐπιφερομένων αὐταῖς, καὶ οἷαν μεγάλην, ἀντὶ τοῦ μηδαμινοῦ ἀποτελέσματος προκαλεῖ ἀπέχθειαν καὶ δξύτητα ἀντι-

προβλεπόμενα

Οχι
Γεοργιγ

1

2

θέσεως ή τάσις αύτη τινῶν εις τὸ προσηλυτίζειν και σαηηνεύειν τούς
δπαδούς τῶν άλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν.

Ούτω δὲ τῆς ειλικρινείας και τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸ παντός ἀπο-
καθισταμένης μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, νομίζομεν δεύτερον ὅτι ἐπιβάλ-
λεται ἵνα ἀναζωπυρωθῆ και ἐνισχυθῆ πρὸ παντός ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν
Ἐκκλησιῶν, μὴ λογιζομένων ἀλλήλας ὡς ξένας και ἄλλοτρίας, ἀλλ' ὡς
συγγενεῖς και οἰκείας ἐν Χριστῷ και «συγκληρονόμους και συσώμους
τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ» (Ἐφεσ. 3, 6). Ὑπὸ τῆς ἀγάπης
γὰρ ἐμπνεόμεναι αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι και ταύτην προτάσσουσαι ἐν
ταῖς περὶ τῶν άλλων κρίσεσιν και ταῖς πρὸς αὐτάς σχέσεσι, τὴν μὲν διά-
στασιν ἀντὶ τοῦ ἐπεκτείνειν και ἀυξάνειν ὡς οἶόν τε συντομεῦσαι και
σμηκρῦναι δυνήσονται, διὰ τῆς διεγέρσεως δὲ τακτικῷ φιλαδέλφου ἐν-
διαφέροντος περὶ τῆς καταστάσεως, τῆς εὐσταθείας και τῆς εὐεξίας τῶν
 άλλων Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς σπουδῆς εἰς τὸ παρακολουθεῖν τοῖς παρ'
αὐταῖς συμβαίνουσι και ἀκριβέστερον γνωρίζειν τὸ κατ' αὐτάς και διὰ
τῆς προθυμίας εἰς τὸ τείνειν ἐκάστοτε ἀμοιβαίως χεῖρα βοηθείας και
ἀντιλήψεως πολλά τὰ ἀγαθὰ εἰς δόξαν και εἰς ὄφελος ἐκυτῶν τε και τοῦ
χριστιανικοῦ σώματος ἐπιτελέσουσι και κατορθώσουσι.

Δύναται δὲ ἡ φιλία αύτη και ἀγαθόφρων πρὸς ἀλλήλους διάθε-
σις ἐκφραίνεσθαι και τεκμηριῦσθαι εἰδικώτερον, κατὰ τὴν γνώμην ἡ-
μῶν, ὡς ἐξῆς: α') διὰ τῆς παραδοχῆς ἐνιαίου ἡμερολογίου πρὸς ταυτό-
χρονον ἑορτασμῶν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν ὑπὸ πασῶν τῶν
Ἐκκλησιῶν, β') διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν γραμμάτων κατὰ τὰς
μεγάλας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάς, ἐν αἷς εἴθισται, και ἐν
 άλλαις ἐκτάκτοις περιστάσεσι, γ') διὰ τῆς οἰκειότερας συσχέτισεως τῶν
ἐκσταχοῦ εὐρισκομένων ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν,
δ') διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν και τῶν ἀντιπροσώ-
πων τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης και διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν ἐκάστη
Ἐκκλησίᾳ ἐκδιδομένων θεολογικῶν και ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν και
συγγραμμάτων, ε') διὰ ἀποστολῆς νέων χάριν σπουδῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς
τάς σχολὰς τῆς άλλης Ἐκκλησίας, στ') διὰ τῆς συγκροτήσεως παγχι-
στιανικῶν συνεδρίων πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων κοινῶ πάσις ταῖς Ἐκ-
κλησίαις ἐνδιαφέροντος, ζ') διὰ τῆς ἀπαθοῦς και ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον
ἐξετάσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς ἑδρας και ἐν ταῖς συγγρα-
φαῖς, η') διὰ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν κρατούντων ἐν ταῖς διαφο-
ροις Ἐκκλησίαις ἡθῶν και ἐθίμων, θ') διὰ τῆς παροχῆς ἀμοιβαίως εὐ-
κτηρίων οἰκων και κοιμητηρίων διὰ τὰς κηδείας και τὴν ταφήν τῶν ἐν
τῇ ξένη ἀποθηνησκόντων ὁπαδῶν τῶν ἐτέρων ὁμολογιῶν, ι') διὰ τοῦ δια-
κωνοτισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμολογιῶν τοῦ ζητήματος τῶν μι-

κτῶν γάμων, ια') διὰ τῆς πρόρρονος τέλος ἀμοιβαίως ὑποστηρίζεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θρησκευτικῆς ἐπιρρώσεως, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῖς παραπλησίαις.

Ἔσται δὲ ἡ ἀνύποπτος καὶ ζωηροτέρα αὕτη τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας συνάφεια καὶ ἄλλως ὑπὲρ τοῦ ὅλου τῆς Ἐκκλησίας σώματος χρήσιμος καὶ ωφέλιμος, ὅτι πανταῖοι κίνδυνοι οὐχὶ ἤδη τυχῆ ἢ ἐκείνη τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῇ ὁλότῃ αὐτῶν ἐπαπελοῦσιν, ὡς αὐταῖς ταῖς βάσει τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ αὐτῇ τῇ συστάσει τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς καὶ κοινωνίας ἀντιφερόμενοι. Ὁ γὰρ ἄρτι λήξας φοβερὸς παγκόσμιος πόλεμος, ὡς ἐτεκμηρίωσε πλεῖστα τὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν χριστιανικῶν λαῶν νοσηρὰ καὶ ἀπεκάλυψε μεγάλην πολλακίς ἔλλειψιν σεβασμοῦ καὶ πρὸς αὐτὰ εἶ ταῖ στοιχεῖα τοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, οὕτως ἐδείνωσε μὲν τὰς ὑπαρχούσας, ἠνέφξε δὲ καὶ ἄλλας νέας πληγὰς πρακτικωτέρας, ὡς εἶπεῖν, φύσεως, καθ' ὧν πολλῇ εἰκότως ἀπαιτεῖται προσοχὴ καὶ μέριμνα ἀπὸ μέρους πιστῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ δὲ ὁσημέρην εὐρυτέρας διαστάσεις λαμβάνων ἀλκοολισμὸς, ἡ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐξωραΐσεως τοῦ βίου καὶ τῆς ἀπολύσεως τῆς ζωῆς θριαμβεύουσα περιττὴ πολυτέλεια, ἡ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἐλευθερίας καὶ χειραφετήσεως τῆς σαρκὸς μόλις συγκαλυπτομένη φιληδονία καὶ ἡδυσπάθεια, ἡ ὑπὸ τὸ εὐσχημον ὄνομα τῆς ἀναπτύξεως τῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς καλλιμεργείας τῶν ἑραίων τεχνῶν ἀκολασταίνουσα ἀσχημοσύνη ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τῇ ζωγραφικῇ, τῷ θεάτρῳ ἢ καὶ τῇ μουσικῇ, ἡ θεοποίησις τοῦ πλοῦτου καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπιφύβους καὶ ταῦτα δημιουργοῦντα κινδύνους τῇ συστάσει τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν, εὐκαιρα ἀποτελοῦσι ζητήματα δεκτικὰ καὶ χρῆζοντα τῆς ἀπὸ κοινοῦ μελέτης καὶ συνεργασίας τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Οὐδὲ ὀφείλουσι τέλος αἱ τῷ ἀγίῳ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κομῶσαι Ἐκκλησίαι. Αὐτοῦ ἀμνημονεῖν καὶ ἀμελεῖν ἐπὶ πλεον τῆς περὶ ἀγάπης μεγάλης καὶ κινήσεως ἐντολῆς Αὐτοῦ καὶ ὑστερεῖν σήμερον θλιβερώς τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες τὸ πνεῦμα ἀκριβῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς διδασκαλίας ἐφαρμόζουσαι τοῦ Χριστοῦ, συνέπηξαν ἤδη ἐπ' αἰσίοις τὴν Κοινωνίαν λεγομένην τῶν Ἐθνῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου καὶ καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης καὶ συμπνοίας μεταξὺ τῶν ἔθνῶν.

Διὰ ταῦτα πάντα, ἡμεῖς τε ποθοῦντες καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας συμμεριζομένας νομίζοντες τὴν σκέψιν καὶ γνώμην ἡμῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συμπήξεως τοιαύτης τινὸς τοῦλάχιστον τὸ κατ' ἀρχὰς συναφείας καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, παρακαλοῦμεν ὅπως προφρόνως δηλωθῇ ἡμῖν ἀπαντητικῶς ὑφ' ἐκάστης ἡ

Εἰς τὴν δυνάμιν

κρίσις καὶ γνώμη αὐτῆς, ἵνα οὕτω, καθοριζομένου ἀπὸ κοινῆς συγκαταθέσεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ πράγματος, χωρήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. καὶ οὕτως «ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ ἀξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστου μέρους, τὴν ἀύξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσ. 4, 15).

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεακροσιοστοῦ εἰκοστοῦ σωτηρίου ἔτους.

Ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίτης Προύσης Δωρόθεος.

Ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Νικόλαος, Ὁ Μ. Κυζίκου Κωνσταντῖνος, Ὁ Μ. Ἀμικείας Γερμανός, Ὁ Μ. Πισσιδείας Γεράσιμος, Ὁ Μ. Ἀγκύρας Γεββασίος, Ὁ Μ. Αἴνου Ἰωακείμ, Ὁ Μ. Βιζύης Ἀνθιμος, Ὁ Μ. Σηλυβρίας Εὐγένιος, Ὁ Μ. Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος, Ὁ Μ. Τυρολόγης καὶ Σερεντίου Χρυσόστομος, Ὁ Μ. Δαρδανελίων καὶ Λαμψάκου Εἰσηναῖος.

ἔγκυκλιος πατριαρχική (21 Ἰανουαρίου 1952/αρ.88)

Μακαριώτατε καὶ Ἀγιώτατε Πάππ καὶ Πατριάρχα Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν Μετριότητος Κύριε Χριστοφόρε, τὴν Ἵμετέραν Σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Κατόπιν τῆς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ τελευταίου πολέμου γενομένης συγχωνεύσεως τῶν πρότερον κεχωρισμένως καὶ ὅλως αὐτοτελῶς ὑφισταμένων καὶ ἐργασθεισῶν μεγάλων Χριστιανικῶν Ὄργανώσεων «Περὶ Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» καὶ «Περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως» εἰς μίαν κοινὴν Ὄργανωσιν, τὸ σημερινὸν Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶχε προκύψει ζήτημα συμμετοχῆς ἢ οὐ καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἐργασίας καὶ τὰ Συνέδρια τοῦ Συμβουλίου τούτου, ἐρ' οὐ καὶ ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν σεβασμίων Προκαθημένων τῶν ἀδελφῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν διὰ τῶν ἀπὸ δ' Φεβρουαρίου 1947, ἀριθ. Πρωτ. 45, Ἐγκυκλίων Γραμμάτων.

Τὰς εἰς τὰ Γράμματα ταῦτα ἀπαντήσεις τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὰς ἀπὸ μέρους τούτων ἀκολούθως γενομένας σχετικὰς δηλώσεις ἀρ' ἑνός, καὶ ἀρ' ἑτέρου τὰς ὑπὸ τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν μετασχουσῶν εἰς τὸ ἐν Ἀμστελλοδάμῳ, ἐν ἔτει 1948, συγκαληθὲν Πρῶτον Συνέδριον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς ὅλης πορείας τοῦ Συνεδρίου ταῖς οἰκείαις Ἐκκλησίαις καὶ ἡμῖν ὑποβληθείσας ἐκθέσεις ἀντικείμενον ἰδιαιτέρως, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὅλης μέχρι τοῦδε δράσεως τῆς Παγκοσμιοκρατικῆς Κινήσεως καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν, μελέτης τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐν καιρῷ καταστήσαντες, πρὸς καθορισμὸν τῆς καὶ ἐφεξῆς ἐναντι τοῦ Συμβουλίου τηρηθησομένης καθόλου στάσεως καὶ τοῦ τρόπου ἅμα καθ' ὃν δέον ἵνα γίγνηται τοῦ λοιποῦ ἢ εἰς τὰς ἐργασίας καὶ τὰ συνέδρια τοῦ Συμβουλίου συμμετοχῆ, προαγομέθω νῦν διὰ τῆς παρούσης ἐπὶ τῇ ἐπικειμένῃ κατ' Αὐγουστον μῆνα τοῦ ἀρξαμένου ἔτους συγκαλήσει ἐν Lund τῆς Σουηδίας, τοῦ δευτέρου κατὰ σειρὰν Συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, γνωρίσαι καὶ τῇ Ἵμετέρᾳ σεβασμίᾳ καὶ λίαν ἡμῖν ἀγαπητῇ Μακαριότητι τὰς ἐπὶ τοῦ κερχλαιώδους σημασίας ζητήματος τούτου ἀπόψεις τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, παρκαλέσαι δ' ἅμα Αὐτήν, ὅπως εὐαρεστουμένη ἀνακοινώσῃται ἡμῖν ἐγκαίρως τὴν ἐπ' αὐτῶν γνώμην Αὐτῆς καὶ τῆς κατ' Αὐτήν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας.

Εἰς ἐποχὴν, ἐν ἣ ὁί Λαοὶ καὶ τὰ Ἔθνη ἐργάζονται ἐντατικῶς διὰ τὴν προσέγγισιν αὐτῶν πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπασχο-

λούντων τὴν ἀνθρωπότητα σύμπασαν μεγάλων προβλημάτων, ἡ δὲ ἀνάγκη ἐμφανίσεως τῆς ἐνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐναντι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀντιχριστιανικῶν τάσεων καὶ κατευθύνσεων κέκμηται ὅπως ἰδιαιτέρως σπουδαϊότητα, τὸ ἔργον τῆς προσεγγίσεως καὶ τῆς συνεργασίας πασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν καὶ Ὁργανώσεων ἐστὶν ὑποχρέωσις ἱερά καὶ καθήκον ἅγιον, ἀπ' αὐτῆς τῆς ιδιότητος καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ἀπορρέον. Ἐφ' ὅσον δὲ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ αὐτοῦ ὀριζόμενα, ἐπιδιώκει τὴν διευκόλυνσιν τῆς κοινῆς δράσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν προαγωγὴν τῆς συνεργασίας ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως ἐν τοῖς μέλεσι πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς διαδόσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὴν διάσωσιν, ἀνύψωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ γενικωτάτῳ χριστιανικῷ πλαισίῳ, πρόδηλον ὅτι ὁ μὲν κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἐστὶ πρακτικὸς, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἀποτελεῖ θεάρεστον προσπάθειαν καὶ ἐκδήλωσιν εὐγενοῦς πόθου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, συντονίζουσαι τὰ ἐνεργείας αὐτῶν, ἀντιμετωπίσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ διότι τοιοῦτος τυγχάνει ὁ σκοπὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς ἄχρι τοῦδε συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὴν Παγκριστηρικὴν Κίνησιν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐζήτησε κυρίως ἵνα γνωρίσῃ καὶ μεταδῶ τοῖς ἑτεροδόξοις τὸν πλοῦτον τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἅμα καὶ ἀσκητικὴν αὐτῆς πεῖραν, πληροφορηθῆ δὲ καὶ αὐτὴ τὰς νέας μεθόδους καὶ ἀντιλήψεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δράσεως αὐτῶν στοιχεῖα πολυτιμα, ἅπερ ὡς ἐκ τῶν ὑφ' ἃς αὐτὴ εὐρέθη ἰδιαιτέρως συνθήκας οὐκ ἠδύνατο, ἵνα ἔχῃ καὶ καλλιεργῆ, ἡ καὶ ἐφεξῆς συμμετοχὴ καὶ συνεργασία Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν πολλαχῶς, καθ' ἡμᾶς, ἐπιβάλλεται.

Τὴν ἄχρι τοῦδε ὁμῶς συμμετοχὴν τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Παγκριστηρικὴν Κίνησιν καὶ τὰ διαπιστωθέντα κατ' αὐτὴν ἔχοντες ὑπ' ὄψει, φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐφεξῆς συμμετοχὴ δέον ἵνα γίγηται ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὅρους :

α') Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι ὅσον καὶ ἂν κύριος σκοπὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν παραμένῃ ἡ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ κοινωνικοῦ καὶ πρακτικοῦ πεδίου, ἐξακολουθεῖ οὐδὲν ἥττον, ἵνα ὑφίσταται ὡς ἰδιαιτέρα παρ' αὐτῷ Ἐπιτροπῇ ἢ «περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως» Ὁργάνωσις, ἀσχολουμένη ἀποκλειστικῶς περὶ ζητήματα δογματικά, δέον ὅπως ἀποφευχθῆ οἰαδήποτε συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὰς συζητήσεις καὶ ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐφ' ὅσον αὐτὴ σκοπὸν ἔχει τὴν ἔνωσιν διὰ δογματικῶν συζητή-

σεων μεταξύ αντιπροσώπων βαθύτατα διισταμένων Ἐκκλησιῶν, δη-
λουμένου τούτου ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς τῇ Κεντρικῇ τοῦ Συμ-
βουλίου Ἐπιτροπῇ. Ἐπειδὴ ὁμως ἀφ' ἑτέρου ἀνάγκη ἐστίν, ὅπως ἡ
καθ' ἡμᾶς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πληροφορήσῃ τοῖς ἑτεροδόξοις τὸ
περιεχόμενον τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, τοῦτο δέον, ἵνα
γένηται δι' ἐπὶ τούτῳ συγγραμμάτων, καθόσον τὰ παρ' ἡμῶν δοκίμια
Δογματικῆς καὶ Συμβολικῆς, στοχαζόμενα ἄλλου σκοποῦ, οὐ δύναν-
ται, ἵνα ἐξυπηρετήσωσιν αὐτῇ ἐν τῇ εἰδικῇ αὐτῆς ταύτῃ ἀνάγκῃ.

β') Ἐπειδὴ ἡ συμμετοχὴ τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἀποτε-
λεῖ γεγονός ἰδιαιτέρας σημασίας ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς δέον ὅπως αὐτῇ ἐκ-
προσωπῆται δι' Ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων
Λύτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ θὰ προσέδιδεν ἰδιάζον κῦρος
καὶ γόητρον εἰς τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς ταύτην. Σχετικῶς προβάλλει ἡ
ἀνάγκη, ὅπως αἱ ἐπὶ μέρους ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι συνεργάζωνται πρὸς
ἀνάλογον ἀπὸ κοινοῦ μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῶν θεμάτων τῶν
ἐκαστοῦτε συγκαλούμενων Συνεδρίων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν
Ἐκκλησιῶν, καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐμφανίζηται εἰς
πατριστασιακὰς συνελύσεις ἐν μειονεκτικῇ θέσει, ἀλλὰ μετὰ δυνά-
μεως καὶ κῦρος, ὡς προσήκει εἰς τὴν ἰδιάζουσαν θέσιν καὶ τὴν ιστορι-
κὴν αὐτῆς ἐν τῷ διαχριστιανικῷ κόσμῳ ἀποστολήν. Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη,
ὅπως συστηθῶσι καὶ ὑπάρχουσι παρὰ ταῖς Ὁρθοδόξοις Ἐκκλησίαις
μόνιμοι Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, πρὸς με-
λέτην, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν,
τῶν διαφόρων προβλημάτων καὶ καθορισμὸν ἐκ τῶν προτέρων τῆς ἐπ'
αὐτῶν ἀπόψεως καὶ τῆς τηρητέας στάσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

γ') Δέον ἵνα οἱ Ὁρθόδοξοι Κληρικοὶ Ἀντιπρόσωποι ὧσιν ὅσῳ τὸ
δυνατὸν ἐφεκτικοὶ ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετὰ τῶν ἑτεροδόξων συναξέ-
σιν, ὡς ἀντικειμέναις πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ ἀμβλυνοῦσαις τὴν
ὁμολογιακὴν εὐθιξίαν τῶν Ὁρθοδόξων, ἐπιδιδόνοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ
δυνατόν, καθαρῶς ὀρθοδόξους ἀκολουθίας καὶ τελετάς, πρὸς ἐμφάνισιν
οὕτω τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας πρὸ τῶν
ὁμμάτων τῶν ἑτεροδόξων.

Ἐπιδηλοῦντες καὶ αὖθις, ὅτι μέλλομεν ἀναμένειν τὴν ὀριστικὴν καὶ
τῆς ἡμετέρας γερασμίας Μκαριότητος καὶ τῆς κατ' Αὐτὴν Ἀγιωτά-
της Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω γνώμην, πρὸς ἔγκαιρον τῇ Κεντρικῇ
τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν Ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῆς γε-
νομένης εἰς τὸ ἐν Lund συγκαλούμενον Συνέδριον προσκλήσεως ἀπάντη-
σιν, περιπτυσσόμεθα Αὐτὴν καὶ αὖθις ἐν φιλήματι ἀγίῳ καὶ διατελοῦ-
μεν μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς.

1952. Ἰανουαρίου λ'.

Τῆς ἡμετέρας σεβασμίας Μκαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός
Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας

διάγγελμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι
τοῦ Π.Σ.Ε. (1973)

1. Α) Ὁ Κύριος, «ὃ ἐλθὼν εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς», κατεργάζεται ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἀπολυτρωτικὸν Αὐτοῦ ἔργον «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως». Συμπορεύεται μετὰ τοῦ Λοῦ Αὐτοῦ ἐν παντί, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Παρακλήτου οἰκοδομεῖ καὶ προάγει τὴν Ἐκκλησίαν, δεικνύς αὐτῇ νέας ἐκάστοτε προοπτικὰς καὶ τρόπους ζωῆς καὶ δράσεως, εἰς ἐπιτέλειαν ἐν πᾶσι τοῦ θελήματος Αὐτοῦ καὶ ἐπέκτασιν τῆς βασιλείας Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

2. Ὁ κ' αἰὼν παρέσχεν εἰς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τὴν δυνατότητα ὅπως ἴδωσι τὴν πραγματικότητα ταύτην καὶ λάβωσι πείραν αὐτῆς. Ἡ ἀπὸ μικροῦ βιουμένη Οἰκουμενικὴ Κίνησις καὶ τὸ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς, ὡς συγκεκριμένη ἐκφρασις καὶ ὀργανωμένη μορφή αὐτῆς, ὑφιστάμενον Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἀποτελοῦσι μίαν τῶν ὁδῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέλεξεν ὁ Κύριος ἵνα καταστήσῃ περισσότερον ἀκουστὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν «καινὴν ἐντολὴν» τῆς ἀγάπης καὶ περισσότερον σεβαστὸν εἰς τὰς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ τὸ παράγγελμα πρὸς καταλλαγὴν, εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν.

3. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μετὰ χαρᾶς μετέχον εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς εἰκοστῆς πέμπτῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν ἑπετείου, ἀποδίδωσιν εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν.

Ἡ διανυθεῖσα περίοδος ἐνὸς τετάρτου αἰῶνος ἀποτελεῖ ἀπτήν μαρτυρίαν βιωθείσης πολυτίμου διὰ τὰς Ἐκκλησίας ἐμπειρίας ἐν τε τῇ κοπιῶδει συμφορᾷ αὐτῶν πρὸς τὴν συνύπαρξιν, τὴν ἀμοιβαίαν κατανόησιν, τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν συνδεδεασμένην προσπάθειαν πρὸς ἐπικένωσιν καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ὅπως χωρήσωσι πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐν διαλόγῳ καὶ ἐν ἀντιδόσει ἀγάπης καὶ συναλληλίας, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα δῶσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. 9, 12), καὶ ἵνα «γινῶ ὁ κόσμος τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστὸν» (Ἰω. 17, 3) ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα.

4. Ἡ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ εὐσήμεῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ, προσάγουσα αἶνον καὶ δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεὸν δι' ὅσα ἐπετεύχθησαν μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῷ οἰκουμενικῷ χώρῳ, εὐχεται ὅπως τὸ ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν-Μελῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν ἐν ἀμοιβαιότητι ἀναληφθὲν ἔργον τῆς ποτε συναντήσεως καὶ ἐνώσεως τῶν πάντων χωρῆ καὶ προάγεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον «ἐν τῇ μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως, ἐν τῇ μιᾷ πίστει, τῷ ἐνὶ βαπτίσματι, τῇ μιᾷ τραπέζῃ, τῷ ἐνὶ Κυρίῳ...», ἥτοι ἐν τῇ μιᾷ καὶ αἰωνίῳ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν ἀὸ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν» (Ἐφεσ. 4, 4-6) αἰώνιος Πατήρ.

5. Ἐν εὐγνώμονι δὲ μνήμῃ στρέφουσα τὴν σκέψιν αὐτῆς πρὸς τοὺς

ἀναλώσαντας ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς ιδέας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ μεταλλάξαντας ἤδη τὴν παροῦσαν ζωὴν πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐν τῇ ἐλπίδι καὶ τῷ ὁράματι τῆς ἐνώσεως, ἐπεκτείνει τὴν χριστιανικὴν αὐτῆς ἐκτίμησιν καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐν τῷ νῦν καιρῷ ἀκαμάτους σκαπανεῖς τοῦ πνεύματος τῆς ἐνότητος, ὅσοι διὰ τῆς φιλοτίμου αὐτῶν ἐργασίας, ἀπὸ πάσης βαθμίδος τῆς οἰκουμενικῆς εὐθύνης καὶ δραστηριότητος, συντελοῦσιν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

6. Β) Μετὰ παρέλευσιν εἰκοσιπενταετίας συγκεκριμένης οἰκουμενικῆς δραστηριότητος τὰ γεγονότα ἀποκτῶσι, κατὰ τρόπον φυσικόν, τὴν ἀντικειμενικὴν αὐτῶν διάστασιν, καὶ ἡ μνήμη, ἀναμετρῶσα καὶ ἐκτιμῶσα κατ' ἀξίαν τὰ γεγονότα, δικαίως στρέφεται καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διανυθέντα στάδια θετικῆς καὶ γονίμου συμβολῆς εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ Ἐγκύκλιος αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1902, δι' ἧς τοῦτο προὔτρεπετο σύνολον τὸν χριστιανικὸν κόσμον εἰς συνεργασίαν καὶ σύμπραξιν, ἡ δευτέρα Ἐγκύκλιος αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1920 πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δι' ἧς ἐκάλει ταύτας ἵνα «ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀγαπήσωσιν ἀλλήλας ἐκτενωῶς» (Α' Πέτρ. 1, 22), ἡ ἰδιαιτέρα συμβολὴ αὐτοῦ πρό, κατὰ, καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1948 ἴδρυσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ ἀπολυθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1952 Ἐγκύκλιος περὶ τῶν σχέσεων καὶ τῶν τρόπων μετοχῆς εἰς τὰς ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν ἐργασίας καὶ συζητήσεις, ἀποτελοῦσι ταπεινὴν προσφορὰν καὶ μαρτυρίαν τῆς συμβολῆς αὐτοῦ, εἴτε μεμονωμένως εἴτε καὶ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, εἰς τὸ ἔργον καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ Συμβουλίου.

7. Σήμερον ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων, ὅτι πλεῖσται τῶν θετικῶν ἐπιτεύξεων, καὶ τοῦ ἐκ τούτων δὲ ἐμπλουτισμοῦ τοῦ τε Συμβουλίου καὶ τῶν μετεχουσῶν αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, εἶναι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου παρουσίας ἐν τῷ Συμβουλίῳ.

Ἡ ἐπὶ ὀρθῆς τριαδολογικῆς ὁμολογίας διεύρυνσις τοῦ Ἀρθρου-Βάσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἡ ἀποσαφήνισις τῆς θεολογίας τῆς Ἱεραποστολῆς ὡς βασικοῦ σκοποῦ τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης ἐγκαταλείψεως τῶν παλαιῶν μεθόδων τοῦ Προσηλυτισμοῦ καὶ ἡ ρητὴ καταδίκη αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ ἀπὸ κοινοῦ καθορισμὸς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ ἐν τῇ προσφορᾷ τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας, ἡ ὅλως φυσικὴ ἐνταξίς εἰς τὰ πλαίσια τῆς οἰκουμενικῆς θεολογίας καὶ τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλό-

γού ώρισμένων παραδοσιακῶν θεολογικῶν ἀρχῶν, οἷαι ἡ θεολογία τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, τῶν πατέρων, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς Χριστολογίας τῆς Ἁγίας Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς Πνευματολογίας, τῆς φύσεως καὶ τῶν γνωρισμάτων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Βαπτίσματος, τῆς Εὐχαριστίας, τῆς Ἱερωσύνης καὶ αἱ λοιπαί, ἅμα δὲ καὶ αἱ γινόμεναι σημαντικαὶ ἀποσαφηνίσεις περὶ τινὰ λίαν ἐπίσημα διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν θέματα τῆς οἰκουμενικῆς πραγματικότητος, κατὰ τὰς γνωστὰς συζητήσεις τῶν πρώτων δεκαετιῶν περὶ τὴν «*Unia Sancta*» καὶ περὶ τὴν περίφημον Δήλωσιν «*Περὶ Ἐκκλησίας, Ἐκκλησιῶν καὶ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*», μέχρι καὶ τῆς ἀνασχέσεως τόσον τῆς θεωρίας περὶ ἐπιχειρουμένης προωθήσεως τοῦ Συμβουλίου εἰς «*Οἰκουμενικὴν Σύνοδον*», ὅσον καὶ τῶν περὶ «*Intercommunion*» τάσεων τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν, εἶναι δείγματα τῆς θετικῆς παρουσίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ Συμβουλίῳ, οὗτοις μέλη σήμερον, πρωτοβούλῳ ἐνεργείᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀποτελοῦσι πᾶσαι αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

8. Ὁμολογεῖται ὁμως ἀφ' ἑτέρου, ὡσαύτως ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ διαρρέουσα εἰκοσιπενταετία ὑπῆρξε πλουσία καὶ εἰς ἀντίστοιχον διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν πλουτισμὸν τόσον ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Θεολογικῇ ἐπιστήμῃ ἐμπειριῶν, ὅσον καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἀπτῶν καὶ γενναιοδῶρων ἐκδηλώσεων χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας, αἵτινες ἀκοδόμησαν τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἑκατομμυρίων ἐμπεριστάτων χριστιανῶν καὶ πολλῶν καταπεπονημένων συνανθρώπων ἡμῶν. Πάντα δὲ ταῦτα ὁμοῦ συνετέλεσαν καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν διαπλάτυνσιν τῶν καρδιῶν πρὸς μίαν φιλόχριστον περιχώρησιν τῶν ὁμολογουσῶν τὸν αὐτὸν Κύριον Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν.

9. Γ) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἰκοσιπενταετῆς γόνιμον, ἀναμφιβόλως, παρελθόν. Ὡς θεσμὸς ὁμως, ἀναντιρρήτως περικλείων ἐν ἑαυτῷ καὶ πάσας τὰς προϋποθέσεις καὶ τὸν δυναμισμόν τῆς αὐτοεξελέξεως, διέρχεται καὶ στιγμᾶς κρίσεως καὶ αὐτοελέγχου, τὰς ὁποίας τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ σύνολος ἡ Ὁρθοδοξία, παρὰ τὴν ἣν ἔχουσι πολλὴν πρὸς αὐτὸ ἐμπιστοσύνην, μετὰ τῆς δεούσης παρακολουθοῦσι προσοχῆς ἐν τῇ παρούσῃ στιγμῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ χρόνου.

10. Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν τείνει, ὡς γνωστόν, ἵνα ἐπεκταθῇ πρὸς νέους χώρους. Κληθὲν ἀρχῆθεν ὅπως ὑπηρετήσῃ τὰς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀπὸ μέρους τούτων προσφορᾷ μαρτυρίας καὶ διακονίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν κόσμον, πρὸς σωτηρίαν αὐ-

τῶν, ζῆ, ὡς εἰκός, καὶ κινεῖται ἐντὸς πολυδιαστίτου καὶ ἀγχώδους πραγματικότητος. Προβλήματα τῆς νοσοῦσης κοινωνίας εἶναι, φυσικῶς, καὶ προβλήματα αὐτοῦ, ὡς προβλήματα αὐτῶν τούτων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

11. Ἡ ἐκκοσμίκευσις, αἱ ὀρθολογιστικαὶ καὶ ὕλιστικαὶ τάσεις καὶ θεωρίαι, ἡ ὠργανωμένη ἀντίστασις, ἡ βία, ἡ ἐκλυσίς τῶν ἡθῶν, ἡ ἀχαλίνωτος ἐλευθερία, αἱ ἀνατρεπτικαὶ κινήσεις, αἱ παρορμήσεις τῆς συγχρόνου Νεότητος, ὁ φυλετισμός, οἱ ἐξοπλισμοί, οἱ πόλεμοι, καὶ τὰ τούτων ἀπότοκα κοινωνικὰ κακὰ, ἤτοι ἡ κατάθλιψις τῶν μαζῶν, ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης, ἡ ἀνισοκατανομή ἢ καὶ παντελῆς ἔλλειψις τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ὁ φυσικῶς μαρασμός, ἡ πείνα τῶν ὑποσιτιζομένων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, αἱ βίαιαι μετακινήσεις, τὸ προσφυγικὸν χάος, αἱ μεταναστεύσεις, ὁ ἀναλφραβητισμός, οἱ οἰκολογικῶς ἀνεπαρκεῖς ὄροι ζωῆς καὶ ἡ τάσις τῆς φθοροποιοῦ καταστροφῆς τοῦ περιβάλλοντος, τὰ προβλήματα τῶν ἐν ἐξελίξει κοινωνιῶν ἐν μέσῳ μιᾶς ἀνίσως ἐκβιομηχανοποιουμένης καὶ τεχνοκρατουμένης ἀνθρωπότητος, αἱ ἐπὶ τῆς κατακτῆσεως τοῦ διαστήματος στηριζόμεναι ἐλπίδες τοῦ ἀσφυκτικῶντος πληθυσμοῦ τοῦ γηραιοῦ πλανῆτου ἡμῶν καὶ αἱ προσδοκίαι τῆς μελλοντολογίης, πάντα ταῦτα ὑφαίνουσι τὸ ἀπέραντον ἀγχος τῆς ἀγωνιώσης συγχρόνου ἀνθρωπότητος. Καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν αἰσθάνεται ἑαυτὸ ἐκ τῶν ἔνδον καλούμενον ἐπὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ἐπὶ πάσας τὰς νέας καὶ συνεχῶς αὐξανόμενας πραγματικότητας ταύτας.

12. Προβάλλει ὁμοῦς τὸ ἐρώτημα: Πάντα ταῦτα, καὶ μόνο ταῦτα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσωσι τὸ ἀντικείμενον καὶ τὸν μοναδικὸν προσανατολισμὸν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν;

Τὸ ἐρώτημα εἶναι βασικῆς σπουδαιότητος. Αἱ δὲ Ἐκκλησιαί-Μέλη τοῦ Συμβουλίου δεόν ὅπως ἐγκύψωσιν ἐπὶ τῶν προβλημάτων, ἅτινα τίθησι τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ἐκφράζον τὴν βιθυτέραν κρίσιν, τὴν συγκλονίζουσαν σήμερον τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν καθ' ἑαυτό.

13. Περὶ τὸ θέμα τοῦτο ὑφίσταται ἤδη δεδημιουργημένη καὶ εὐρῆως συζητουμένη πόλωσις. Τινὲς ἀποβλέπουσι πρὸς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ὡς πρὸς Ὁργανισμῶν πολιτικο-κοινωνικῶν διὰ τὰς Ἐκκλησίας προσανατολισμῶν, παραλλήλως μὲν, πλὴν μόνον ἐκ τῶν ὑστέρων προβαίνοντα εἰς τὴν ἐκθεολόγησιν τῶν προβλημάτων, καὶ τοῦτο πρὸς τὸν σκοπὸν μόνον τῆς θεολογικῆς δικαιολογήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκάστοτε ἀναλαμβανομένων ἐπ' αὐτῶν θέσεων. Ἄλλοι, ἀντιθέτως, ἐπιθυμοῦσιν ἵνα κρατήσωσι τὸ Συμβού-

λιον εἰς τὸν ἀντίποδα τῆς θέσεως ταύτης. Θεωροῦσιν αὐτὸ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἰδεολογικὸν προσκλήνιον διὰ θεολογικὰς συζητήσεις καὶ διὰ δεδοκιμασμένα ἤδη παλαιὰ σχήματα δογματικῶν ἀναμετρήσεων, αἵτινες διακωνίζουσι τὰς διαφορὰς καὶ εὐρύνουσι τὴν διαίρεσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

14. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, πιστὸς τηρητῆς τῆς ἀρχῆθεν ἰσχυούσης ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ βάσεως καὶ θέσεως περὶ σεβασμοῦ τῆς παραδεδομένης πίστεως καὶ διδασκαλίας, φρονεῖ ὅτι τὸ ἀδιέξοδον τῆς πολώσεως καὶ ἡ λύσις τῆς κρίσεως ταύτης ἐντὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ υπερπηδηθῶσι μόνον ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐπετυγχάνετο ἐξισορρόπησις μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκραίων ἐκδοχῶν ὡς πρὸς τοὺς στόχους, τὰς ἐπιδιώξεις, καὶ τελικῶς ὡς πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν καὶ τοὺς λόγους ὑπάρξεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

15. Ἴδου ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπόψεις αὐτοῦ:

α) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν εἶναι καὶ δέον νὰ μείνῃ «Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν», κατὰ τὴν ρητὴν, ἄλλως τε, ἀπαίτησιν τοῦ Α' Ἄρθρου-Βάσις τοῦ Καταστατικοῦ αὐτοῦ. Ὡς τοιοῦτο δὲ δέον ἵνα ἐξυπηρετῇ τὰς Ἐκκλησίας ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ προσπαθείᾳ αὐτῶν πρὸς ἔνωσιν καὶ συνεργασίαν ἐντὸς μιᾶς ἀνθρωπότητος πολλαχῶς μὲν διηρημένης, πλὴν περικλειούσης τὰ σπέρματα τῆς ὄντολογικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπερ, ὡσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πρώτου Ἀδάμ, συνάπτεται πρὸς τὸν Δημιουργόν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς Ἀνθρώπου, τοῦ Δευτέρου Ἀδάμ, τηρεῖται ἐν ἐνότητι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.

16. β) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, ὡς θεσμὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Ἐκκλησιῶν τεταγμένος, ὀφείλει ἵνα ἀποβαίῃ ἐκάστοτε τὸ ἐπὶ τούτῳ ὄργανον τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ ἀναζητήσει τῆς διασαλευθείσης καὶ φυγαδευθείσης ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν, τόσον ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν κοινῶν σημείων τῆς ἐμπειστευμένης εἰς αὐτὰς χάριτος, ἀληθείας καὶ πίστεως, ὅσον καὶ ἐν τῇ διερευνήσει καὶ ἀποκαταστάσει τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν.

17. γ) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ὡς γνωστὸν εὐρίσκεται ἐνώπιον μιᾶς σαφῶς διαγραφομένης προκλήσεως, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν περιληφθῶσι μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν-Μελῶν αὐτοῦ καὶ ὠρισμέναι ἄλλαι Ἐκκλησίαι, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ, αἱ μετὰ τῆς ὁποίας διαπραγματεύσεις συνεχίζονται ἐντατικῶς ἀπὸ καιροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνταχθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ ὠρισμέναί Κινήσεις, ἡ Ἐταιρεῖσι, ἡ Ὁμάδες ἐξωεκκλησιαστικάι, σαφῶς ἐστερημέναί παντὸς

ἐκκλησιολογικοῦ γνωρίσματος. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δηλοῖ, ὅτι ὅσον εὐκαταία θὰ ἦτο πᾶσα ὀφειλετικὴ διαπλάτυνσις τῶν καρδιῶν, ὑφ' ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν, ὅπως ἐνταχθῶσιν εἰς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν αἱ Ἐκκλησίαι αὐταί, καὶ δὴ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ, αἰρομένων τῶν τυχόν ὑφισταμένων ἐνδοιασμῶν—διότι ὄντως τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν θὰ ἐμπλουτίζετο καὶ θὰ προσελάμβανεν εὐρυτέρας παγχριστιανικὰς διαστάσεις—, τόσον ἄρ' ἐτέρου ἀπευκταῖται θὰ ἔδει νὰ ᾤσιν αἱ ἀντιθέτου φορᾶς τάσεις ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν πρὸς ἐνσωμάτωσιν ἐν αὐτῷ τῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος ἐξεκκλησιαστικῶν Κινήσεων, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἀπετέλει ἐκτροπὴν διὰ τὸ Συμβούλιον, θὰ ὠδήγει δ' ἅμα εἰς δύσκολον θέσιν καὶ πλείστας Ἐκκλησίας-Μέλη αὐτοῦ.

18. δ) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν βασικῶν αὐτοῦ σκοπῶν ὀφείλει ἵνα δοκιμάζῃ πάσας τὰς θεολογικὰς ἐμπειρίας, ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου μέχρι καὶ τῆς ἐν θεολογικῇ εὐθύτητι καὶ ἀκεραιότητι ἀνενδοιάστου προβολῆς τῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας τῶν συμβαλλομένων μερῶν, ἵνα ἐκ τῆς πολλαπλότητος τῶν ἐκδοχῶν ἐκπηγάζῃ ἡ μοναδικότης τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας, ὡς τε Ἀγίας Γραφῆς καὶ ὡς Ἱερῆς Παραδόσεως, ἐφ' ἧς καὶ μόνῃς μέλλει ἵνα στηριχθῇ πᾶσα μορφή ἐπιδιωκομένης ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν ἐνότητος.

19. ε) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν δεόν ἵνα παρέχῃ πᾶσαν ἰδεολογικὴν, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν δυνατότητα εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἵνα ἀνεμποδίστως καὶ ἐν συνυπευθυνότητι διδῶσι κοινὴν μαρτυρίαν τῷ κόσμῳ τόσον διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ ἐνός καὶ μὴ μεμερισμένου Χριστοῦ, ὅσον καὶ διὰ τῆς μετὰ δόσεως τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας σήμερον.

20. στ) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, ὡς θεσμὸς ἀπευθυνόμενος, οὐχὶ ὑποκαθιστῶν τὰς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐξ ὀνόματος αὐτῶν καὶ ἀντ' αὐτῶν, πρὸς τὸν ἀγχώδη ἄνθρωπον τῆς σήμερον, δεόν ἵνα μὴ λησμονῇ τὴν βασικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, πέραν πάσης ἐκδηλώσεως παροξυστικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ διὰ τὰ πλέον ζωτικὰ ἐτι κοινωνικο-πολιτικὰ προβλήματα τῆς σήμερον, θεωρεῖ τὴν βαθυτέραν δίψαν αὐτοῦ στρεφομένην πρὸς τὸ οὐσιῶδες ἐρώτημα: τίς ὁ λόγος ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ζῶντος προσώπου, ὡς ἡθικῆς προσωπικότητος καὶ ὡς ὄντοτητος χωρούσης πέραν τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ ἐναγκαλιζομένης ὀριστικῶς τὸ «ἔσχατον»; Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ὀφείλει ἵνα γνωρίσῃ ἐπακριβῶς τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τὴν πραγματικὴν τριπλῆν διάστασιν αὐτοῦ, τὴν ὄντολογικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν χριστιανικὴν καὶ χαρισματικὴν.

21. ζ) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν δέον ἵνα μελετήσῃ ἐπιστιμένως τὰς δεδικαιολογημένας ἢ καὶ ἀδικαιολογήτους ἐπιαντιδράσεις τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου πρὸς ὅ,τι ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν προσφέρεται εἰς αὐτόν, καὶ ὅπως σταθμίσῃ τὰ σημεῖα ἐφ' ὧν προκλινοῦνται αἱ ἀπὸ μέρους αὐτοῦ ἀπωθήσεις πρὸς τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὴν Θεολογίαν αὐτῶν, ἵνα ἐξέσῃ τούς καταλληλοτέρους τρόπους ἐκφράσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἵνα ὁ λόγος αὐτοῦ μὴ ἦ λόγος ἀστήμαντος ἐκκοσμηκευθείσης Κινήσεως, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι, μηδὲ φωνὴ ὑπὸ τῆς ἀγόνου γραφειοκρατίας ἐμπνεομένη, ἀλλὰ λόγος πλούσιος εἰς προφητικὸν τόνον, λόγος Χριστοῦ.

22. η) Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, ὡς ὄργανον Ἐκκλησιῶν ὄχι μόνον ἐν θεολογικῇ διαλεγομένων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγάπῃ καὶ συναλληλικῇ συναπτομένων πρὸς ἀλλήλας, καὶ οὕτω διὰ τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῆς ἀλληλοστηρίξεως παρεχουσῶν μαρτυρίαν καὶ διακονίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμον, ὀφείλει ἵνα συνεχίσῃ ἐπὶ μῆλλον καὶ μῆλλον τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ πρὸς μείζονα καὶ θετικωτέραν πάντοτε συνάντησιν τοῦ παντοιοτρόπως δυσπραχοῦντος ἀνθρώπου, ὥστε καὶ δι' ὀρωμένων καὶ δι' ἀοράτων, διὰ λόγων καὶ διὰ πράξεων, δι' ἀποφάσεων καὶ δι' ἐνεργειῶν, παρ' οἷς δεῖ καὶ ὅταν δεῖ, καταγέλλῃται ὁ Χριστός, καὶ μόνον ὁ Χριστός, μὴ προωθῶνται δὲ ἄλλοτριαι πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Συμβουλίου ἐπιδιώξεις, αἵτινες θὰ ἀπεμάχυνον τοῦτο ἐκ τῶν ἀρχικῶν, καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ θρησκευτικῶν, στόχων αὐτοῦ.

23. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, διατυποῦν τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις καὶ εὐχὰς αὐτοῦ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, πέποιθεν ὅτι ὄχι μόνον ἀκολουθεῖ τὴν ὁδὸν τῆς εὐθύτητος καὶ συνεπειᾶς εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς αὐτό, ὡς ἄλλως τε πάντοτε πράττει, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Συμβουλίου ἐν ἀγάπῃ καὶ ταπεινότητι, συνεργεῖ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἐκκλησιῶν ὅπως καλλίτερον ἐξυπηρετήσωσι τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως.

24. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εὐχεται μακρὰν καὶ εὐλογημένην καὶ τὴν ἐφ' ἑξῆς πορείαν καὶ δρᾶσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἀληθῆ καὶ γνησίαν τὴν πρὸς τὸν ἀγωνιῶντα ἄνθρωπον μαρτυρίαν καὶ διακονίαν αὐτοῦ, θερμὴν καὶ εἰλικρινῆ τὴν πρὸς τὰς Ἐκκλησίας προσφορὰν αὐτοῦ, εὐλογημένας ἀπὸ Θεοῦ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐνότητος πανταχόθεν καταβαλλομένας προσπάθειάς, ἐγγὺς δὲ τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ὁ Κύριος θὰ πραγματοποιήσῃ τὸν πόθον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ποιμένων αὐτῶν ὅπως γένηται «μία ποιμνὴ, εἰς ποιμνῆν» (Ἰω. 10, 14) ἐν τῇ Μιᾷ καὶ Ἀδιαιρέτῳ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου, «ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληροῦμένου» (Ἐφεσ. 1, 23).

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 16ῃ Αὐγούστου 1973

Ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπείας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετηρίδι
τοῦ Π.Σ.Ε. (1988)

Δόξαν καὶ αἶνον ἀναπέμπομεν τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ, τῷ κατὰξιώσαντι ἡμᾶς ὅπως αἰσίως ἐορτάσωμεν κατὰ τὸ τρέχον σωτήριον ἔτος τὴν τεσσαρακοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Ὁ Ἀποστολικὸς καὶ Πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως χεῖρει ἰδιαιτέρως καὶ ἀγάλλεται ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ταύτῃ, θεωρῶν τὴν πρὸ τεσσαρακονταετίας ἐν Ἀμστελδάμῳ σύστασιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, τὴν θεσμικὴν ταύτην ἔκφρασιν τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ὡς ὑλοποίησιν τῶν ἐκ τούτου ὀραματισμῶν καὶ πραγματοποίησιν τῆς, διὰ τῆς Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, δικτυωθείσης προτάσεως αὐτοῦ περὶ συστάσεως μιᾶς «Κοινωνίας Ἐκκλησιῶν», ἀποσκοπούσης εἰς τὴν συνάρειαν, τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν, δι' ἔργων ἀλληλεγγύης, προσέγγισιν τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, μὲ ἀνώτερον σκοπὸν τὴν ἐνότητα αὐτῶν ὑπὸ ἓνα Ποιμένα, τὸν Χριστόν.

Ὁ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικὸς Θρόνος, ἀνέκχθεν πρωτοστατήσας εἰς ὁτιδήποτε ἀφῆρα εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα, κατ' ἐπιανάληψιν ὑπεγράμμισεν ὅτι αἱ ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ καλοῦνται ἓνα ὁδεύσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ἐνότητος, ὁδὸν τὴν ὁποίαν τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν προσδοποιεῖ, διευκολῶνον τὴν ἀλληλογνωριμίαν καὶ τὴν προσέγγισιν, ὑποβοηθοῦν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολυμεροῦς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαλόγου καὶ ἀποβαίνον οὕτω τὸ ὄργανον συμπορείας τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν χῶρον τῶν θεολογικῶν διεργασιῶν, τῆς διακονίας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐν τῷ κόσμῳ μαρτυρίας.

Καθ' ἃ ἐδήλωσεν ἡ Γ' Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, «ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐν τῇ βαθεῖα πεποιθήσει καὶ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοσυνειδησίᾳ ὅτι ἀποτελεῖ τὸν φορέα καὶ δίδει τὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως καὶ παραδόσεως τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀκραδάντως πιστεύει ὅτι κατέχει κεντρικὴν θέσιν εἰς

τὴν ὑπόθεσιν τῆς προωθήσεως τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ». Συνεπῶς, ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί, σὺν αὐτῷ συμπάσης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβούλιῳ Ἐκκλησιῶν δέον ὅπως θεωρῆται ἄφ' ἐκείνης δεδομένη, ἅμα δὲ καὶ ὡς ἀπαραίτητος καὶ πολλαχῶς χρήσιμος. Δεδομένη, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐχούσης τὴν ἀποστολὴν καὶ ὑποχρέωσιν ἵνα μεταδίδῃ τὴν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παράδοσει ἀλήθειαν, ἥτις καὶ προσδίδει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν καθολικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα ἀπαραίτητος, ἐφ' ὅσον, ἄνευ τῆς Ὁρθοδόξου συμμετοχῆς, τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν δὲν θὰ ἦτο εἰ μὴ ἐκκλησιαστικόν τι ὄργανον, ἀντιπροσωπευτικὸν μερίδος μόνον τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ· χρήσιμος δέ, τέλος, διότι ἡ ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβούλιῳ Ἐκκλησιῶν μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐμπλουτίζει τὴν ὄλην θεολογικὴν σκέψιν αὐτοῦ καὶ φέρει ταύτην ἐγγύτερον τῆς θεολογικῆς σκέψεως τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας.

Ὡς ἤδη ἐλέγμεν ἐν τῷ Διαγγέλματι ἡμῶν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπεντατηρίδι τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, πλεῖσται τῶν θετικῶν ἐπιτευξέων αὐτοῦ εἰς τοὺς τομεῖς τῆς θεολογίας, τῆς ἱεραποστολῆς, τῆς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ χριστιανικῆς μαρτυρίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, «εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου παρουσίας ἐν τῷ Συμβούλιῳ». Εὐχόμεθα ὅπως ἐν τῷ ἐγγύς μέλλοντι διὰ τῶν κατάλληλως ληφθησομένων ἐν τοῖς διαφόροις διοικητικοῖς ὄργανοις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν ἀποφάσεων, ἡ Ὁρθόδοξος παρουσία ἐν αὐτῷ ἀποβῆ ἔτι μεγαλύτερα καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερα, ποιοτικῶς τε καὶ ποσοτικῶς, ἵνα τὰ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἀναλαμβάνόμενα προγράμματα καὶ ἐκπονούμενα κείμενα φέρωσι χαρακτῆρα ὄντως οἰκουμενικὸν καὶ ἀποτελῶσι καρπὸν συνεργασίας ἀπασῶν τῶν ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβούλιῳ Ἐκκλησιῶν μετεχουσῶν καὶ δραστηριοποιουμένων Ἐκκλησιῶν. Πρὸς τοῦτο, δέον ὅπως ἐνεργησθῶσι καὶ αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, ἐνισχύουσαι κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ τὰς δραστηριότητας τοῦ Συμβουλίου, προτείνουσαι ἅμα καὶ νέα στελέγη, δυνάμενα ὅπως ὑπευθύνως καὶ ἀποτελεσματικῶς δώσωσι τὴν Ὁρθόδοξον μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ.

Ὡς Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦμεν ἀνέκαθεν τὰς ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν ἀναλαμβάνομενας ἐκάστοτε πρωτοβουλίας καὶ συμμετέχομεν εἰς αὐτάς. Αἱ διὰ μέσου τῆς διαρρησάσης τεσσαρακονταετίας ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἀναληφθεῖσαι θεολογικαὶ καὶ κοινωνικαὶ δραστηριότητες ἀναμφιβόλως ἀπετέλεσαν ἀνταπόκρισιν αὐτοῦ εἰς ἐπείγοντα αἰτήματα

τοῦ κόσμου, δικαιῶσαι ταυτοχρόνως τὰ ὅσα ἐλέγομεν ἐν τῇ προαναφερθείσῃ ἡμετέρᾳ Ἐγκυκλίῳ, ὅτι, καίτοι μὴ οὔσης ἐξησφαλισμένης, τό γε νῦν, τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ καθαρῶς ἐκκλησιολογικοῦ καὶ θεολογικοῦ ἐπιπέδου, ἢ ἀπὸ κοινοῦ δικαίον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου εἰς καίρια καὶ ζωτικὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ θέματα καθίσταται δυνατή.

Ἀπεικονίζοντες τὸ μέλλον τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ πολλῶν προσδοκιῶν ἀποβλέπομεν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» ἀναληφθὲν ἐργεῖρημα τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἀποστολικῆς Πίστεως, ὡς αὕτη ἐκφράζεται ἐν τῷ Συμβόλῳ Νικαίας/Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ προσπάθεια αὕτη, ἀποτελοῦσα τὴν φυσικὴν συνέχειαν τῆς περὶ τὸ Βάπτισμα, τὴν Εὐχαριστίαν καὶ τὸ Λειτουργικὸν μακροπροθέσμου μελέτης τοῦ Συμβουλίου, ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ Συμβουλίου, δεθέντος ὅτι, ὡς ἐδήλουν οἱ Ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι ἤδη κατὰ τὸ Α' Παγκόσμιον Συνέδριον «Πίστις καὶ Τάξις» ἐν Λωζάννῃ (1927), «πᾶσα ἔνωσις πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς κοινῆς πίστεως καὶ ὁμολογίας τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν Ἐπιτῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἁγίων πρώτων αἰώνων», τοῦτο δὲ ἐστὶ ὅσον αὐτῇ ἢ ὑπόστασις ἁπασῶν τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν πηγάζει ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς Παράδοσεως καὶ τῆς κοινῆς αὐτῶν ἱστορίας. Ἡ ὡς ἄνω μελέτη, ἐξηγοῦσα ἄφ' ἑνὸς τὰ βασικὰ στοιχεία τῆς μιᾶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων διηκούσης πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, καλεῖται ἄφ' ἑτέρου νὰ δώσῃ καὶ μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα πῶς ἢ εἰς τὴν ἀδιαιρέτον Ἐκκλησίαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων παραδοθεῖσα πίστις δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ σήμερον ἐν ὄψει τῶν προβλημάτων καὶ τῶν ἀγχιῶν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

Ὡς ἐν τῷ παρελθόντι, οὕτω καὶ κατὰ τὴν μελλοντικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν θὰ κληθῇ ὅπως ἀναποκριθῇ εἰς τὰς πολυποικίλας ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ δώσῃ ἀπαντήσεις εἰς προβλήματα, ἅτινα ἀντιμετωπίζει σήμερον ἢ ἀνθρωπότης ὡς πρὸς τὸ προσφυγικὸν θέμα, τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, τῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὸν κόσμον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἐνδείας καὶ στέρψεως εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ὑφ' ἡλίου καὶ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, οὔτινος καλῶς οἰκονόμος ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος. Τὰ συναρτῆ ὁμῶς προγράμματα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν δέον ὅπως ἀποτελέσωσι οὐχὶ αὐτοσκοπὸν καὶ μεμονωμένας ἐνεργείας, ἀλλὰ μέρος μιᾶς συνεποῦς καὶ καλῶς ἐνηρμονισμένης πολυσυνθέτου

δραστηριότητος καὶ ἐν τῷ πλῃσίῳ μιᾷ κοινῆς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

Συγγχίροντες τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ εὐ-
τυχεῖ ταύτῃ ἐπετείῳ, δηλοῦμεν ὅτι ὡς Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ...
ἀρχῆθεν ταχθέντες ὑπὲρ τῆς οἰκουμενικῆς ιδέας καὶ τῆς διαχριστιανικῆς
συνεργασίας ἐπὶ τῇ προωθήσει τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, θὰ συνεχί-
σωμεν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν μέχρι τοῦδε συνεπῆ καὶ υπεύθυνον ἡμῶν
συνεργασίαν μετ' αὐτοῦ εἰς ὅ,τι ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον, μέχρις ὅτου
ὁ Κύριος ἡμῶν «ἐξέλῃται ἐκ τοῦ ἐνεστωῦτος αἰῶνος πονηροῦ κατὰ τὸ
θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν» (Γαλ 1,4) καὶ ὀδηγήσῃ ἅπαντας
«εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως» (Ἐφ 4,13).

«Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ
κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» (Β' Κορ 13, 13).

1968, Ἰουλίου κα'

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

μήνυμα τῆς ἰ' γενικῆς συνελεύσεως τῆς Διασκέψεως Ἑυρωπαϊκῶν

Ἐκκλησιῶν (1992)

... Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐν νέον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως ἔρχεται ὡς ἐκ τῶν πολλῶν μεταβολῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐν Ἑυρώπῃ. Ποῦ ὁδηγεῖν χρεῖται; Ἡ Ἑυρώπη εὐρίσκεται σήμερον εἰς ἐν σταυροδρόμιον. Πῶς θὰ δώσουν αἱ Ἐκκλησίαι μαρτυρίαν ἐνότητος; Τοιαύτη εἶναι ἡ πρόκλησις, πρὸ τῆς ὁποίας ἐτέθησαν αἱ Ἐκκλησίαι καὶ οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἑυρώπης. Μιμησκόμεθα τοῦ γεγονότος ὅτι ἱστορικῶς οἱ χριστιανοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν τε ἔνωσιν καὶ διαίρεσιν τῆς Ἑυρώπης. Φοβούμεθα ὅτι χρεῖται κινδυνεύει νὰ διαίρεθῇ ἐκ νέου ὑπὸ ἀντιτιθεμένων δομῶν ἰσχύος, θεμελιουμένων οὐ μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἰδεολογιῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως καὶ ἐπὶ ἔθνικῶν, πολιτιστικῶν ἢ θρησκευτικῶν παραδόσεων. Πρὸ τῆς τοιαύτης προοπτικῆς αἱ Ἐκκλησίαι φέρουν τὴν ἰδίαν εὐθύνην: ὀφείλομεν νὰ παρεμποδίσωμεν τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν. Ἐρ' ὅσον ἡ Ἑυρώπη εὐρίσκεται εἰς ἐν σταυροδρόμιον, ὀφείλομεν νὰ ἐπαγγυηθῶμεν, ἵνα ἡ ἥπειρος αὐτῆ, ἥτις πρώτη ἐδέχθη τὴν βαθεῖαν ἐπίδρασιν τοῦ Εὐαγγελίου, καταστῇ εὐλογία, οὐχὶ δὲ κατάρρα διὰ τὸν λοιπὸν κόσμον. Ὄφειλομεν νὰ ἀνθρωποθωῶμεν ἐκ νέου: πῶς δυνάμεθα νὰ ἐλευθερωθῶμεν τοῦ εὐρωκεντρισμοῦ ἡμῶν; Ἡ διαίρεσις τῆς καθ' ἡμᾶς ἥπειρου εἶναι ἀντανάκλασις ἐπὶ βαθυτέρων διαίρεσεων παγκοσμίου ἐμβελείας. Τὸ περιβάλλον πάσχει τὰ πάνδεινα ὡς ἐκ τῶν ἡμετέρων τρόπων παραγωγῆς καὶ μεθόδων καταναλώσεως. Τί σημαίνουν σήμερον ὅλα αὐτὰ δι' ἡμᾶς καὶ τὴν στράτευσιν ἡμῶν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς διασώσεως τῆς κτίσεως;

... Ὡς ἐκ τούτου παρακαλοῦμεν: ἐμμείνατε προσευχόμενοι. Παραμείνατε εἰς τὸ πλεῖστον τῶν προσφύγων, τῶν ἀνεστίων καὶ καταπιεσμένων. Ὑποστηρίξατε τὰ δικαιώματα τῶν παιδῶν. Ἀντισταθεῖτε εἰς τὸ μῖσος κατὰ τῶν ξένων, τὴν ἀναξωπύρωσιν τοῦ φυλετισμοῦ, κυρίως δὲ τὴν ἀρμπνισιν τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Μὴ ἐπιτρέπητε ὅπως ὁμάς τις ἀνθρώπων καταστῇ ἀποδιοπομπικὸς τράγος ἐπὶ οἰασθήποτε κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς δυσχερείας.

... Μεγίστη μέριμνα ἡμῶν παραμένει ἡ προσπάθεια παρουσιάσεως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἰς ὅλην τὴν Ἑυρώπην κατὰ τρόπον ἀξιοπιστὸν καὶ πειστικόν. Ἀλλ' αἱ δυνατότητες δύνανται νὰ μεταβληθῶν εἰς πειρασμούς. Μέχρι πρὸ τίνος ἡ ἐξωτερικὴ πίεσις ἐξησφάλιζε τὴν ἐνδοχριστιανικὴν συνοχήν, ἥδη ὁμως καθίσταται δυνατὸς ὁ ἀνταγωνισμὸς μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ εἰς τὸ πεδίον τοῦ εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς ἱεραποστολῆς. Δεσμευόμεθα ὅπως ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων ἐργασθῶμεν ὑπερβαίνοντες τὴν ἀμοιβαίαν ἀγνόησιν, κυρίως δὲ μήποτε δεῶντες οἱ μὲν ἐναντίον τῶν δέ. Ὁ σεβασμὸς μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφόρων παραδόσεων ἀποκλείει τὸν προσηλυτισμόν. Δὲν δυνάμεθα νὰ μεταδώσωμεν πειστικῶς τὸ μήνυμα τῆς κα-

καλλιγραφίης ἐν δὲν ἀκροασθῶμεν ἀλλήλων ἐν ἀμοιβαίᾳ καταλλαγῇ. Τὸ
διδάσκει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσῳ Ἑκκλησιῶν διαφόρων τῆς ἰδέας
ἐκάστου; Τὸ ἐρώτημα ἀφορᾷ προσέτι τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἐκ-
κλησιαστικῶν παραδόσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Δέον ὅπως ἀναγνωρί-
σωμεν εἰς τὰ δύο αὐτὰ ρεύματα τῆς παραδόσεως τὴν κοινὴν ἡμῶν κλη-
ρονομίαν. Δέον ὅπως ὑπερβῶμεν τὰ στερεότυπα. Μόνον οὕτως θὰ δυ-
νηθῶμεν νὰ ἀνέρωμεν τὴν ἐνότητά ἐν τῇ ποικιλίᾳ μέσῳ μιᾶς διεργα-
σίας καταλλιγραφίης.

(μετάφρ. E.-A. B.)

οδηγίες του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών για τον διάλογο με τους
λαούς ζωσών πίστεων και ιδεολογιών (1979)- απόσπασμα

...Αυτή αυτη ή χριστιανική ήμῶν πίστις εἰς τὸν τριαδικὸν Θεὸν -
Δημιουργὸν τῆς ἀνθρωπότητος, Σωτῆρα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀποκαλύ-
πτον καὶ ἀνακαινίζον Πνεῦμα - καλεῖ ἡμᾶς εἰς ἐπαφὰς μετὰ τῶν ποι-
κίλων ήμῶν γειτόνων. Αἱ τοιαῦται σχέσεις ἐμπεριέχουν τὸν διάλογον,
ἥτοι τὴν μαρτυρίαν περὶ τῶν βαθυτέρων ήμῶν πεποιθήσεων καὶ τὴν ἐξοι-
κείωσιν με ἀυτὰς τοῦ γείτονος. Αυτη αυτη ή χριστιανική ήμῶν πίστις
ἐλευθεροῖ ἡμᾶς ἵνα ἀκούσωμεν τὰ τῆς πίστεως τοῦ ἄλλου, ἵνα διακιν-
δυνεύσωμεν, ἵνα δείξωμεν ἐμπιστοσύνην καὶ τρωθῶμεν. Ἐν τῷ διαλό-
γῳ ἐξισορροποῦνται ἡ διατήρησις τῶν ἰδίων πεποιθήσεων καὶ ἡ ἀκράα-
σις αὐτῶν τοῦ ἑτέρου μέρους. Ἐν ἐνὶ κόσμῳ, ἐνθα οἱ χριστιανοὶ ἔχουν
ποικίλους γείτονας, ὁ διάλογος δὲν ἀρκεῖται εἰς ἀπλῆν δραστηριοποίη-
σιν μέσῳ συναντήσεων καὶ συνεδρίων, ἀλλὰ καθίσταται τρόπος βιώσεως
τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν δεσμευτικῇ συναρτήσει μετὰ τῶν γειτόνων
ἐκείνων, μεθ' ὧν οἱ χριστιανοὶ μοιράζονται χωρὶα καὶ πόλεις, ἔθνη καὶ
αὐτὴν τὴν ὑφήλιον. Ὁ διάλογος εἶναι τρόπος ζωῆς ἐν συναρτήσει μετὰ
τῶν γειτόνων, οὐδαμῶς δὲ ἀντικαθιστᾶ τὴν χριστιανικὴν ὑποχρέωσιν

πρὸς μαρτυρίαν, ἐφ' ὅσον οἱ διαλεγόμενοι διατηροῦν πάντοτε τὴν ἰδίαν αὐτῶν στράτευσιν. Αἱ παροῦσαι ὁδηγαὶ παραδίδονται πρὸς τὰς Ἐκκλησίας μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ τὰς μεμονωμένας ἐνορίας ἐν συνειδήσει τῆς μεγάλης ποικιλομορφίας συνθηκῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων αὐταὶ εὐρίσκονται.

...Αἱ Ἐκκλησίαι δέον νὰ ἀναζητοῦν τρόπους, δι' ὧν αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐγκαινιάσουν διάλογον μετὰ τῶν διαφόρου θρησκείας καὶ ἰδεολογίας γειτόνων αὐτῶν.

ἌΟ διάλογος δέον κανονικῶς νὰ σχεδιάζεται ἀπὸ κοινού.

Οἱ διαλεγόμενοι δέον νὰ ἀποτιμοῦν τὰς θρησκευτικὰς, πολιτιστικὰς καὶ ἰδεολογικὰς τῶν διαφορὰς ἐν τῇ τοπικῇ αὐτῶν διαστάσει.

Οἱ διαλεγόμενοι δέον νὰ ἔχουν τὸ ἐλεύθερον ὅπως προσδιορίζουν ἑαυτούς.

ἌΟ διάλογος δέον νὰ καθίσταται πρόξενος ἐκπαιδευτικῶν προσπαθειῶν ἐν τῇ κοινότητι.

ἌΟ διάλογος εἶναι λυσιτελέστερος, ἐὰν οἱ διαλεγόμενοι διαβιοῦν ἐν γειτονίᾳ.

ἌΟ διάλογος δέον νὰ συνοδεύηται ὑπὸ κοινῶν ἐγχειρημάτων ἐντὸς τῆς κοινότητος.

Οἱ διαλεγόμενοι δέον νὰ ἔχουν συνείδησιν τῶν ἰδεολογικῶν τῶν δεσμεύσεων.

Οἱ διαλεγόμενοι δέον νὰ ἔχουν συνείδησιν τῶν πολιτισμικῶν τῶν ἐντάξεων.

ἌΟ διάλογος γεννᾷ τὸ ἐρώτημα περὶ τῆς μετοχῆς εἰς τελετάς, λατρευτικὰς συνάξεις καὶ προσευχὰς τοῦ ἑτέρου μέρους.

ἌΟ διάλογος δέον, εἰ δυνατόν, νὰ σχεδιάζεται καὶ ἐπιτελεῖται οἰκουμηνικῶς (διαχριστιανικῶς).

ἌΟ σχεδιασμὸς τοῦ διαλόγου δημιουργεῖ ἀπαίτησιν ἰδίων τοπικῶν ἢ περιφερειακῶν ὁδηγιῶν.

ἌΟ διάλογος δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ δι' ἐκλεκτικῆς συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς διαθρησκειακὰς συναντήσεις καὶ ὀργανώσεις.

(μετάφρ. E.A.B.)

πατριαρχικό μήνυμα προς την γ' ακαδημαϊκή συνάντηση ιουδαϊσμού και
ορθοδοξίας (1993)

"Ιερώτατε Μητροπολίτα Έλβετίας, υπέρτιμε και έξαρχε Ευρώπης, έν Άγίω Πνεύματι άγαπητέ άδελφέ και συλλειτουργέ της ήμών Μετριότητος κύριε Δαμασκηνέ, χάρις εΐη τή ύμετέρα Ιερότητι και εΐρήνη παρά Θεού.

Προφρόνως άνταποκρινόμενοι εΐς τήν διά του από ι' Μαρτίου έ.έ. γράμματος της ύμετέρας άγαπητής Ιερότητος ύποβληθείσαν ήμίν παράκλησιν όπως άπευθύνωμεν τόν από της Μητρος Άγίας του Χριστου Μεγάλης Έκκλησίας και άφ' ήμών λόγον πρός πάντας τούς μετέχοντας έν τή Γ' Ακαδημαϊκή Συναντήσει μεταξύ Όρθοδοξίας και Ιουδαϊσμου μελετητάς, τούς πολλαχόθεν και μακρόθεν συνελθόντας, πρός έμβάθυνσιν εΐς τό θέμα μεταξύ Όρθοδόξων Χριστιανών και Έβραίων σχέσεων, χαιρετιζόμεν πάντας ύμάς πατρικώς από του Ιεροϋ Κέντρου της Όρθοδοξίας διά του κατ' έξοχήν βιβλικου χαιρετισμου "Εΐρήνη ύμίν".

Ο κοινός οϋτος παρά Χριστιανούς και Έβραίους χαιρετισμός ύπενθυμΐζει ήμίν τήν πληθύν τών κοινών αύτοΐς σημείων και χαρακτηριστικών, πρό παντός δέ τό γεγονός ότι παρ' άμφοτέροις αΐ ζώσαι παραδόσεις πίστewς έχουν τās ρΐζας αύτών εΐς τό αύτό βιβλικόν έδαφος.

Η κοινή αύτη πνευματική προέλευσις Χριστιανών και Ιουδαίων φαίνεται σήμερα, περισσότερο παρά άλλοτε, παρέχουσα πρόσφορον έδαφος πρός άπόσεισιν τών συνεπειών της μέχρι τουδε έπικρατησάσης πρός άλλήλους έχθρότητας και έγκαθίδρυσιν νέας μεταξύ αύτών σχέσεως, γνησίας και αύθεντικής, πηγαζούσης εκ της πρός άμοιβαΐαν κατανόησιν διαθέσεως και της καλλιτέρας άλληλογνωριμΐας.

Αΐ χάρις εΐς τήν εύκολωτέραں σήμεραν έπικοινωνΐαν και άμοιβαΐαν προσέγγισιν τών λαών εύνοϊκαΐ και πρός καρποφορίαν του έργου τούτου συνθήκαι, καθΐστανται έτι εύνοϊκώτεραι έν τῷ ιδιαιτέρῳ τούτῳ χώρῳ της Όρθοδόξου Ανατολής, πιστεύσαντι πάντοτε και διακηρύξαντι τό άναντικατάστατον του άνθρωπίνου προσώπου και τήν ισότητα πάντων τών υπό του Θεου πλασθέντων άνθρώπων, μή εύνοήσαντι δέ ως εκ τούτου, τήν διαμόρφωσιν φυλετικῶν δοξασΐων και θεωριών, αλλά και πρακτικώς μή γνωρίσαντι τά άρνητικά εκείνα ιστορικά φαινόμενα, τά παρατηρηθέντα άλλαχου, ήτοι της φυλετικής διακρίσεως, της κοινωνικῆς περιθωριοποιήσεως και άπομονώσεως, του προσηλυτισμου, του διωγμου και της γενοκτονΐας τών εΐς διάφορον πολιτισμόν άνηκόντων και διαφόρως τόν Θεόν λατρευόντων.

Αντιθέτως μάλιστα, αΐ βεβαιωμένα κατά τούς παρελθόντας αΐώνας, αλλά και προσφάτως εΐσέτι, συγκινητικά και εκδηλώσεις άλληλεγγύης και συμπαραστάσεως πρός τούς έν τῷ γεωγραφικῷ τούτῳ χώρῳ ποικιλοτρόπως καταδωγμένους γόνους του έβραϊκου γένους έμπεδώνουν έτι μάλλον τήν έλπίδα καρποφορίας τολούτου θεαρέστου έργου, έν τῷ πλαισίῳ της νέας έποικοδομητικῆς άλληλοπροσεγγΐσεως τών υπό τόν αύτόν οϋρανόν και έν τῷ αύτῷ κόσμῳ ζώντων όρθοδόξων χριστιανών και έβραίων.

Προσεγγΐζοντες, λοιπόν, άλλήλους έν τολούτῳ θετικῷ κλίματι, άμοίρω άρνητικῶν κληρονομικῶν στοιχείων, δύνανται Όρθόδοξοι και Ιουδαΐοι έν άδελφικῇ άντιδόσει τών πλουσίων αύτών έμπειριών εκ του χώρου επί παραδείγματι τών βιβλικῶν μελετῶν, της περί παραδόσεως διδασκαλΐας, της περί προσώπου θεολογΐας, της πνευματικότητος κ.τ.λ., νά καθορίσουν περαιτέρω τά όρια και τό μέτρον της δυνατῆς μεταξύ αύτών συνεργασΐας εΐς κόσμον, έν ᾧ ή εΐς Θεόν πίστις έπαπειλείται όλονέν και περισσότερο.

Σήμερα, εἴπερ ποτέ καὶ ἄλλοτε, οἱ εἰς Θεόν πιστεύοντες, ἰδιαίτατα δέ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς πνευματικῆς οἰκογενείας, καλοῦνται ὅπως παράσχουν ἀπό κοινου καὶ ἐν διαλόγῳ τὴν πλουσίαν μαρτυρίαν τῶν παραδόσεων αὐτῶν ἐν τῇ ἐπιβαλλομένῃ ἐπειγόντως ἀναζητήσει καὶ ἐξευρέσει τῶν προσφοροτέρων λύσεων εἰς τὰ ἀπό κοινου βιούμενα μεγάλα καὶ σοβαρά προβλήματα τῆς καταπτώσεως τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον τῆς καταπατήσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, τῆς μοναδικῆς καὶ ἀνεπαναλήπτου ταύτης εἰκόνας τοῦ Θεοῦ.

Τοιαύτας σκέψεις ἐκφράζοντες ἐπὶ τῇ συγκεκριμένῃ εὐκαιρίᾳ, εὐχόμεθα ὀλοθύμως ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὅπως αἱ ἐργασίαι τῆς Γ' Ἀκαδημαϊκῆς Συναντήσεως μεταξύ Ὀρθοδοξίας καὶ Ἰουδαϊσμοῦ στεφθοῦν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, ἀποτελέσουν δέ τὴν ἀφετηρίαν γονίμων συναντήσεων πρὸς θεμελίωσιν καὶ παγίωσιν τοῦ μεταξύ Ὀρθοδόξων καὶ Ἰουδαίων διαλόγου καὶ πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν, διὰ τοῦτου, ἀνταπόκρισιν εἰς τὰ ἀγωνιώδη αἰτήματα τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, προσδοκώσης ἀνυπομόνως τὴν ζωογόνον πνοὴν τοῦ ἀνανεωμένου συγχρόνου θρησκευτικοῦ λόγου.

Ἡ δέ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τό ἀπειρον ἔλεος εἶη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος καὶ μετὰ πάντων τῶν μετεχόντων τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ὑμῶν ταύτης συναντήσεως.

1993 Μαρτίου κ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος"

συμπεράσματα της δ' ακαδημαϊκής συναντήσεως ιουδαϊσμού και
ορθοδοξίας (1999)

“Από τις εισηγήσεις και τις συζητήσεις προέκυψε το γενικό συμπέρασμα ότι ο Ιουδαϊσμός και ο Χριστιανισμός έχουν στην διδασκαλία τους όλα τα αναγκαία στοιχεία για την αμοιβαία κατανόηση και για την ειλικρινή συνεργασία στον σύγχρονο κόσμο, στον οποίο η αποτελεσματική προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας αποτελεί την ασφαλιστική δικλείδα όχι μόνο για την πρόληψη των θρησκευτικών συγκρούσεων, αλλά και για την εποικοδομητική συμβολή των δύο θρησκειών στον σύγχρονο οικουμενικό διάλογο για την ειρήνη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι θρησκείες μας έχουν πράγματι το εξαιρετικό προνόμιο της άμεσης και εμπειρικής σχέσεως με τους πιστούς τους και μπορούν να προσφέρουν τον αξιόπιστο δυναμισμό της πίστεως για την υπεράσπιση των θεμελιωδών αρχών της Οικουμενικής Διακρύψεως του Ο.Η.Ε. (1948) και των άλλων διεθνών Διακρύψεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες προσφέρουν ένα αναγκαίο και ασφαλές θεωρητικό πλαίσιο για την εποικοδομητική ανάπτυξη των διαθρησκειακών σχέσεων.

Είναι προφανές και αυτό είναι συνείδηση όλων μας ότι ο ακαδημαϊκός Διάλογος Ορθοδοξίας και Ιουδαϊσμού αποσκοπεί όχι βεβαίως μόνο στην άρση ή στην συγκάλυψη των ύφισταμένων διαφορών μεταξύ των δύο θρησκειών, αλλά και στην ευρύτερη συνειδητοποίηση του γεγονότος, ότι οι διαφορές αυτές αποτελούν νόμιμες διαχρονικές εκφράσεις του φαινομένου της θρησκείας και δεν μισαλλοδοξίας και θρησκευτικών συγκρούσεων. Ο Ιουδαϊσμός, όπως και ο Χριστιανισμός, έχουν την ιδιαίτερη θέση τους στην ιστορία των θρησκειών, η οποία ενισχύει την ενδιάθετη ροπή τους για ένα εποικοδομητικό διάλογο, αφού πολλά στοιχεία της διδασκαλίας τους έχουν κοινή αναφορά στον Θεό και μρέφονται από τις ίδιες ιερές πηγές της πίστεως. Τα ιδιαίτερα στοιχεία της διδασκαλίας τους, τα οποία τροφοδότησαν στο παρελθόν τάσεις θρησκευτικής μισαλλοδοξίας, μπορούν να αξιοποιηθούν σε μία διαφορετική προοπτική για την ειρηνική συνεργασία των πιστών των δύο θρησκειών, όπως συνάγεται και από τις μέχρι τώρα θετικές προτάσεις του διαθρησκειακού μας διαλόγου...

συμπεράσματα της ε' ακαδημαϊκής συναντήσεως ισλάμ και ορθοδοξίας

(1993)

"1. Ἡ μετριοπάθεια εἶναι τὸ ὑποκείμενο πνεῦμα τῶν μηνυμάτων τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ τῶν δύο θρησκειῶν, οἱ ὁποῖες ἀναγνωρίζουν τὴν ἐνότητα τοῦ δημιουργοῦ καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἀξία καὶ ὑπευθυνότητα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

2. Ὄταν ἡ μετριοπάθεια βιώνεται καὶ ἀσκεῖται ἀπὸ πρόσωπα καὶ ὁμάδες, τότε ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη. Ἡ ἀπουσία τῆς μετριοπαθείας ὁδηγεῖ στὴ σύγχυση τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὴ βία, τὴν τυραννία καὶ, τέλος, τὴν κατάργηση τῆς κοινωνικῆς τάξεως.

3. Οἱ Νέοι, ὡς θησαυρὸς τοῦ παρόντος καὶ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος ἔχουν ἰδιαίτερη εὐθύνη γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἀρμονικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία θὰ στηρίζεται στὶς ἀξίες ποὺ κηρύσσει ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ Ἰσλάμ. Μὲ τὴν Παιδεία οἱ Νέοι ὀφείλουν νὰ προσεγγίσουν τὴν πλούσια πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ κληρονομία τῆς οἰκείας θρησκείας καὶ νὰ κατανοήσουν θετικῶς τὴν ἄλλη θρησκεία, ὥστε νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν οἱ προλήψεις καὶ τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Οἱ Κυβερνήσεις, οἱ ἡγέτες τῶν κοινοτήτων καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματά ἔχουν εἰδικὴ εὐθύνη πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, ὥστε νὰ ἐνσωματώσουν τὰ ἰδεώδη αὐτὰ στὴν πολιτικὴ καὶ τὰ προγράμματά τους.

4. Οἱ συνέδρου συνέφωνησαν κατὰ τὶς συζητήσεις περὶ τῶν προκλήσεων στὶς χώρες τους ὅτι ὁ ἀληθινὸς πολιτισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἀκμάζη χωρὶς τὶς πνευματικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες, οἱ ὁποῖες ἐνυπάρχουν στὴ διδασκαλία καὶ τῶν δύο θρησκειῶν.

5. Οἱ συμμετέχοντες, ἂν καὶ ἡ Συνδιάσκεψη συνεκλήθη καὶ συνήλθε σὲ ἀτμόσφαιρα ἀδελφοσύνης, εὐρύτητος σκέψεως καὶ εἰλικρινείας, διεκήρυξαν τὴ θλίψη τους γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι συγκρούσεις καὶ ἐντάσεις ὑπάρχουν σὲ ὠρισμένες χώρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἰδιαίτερος δὲ στὴ Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Οἱ συνέδρου κατεδίδασαν ὁμοφώνως, στὰ πλαίσια τῶν θρησκευτικῶν τους πεποιθήσεων, τὴν ἐκμετάλλευση τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων γιὰ πολιτικούς σκοπούς, τὶς βιαιότητες καὶ τὰ ἐγκλήματα ποὺ διεπράχθησαν, ὅπως τὴν καταστροφὴ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν τόπων, τὴ θανάτωση καὶ τὴν ἐκτόπιση ἀθῶων πολιτῶν, τοὺς βιασμούς καὶ τοὺς ἀκρωτηριασμούς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, οἱ συμμετέχοντες ἀπευθύνουν ἐκκλήση πρὸς ὅλα τὰ ἐμπλεκόμενα μέρη νὰ ἀναλάβουν κάθε δυνατὴ πρωτοβουλία γιὰ τὸν ἄμεσο τερματισμὸ ὅλων τῶν πράξεων πολέμου καὶ βίας καὶ νὰ ἀναλάβουν ὅλες τὶς ἀναγκαῖες ἐνέργειες καὶ τὰ μέτρα γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων μὲ διαπραγματεύσεις καὶ εἰρηνικὰ μέσα"

πατριαρχικός χαιρετισμός προς την η' ακαδημαϊκή συνάντηση ισλάμ και
ορθοδοξίας (1997)

“Αγαπητοί σύνεδροι,

Διά 8ην ἤδη φοράν ἀξιῶναι ὑμᾶς ὁ Μεγαλοδύναμος Θεός ὅπως συναντηθῆτε κατά τήν παροῦσαν ἀκαδημαϊκὴν συνάντησιν, εἰς τήν ἔδραν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Παιριαρχείου τήν φοράν ταύτην, διά νά συζητήσητε περί τοῦ καλυτέρου τρόπου τῆς συνυπάρξεως ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἡ ὑπαρξις ἐκατέρου ἐξ ἡμῶν εἶναι γεγονός καί ἡ συνύπαρξις ἡμῶν θεῖα ἐντολή. Ὁ καλυτέρος τρόπος συνυπάρξεως εἶναι τό ἔργον διά τό ὅποιον εἴμεθα ἡμεῖς ὑπεύθυνοι.

Ὡς εἶναι φυσικόν, ἡ συνάντησις ἡμῶν δέν ἔχει σκοπόν νά πείσωμεν ὁ εἰς τόν ἄλλον περί τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως ἡμῶν. Σκοπόν ἔχει νά πείσωμεν ἀλλήλους περί τῆς δυνατότητος τῆς ταυτοχρόνου παρουσίας ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ καί νά εὐρωμεν πρακτικούς τρόπους βελτιστοποιήσεως τῆς ἀλληλοκατανοήσεως, τῆς ἀνοχῆς καί τῆς συνεργασίας ἡμῶν. Διότι, ἀτυχῶς, παρά τās σαφεῖς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τās περιλαμβανομένας εἰς τὰ ἱερά βιβλία ἀμφοτέρων τῶν θρησκειῶν, δέν ἐξέλιπον εἰς οὐδεμίαν πλευράν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι, θεωροῦντες ἑαυτούς σοφωτέρους τῶν ἱερῶν κειμένων, ὑποστηρίζουν καί διαδίδουν, ὡς ἐκ Θεοῦ, ἀπόψεις ἀντιθέτους πρὸς αὐτά καί συμφώνως πρὸς ἀνθρωπίνας βλέψεις καί ἐπιδιώξεις.

Ὁ ἀδιαφορῶν διά τόν Θεόν καί τήν εἰς αὐτόν πίστιν κόσμος ἤδη ὑπερέβη ἡμᾶς τούς θρησκευόντας ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καί καθιέρωσεν εἰς τās δυτικᾶς

κοινωνίας ἔν νομικόν σύστημα, τό ὁποῖον διά διεθνῶν συμβάσεων καί ἐσωτερικῆς νομοθεσίας θεσπίζει πίν ἀνεξιθρησκείαν, δηλαδή πίν δυνατότητα τοῦ ἀτόμου ὅπως θρησκευῆ ἑλευθέρως κατά πίν προτίμησιν αὐτοῦ χωρίς νά διώκεται ἔνεκα τούτου.

Θά εἶναι λάθος νά ἀγνοήσωμεν τό μήνυμα τοῦτο τῶν συγχρόνων καιρῶν, τό ὁποῖον εἰς τās σοφωτέρας κεφαλάς καί τās εὐλαβεστέρας καρδίας ἀνευρίσκεται ἀπό αἰώνων.

Βεβαίως, ἀπό αἰώνων, ἐπίσης, ἀνευρίσκονται εἰς ἄλλας καρδίας καί μηνύματα ἐπιβολῆς τῶν μέν ἐπί τῶν δέ, μηνύματα ἀρνούμενα πίν συνύπαρξιν καί τήν συνεργασίαν.

Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς τούς συγχρόνους ἐναπόκειται νά ἐπιλέξωμεν τά μέν ἢ τά δέ καί νά ρυθμίσωμεν πίν ζωήν ἡμῶν συμφώνως πρός πίν ἐπιλογήν ἡμῶν. Μεταξύ ἀλληλοεξοντώσεως, ἀνεχῆς, συνεργασίας, ἀλληλοὑποστροφίξεως καί αὐτοθυσίας τοῦ ἑνός ὑπέρ τοῦ ἄλλου ὑπάρχει μία ἀπειροβάθμιος κλίμαξ ἐσωτερικῶν ψυχικῶν διαθέσεων καί ἐξωτερικῶν συμβιωτικῶν προσαρμογῶν. Ἐκαστος δέ ἐξ ἡμῶν, ὡς ἄτομον καί ὡς θρησκευτικός ἡγέτης, ἐκφραστής μιᾶς ομάδος πιστῶν, ἴσταται εἰς οἴαν βαθμίδα τῆς κλίμακος ταύτης προτιμᾷ. Ἐν τούτῳ δέ ἔγκειται ὁ βαθμός τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ εὐθύνης, ἐν τῇ ἐπιλογῇ τῆς βαθμίδος τῆς πνευματικῆς ἀνελιξέως, εἰς πίν ὁποίαν θά ἐπιλέξῃ ἵνα σταθῇ.

Τά περαιτέρω ἀκολουθοῦν σχεδόν προδιαγεγραμμένην πορείαν ἀποτελοῦν αἰποκρατικῆν ἄλυσιν ἀποτελεσμάτων, ἐπερχομένων συνεπεία τῶν καλῶν ἢ κακῶν ἐπιλογῶν ἡμῶν, ἅν καί πολλάκις ἀποδίδονται εἰς ἐκτός ἡμῶν κειμένους παράγοντας. Ἐν τούτοις, ἡ ἰδία ἡμῶν εὐθύνη παραμένει ἐνεργός, διότι ἡ ἰδία ἡμῶν ἐπιλογή προκαλεῖ τās περαιτέρω συνεπείας, ἐντός τῶν πλαισίων βεβαίως νόμων πνευματικῶν, ὑπό τοῦ Παντοδυνάμου καί Πανσόφου καί Ἐλεήμονος Θεοῦ θεθετισμένων καί αἰώνιον κῦρος ἐχόντων.

Συγκεντρώθημεν, λοιπόν, ἐνταῦθα, ὄχι διά νά μεταφέρωμεν εἰς πίν αἴθουσαν ταύτην ὅ,τι κατώτερον λέγεται ἢ γράφεται ὑπό τῶν μελῶν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης θρησκευτικῆς κοινότητος περί ἑαυτῆς ἢ περί τῆς ἄλλης, ἀλλά διά νά καταθέσωμεν πίν ἰδίαν ἡμῶν πείραν καί γνώσιν περί τοῦ καλυτέρου ἐξ ὧν εὐρίσκονται εἰς τὰ πνευματικά θησαυροφυλάκια ἐκάστης πίστεως, ὥστε νά δώσωμεν πνευματικῆν ᾄθησιν, εἰς ὅσους καλοπροαίρετους ἐπιθυμοῦν τοῦτο, πρός βελτίωσιν τοῦ συγχρόνου κόσμου.

Ἐπὶ τῶν ἀπειρῶν βαθμίδων διεισδύσεως εἰς τὰ πνευματικά βάθη τῶν ἱερῶν κειμένων ἀμφοτέρων τῶν πίστεων, διά τοῦτο καί ἔχουν, ὡς γνωστόν, δημιουργηθῆν πολλάι σχολαί ἐρμηνείας καί πολλάι ὁδοί προσεγγίσεως τῆς ἐν αὐτοῖς ἐγκειμένης ἀληθείας. Ἀπό τῆς ἐπιφανειακῆς καί ἀβαθοῦς, ἡ ὁποία προσηλοῦται εἰς τό γράμμα καί ἀγνοεῖ τās συνθήκας, τούς ἀποδέκτας, τούς σκοπούς καί ἐν γένει τās καταστάσεις, ὑφ' ἃς καί δι' ἃς ἐλέγχθη τό ἀναγινωσκόμενον, μέχρι τῆς βαθείας ἢ βαθυτάτης, ἡ ὁποία ἀναλύει τούς λόγους, τὰ αἴτια, τās προθέσεις, τās συνθήκας, τό ἐπίπεδον τῶν ἀκροατῶν καί πάντα τὰ συμπαρομαρτοῦντα καί ἀναζητεῖ τό γνήσιον πνεῦμα, ἐκδήλωσιν τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τό προσεγγιζόμενον κείμενον.

Τό γνήσιον τοῦτο πνεῦμα ὀφείλομεν νά ἀναζητήσωμεν κατ' ἰδίαν καί ἀπό

κοινοῦ. Τοῦτο εἶναι κοπιῶδες καί ἐνίοτε ἀπαρέσκον, διότι πολλάκις οἱ περίξ ἡμῶν πιέζουν ἡμᾶς παντοιοτρόπως ὅπως δεχθῶμεν ὡς γνήσιον πνεῦμα τῆς πίστεως ἡμῶν, ἐκεῖνο τό ὁποῖον οὗτοι πρεσβεύουν ὡς τοιοῦτον.

Πιστεύομεν ὅτι αἱ κορυφαῖαι προσωπικότητες ἐκάστης πίστεως δέν πρέπει νά εἶναι ἐκφρασταί τῆς περί τοῦ περιεχομένου ταύτης κοινῆς γνώμης, ἀλλά ποδηγέται καί διαμορφωταί αὐτῆς. Ὅχι βεβαίως ὑπό τήν ἔννοιαν τῆς ἀνατροπῆς, ἀλλά ὑπό τήν ἔννοιαν τῆς ἐμβαθύνσεως καί τῆς προσφορᾶς εἰς τήν κοινήν γνώμην τῶν ψηγμάτων τοῦ πνευματικοῦ χρυσοῦ, τά ὁποῖα θά ἀνασύρουν ἐκ τῆς βαθείας εἰσχωρήσεως εἰς τό πνεῦμα τῶν Γραφῶν ἐκάστης πίστεως. Ἐνδέχεται βεβαίως ὅπως ὠρισμένοι τῶν πιστῶν κατηγορήσουν τοὺς ἐμβαθύνοντας εἰς τά κείμενα ὡς νεωτερίζοντας. Ἄλλ' εἰς τήν σοφίαν τῶν σοφῶν μελετητῶν ἔγεται νά αἰτιολογήσουν ἐπαρκῶς τᾶς ἀπόψεις αὐτῶν, ὥστε νά ἀποφύγουν, κατά τό ἐφικτόν, τόν τοιοῦτον κίνδυνον, ἐάν βεβαίως ἀληθῶς ἐπιθυμοῦν τοῦτο. Γεγονός ὅμως εἶναι ὅτι τά ἀνώτερα διδάγματα τῆς πίστεως, αἱ ἀνώτεραι ἐντολαί τοῦ Θεοῦ, ἀπευθύνονται εἰς τοὺς πλέον προηγμένους πνευματικῶς καί συνεπῶς, ἐν ὄψει τοῦ ἀναποφεύκτου κοινωνικοῦ διαφορισμοῦ, θά συναντῶμεν ταυτοχρόνως εἰς τᾶς κοινωνίας ἡμῶν τᾶς πλέον ἀπλᾶς καί τᾶς πλέον ὑψηλᾶς ἀντιλήψεις περί τοῦ θείου θελήματος.

Ὁφείλομεν, λοιπόν, ὅπως προσκαλῶμεν τοὺς λαούς εἰς πνευματικὴν ἄνοδον καί βελτίωσιν, τοῦτο δέ εἶναι συνάρτησις τῶν ἡμετέρων καθαρῶς ἐπιλογῶν.

Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ὅπως μεταφέρωμεν ἐνταῦθα δύο κείμενα. Τό ἓν γραφέν ὑπό ἀνθρώπου τῆς Μουσουλμανικῆς πίστεως καί τό ἕτερον ὑπό πιστοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Θά διαπιστώσῃτε ὅτι διέπονται ὑπό τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, τόσον, ὥστε δέν θά ἦτο εὐχερές νά ἐντοπίσωμεν τήν προέλευσιν, ἐάν δέν ἐγνωρίζομεν τόν συντάκτην.

Γράφει ὁ εἷς: "Κάποιος πῆγε στήν πόρτα τοῦ Ἀγαπημένου καί κτύπησε. Μία φωνή ἀκούστηκε ἀπό μέσα. "Ποίός εἶναι;" Αὐτός ἀπάντησε "Ἐγώ εἶμαι". Ἡ φωνή εἶπε "Δέν ὑπάρχει κῶρος-γιά σένα καί γιά μένα", καί ἡ πόρτα παρέμεινε κλειστή γι' αὐτόν. Μετά ἀπό ἓνα χρόνο μονώσεως καί στερήσεως, ἐπέστρεψε καί ξανακτύπησε. Μία φωνή ἀπό μέσα ρώτησε "Ποίός εἶναι;" Ὁ ἄνθρωπος ἀπάντησε "Εἶμαι ἐσύ!" Τότε ἡ πόρτα ἄνοιξε γι' αὐτόν".

Καί γράφει ὁ ἄλλος: "Ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὀφείλομε νά τοὺς βλέπουμε σάν ἓνα.. Καί νά ἔχουμε γιά τόν καθένα τέτοια ἀγάπη, ὥστε νά εἴμεθα ἔτοιμοι νά θυσιάσωμε γιά χάρη του καί τῆ ζωῆ μας".

Ἴδού, λοιπόν, ὅτι τά λεπτά πνεύματα συνηντήθησαν εἰς τό ὅτι ἡ συνταύτισις ἡμῶν πρὸς τόν συνάνθρωπον ἀνοίγει εἰς ἡμᾶς τήν θύραν τῆς εἰσόδου εἰς τήν καρδίαν αὐτοῦ καί ὅτι ἡ συνταύτισις αὕτη πρέπει νά ἐξικνῆται μέχρις αὐτοθυσίας. Ἀσφαλῶς δέ ταῦτα πάντα συμφώνως πρὸς τό θέλημα τοῦ μόνου Θεοῦ.

Ἐκ ποίας πίστεως προέρχεται ἐκάτερος εἶναι δυσχερές ὅμως νά προσδιορισθῇ. Καί ὅμως ὁ εἷς εἶναι μουσουλμάνος (Ρουμί) καί ὁ ἕτερος ὀρθόδοξος χριστιανός ("Ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος").

Είναι, λοιπόν, φυσικόν και αναγκαῖον ὅπως συναντηθῶμεν κατά τήν εἰλικρινῆ και ἀνιδιοτελεῆ πορείαν ἡμῶν πρὸς τόν Θεόν, ὅπως συνητηθήσαν και οἱ ἀνωτέρω δύο ἐκ διαφορετικῶν δρόμων ἐκκινήσαντες ἀναζητηταί τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀναπόφευκτον, διότι ὁ Θεός εἶναι Εἷς και ὅταν φθάσωμεν εἰς Αὐτόν, δέν εἶναι δυνατόν παρά νά εὔρεθῶμεν ὁμοῦ μετ' ἀλλήλων. Τό πρόβλημα, ὡς ἐκ τούτου, δέν ἔγκειται εἰς τήν διαφοράν τῆς πίστεως, ἀλλ' εἰς τήν διαφοράν τῆς ἀναζητήσεως. Διότι ἐάν ἀναζητῶμεν εἰλικρινῶς και ἀνιδιοτελῶς τόν Θεόν, Οὗτος θά ἀποκαλυφθῆ ἡμῖν ἐν τῷ δέοντι καιρῷ κατά τό μέτρον τῆς πρὸς Αὐτόν ἀγάπης ἡμῶν. Ἐνῶ ἐάν ἀναζητῶμεν μέσῳ τοῦ Θεοῦ τήν ἱκανοποίησιν ἰδιοτελῶν ἡμετέρων σκοπῶν, θά περιπλανώμεθα εἰς ἀτραπούς μακράν τοῦ Θεοῦ και θά ἐμφανίζωμεν ὡς Θεόν πλάσμα τῆς φαντασίας ἡμῶν, ἔχον τās ἐμπαθεῖς ιδιότητες ἡμῶν και δικαιολογοῦν τās ὁμοίας πράξεις ἡμῶν.

Ἐν τῇ τοιαύτῃ πορείᾳ ἡμῶν πρὸς τόν Θεόν χρήσιμοι και ἀπαραίτητοι εἶναι ὡς ὁδηγοί οἱ βαδίσαντες τήν πρὸς Αὐτόν ὁδόν, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. “Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἕνας θησαυρός σέ ἕνα ἐρείπιον. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι κρυμμένος. Ψάξτε και βρέστε τόν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ” (Ρουμί).

Αὐτός ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, τόν ὁποῖον καλεῖ ἡμᾶς ὁ μουσουλμάνος ποιητής νά εὔρωμεν, εἶναι δι' ἡμᾶς τούς ὀρθοδόξους χριστιανούς ὁ Ἅγιος. Καί ἀσφαλῶς διά τούς μουσουλμάνους θά εἶναι ὁ κοσμούμενος ὑπό τῶν ἀρετῶν τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς καλωσύνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐγενείας και τῆς ἀποφυγῆς τῆς ὑπερηφανείας.

Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τοῦ Θεοῦ νεύουν ἡμῖν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν θρησκείων, ὅτι ὁ Θεός εἶναι “ἐλεήμων και οἰκτίρμων”, “μακρόθυμος και πολυέλεος και ἀληθινός”, και ὅτι και ἡμεῖς ὀφείλομεν νά εἴμεθα ἐλεήμονες και οἰκτίρμονες και ἀληθινοί.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ διαβεβαιοῦμεν ἡμᾶς, ὅτι ὅλοι εἴμεθα ἐξ ἴσου τέκνα τοῦ Θεοῦ και ὅτι ὀφείλομεν νά ἔλθωμεν εἰς τήν θέσιν τοῦ ἄλλου πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ διαβεβαιοῦν ἡμᾶς, ὅτι ὑπάρχει πάντοτε τρόπος συνυπάρξεως και ὅτι ἡ ἀδυναμία συνυπάρξεως δέν εἶναι ἐκ Θεοῦ δέν προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐκ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἡμῶν, ὡσάκισ δέν ὑπακούομεν εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά προτάσσομεν τά ἴδια ἡμῶν θελήματα, και ἰδίως ὡσάκισ ἐγκαταλείπομεν τήν εὐγένειαν, τήν καλωσύνην και τήν δικαιοσύνην και ἀδικῶμεν τόν συνάνθρωπον ἡμῶν, φερόμενοι κατ' αὐτοῦ σκληρῶς. Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι, θέτομεν εἰς κίνησιν φοβεράς πνευματικῆς δυνάμεις, ἐξαπολύομεν θυέλλας και θρηνοῦμεν ἀπειράριθμα θύματα, θυσιασμένα εἰς τόν βωμόν τῆς ἀδικίας.

Τό δέ χειρίστον εἶναι ὅτι δέν ἐπωμζόμεθα ἕκαστος τās εὐθύνas αὐτοῦ διά τό κακόν, ἀλλ' ἐπιρρίπτωμεν ταύτας εἰς τούς ἄλλους. Ἐνίστε δέ, και οὐκί σπανίως, δικαιολογοῦμεν τās ἀπανθρώπους πράξεις ἡμῶν ὡς ὀφειλομένας εἰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τοῦ εὐσπλαγχνου και φιλανθρώπου, και οὕτω ἀρνούμεθα νά ἔλθωμεν εἰς συναίσθησιν τῆς ἀντιθέτου πρὸς τό φιλεῦσπλαγχνον θέλημα Αὐτοῦ πορείας ἡμῶν. Ἡ τοιαύτη δέ στάσις δέν ἀφορᾷ μόνον εἰς τήν μίαν πλευράν. Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ἄνθρωποι ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν παρέβησαν κατά καιρούς τήν θεῖαν ἐντολήν τῆς φιλανθρωπίας.

Ἦδη σήμερον, σχεδόν δύο χιλιάδες ἔτη ἀπό τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, περί τοῦ ὁποίου τό Κοράνιον λέγει ὅτι τῷ ἐδόθη ἡ δύναμις τῶν θαυμάτων καί τό Ἅγιον Πνεῦμα (Κοράνιο 2, 81) καί πλέον τῶν χιλίων τετρακοσίων ἀπό τῆς γεννήσεως τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Μουσουλμανικῆς Θρησκείας, εἶναι πλέον καιρός ὅπως ἐμβαθύνωμεν περισσότερο εἰς τά αἰσθήματα ἡμῶν, ὥστε νά διαπιστώσωμεν κατά πόσον αἱ μεταξύ ἡμῶν συγκρούσεις καί διαφοραὶ ὀφείλονται εἰς αὐτά καί ὄχι εἰς ἐπιταγὰς τοῦ φιλευσπλάγχχνου Θεοῦ. Καί ἂν δέν δυνάμεθα νά ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους μέχρῃς αὐτοθυσίας ὑπέρ τοῦ ἄλλου, τοῦλάχιστον ἄς ἀνεχθῶμεν ἀλλήλους. Καί ἂν δέν δυνάμεθα νά ἀνεχθῶμεν πλήρως ἀλλήλους, τοῦλάχιστον ἄς μή ἀποδίδωμεν εἰς ἐντολήν τοῦ Θεοῦ τίν ἀδυναμίαν ἡμῶν ταύτην. Καί ἄς εὕρωμεν τούς ἐφικτούς ὑπό τὰς σημερινὰς συνθήκας τρόπους συνεργασίας καί συνυπάρξεως.

Ἡ περιοχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καί αἱ περίξ αὐτῆς περιοχαὶ-κῶροι εἰς τούς ὁποίους ἡ συνύπαρξις καί συνεργασία μεταξύ τῶν ὀπαδῶν τῶν δύο τούτων θρησκείων εἶναι γεγονός μακράν ἔχον ἱστορίαν. Ἀλλά εἶναι ἐν ταύτῳ καί κῶροι εἰς τούς ὁποίους διεδραματίσθησαν σκληρόταται συγκρούσεις καί ἀντιπαράθεσεις.

Τό βιβλίον τῆς ἱστορίας εἶναι ἐνώπιον ἡμῶν ἀνοικτόν. Καί αἱ λευκαὶ εἰσέτι σελίδες αὐτοῦ περιμένουν τίν ἀφ' ἡμῶν συμπλήρωσιν. Ἐξ ἡμῶν ἐξαρτᾶται ἐάν θά γράψωμεν ταύτας δι' αἵματος ἢ διὰ μελάνης· διὰ τῆς γραφίδος ἢ διὰ τοῦ ξίφους· διὰ τῆς φιλάνθρωπίας ἢ τῆς ἀπανθρωπίας· σὺν Θεῷ ἢ παρά τὰς ἐντολάς αὐτοῦ.

Καί ἡ συνάντησις ἡμῶν αὕτη εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἀποβλέπει: εἰς τό νά προετοιμάσῃ τό ἔδαφος, ὥστε ἡ γραφίς καί ὄχι τό ξίφος θά γράψῃ τίν ἱστορίαν ὥστε ἡ ἀγάπη καί ὄχι τό μῖσος νά κυριαρχῇ εἰς τὰς καρδίας· ὥστε ἡ τοῦ Κορανίου ἐντολή περί ἀνοχῆς καί ἡ τοῦ Εὐαγγελίου ἐντολή περί ἀγάπης νά γίνουσι πραγματικότητες· οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ "βασιλειαδες κεκρυμμένοι σέ ἓνα ταπεινὸ μανδύα" τοῦτο ζητοῦν παρ' ἡμῶν. Ἄς τούς ἀκούσωμεν.

Ἐλπίζωμεν ὅτι θά τούς ἀκούσωμεν. Εἶναι ἡ μόνη λογικὴ στάσις· ἡ μόνη ἐλπίς.

Ἀγαπητοὶ σύνεδροι,

Κατά τίν περυσινήν ἐν Ἀμμάν τῆς Ἰορδανίας ἀκαδημαϊκὴν συνάντησιν Χριστιανῶν καί Μουσουλμάνων ἀπεφασίσθη ὅπως τό θέμα τῆς παρουσίας ὀγδόης συναντήσεως εἶναι: "Προοπτικαὶ τῆς συνεργασίας μεταξύ Χριστιανῶν καί Μουσουλμάνων εἰς τίν παραμονήν τοῦ νέου αἰῶνος" ὑπὸ τρεῖς ἐνόητας:

- α) Ἀρχαὶ καί ἱστορικαὶ προοπτικαὶ συνεργασίας.
- β) Προοπτικαὶ συνεργασίας εἰς τοπικόν καί περιφερειακόν ἐπίπεδον.
- γ) Προοπτικαὶ συνεργασίας εἰς διεθνές ἐπίπεδον.

Κατά τὰς προλαβούσας ἀναλόγους συναντήσεις, λαβούσας κῶραν ἐν Σαμπεζύ Γενεύης, Ἀμμάν Ἰορδανίας, Ἀθήναις καί ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, συνεζητήθησαν τά θέματα:

- α) Αὐθεντία καί Θρησκεία εἰς τίν παράδοσιν τῶν δύο θρησκείων καί τίν

σύγχρονον πραγματικότητα.

β) Πρότυπα ιστορικής συνυπόστασης Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων καὶ μελλοντικαὶ προοπτικαὶ

γ) Εἰρήνη καὶ Δικαιοσύνη εἰς τὴν παράδοσιν τῶν δύο μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν.

δ) Ὁ θρησκευτικὸς πλουραλισμὸς.

ε) Οἱ νέοι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς μετριοπαθείας.

στ) Παιδεία διὰ κατανόησιν καὶ μετριοπάθειαν, καὶ

ζ) Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἰς τὸ Ἰσλάμ καὶ τὸν Χριστιανισμὸν.

Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὄντως πλουσίου θεματολογίου τούτου, ὑπάρχει εἰσέτι μεγάλη ὁδὸς πρὸς διάνυσιν μεταξύ ἡμῶν. Ἐν τούτοις, ἡ ἀρχή, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ παντός, ἔχει ἤδη γίνει.

Ἐπὶ τοῦ θεματολογίου τῆς παρουσίας συναντήσεως δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑπεισέλθωμεν, ἀνομνόντες τὰς ἐπ' αὐτοῦ εἰσηγήσεις τῶν ἐντεταλμένων ἀξιωτῶν εἰσηγητῶν. Παρ' ὅλον ὅμως ὅτι γνωρίζομεν ὅτι ἡ μουσουλμανικὴ πίστις συνδέεται μετὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐγκοσμίου ἐπικρατήσεως στενωτέρου ἢ ὅσον ἡ χριστιανικὴ, θὰ ἠθέλομεν ἵνα ἐπισημάνωμεν ὅτι ἡ σκοπιὰ ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπιζητοῦμεν τὴν ἔρευναν τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος τῆς παρουσίας συναντήσεως εἶναι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ὄχι ἡ πολιτικὴ. Συνκεντρώθημεν ὑπὸ τὰς ιδιότητας τῶν πιστῶν μῆς, ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς, θρησκείας καὶ ὄχι ὑπὸ τὰς ιδιότητας τῶν ἐκπροσώπων πολιτικῶν ὀντοτήτων, μετὰ τῶν ὁποίων κατὰ τινα τρόπον συνδεόμεθα.

Ἄτυχῶς δὲ ἡ θρησκεία ἔχει χρησιμοποιοῦν κατὰ κόρον ὡς ὄργανον ἐξυπηρετήσεως πολιτικῶν ἐπιδιώξεων καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ προσωπικαὶ ἐμπειρίαι καὶ καταβολαὶ συνδέουν τόσον ἰσχυρῶς τὴν θρησκείαν μετὰ τῆς πολιτικῆς, ὥστε πολλάκις μετὰ πολλῶν λαῶν οἱ θρησκευτικοὶ ὅροι ὑποδηλοῦν πολιτικὰς καὶ ὄχι θρησκευτικὰς διαφοροποιήσεις. Παρὰ ταῦτα εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον, ἔνθα ὁ ἄνθρωπος συναντᾷ τὸν συνάνθρωπον, ἡ διαφορὰ θρησκείας δὲν συνιστᾷ, διὰ τὸν μὴ φανατικόν, ἐμπόδιον ἀγαστῆς συνεργασίας καὶ συνυπόστασης. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἐξόχως ἀξιοσημείωτον καὶ πολλακῶς ἐνδιαφέρουσαν διαπίστωσιν, μαρτυροῦσαν ὅτι οἱ πιστοὶ τῶν δύο θρησκειῶν δὲν αἰσθάνονται τὴν θρησκευτικὴν διαφοροποίησιν αὐτῶν ὡς ἐμπόδιον τῆς οἰασθήποτε συνεργασίας αὐτῶν εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς τομεῖς πλὴν, βεβαίως, τοῦ θρησκευτικοῦ.

Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ὡραίαν ἀφετηρίαν τῶν περαιτέρω σκέψεων ἡμῶν, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ μίαν σοβαρὰν αἰτίαν εἰλικρινοῦς αὐτοκριτικῆς τῶν οἰασθήτινος βαθμίδος θρησκευτικῶν ἡγετῶν, οἱ ὅποιοι οὐκ ἴσπανίως μετατρέπουν διὰ λόγους ὄχι θρησκευτικούς, ἀλλὰ πολιτικούς, αὐτοὺς τοὺς μέχρι χθὲς ἀγαπωμένους καὶ εἰς πάντα τὰ θέματα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου συνεργαζομένους συμπολίτας, εἰς ἀλληλομισσομένους καὶ ἀλληλοεξοντούμενους ἐχθρούς.

Εἶναι προφανές, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι ἡ θρησκευτικὴ διαφορὰ ἡ προκαλοῦσα τὴν σύγκρουσιν, ἀλλὰ ὅτι ὠρισμένοι ἐκμεταλλεύονται τὴν θρησκευτικὴν διαφορὰν διὰ νὰ προκαλέσουν ἢ νὰ ἐπιτείνουν τὴν σύγκρουσιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπιτεύξεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν ἐπιδιώξεων.

Ὅθεν, ἡμεῖς, ὡς ἐκφρασταὶ τῆς καθαρῶς θρησκευτικῆς πίστεως ἐκάστης

θρησκείας, ὀφείλομεν νά μή ἐνδίδωμεν εἰς τόν πειρασμόν ἵνα χαρακτηρίζωμεν διενέξεις ἐπὶ ἄλλων ἐρειδομένας λόγων ὡς θρησκευτικῆς. Ἄτυχῶς δέ οἱ πόλεμοι καί οἱ φανατισμοί δέν περιορίζονται μόνον μεταξύ τῶν ὁπαδῶν διαφόρων θρησκειῶν, ἀλλά παρατηροῦνται καί μεταξύ μελῶν τῆς αὐτῆς θρησκείας καί δέν χρειάζεται νά ἀναφέρωμεν παραδείγματα ἐκ τῆς ἱστορίας, διότι τό γεγονός τοῦτο τό ζῶμεν καθημερινῶς. Καί βλέπομεν ἀτυχῶς ὅτι πρὸς δικαιολόγησιν τῶν συγκρούσεων τούτων καί πρὸς ἔξασιν τῶν πνευμάτων κατασκευάζονται ἐνδοθρησκευτικαί διαφοραί καί οὕτως ἐπέρχεται πολυδιάσπασις θρησκευτική καί κατακερματισμός, ὁ ὁποῖος δέν δύναται, βεβαίως, νά προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν παθῶν ἡμῶν.

Συνοψίζοντες, λοιπόν, τά ἐκτεθέντα, ἐπισημαίνομεν ὅτι βασική ἀρχή τῆς μεταξύ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καί τῶν Μουσουλμάνων συνεργασίας εἶναι ἡ ὀρθή ὑπαγωγή τῶν διαφόρων ἐμποδίων αὐτῆς εἰς τόν τομέα τῆς πολιτικῆς, εἰς τόν ὁποῖον καί ἀνήκουν. Οἱ πλεῖστοι τῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι προτείνονται ὡς ἐμπόδια τῆς συνεργασίας δέν εἶναι θρησκευτικοί, ἔστω καί ἂν ἐμφανίζονται ὑπό ἔνδυμα θρησκευτικόν.

Δευτέρα δέ βασική ἀρχή, ἐκ τῆς πρώτης ἀπορρέουσα, εἶναι ὅτι καλούμεθα νά μελετήσωμεν εἰς βάθος ἕκαστος τήν διδασκαλίαν τῆς θρησκείας αὐτοῦ καί νά διαχωρίσωμεν τὰς παρεισφυσούσας ἐν ἐκάστη πολιτικῆς σκοπιμότητας ἀπό τῆς γνησίας καί καθαρῆς θρησκευτικῆς διδαχῆς. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ θά ἀνακαλύψωμεν, ἐάν εἰλικρινῶς ἐμβαθύνωμεν, πολλές παρερμηνείας τῶν θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν. Ἄτυχῶς ὅμως θά εὕρωμεν ψυχολογικῆς δυσκολίας νά ἀπορρίψωμεν ἀπόψεις ἐδραιωμένας ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλ' ἡ ἀνατέλλουσα τρίτη ἀπό Χριστοῦ χιλιετία τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς ὅπως τολμήσωμεν. Ὁ διανυόμενος 15ος αἰὼν ἀπό τῆς γεννήσεως τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Μουσουλμανικῆς θρησκείας ὑποχρεοῖ ὅπως ἐπανεξετάσωμεν τό σημεῖον εἰς τό ὁποῖον εὕρισκόμεθα. Κεῖται τοῦτο ἐντός τοῦ καθαρῶς θρησκευτικοῦ πνεύματος ἐκάστης πίστεως, ἢ ἐντός τῶν μεταβλητῶν ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν πολιτικῶν προοπτικῶν. Μήπως αἱ σημεριναί παγκόσμιοι συνθήκαι εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἡ εἰρηνική συνύπαρξις καί συνεργασία νά ἐνδείκνυται ὡς ἡ καλύτερα μέθοδος ἀκόμη καί διὰ τήν προώθησιν τῶν συνδεδεμένων μετὰ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως πολιτικῶν βλέψεων; Μήπως ἡ εἰρήνη εἶναι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, συμφερωτέρα τοῦ πολέμου διὰ πάντας καί ὑπό πᾶσαν ἔποψιν; Ἡ ἡμετέρα ἀπάντησις εἶναι ἀναμφισβητήτως ναί. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν".

πατριαρχική εγκύκλιος του 1902

Τοῖς μακαριωτάτοις καὶ ἀγιωτάτοις πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ταῖς ἀγιωτάταις ἐν Χριστῷ ἀδελφαῖς αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Κύπρῳ, Ρωσσίᾳ, Ἑλλάδι, Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Μαυροβουνίῳ.

Ἐν οἷς ἀντεπέστειλαν ἡμῖν εἰρηνικοῖς γράμμασιν οἱ ἀγιώτατοι πρόεδροι τῶν σεπτῶν αὐτοκεφάλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀποκριτικῶς πρὸς τὰ ἡμέτερα ἀγγελτήρια τῆς εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἐκλογῆς ἡμῶν καὶ ἀναρρήσεως ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν Οἴκου-μενικὸν Θρόνον, γηθόσουνοι κατείδομεν τὸν παλαίτατον καὶ ἀδιάρρηκτον πνευματικὸν σύνδεσμον μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ μετὰ ζέσεως ἀκμαίας ἐκδηλούμενον, ρήματά τε εὐαγγελικῆς ἀγάπης πάνυ προθύμως ἐκφερόμενα καὶ εὐχὰς διαπύρους πρὸς Θεὸν ἀναπεμπομένας ὑπὲρ τῆς πρεσβυγενοῦς ταύτης ἀγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ προθυμοτάτης αὐτῶν ἀδελφῆς.

Ἡ ὡς ἐν ἱερῷ χορῷ ἐναρμόνιος αὕτη παράστασις τῶν συνευχομένων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, τὴν ψυχὴν ἡμῶν καταλύξασα, μειζόνως ἡμᾶς διεθέρμανεν ἐπὶ συνεχεστέρα ἀνυσίμῳ κοινωνίᾳ καὶ χρηστοτέρας διήγειρεν ἐν ἡμῖν ἐλπίδος γονιμωτέρας καλλιεργείας τῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀγλαοτέραν καὶ δαψιλεστέραν θρησκευτικὴν καρποφορίαν. Ὡς κρατίστων γὰρ προθέσεων καὶ ἐνθέου ζήλου μεστὰς ἀποδεξάμεθα καὶ ἀσπασίως ἐνεκολπώσάμεθα τὰς ἀκραιφνεῖς

ἀδελφικὰς βεβαιώσεις τῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς ἢ τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις κράτεσιν Ἐκκλησιῶν φέρουσα ἀγιωτάτη ἀδελφὴ ἢ ὀρθόδοξος, φαμέν, Ἐκκλησία πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, πολλῆς ἡμᾶς ἐμπεφόρηκε παραμυθίας προσειποῦσα καὶ προσβεβαιώσασα τάδε:

«Ἡ ἀπευθυνομένη πρὸς ἡμᾶς καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας κλήσις ἡμῶν πρὸς εἰρήνην καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ἀμοιβαίαν κοινωνίαν ζωηρὰν εὐρήσει ἀπήχησιν καὶ συμπάθειαν ἐν ταῖς καρδίαις πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένων τῇ μητρὶ αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ. Κεχωρισμένοι διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς διαφορᾶς τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν ἐθνικοτήτων αἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι εὐρίσκουσι τὴν ἑαυτῶν ἐνότητα ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ, ἐν τῇ στενῇ δὲ πρὸς ἀλλήλας κοινωνίᾳ θάρρος καὶ δύναμιν ἀρύνονται εἰς προκοπὴν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ θεογνωσίᾳ, ἀπόκρουσιν τῶν μεθοδειῶν τοῦ πολεμίου καὶ παγκόσμιον κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου». Τὸ αὐτὸ δὲ τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς ἐνότητος πνεῦμα ἀπὸ τῆς θεωρῦτου πηγῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἐκπηγάζον ἐπιπνέει ζωηρῶς δι' ὁμοίων λέξεων καὶ ἐννοιῶν ἐν τοῖς τιμίοις γράμμασι καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, θάρρος ὄντως καὶ δύναμιν ἡμῖν μεταδιδόν, εὐλόγους τε τὰς ἀφορμὰς παρέχον, ὅπως πρὸς τῷ καλῶς ἔκπαλαι κρατοῦντι ἐθίμῳ τῶν τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς ἀγάπης προσαγορεύσεων καὶ τὰς πεπνυμένας αὐτῶν γνώμας ἐκζητῶμεν ἐκάστοτε ἐπὶ ζητημάτων, ἐφ' ὧν ἢ ἀπὸ κοινοῦ μελέτη καὶ κρίσις ἡδύνατ' ἂν θεωρηθῆναι ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν εὐκαιρος, ἅμα δὲ καὶ τελεσιουργὸς ἔργων ἀγαθῶν πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν τε ἀπὸ μέρους καὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἧς κεφαλὴ ὁ Χριστός.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς τοίνυν ὄντως ἀδελφικῆς ἐνισχύσεως εὐλόγως ἐπιρρωνύμενοι καὶ ἐν νῷ ἔχοντες τὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου παραίνεσιν πρὸς Κορινθίους καὶ πρὸς πάντας πάντων τῶν αἰώνων τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντες. «Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ», ἔγνωμεν προτεῖναι τῇ περὶ ἡμᾶς Συνόδῳ πρὸς διάσχεψιν ὅπερ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐκρίναμεν μελέτημα πρέπον καὶ ἅγιον, ἐμβριθοῦς τε ἐπιστάσεως ἄξιον, εἶγε δηλονοῦν ἢ καθ' ἡμᾶς ἅγια τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία εὐκαιρον λογίζεται ἐπιζητῆσαι ἀνταλλαγὴν σκέψεων μετὰ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν καὶ τῶν σεβασμιωτάτων προέδρων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τινων θεμάτων καθόλου μὲν εἰπεῖν ὀρησκειτικῆς οὐσίας καὶ ἰδιότητος, πολλῆς δὲ σημασίας καὶ σπουδαιότητος, ὧν διάγραμμα πρὸς σαφεστέραν διατύπωσιν καὶ εὐχερεστέραν μελέτην ἀνεκωνοσάμεθα τοῖς περὶ ἡμᾶς σεβασμίοις καὶ περισπουδάστοις ἐν Χριστῷ συνοδικοῖς ἀδελφοῖς.

Μετὰ τὴν ἐπιγενομένην τοίνυν ἐπισταμένην μελέτην καὶ δοκιμασίαν, συναινοῦσαν ἔχοντες τὴν ὁμόφωνον συνοδικὴν διαγνώμην τῶν περὶ ἡμᾶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι λίαν ἡμῖν ἀγαπητῶν καὶ περισπουδάστων ἀδελφῶν ἀγίων ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦντι ἔθει στοιχοῦντες, καθ' ὃ οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν θεοφιλῶς προστατοῦντες ἐπίσκοποι τὰς ἑαυτῶν ἀπορίας καὶ τὰς τούτων λύσεις διὰ γραμμάτων ἀλλήλοις ἀνεκοινοῦντο, ἐπιμελῶς καὶ φιλαδέλφως προσέχοντες ἐπιζητεῖν τὴν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις ὁμοφροσύνην, προαγόμεθα εἰς ὑποτύπωσιν τῶν συνοδικῶς ἐγκριθέντων ἐρωτημάτων οὐ καινὰ τινα ἀνακινοῦντες ζητήματα, ἀλλὰ τὰ ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου ὑφιστάμενα εἰς κοινὴν προβαλλόμενοι μελέτην, πρὸς ἀμοιβαίαν διαφώτισιν τῶν κατὰ τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἵπερ ὁμοίων πάντως ἐμφοροῦμεναι παγκοίνου ὠφελείας προθέσεων, ἡδέως, πεποιθήμεν, ἀποδέξονται καὶ ἐπίκαιρον κρινοῦσιν ἐπευρῆναι τὸν κύκλον τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας εἰς ἐπισκόπησιν, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων ἐνδεικνυμένην, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν ἐν Χριστῷ πάντες, ὅσοι, εὐδοκίᾳ, καὶ χάριτι Θεοῦ, τεταγμένοι ἐσμέν εἰς προστασίαν τῶν Ἀγίων Αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῷ προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ ἐκ καθήκοντος μεριμνᾶν περὶ τῆς σωτηρίας πάντων. Χρεῶν γὰρ ὄντως τοῖς ἄνωθεν εἰς πνευματικὴν τῶν πιστῶν διακυβέρνησιν τεταγμένοις, καὶ τῷ Χριστωνύμῳ πληρώματι μέγα ὄφελος τὸ ἐπιμελέσθαι, ὅπως ἂν τὸ τιμιώτατον τῆς ἀγάπης κεφάλαιον πλείονας δυναθῆι καρποῦς φέρειν κατὰ τὸ ἅγιον θέλημα. Διὸ ἐκ τῶν πρωτίστως ἐξερευνητέον ἐλογισάμεθα τί ποτε ἄρα δοκεῖ τοῖς γερρασμίοις προέδροις τῶν ἀγιωτάτων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὅ,τι ὠφέλιμον ἦν γενέσθαι, οὐκ ἐγένετο δέ, τί δ' ἀπὸ τοῦ νῦν τὸ προσῆκον καὶ δυνατόν γενέσθαι, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδόξων λαῶν ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ ὁμοφροσύνῃ, συνάντησιν, καὶ τί τὸ μετὰ ταῦτα ποιητέον πρὸς τὴν ἐπὶ μᾶλλον στερέωσιν τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ πρὸς κρείττονα ἄμυναν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν κατὰ τοῦ ἐπιφερομένου ἐναντίου πνεύματος τοῦ αἰῶνος τούτου.

Θεοφιλές ἔτι καὶ εὐαγγελικόν ἐστὶν ἐπιζητῆσαι τὰ δοκοῦντα ταῖς ἀγιωτάταις αὐτοκεφάλαις Ἐκκλησίαις περὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων ἡμῶν μετὰ τῶν δύο μεγάλων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδων, τῆς δυτικῆς δηλονοῦν καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας. Καὶ γνωστὸν μὲν ὅτι διηνεκοῦς εὐχῆς καὶ δεήσεως ὑποκείμενον διατελεῖ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ καὶ παντὸς γνησίου χριστιανοῦ τῇ εὐαγγελικῇ τῆς ἐνότητος διδασκαλίᾳ στοιχοῦντος πόθος εὐσεβῆς καὶ ἐγκάρδιος ἢ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει μεθ' ἡμῶν ἔνωσις αὐτῶν καὶ πάντων

τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἀλλ' οὐκ ἀγνοοῦμεν ἅμα ὅτι προσκόπτει ὁ θεοφιλῆς πόθος οὗτος πρὸ τῆς ἀδιασαλεύτου τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἐμμονῆς ἐν δοξασίαις, ἐφ' ὧν, ὡς ἐπὶ βάθρου συμπαγοῦς διὰ τοῦ χρόνου καταστάντος, ἐστηκυῖαι, ὅλως ἀπρόθυμοι φαίνονται προσχωρῆσαι εἰς ὁδὸν ἐνώσεως, οἷα ὑπὸ τῆς εὐαγγελικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐνδείκνυται, ἢ ἐκδηλοῦσι μὲν προθυμίαν, ἀλλ' ἐφ' ὅροις καὶ βάσεσιν, ἐφ' οἷς ἡ ποθεινὴ δογματικὴ ὁμοφροσύνη καὶ κοινωνία τυγχάνει οὔσα ἡμῖν ἀπαράδεκτος. Περιττὸν δ' ἐπίσης εἰπεῖν πρὸς εἰδότας, ὅτι ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἢ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων ἰδρυθεῖσα καὶ ὑπὸ θειοτάτων καὶ θεοφόρων πατέρων ἐν οἰκουμενικαῖς Συνόδοις στερεωθεῖσα, κεφαλὴν ἔχουσα αὐτὸν τὸν ἀρχιποίμενα Χριστὸν, τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι περιποιησάμενον αὐτήν, οὔσα δὲ κατὰ τὸν θεόπνευστόν καὶ οὐρανοβάμονα Ἀπόστολον στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας καὶ σῶμα Χριστοῦ, ἡ ἀγία, λέγομεν, Ἐκκλησία μία ἐστὶ πράγματι ἐν ταυτότητι πίστεως καὶ ὁμοιότητι ἡθῶν καὶ ἐθίμων συνωδὰ ταῖς ἀποφάσεσι τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ μία ὀφείλει εἶναι, ἀλλ' οὐ πολλά καὶ διαφέρουσαι πρὸς ἀλλήλας κατὰ τε τὰ δόγματα καὶ τοὺς θεμελιώδεις θεσμούς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως. Εἰ δὲ ὡς περὶ παντὸς πράγματος ἀδυνάτου μὲν παρὰ ἀνθρώποις, δυνατοῦ δὲ παρὰ τῷ Θεῷ οὐπω καὶ περὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως ἐλπίζειν ἔνεστι ὡς δυνατῆς ποτε ἐσομένης, τῆς θείας μὲν χάριτος ἐπιφοιτώσεως καὶ συναιρομένης, τῶν ἀνθρώπων δ' εἰς τρίβους εὐαγγελικῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης κατευθυνομένων, ἄρα σκεπτέον καὶ φροντιστέον, κατὰ τὸν ἐνόν, πῶς ἂν εἴη δυνατόν προλεᾶναι τὴν πρὸς τοιοῦτο τέρμα ἄγουσαν ἀνώμαλον, τό γε νῦν, ὁδόν, ἐξευρεῖν τε σημεῖα συναντήσεως καὶ ἐπαφῆς, ἢ καὶ ἀμοιβαίων θεμιτῶν παροράσεων μέχρι τῆς διὰ τοῦ χρόνου τοῦ ὅλου ἔργου τελειώσεως, δι' ἧς πληρωθήσεται πρὸς κοινὴν εὐφροσύνην καὶ ὠφέλειαν ἢ περὶ μιᾶς ποιμένης καὶ ἐνὸς ποιμένος ρῆσις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Ὅθεν καὶ εὐπρόσδεκτον τοῖς ἀγιωτάτοις ἀδελφοῖς ἔσεσθαι ὑπολαμβάνοντες τὴν περὶ τοιαύτης σκέψεως πρότασιν, θαρρούντως καὶ τὸ ἀδελφικὸν τόδε προτιθέμεθα ἐρώτημα, εἴ γε δηλονοῦν ἐπίκαιρος τὰ νῦν κρίνεται προδιάσκεψίς τις περὶ τούτου ἐπὶ τῷ παρασκευάσει πεδῖον ὁμαλὸν φιλικῆς προσπελάσεως, καὶ καθορίσαι ἐν κοινῇ ὁμοφωνίᾳ τῶν μελῶν τῆς καθόλου ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας τὰς βάσεις, τὰ μέτρα καὶ τὰ μέσα τὰ ὡς ἄριστα κριθησόμενα.

Συναφῆ τῇ χριστιανικῇ ἐνότητι πρόκεινται καὶ τὰ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας οὐ πρὸ πολλοῦ ἀποχωρησάντων δυτικῶν χριστιανῶν οἳ τὴν προσωνυμίαν παλαιῶν καθολικῶν ἀναλαβόντες καὶ λέγοντες ἀποδέχονται τὰ ὑπὸ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ

Θ' περίπου αἰῶνος δεδομένα, καὶ τὰς τῶν ἑπτὰ ἀγίων καὶ πανσέπτων οἰκουμενικῶν Συνόδων διατάξεις, ἑαυτοὺς ὡς ὄντας ἤδη ἐν τῇ καθόλου ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ διακηρύττουσι καὶ τὴν μετ' αὐτῆς ἔνωσιν καὶ κοινωσίαν ὡς περὶ τυπικῆς διακανονίσεως ὑπολειπόμενον ἔργον ἐπιζητοῦσι. Καὶ ἐπαινετὸς μὲν πάντως τῶν φιλοθέων τούτων χριστιανῶν ὁ θερμουργὸς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης ζῆλος, οὗ περ ἐμπεφορημένοι φαίνονται ὄντες ἐν τῷ καλῷ αὐτῶν ἀγῶνι, γνωσταὶ δὲ τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ αἱ τῶν συνεδρίων αὐτῶν διαγνώμαι καὶ πράξεις, καὶ ἡ ἐν κατηχητικοῖς καὶ συμβολικοῖς βιβλίοις δογματικὴ καὶ τελετουργικὴ διδασκαλία.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐκφερομένης ὁμολογίας τῆς πίστεως οὕτω σαφῆς τις καὶ κοινὴ πρυτανεὺει ἐν ἡμῖν γνώμη, ἀλλὰ διαφόρως τὰ περὶ ταύτης κρίνονται ὑπὸ τῶν εἴτε ἐγγύθεν τὰ κατ' αὐτοὺς γνόντων, εἴτε ἀποθεν ἐκμελετησάντων, ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ὧν τινες μὲν περὶ τῆς ὁμολογίας ταύτης ὡς ἐν σημείοις δογματικοῖς τῆς τελείας Ὀρθοδοξίας οὐσιωδῶς ἐπιἀπεχούσης ἀποφαίνονται, τινὲς δὲ τούναντίον ταύτην κρίνουσιν ὡς μὴ περιέχουσαν διαφορὰς οὐσιώδεις τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωσίαν κωλυούσης, ἀλλ' ὡς μονοῦ συμπληρωμένην τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀποχὴν τῆς ὅλης ὑγιαινούσης ὀρθοδόξου διδασκαλίας καὶ περὶ παραδόσεως, καλὸν ἡγησάμεθα, ἵνα καὶ περὶ τούτου τοῦ σπουδαίου μελετήματος ἐπικαλεσώμεθα τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλάδελφον γνώμην τῶν ἁγιωτάτων ὁμοδόξων ἐκκλησιῶν, εἴγε εὐκαιρὸν αὐταῖς δοκεῖ καὶ κατὰ τίνα τρόπον βουλευσασθαί τι ἀγαθὸν καὶ εὐπρόσδεκτον ἐπὶ τῷ διευκολῦναι τὴν πραγμάτων τοῦ πρὸς τὴν μεθ' ἡμῶν τελείαν ἔνωσιν πόθου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος χριστιανῶν, ὡς εὐοίωνον ἀπαρχὴν τῆς ἐλπιζομένης καὶ ποθητῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς ἐνότητος.

Οὐχ ἥττονος προσοχῆς ἄξια λογιζόμεθα καὶ τὰ περὶ κοινῆς ἡμερολογίου ἀφ' ἱκανοῦ ἤδη χρόνου λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα, ἐν οἷς ἰδίᾳ τὰ προτεινόμενα συστήματα μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀπ' αἰώνων κρατούστος ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἢ ἀποδοχῆς τοῦ Γρηγοριανοῦ, ἐκείνου μὲν ὡς ἐλλιπεστέρου ἐπιστημονικῶς, τούτου δ' ὡς ἀκριβεστέρου, νομιζομένων καὶ περὶ τῆς κατ' ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν μεταστάσεως τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικοῦ πασχαλίου. Καὶ ἐν ταῖς τοῦ θέματος τούτου μελέταις διχαζομένης βλέπομεν τὰς παρὰ τοῖς εἰδικῶς ἐγκύψασιν ἡμετέροις ὀρθοδόξοις κρατούσας γνώμας. Τινὲς μὲν γὰρ τούτων τὸ ἐν ἡμῖν ἐκπαλαι παραδεδεγμένον ὡς μόνον ἀρμόζον τῇ Ἐκκλησίᾳ κρίνουσι διὰ τὸ εἶναι πατροπαράδοτον καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνέκαθεν κεκυρωμένον· ἥμισυ δ' ἀναγκαίαν τὴν τούτου μεταρρύθμισιν,

ἀλλὰ καὶ φευκτέον μᾶλλον, θεωροῦσι διὰ λόγους, οὓς ἀναπτύσσουσιν ἔνιοι δ' ἀκρίβειαν χρονομετρικὴν ὅσον ἔνεστι πληρεστέραν, ἢ καὶ τὴν τοῦ ὁμοιομόρφου καινὴν χρησιμότητα προβαλλόμενοι, ὑπέρμαχοι τοῦ τῶν δυτικῶν ἡμερολογίου καὶ τῆς παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς αὐτοῦ ἀποφαίνονται, συνηγορούντων αὐτοῖς, ὡς εἰκός, καὶ τῶν ἐκ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ προσδοκίᾳ ἴσως ἐνδεχομένων θρησκευτικῶν, κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀπόψεις, ὠφελειῶν. Οὕτω δ' ἐπιτεινομένης ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τῆς συζητήσεως, καθ' ἣν ἐκατέρωθεν ἐμμόνως προτάσσονται ποικίλοι καὶ σπουδῆς ἄξιοι ἰσχυρισμοί, πρὸς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν θρησκείαν ταυτοχρόνως ἀναφερόμενοι, ἐν ᾧ συνάμα ἐν τισὶ τῶν ὀρθοδόξων χωρῶν ἔφεσις τις ἐκδηλοῦται προσχωρήσεως εἰς τὴν γνώμην τῆς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡμερολογίου μεταλλαγῆς, ἢ τινος αὐτοῦ διαρρυθμίσεως, πρόσφορον ἐπίσης ἡμῖν δοκεῖ ἅτε δὴ τοῦ ζητήματος τούτου σὺν τῇ ἐπιστημονικῇ μορφῇ προφανῆ ἔχοντος σημασίαν ἐκκλησιαστικὴν, διαμείψασθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ἀγίας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας σχετικὰς ἀνακοινώσεις ἵνα καὶ περὶ τούτου διαμορφωθῇ κοινὸν ἐν αὐταῖς φρόνημα, μία δὲ γνώμη καὶ ἀπόφασις τῆς καθόλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἢ μόνῃ ἀπόκειται ἢ περὶ τούτου κρίσις καὶ ἢ ἐξέυρεσις, ἐν ἀνάγκῃ, τρόπου συνδυάζοντος κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὴν ἐπιζητουμένην σχετικὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν πρὸς τὴν ποθουμένην τήρησιν καθιερωμένων ἐκκλησιαστικῶν ὀρισμῶν.

Ταύτην τοίνυν τὴν ἐπὶ τῶν προεκτεθέντων σημείων ἀνταλλαγὴν σκέψεων ὡς ἀπτήν ἐνδειξὴν πνευματικῆς καὶ πραγματικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ὡς συνεκτικὴν τῆς ἐν πᾶσι κοινοῖς ζητήμασι τηρητέας ἐνότητος ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὰ μάλιστα ἀνύσιμον τῇ ὀρθοδοξίᾳ κρίνουσα, χρηστὰς τρέφει ἐλπίδας, ὅτι ἡ ἀδελφικὴ αὐτῆς ἡδε φροντίς καὶ παράκλησις πρὸς ὅσια καὶ εὐαγγελικὰ κατατείνουσα τέλη, συμπαθῆ ἔξει ἀπήχησιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν γερασμίων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν καὶ συναινοῦσαν εὐρήσει τὴν φιλαδελφίαν αὐτῶν πρὸς ἀνακοίνωσιν τῆς περὶ ἐκάστου γνώμης τῶν ὧν θεοφιλῶς προΐστανται Ἐκκλησιῶν. Φρονοῦμεν δ' ἔτι, ὅτι, σὺν τοῖς ἀπὸ τῶν ἀμοιβαίων ἀνακοινώσεων ἐπιζομένοις κοινοῖς ὠφελήμασι, μαρτυρηθήσεται τῷ κόσμῳ καὶ αὐθις ἢ ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐνυπάρχουσα ἰσχυρὰ ἠθικὴ δύναμις, ἥς πηγὴ μὲν ἢ ἀναλλοιώτως διακατεχομένη ἀλήθεια, ἰσχυρὸς δὲ μοχλὸς ἢ ἄρρηκτος πρὸς ἀλλήλας ἐνότης τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσι καὶ πεποιθήσεσιν, ἃς στηρίζομεν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐνθεον ζῆλον τῶν διεπόντων ταύτας γερασμίων προέδρων καὶ ἀγιωτάτων Συνόδων, ἐκ κέντρου καρδίας δεόμεθα πρὸς Κύριον, ἵνα σώζη καὶ σκέπη ὑπὸ τῆν ἄμαχον αἰγίδα αὐτοῦ τὸ καθόλου πλήρωμα τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν,

ἐπιδαφιλεύῃ δὲ τῇ ἡμετέρᾳ λίαν ἡμῖν περιποθήτω καὶ περισπουδάστῳ
Μακαριότητι καὶ Σεβασμιότητι βίον πανόλβιον, ὑγιεινὸν καὶ μακραίωνα.

1902, Ἰουνίου ιβ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ

Ὁ Ἐφέσου Ἰωακείμ.—Ὁ Προύσης Ναθαναήλ.—Ὁ Νεοκαισα-
ρείας Ἀλέξανδρος.—Ὁ Ἰκονίου Ἀθανάσιος.—Ὁ Σμύρνης Βασίλειος.—
Ὁ Χίου Κωνσταντῖνος.—Ὁ Βάρνης Πολύκαρπος.—Ὁ Ξάνθης Ἰωα-
κείμ.—Ὁ Βοδενῶν Νικόδημος.—Ὁ Λιτίσης Νικηφόρος.—Ὁ Ἡλιου-
πόλεως Ταράσιος.—Ὁ Καλλιουπόλεως Ἱερόνυμος.

κείμενο της γ' προσυνοδικής διασκέψεως σχετικό με την αναπροσαρμογή των περί νηστείας διατάξεων (1986)

1. Ἡ νηστεία εἶναι θεία ἐντολή (Γεν. 2,16-17). Κατά τόν Μ. Βασίλειον, "συνηλικιωτίς ἐστι τῆς ἀνθρωπότητος· νηστεία γάρ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομόθετήθη" (Περί νηστείας, λόγος 1,3). Εἶναι μέγα πνευματικόν ἀγώνισμα καί ἡ κατ' ἐξοχήν ἔκφρασις τοῦ ἀσκητικοῦ ιδεώδους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀπαρεγκλίτως στοιχοῦσα εἰς τε τὰ ἀποστολικά θεσπίσματα καί τούς συνοδικούς κανόνας καί εἰς τήν καθ' ὄλου πατερικήν παράδοσιν, διεκήρυξε πάντοτε τήν ὑψίστην ἀξίαν τῆς νηστείας διά τόν πνευματικόν βίον τοῦ ἀνθρώπου καί τήν σωτηρίαν αὐτοῦ. Εἰς τόν λατρευτικόν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου προβάλλεται ἡ ὅλη περί τῆς νηστείας πατερική παράδοσις καί διδασκαλία διά τήν συνεχή καί ἀδιάπτωτον ἐγρήγορσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἐπίδοσιν αὐτοῦ εἰς τούς πνευματικούς ἀγῶνας. Διό καί ὑμνεῖται ὡς χάρις πολύφωτος, ὡς ὄπλον ἀκαταμάχητον, ὡς πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή, ὡς καλλίστη τρίβος ἀρετῶν, ὡς τροφή ψυχῆς, ὡς πηγὴ φιλοσοφίας ἀπάσης, ὡς ἀφάρτου διαγωγῆς καί ἰσαγγέλου πολιτείας τό μίμημα, ὡς μήτηρ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καί τῶν ἀρετῶν, καί ὡς εἰκὼν τῆς μελλούσης ζωῆς.

2. Ἡ νηστεία ὡς ἀρχαιότατος θεσμός ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τήν Παλαιάν Διαθήκην (Δευτ. 9,18. Ἦσ. 58,4-10. Ἰωήλ 2,15. Ἰωνᾶς 3,5-7), βεβαιοῦται δέ ὑπό τῆς Καινῆς. Αὐτός ὁ Κύριος ἐνήστευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρό τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας δράσεως αὐτοῦ (Λουκ. 4,1-2) καί ἔδωκεν ὁδηγίαν ὡς πρὸς τόν τρόπον ἀσκήσεως τῆς νηστείας (Ματθ. 6,16-18). Εἰς τήν Καινήν Διαθήκην γενικώτερον συνιστᾶται ἡ νηστεία ὡς μέσον ἐγκρατείας, μετανοίας καί πνευματικῆς ἀνατάσεως (Μάρκ. 1,6. Πράξ. 13,2. 14,23. Ρωμ. 14,21). Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς διεκήρυξε τήν ὑψίστην σημασίαν τῆς νηστείας καί ὥρισε τήν Τετάρτην καί Παρασκευὴν ὡς ἡμέρας νηστείας (Διδαχὴ 8,1), ὡς ἐπίσης καί τήν πρό τοῦ Πάσχα νηστείαν (Εἰρηναῖος Λουγδούνου, ἐν Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία 5,24). Ἡ κρατήσασα ποικιλία ὡς πρὸς τήν ἔκτασιν καί τό περιεχόμενον τῶν νηστειῶν τούτων (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολὴ πρὸς Βασιλεῖδην, PG 10,1278) ἀναδεικνύει τόν πνευματικὸν χαρακτῆρα τῆς νηστείας, εἰς τήν ὁποίαν καλοῦνται ἅπαντες οἱ πιστοὶ νά ἀνταποκριθοῦν, ἕκαστος κατὰ τήν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν καί δυνατότητα, χωρὶς ὅμως νά παρέχεται καί ἐλευθερία καταφρονήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ: "ὄρα μή τις σέ πλανήσῃ ἀπὸ ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς διδαχῆς... Εἰ μὲν γάρ δύνασαι, ὃ δύνη, βαστάσαι ὄλον τόν ζυγόν τοῦ Κυρίου, τέλειος ἔσει· εἰ δέ οὐ δύνασαι, ὃ δύνη, τοῦτο ποιεῖ. Περί δέ τῆς βρώσεως, ὃ δύνασαι, βάστασον" (Διδαχὴ, 6,1-3).

3. Ἡ ἀληθὴς νηστεία, ὡς πνευματικόν ἀγώνισμα, συνδέεται πρὸς τήν ἀδιάλειπτον προσευχὴν καί τήν εἰλικρινῆ μετάνοιαν. "Μετάνοια χωρὶς νηστείας ἀργή" (Μ. Βασιλείου, Περί νηστείας 1,3), ὡς ἐπίσης καί νηστεία ἄνευ ἔργων εὐποιίας εἶναι νεκρά, ἰδίᾳ δέ κατὰ τήν σύγχρονον ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἄνισος καί ἀδίκος κατανομή τῶν ἀγαθῶν στερεῖ καί αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσαίου ἄρτου ὀλοκλήρους λαοῦς. "Νηστεύοντες ἀδελφοί σωματικῶς, νηστεύσωμεν καί πνευματικῶς· λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας· διαρρήξωμεν στραγγαλιάς βιαίων συναλλαγμάτων· πᾶσαν συγγραφὴν ἀδικον διασπάσωμεν· ὀσώμεν πεινῶσιν ἄρτον, καί πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους" (Στιχηρὸν Ἰδιόμελον Τετάρτης Α' Ἑβδομάδος νηστειῶν. Πρβλ. Ἦσαιου 58,6-7). Ἡ νηστεία δέν ἐξαντλεῖται εἰς ἀπλὴν καί τυπικὴν ἀποχήν ἕκ τινων μόνον καθωρισμένων τροφῶν. "Οὐ μέντοι ἐξαρκεῖ καθ' ἑαυτήν ἡ ἀποχὴ βρωμάτων πρὸς τήν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. Ἀληθὴς νηστεία ἡ τοῦ κακοῦ ἀλλοτρίωσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιάς, ψεύδους, ἐπιπορκίας. Ἡ τούτων ἔνδεια νηστεία ἀληθής. Ἐν τούτοις μὲν ἡ νηστεία καλόν" (Μ. Βασιλείου, Περί νηστείας 2,7). Ἡ κατὰ τήν νηστείαν ἀποχὴ ἕκ τινων καθωρισμένων τροφῶν καί ἡ κατ' αὐτήν ὀλιγαρκία, οὐ μόνον κατὰ τό εἶδος, ἀλλὰ καί κατὰ τήν ποσότητα τῶν μεταλαμβανομένων τροφῶν, ἀποτελοῦν τό αἰσθητὸν στοιχεῖον τοῦ πνευματικοῦ

ἀγωνίσματος. "Ἡ νηστεία ἀποχή τροφῆς ἐστὶ κατὰ τὸ σημαινόμενον, τροφή δέ οὐδέν δικαιοτέρους ἡμᾶς ἢ ἀδικοτέρους ἀπεργάζεται. Κατὰ δέ τὸ μυστικόν δηλοῖ ὅτι, ὡπερ τοῖς καθ' ἕνα ἐκ τροφῆς ἢ ζωῆς, ἡ δέ ἀτροφή θανάτου σύμβολον, οὕτω καὶ ἡμᾶς τῶν κοσμικῶν νηστεύειν χρῆ, ἵνα τῷ κόσμῳ ἀποθάνωμεν καὶ μετὰ τοῦτο, τροφῆς θείας μεταλαβόντες, Θεῷ ζήσωμεν" (Κλήμεντος Ἀλεξ. Ἐκλογαί, PG 9,704-705). Οὕτως ἡ ἀληθὴς νηστεία ἀναφέρεται εἰς τὴν καθ' ὄλου ἐν Χριστῷ ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ κορυפוῦται διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.

4. Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία τοῦ Κυρίου κατέστη ὑπόδειγμα τῆς νηστείας τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία ἐνεργοποιεῖ τὴν μετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Κυρίου, ἵνα δι' αὐτῆς, "ὅ μὴ φυλάξαντες ἀποβεβλήκαμεν, φυλάξαντες ἀπολάβωμεν" (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, λόγος 45, Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, 28). Ἡ χριστοκεντρικὴ (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, λόγος 45, Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, 28). Ἡ χριστοκεντρικὴ κατανόησις τοῦ πνευματικοῦ χαρακτήρος τῆς νηστείας, ἰδίᾳ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κανῶν εἰς τὴν καθ' ὄλου πατερικὴν παράδοσιν, συγκεφαλαιοῦται χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ: "Ἐάν οὕτω νηστεύης, οὐ μόνον συμπάσχων ἔσῃ καὶ συννεκρούμενος, ἀλλὰ καὶ συνανιστάμενος καὶ συμβασιλεύων Χριστῷ εἰς αἰῶνας τοὺς ἀπεράντους· σύμφυτος γάρ γεγωνῶς διὰ τῆς τοιαύτης νηστείας τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινῶνός ἔσῃ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς κληρονόμος" (Ὁμιλία 13, τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν νηστειῶν, PG 151,161).

5. Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν, τὸ ἰδεῶδες τῆς πνευματικῆς τελειώσεως εὐρίσκεται πολὺ ὑψηλὰ καὶ ἕκαστος ὀφείλει, ἂν θέλῃ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτό, νὰ ὑψωθῇ ἀναλόγως. Ἀκριβῶς δέ διὰ τοῦτο ἡ ἀσκήσις καὶ ὁ πνευματικὸς ἀγὼν δέν ἔχει μέτρον, ὅπως καὶ ἡ τελειότης τῶν τελειῶν. Ἐλάχιστοι ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ὀρθόδοξου ὑψηλοῦ ἰδεώδους, ὥστε νὰ θεοῦνται ζῶντες. Καὶ αὐτοί, παρ' ὅτι πράττουν πάντα τὰ διατεταγμένα, οὐδέποτε ὑψηλοφρονοῦν, ἀλλ' ὁμολογοῦν ὅτι "δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν καὶ ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν". "Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔχουν - κατὰ τὴν ὀρθόδοξον περὶ πνευματικῆς ζωῆς ἀντίληψιν - χρέος νὰ μὴ ἐγκαταλείπουν τὸν καλὸν τῆς νηστείας ἀγῶνα, ἀλλ' ἐν αὐτομεμφίᾳ καὶ συναισθήσει τῆς ταπεινότητος τῆς καταστάσεως αὐτῶν νὰ ἐπαφίενται διὰ τὰς παραλείψεις των εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον ὀρθόδοξος πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἀνεπίτευκτος χωρὶς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς νηστείας.

6. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, ὥρισε τὰ εἰς σωτηρίαν συμφέροντα καὶ προέταξε τοὺς ἱερούς καιρούς τῆς νηστείας ὡς θεοδώρητον "φυλακτήριον" τῆς καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν πιστῶν κατὰ πάσης ἐπιβουλής τοῦ ἀλλοτρίου. Στοιχοῦσα τοῖς θείοις Πατράσι, φυλάσσει, ὡς καὶ πρότερον, τὰ ἱερά ἀποστολικά θεσπίσματα, τοὺς συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις, προβάλλει πάντοτε τὰς ἱεράς νηστείας ὡς ἀρίστην ἐν τῇ ἀσκήσει τρίβον πνευματικῆς τελειώσεως καὶ σωτηρίας τῶν πιστῶν καὶ κηρύσσει τὴν ἀνάγκην τηρήσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν τεταγμένων νηστειῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου, ἦτοι τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, αἵτινες μαρτυροῦνται ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὡς καὶ τῶν νηστειῶν τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ τῶν μονοημέρων τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πρὸς τοὺς δὲ καὶ πᾶσῶν τῶν κατὰ ποιμαντικὴν μέριμναν ὀριζομένων ἐκάστοτε νηστειῶν ἢ τῶν κατὰ τὴν προαίρεσιν τῶν πιστῶν τηρουμένων.

7. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως, ἔθετο ἅμα, κατὰ ποιμαντικὴν διάκρισιν, καὶ ὄρια φιλανθρώπου οἰκονομίας τοῦ καθεστῶτος τῆς νηστείας. Διό καὶ προέβλεψε τὴν δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἢ δι' ἀδύνατον ἀνάγκην, ἢ καὶ διὰ τὴν χαλεπότητα τῶν καιρῶν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν ὑπεύθυνον κρίσιν καὶ ποιμαντικὴν μέριμναν τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

8. Είναι γεγονός ότι σήμερα πολλοί πιστοί δέν τηρούν άπάσας τάς περί νηστείας διατάξεις, είτε έξ' όλιγορίας είτε λόγω τών ύπαρχουσών συνθηκών ζωής, οίαιδήποτε κών ώσιν αύται. Άπασαι όμως αϊ περιπτώσεις αύται τής χαλαρώσεως τών περί νηστείας ιερών διατάξεων, είτε είναι γενικώτεροι, είτε άτομικοί δέον όπως τυγχάνουν φιλοστόργου μητρικής μερίμνης έκ μέρους τής Έκκλησίας, ήτις ούδέποτε "θέλει τόν θάνατον του άμαρτωλου ως τό επιστρέψαι και ζήν αυτόν". Όθεν διά τούς έχοντας δυσκολίαν εις τήν τήρησιν τών ίσχυουσών περί νηστείας διατάξεων είτε έκ λόγων άτομικών (ασθένεια, στράτευσις, συνθηκαι έργασίας, διαβίωσις έν τή Διασπορά κ.λπ.) είτε γενικωτέρων (ειδικάί συνθηκαι έπικρατούσαι εις τινας χώρας από πλευράς κλίματος, αδυναμία εύρέσεως νηστίμων τροφών και κοινωνικών δομών) έπαφίεται εις τήν πνευματικήν διάκρισιν τών κατά τόπους Όρθοδόξων Έκκλησιών νά καθορίσουν τό μέτρον τής φιλανθρώπου οίκονομίας και έπεικειάς, άπαλύνουσαι, κατά τάς ειδικάς ταύτας περιπτώσεις, τό τυχόν "στύφον" τών ιερών νηστειών. Πάντα δέ ταύτα έντός τών πλαισίων τών ως άνω λεχθέντων και επί τώ σκοπώ νά μή άτονήση ποσώς ό ιερός θεσμός τής νηστείας. Η φιλάνθρωπος αύτη συγκατάβασις πρέπει νά άσκηθῆ υπό τής Έκκλησίας μετά πάσης φειδοϋς, όπωσδήποτε δέ επί τό έπεικειότερον διά τάς νηστείας εκείνας, δι' ας δέν ύπάρχει όμοιόμορφος πάντοτε και εις άπάσας τάς περιπτώσεις παράδοσις και πράξις έν τή Έκκλησία. "...Καλόν τό νηστεύειν πάσαν ήμέραν, άλλ' ό μή έσθίων τόν έσθίοντα μή κρινέτω. Έν τοίς τοιούτοις ού νομοθετεΐν, ού βιάζεσθαι, ούκ άναγκαστικώς άγειν τό έγχειρισθέν προσήκει ποιμνιον, πειθοϊ δέ μάλλον και ήλιότητι και λόγω άλατι ήρτυμένω..." (Ίωάννου Δαμασκηνού, Περί τών άγιων νηστειών, 7).

9. Όσαύτως πρέπει τό σύνολον τών πιστών τής Έκκλησίας νά νηστεύη πρό τής Θείας Μεταλήψεως, νά έθισθῆ δέ νά νηστεύη εις ένδειξιν μετανοίας, εις έκπλήρωσιν πνευματικής ύποσχέσεως, πρός έπίτευξιν ιεροϋ τινος σκοπού, εις καιρούς πειρασμού, έν συνδουασμῶ πρός αίτήματα αυτού παρά του Θεου, εις θεομηνίας, πρό του βαπτίσματος (διά τούς προσερχομένους εις τό βάπτισμα ένηλικούς), πρό τής χειροτονίας, εις περιπτώσεις έπιτιμίων, κατά τάς ιεράς άποδημίας και εις άλλας παρομοίας περιστάσεις.

ανακοινωθέν της γ' προσυνοδικής διασκέψεως αναφερόμενο
στην συμβολή της ορθοδοξίας στην επικράτηση
της ειρήνης, δικαιοσύνης, ελευθερίας και αγάπης (1986)

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔχουσα συνείδησιν τῶν φλεγόντων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν σήμερον ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα ἀνέγραψεν ἀρχῆθεν εἰς τὴν Ἡμερησίαν Διάταξιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τὸ θέμα: "Συμβολὴ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καὶ ἄρσιν τῶν φυλετικῶν διακρίσεων". Εἶναι, βεβαίως, αὐτονόητον ὅτι ὁ προβληματισμὸς αὐτὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ἔχει ἀποκλειστικόν χαρακτῆρα: ἀπασχολεῖ ὅλους τοὺς χριστιανούς, ὅλας τὰς θρησκείας καί, ὑπὸ διαφόρους μορφάς καὶ ἀποχρώσεις, ἐναρμονίζεται πρὸς τὸν προβληματισμὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ποία ὁμως θά εἶναι ἡ κοινὴ βάση, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ Ὁρθόδοξοι, ζῶντες ὑπὸ διαφόρους συνθήκας, θά πραγματοποιήσουν τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν; Ποία εἶναι, εἰδικώτερον, ἡ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν καὶ ποίας προτάσεις δύναται αὕτη νὰ κάμῃ, εἰς ποίας συγκεκριμένας ἐνεργείας νὰ προβῆ, διὰ νὰ συμβάλῃ τὸ κατ'αὐτὴν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἰδεωδῶν τούτων; Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἡ Γ' Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψις κατόπιν ἐπισταμένης κατὰ στάδια μελέτης τοῦ θέματος, ἐκφράζουσα τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς διὰ τὰ ἐπιτελεσθέντα καὶ ἐν πλήρει συνειδήσει τῶν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον παραλείψεων, αἱ ὁποῖαι ἐσημειώθησαν ἢ σημειοῦνται εἰς τὸν χῶρον αὐτόν, ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τὰ κάτωθι:

A. Ἡ ἄξια τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου,
θεμέλιον διὰ τὴν εἰρήνην.

1. Ἐχει ἰδιαιτέραν σημασίαν νὰ τονισθῆ, ἐν πρώτοις, ὅτι ἡ βιβλικὴ ἔννοια τῆς εἰρήνης δέν συμπίπτει πρὸς μίαν οὐδετέραν, ἀρνητικὴν ἀντίληψιν, ἢ ὁποῖα θά τὴν ἐταύτιζεν ἀπλῶς πρὸς ἀπουσίαν πολέμου. Ἡ ἔννοια τῆς εἰρήνης ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ἀρχικὴν, προπρωτικὴν τῶν ἀκεραιότητά, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔζη καὶ ἀνέπνεεν ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς κατ'εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργίας του, δηλαδὴ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν σχέσεων καὶ τὴν εἰρήνην μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

2. Πράγματι δέ, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἡ Ὁρθοδοξία ὑπῆρέτησε μέ συνέπειαν, συνέχειαν καὶ ζῆλον τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου μέ ὅλην τὴν ἀπολυτότητα καὶ καθολικότητα μέ τὰς ὁποίας συνεδέθη τοῦτο εἰς τὰ πλαίσια τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς κερύφωσις καὶ συγκεφαλαίωσις τῆς θείας δημιουργίας καὶ ὡς κατ'εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν πλασθεὶς τοῦ Δημιουργοῦ του, ὑπῆρξε διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὸ καθ' ὅλου περιεχόμενον τῆς ἀποστολῆς τῆς εἰς τὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἀρχέγονον μεγαλεῖον καὶ κάλλος τοῦ "κατ'εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν" ἐταυτίσθη ἀπολύτως μέ τὴν ἀποστολήν τῆς. Καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ καθαρῶς θεολογικαὶ ἔριδες, αἱ καταλήξασαι εἰς τὴν δογματικὴν διατύπωσιν τῆς Τριαδολογικῆς, τῆς Χριστολογικῆς καὶ τῆς Ἐκκλησιολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπεσκόπουν, ἐν τελευταία ἀναλύσει, εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς ἀθνητικότητος καὶ τῆς πληρότητος τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν σωτηρίαν του.

3. Ἡ ἱερότης καὶ θειότης τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ

έμπνεύσεως δι' όσους Πατέρας τής Έκκλησίας ένεβάθυναν είς τό μυστήριον τής θείας οίκογομίας. Ό άγιος Γρηγόριος ό Θεολόγος τονίζει χαρακτηριστικώς διά τόν άνθρωπον, ότι ό δημιουργός "οϊόν τινα κόσμον έτερόν, έν μικρῷ μέγαν, επί τής γῆς ύστησιν, άγγελον άλλον, προσκυνητήν μικτόν, έπόπτην τής όρατῆς κτίσεως, μύστην τής νοουμένης, βασιλέα τών επί γῆς... ζών ένταύθα οίκογομούμενον, και άλλαχού μεθιστάμενον, και πέρας του μυστηρίου, τῆ προς Θεόν νεύσει θεούμενον" (Όμ. 45,7. PG 36,632). Ό λόγος τής δημιουργίας συνεκεφαλαιώθη μέ τήν ένανθρώπησιν του Λόγου του Θεού και τήν θέωσιν του ανθρώπου. "Ό Χριστός, νέον τόν παλαιόν άνθρωπον άποτελών" (Ίππολύτου, Κατά αίρέσεων, 10,34. PG 16,3454), "συναπεθέου γε τόν άνθρωπον, άπαρχήν τής έν ήμιν έλπίδος" (Εύσεβίου, Εύαγγελική Απόδειξις, 4,14. PG 22,289). Τουτο διότι, όπως είς τόν παλαιόν Άδάμ ένυπήρχεν ήδη όλόκληρον τό ανθρώπινον γένος, ούτω και είς τόν νέον Άδάμ συνεκεφαλαιώθη όλόκληρον επίσης τό ανθρώπινον γένος. Ό άγιος Γρηγόριος ό Θεολόγος έτόνιζε χαρακτηριστικώς, ότι "παρ' ήμιν άνθρωπότης μία, τό γένος άπαν" (Όμ. 31,15. PG 36,149). Η διδασκαλία αυτή του Χριστιανισμού διά τήν Ιερότητα του ανθρώπινου γένους είναι ανεξάντλητος πηγή κάθε χριστιανικής προσπαθείας διά τήν περιφούρησιν τής άξίας και του μεγαλείου του ανθρώπινου προσώπου.

4. Έπ'αυτῆς τής βάσεως είναι άπαραίτητον νά αναπτυχθῆ προς όλας τάς κατευθύνσεις ή διαχριστιανική συνεργασία διά τήν προστασίαν τής άξίας του ανθρώπινου προσώπου, άυτονοήτως δέ και του άγαθού τής ειρήνης, ούτως ώστε αι ειρηνευτικά προσπάθειαι όλων ανεξαιρέτως τών Χριστιανών νά άποκτοῦν μεγαλύτερον βάρος και δύναμιν.

5. Ός προϋπόθεσις μιᾶς εύρυτέρας έν προκειμένῳ συνεργασίας δύναται νά χρησιμεύση ή κοινή άποδοχή τής ύψίστης άξίας του ανθρώπινου προσώπου. Έν προκειμένῳ δύναται νά άξιοποιηθῆ και ή κτηθεΐσα πείρα τών Όρθοδόξων Έκκλησιών. Πάντα ταυτα άποτελοῦν κλήσιν παντός ανθρώπου προς ειρηνικήν και δημιουργικήν εργασία. Αι κατά τόπους Όρθόδοξοι Έκκλησΐαι έν στενή συνεργασία μεθ' όλων τών άγαλώντων τήν ειρήνην όπαδών τών λοιπών έν τῷ κόσμῳ θρησκείων θεωροῦν χρέος των νά εργάζωνται διά τήν ειρήνην επί τής γῆς και τήν επικράτησιν άδελφικῶν σχέσεων μεταξύ τών λαών. Αι Όρθόδοξοι Έκκλησΐαι καλοῦνται νά συμβάλουν είς τήν διαθρησκειακήν συνεννόησιν και συνεργασίαν, δι'αυτῆς δέ είς τήν άπάλειψιν του φανατισμού από πάσης πλευράς και τοιουτοτρόπως είς τήν συμφιλίωσιν τών λαών και επικράτησιν τών άγαθών τής έλευθερίας και τής ειρήνης είς τόν κόσμον προς έξυπηρέτησιν του συγχρόνου ανθρώπου, ανεξαρτήτως φυλῆς και θρησκεύματος. Έννοεΐται ότι ή συνεργασία αυτή άποκλείει τόσον τόν συγκρητισμόν, όσον και τήν επιδίωξιν επιβολῆς οποιασδήποτε θρησκείας επί τών άλλων.

6. Έχομεν τήν πεποίθησιν ότι, ως συνεργοί Θεού, δυνάμεθα νά προχωρήσωμεν είς τήν διακονίαν ταύτην από κοινού μεθ' όλων τών ανθρώπων καλής θελήσεως, τών άγαλώντων τήν άληθῆ ειρήνην, επ'άγαθῷ τής ανθρώπινης κοινωνίας επί τοπικού, έθνικού και διεθνούς επιπέδου. Η διακονία αυτή είναι έντολή Θεού (Ματθ. 5,9).

Β. Η άξία τής ανθρώπινης έλευθερίας.

1. Επιστέγασμα του ανθρώπινου προσώπου, τόσον ως μεμονωμένου φορέως τής εικόνας του προσωπικού Θεού, όσον και ως κοινωνίας προσώπων άντανακλώντων διά τής ένότητος του ανθρώπινου γένους τήν έν τῆ Άγία Τριάδι ζωήν και κοινωνίαν τών θείων προσώπων, άποτελεΐ τό θεϊον δώρον τής έλευθερίας, διά του οποίου ό άνθρωπος, άποκτών συνείδησιν του έαυτού του, άποκτᾶ συγχρόνως τήν δυνατότητα νά εκλέγη μεταξύ του καλού και του κακού (Γέν. 2,16-17). Η έλευθερία, έπομένως, άποτελεΐ διά τόν άνθρωπον θεϊον δώρον, τό όποιον τόν καθιστᾶ μέν

ικανόν νά προσδεύη συνεχῶς κατά ἀνοδικήν πορείαν πρὸς τὴν πνευματικὴν τελειότητα, ἀλλὰ τὸ ὅποῖον, συγχρόνως, ἐμπερικλείει τὸν κίνδυνον τῆς παρακοῆς, τῆς ἔναντι τοῦ Θεοῦ αὐτονομήσεως καί, δι' αὐτῆς, τῆς πτώσεως. Ἐξ οὗ καί ὁ τρομακτικὸς ρόλος, τὸν ὅποῖον διαδραματίζει εἰς τὰ θέματα εἰρήνης καὶ ἐλευθερίας τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ κακόν. Συνέπεια τοῦ κακοῦ τούτου εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι σήμερον ἐν τῇ ζωῇ ἀτέλειαι καὶ ἐλλείψεις: ἡ ἐκκοσμίκευσις, ἡ βία, ἡ ἐκκλισίς τῶν ἠθῶν, τὰ παρατηρούμενα ἀρνητικὰ φαινόμενα εἰς μερίδα τῆς συγχρόνου νεότητος, ὁ φυλετισμὸς, οἱ ἐξοπλισμοί, οἱ πόλεμοι καὶ τὰ τούτων ἀπὸτοκα κοινωνικά κακά, ἡ κατάθλιψις τῶν μαζῶν, ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ὁ περιορισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐλευθερίας τῶν συνειδήσεων καὶ τῆς θρησκευτικῆς εἰδικώτερον ἐλευθερίας, ἡτις εἰς τινὰς γνωστάς περιπτώσεις, καταπιέζεται μέχρι τοῦ σημείου παντελοῦς ἀφανισμοῦ πάσης θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως, ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης, ἡ ἀνισὸς κατανομή ἢ καὶ ἡ παντελῆς στέρησις τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ὁ φυσικὸς μαρασμὸς, ἡ πείνα τῶν ὑποσιτιζομένων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, αἱ βίαιαι μετακινήσεις, τὸ προσφυγικόν χάος καὶ αἱ μεταναστεύσεις πληθυσμῶν, ἡ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος, τὰ προβλήματα τῶν ἐν ἐξελίξει κοινωνιῶν ἐν μέσῳ μιᾶς ἀνίσως ἐκβιόμηχανοποιημένης καὶ τεχνοκρατουμένης ἀνθρωπότητος, αἱ προσδοκίαι τῆς μελλοντολογίας - πάντα ταῦτα ὑφαίνουσι τὸ ἀπέραντον ἄγχος τῆς ἀγωνιώδους συγχρόνου ἀνθρωπότητος. Μιᾶς ἀνθρωπότητος ὅμως, ἡ ὁποία, ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαιρέσεων τῆς, ἀποκτᾷ ἐντονώτερον τὴν συνείδησιν, ὅτι περικλείει τὰ σπέρματα τῆς ὄντολογικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ ὅποῖον, ὅπως διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ συνάπτεται πρὸς τὸν Δημιουργόν, οὕτω καὶ διὰ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, τηρεῖται ἐν ἐνότητι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

2. Ἐναντι τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀποδυνάμωσιν τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, καθῆκον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ὅπως, ἀποφεύγουσα τοὺς προβληματισμοὺς τοῦ ὀρθολογισμοῦ, προβάλλῃ σήμερον, μέσα ἀπὸ τὸ κήρυγμα, τὴν θεολογίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὸ ποιμαντικόν ἔργον τῆς, τὸ πρόσωπον τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου-ὑποκειμένου. Εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καλεῖται νά ἀνταποκριθῇ ἐπιτυχῶς, διότι ὁ πυρὴν τῆς ἀνθρωπολογίας τῆς εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπροΐκισεν ὁ Δημιουργός του· καὶ ἡ ὁποία διασώζεται κατὰ τὸ μέτρον, κατὰ τὸ ὅποῖον ἐκλέγει οὗτος νά εἶναι ἐλεύθερος ὄχι ἀνεξαρτήτως τοῦ Δημιουργοῦ του ἀλλ' ἐλευθέρως ὑποτασσόμενος εἰς Αὐτόν καὶ εἰς τὸ σχέδιον τὸ ὅποῖον οὗτος συνέλαβε δι' αὐτόν.

Γ. Ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

1. Ἡ Ὁρθοδοξία δύναται καὶ ὀφείλει νά συμβάλῃ θετικῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὀργανικῆς σχέσεως τοῦ συγχρόνου διεθνούς διαλόγου πρὸς τὰ κατ' ἐξοχὴν χριστιανικά ἰδεώδη τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης μεταξύ τῶν λαῶν, διακηρύττουσα τὴν περὶ ἀνθρώπου καὶ κόσμου χριστιανικὴν πίστιν, ὡς ἔπραξε τοῦτο εἰς τὴν καθ' ὅλου ἱστορικὴν πορείαν αὐτῆς, διὰ νά ἐπιτύχῃ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητος τοῦ κόσμου. Ἡ περὶ θείας προελεύσεως καὶ ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τοῦ κόσμου χριστιανικὴ πίστις, ἐν ἀρρήκτῳ πάντοτε σχέσει πρὸς τὴν ἱερότητα, τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ὑψίστην ἀξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, εὐρίσκεται ὑπολανθανόντως εἰς τὴν βάσιν τοῦ συγχρόνου διεθνούς διαλόγου διὰ τὴν εἰρήνην, τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἡ ἰδέα τῆς καθολικότητος τῶν ἰδεωδῶν τούτων, ἡτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ συγχρόνου διαλόγου, θά ἦτο σχεδόν ἀδιανόητος ἄνευ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας διὰ τὴν ὄντολογικὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

2. Ἡ ἀναγωγή τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τὸ ἀρχέτυπον ζεῦγος τῆς θείας δημιουργίας καθίσταται ἡ συγκεκριμένη πηγὴ τῶν ἀγαθῶν τῆς

έλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία διὰ τὴν ἐν Χριστῷ "ἀνακεφαλαίωσιν" τῶν πάντων (Ἐφ. 1,10) ἀποκατέστησε τὴν ἱερότητα καί τὸ ὑπέροχον μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καί κατήργησε τὸν κόσμον τῆς διασπάσεως, τῆς ἀλλοτριώσεως, τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καί τοῦ μίσους. Ἡ ἐν Χριστῷ πρόσληψις ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους καί τοῦ κόσμου ἀνασυνέθεσε τὴν ὀργανικὴν ἐνότητα αὐτῶν εἰς ἓν σῶμα, διό καί διεκηρύχθη ὅτι "οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλληνας, οὐκ ἔστιν δούλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστιν ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ εἰς ἓς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ" (Γαλ. 3,28). Συγχρόνως πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐνότης αὕτη δέν εἶναι κάτι στατικόν καί μονολιθικόν. Ἐχει ἀπέραντον δυναμισμὸν καί ποικιλίαν, διότι ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἐν κοινωνίᾳ προσώπων ἐπιτυγχανομένης ἐνότητος, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἐνότητος τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Δ. Περὶ εἰρήνης καί δικαιοσύνης.

1. Ἡ ἀνθρωπότης καταβάλλει προσπάθειας, ὅπως ἡ ἔχθρα καί ἡ δυσπιστία, αἱ δηλητηριάζουσαι τὴν διεθνή ἀτμόσφαιραν, παραχωρήσωσι τὴν θέσιν εἰς τὴν φιλίαν καί τὴν ἀλληλοκατανόησιν, ὅπως ἡ ἄμιλλα εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ὀλοκληρωτικοῦ καί πλήρους ἀφοπλισμοῦ, ὅπως ὁ πόλεμος, ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν προβλημάτων, ἀποβληθῇ διὰ παντός ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας.

2. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀγωνίζεται πάντοτε διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἀδελφοσύνης, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν λαῶν. Αὕτη αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ Ἀποκάλυψις χαρακτηρίζεται "εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης" (Ἐφ. 6,15), διότι ὁ Χριστός, "εἰρηνοποίησας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ" τὰ πάντα (Κολ. 1,20), "εὐηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μακρὰν καί τοῖς ἐγγύς" (Ἐφ. 2,17) καί κατέστη "ἡ εἰρήνη ἡμῶν" (Ἐφ. 2,14). Ἡ εἰρήνη αὕτη, ἡ "πάντα γοῦν ὑπερέχουσα" (Φιλ. 4,7), ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητάς Του κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, εἶναι εὐρυτέρα καί οὐσιαστικωτέρα ἀπὸ τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται ὁ κόσμος: "Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν" (Ἰω. 14,27). Καί τοῦτο διότι ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ ὄριμος καρπὸς τῆς ἐν αὐτῷ ἀνακεφαλαίωσης τῶν πάντων· τῆς ἀναδείξεως τῆς ἱερότητος καί τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου ὡς εἰκόνας Θεοῦ· τῆς προβολῆς τῆς ὀργανικῆς ἐνότητος ἐν αὐτῷ τοῦ ἀνθρώπινου γένους καί τοῦ κόσμου· τῆς ἐν τῷ σῶματι τοῦ Χριστοῦ καθολικότητος τῶν ἰδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης· καί, τέλος, τῆς καρποφορίας τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Ἡ πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἐπικρατήσεως ἐπὶ τῆς γῆς ὅλων αὐτῶν τῶν χριστιανικῶν ἰδεωδῶν. Εἶναι ἡ ἀνωθεν εἰρήνη περὶ τῆς ὁποίας πάντοτε εὐχεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὰς καθημερινὰς τῆς δεήσεις, ἐξαιτουμένη ταύτην παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα δυναμένου καί εἰσακούοντος τὰς προσευχὰς τῶν μετὰ πίστεως Αὐτῷ προσερχομένων.

3. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται δῆλον διατί ἡ Ἐκκλησία, ὡς "σῶμα Χριστοῦ" (Α' Κορ. 12,27), προεβλήθη ὡς "ἡ ὄρασις τῆς εἰρήνης" τοῦ κόσμου (Ὀριγένους, εἰς Ἰερ. 9,2. PG 13,349), ἥτοι τῆς πραγματικῆς καί καθολικῆς εἰρήνης, οἷαν εὐηγγελίσατο ὁ Χριστός. "Ἡμεῖς", λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, εἴμεθα "τὸ εἰρηνικὸν γένος" (Παιδαγ. 2,2. PG 8,428), εἴμεθα οἱ "εἰρηνικοὶ στρατιῶται" τοῦ Χριστοῦ (Προτρεπτ. 11. PG 8,236). Ἡ εἰρήνη, λέγει ἄλλαχού ὁ ἴδιος, εἶναι συνώνυμον τῆς δικαιοσύνης. (Στρωμ. 4,25. PG 8,1369-72). Ὁ δὲ ἅγιος Βασίλειος προσθέτει: "οὐ δύναμαι πείσαι ἑμαυτὸν, ὅτι ἄνευ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καί ἄνευ τοῦ, τὸ εἰς ἐμέ ἦκον, εἰρηνεύειν πρὸς πάντας δύναμαι ἄξιος κληθῆναι δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ" (Ἐπιστ. 203,2. PG 32,737). Τοῦτο εἶναι τόσον

αυτονόητον διά τόν Χριστιανόν, ὥστε "οὐδέν οὕτως ἴδιόν ἐστι Χριστιανοῦ ὡς τό εἰρηνοποιεῖν" (Ἐπιστ. 114. PG 32,528). Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ μυστική δύναμις, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπό τήν καταλλαγὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν οὐράνιον Πατέρα του: "κατά πρόνοιαν Ἰησοῦ τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν ἐνεργούντος, καί ποιούντος εἰρήνην ἄρρητον καί ἐξ αἰῶνος προωρισμένην καί ἀποκαταλλάσσοντος ἡμᾶς ἐαυτῷ καί ἐν ἐαυτῷ τῷ Πατρί" (Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, περί θ. ὄνομ. 11,2,4. PG 3,953).

4. Ὁφείλομεν συγχρόνως νά ὑπογραμμίσωμεν ὅτι τό πνευματικόν δῶρον τῆς εἰρήνης ἐξαρτᾶται καί ἀπό τήν ἀνθρωπίνην συνεργίαν. Τό Ἅγιον Πνεῦμα χορηγεῖ πνευματικά δῶρα ὅταν ὑπάρχη ἀνάβασις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πρὸς τόν Θεόν, ὅταν ἐν μετανοίᾳ ἐπιζητῆ κανεῖς τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Τό θεῖον δῶρον τῆς εἰρήνης ἐμφανίζεται ἐκεῖ ἔνθα οἱ Χριστιανοί καταβάλλουν προσπαθείας εἰς τό ἔργον τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν (Α' Θεσ. 1,3).

5. Ὁμιλοῦντες περί τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ, ὡς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης, ἐννοοῦμεν τήν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπιτυχανομένην εἰρήνην. Ἡ ἀμαρτία εἶναι πνευματική ἀσθένεια, τῆς ὁποίας τὰ ἐξωτερικά συμπτώματα εἶναι αἱ ταραχαί, αἱ ἔριδες, οἱ πόλεμοι μέ τās τραγικάς των συνεπειάς. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδιώκει νά ἐξαλείψῃ ὄχι μόνον τὰ ἐξωτερικά συμπτώματα αὐτῆς τῆς ἀσθενείας, ἀλλά καί τήν αἰτίαν αὐτῶν, τήν ἀμαρτίαν.

6. Συγχρόνως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καθῆκον αὐτῆς νά ἐπικροτῇ πᾶν ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ πράγματι τήν εἰρήνην (Ρωμ. 14,19) καί ἀνοίγει τήν ὁδόν πρὸς τήν δικαιοσύνην, τήν ἀδελφοσύνην, τήν ἀληθῆ ἐλευθερίαν καί τήν ἀμοιβαίαν ἀγάπην μεταξύ ὄλων τῶν τέκνων τοῦ ἐνός οὐρανοῦ Πατρός ὡς καί μεταξύ ὄλων τῶν λαῶν, τῶν ἀποτελούντων τήν ἐνιαίαν ἀνθρωπίνην οἰκογένειαν. Συμπάσχει δέ μεθ' ὄλων τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι, εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, στεροῦνται τοῦ ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης καί ὑφίστανται διωγμούς, λόγῳ τῆς χριστιανικῆς των πίστεως.

Β. Ἡ εἰρήνη ὡς ἀποτροπὴ τοῦ πολέμου.

1. Ἡ Ὁρθοδοξία καταδικάζει γενικῶς τόν πόλεμον, τόν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ἀπόρροιαν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἀμαρτίας, ἐπιτρέψασα κατά συγκατάβασιν πολέμους πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς καταπατηθείσης δικαιοσύνης καί ἐλευθερίας.

2. Δέν ἔχει διά τοῦτο κανένα δισταγμόν νά διακηρύξῃ ὅτι εἶναι ἐναντίον πάσης μορφῆς ἐξοπλισμῶν, συμβατικῶν, πυρηνικῶν καί διαστημικῶν, ὁθενδήποτε προερχομένων, διότι ὁ πυρηνικός ἰδίᾳ πόλεμος ἔχει ὡς ἐπακόλουθον τήν καταστροφὴν τῆς δημιουργίας, τήν ἐξαφάνισιν τῆς ζωῆς ἀπό προσώπου τῆς γῆς. Αὐτό δέ ὀφείλει νά τό πράξῃ πολύ περισσότερο σήμερον, ὅτε γνωρίζομεν καλλίτερον τήν καταστρεπτικὴν δύναμιν τῶν πυρηνικῶν ὄπλων. Αἱ συνέπειαι ἐνδεχομένου πυρηνικοῦ πολέμου θά εἶναι τρομακτικαί, ὄχι μόνον διότι θά ἐπέλθῃ ὁ θάνατος εἰς ἀπρόβλεπτον ἀριθμόν ἀνθρώπων, ἀλλά καί διότι δι' ὅσους θά ἐπιζήσουν ὁ βίος θά καταστῇ ἀβίωτος. Θά ἐμφανισθοῦν ἀνίκατοι ἀσθένειαι καί θά προκληθοῦν γενετικά ἀλλαγá, αἱ ὁποῖαι θά ἐπηρεάζουν καταστρεπτικῶς καί τās ἐπομένας γενεάς, ἐάν βεβαίως ἐναπομείνῃ κάτι ἐπὶ τῆς γῆς. Συμφῶνως πρὸς γνώμας εἰδικῶν ἐπιστημόνων ἄλλη φοβερὰ συνέπεια ἐνός πυρηνικοῦ πολέμου θά εἶναι ὁ ὀνομαζόμενος "πυρηνικός χειμῶν". Θά προκληθῇ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος εἰς τόν πλανήτην μᾶς καί θά ἐκλείψῃ ἡ ζωὴ. Ἐξ αὐτῶν συνάγεται ὅτι ὁ πυρηνικός πόλεμος εἶναι ἀνεπίτρεπτος ἀπό πάσης ἐπόψεως, φυσικῆς καί ἠθικῆς. Εἶναι ἔγκλημα κατά τῆς ἀνθρωπότητος καί θανάσιμον ἀμάρτημα ἐναντί τοῦ Θεοῦ, τό ἔργον τοῦ ὁποῖου καταστρέφει. Καθῆκον λοιπόν τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἄλλων Χριστιανῶν καί ὄλης τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι νά προλάβουν αὐτόν τόν κίνδυνον. Ἐκ

παραλλήλου είμεθα βέβαιοι ότι ή έρευνα και ή έκμετάλλευσις του κοσμικού χώρου διά ειρηνικούς και έποικοδομητικούς σκοπούς δέν έρχονται εις αντίθεσιν προς τήν θέλησιν του Θεού.

3. Παρατηρούμεν ότι ο άναφύομενος εις τάς ήμέρας μας κίνδυνος της πυρηνικής καταστροφής και τό αίσθημα άδυναμίας ένώπιον αυτού οδηγεί χριστιανούς τινας εις τήν σκέψιν ότι αυτή ή παγκόσμιος άπειλή είναι σημείον της δευτέρας παρουσίας του Κυρίου ήμών. Ο ίδιος όμως ο Κύριος ήμών Ιησούς Χριστός, καιτοι προλέγει τά πρόδρομα σημεία της έσχάτης ήμέρας, έν τούτοις μάς προφυλάσσει από τό σκάνδαλον διαφόρων λογισμών περί του τέλους του κόσμου λέγων ότι "περί δέ της ήμέρας εκείνης και της ώρας ούδείς οίδε" (Μάρκ. 13,32). Αί προσπάθειαι ήμών διά τήν άποτροπήν του πολέμου και τήν έπικράτησιν της ειρήνης ούδόπως άναιρούν τήν πίστιν των χριστιανών, ότι τό σύμπαν όλον και ο άνθρωπος εύρίσκονται εις τάς χείρας του Θεού, οστις έν σοφία έδημιούργησε τον κόσμον, προνοεί περί αυτού και κυβερνά αυτόν. Ο Θεός κατευθύνει τήν ιστορίαν έν κραταιά χειρί προς τό μέλλον, οι δέ χριστιανοί βιοούν από τουδεδέν έν τη Έκκλησία τήν έσχατολογικήν πραγματικότητα της βασιλείας του Θεού, προσδοκώντας καινήν γήν και καινούς ουρανούς. Διά τουτο, μολονότι άνησυχούν διά τήν έκτασιν του έν τώ κόσμω κακού και άγωνίζονται νά τό περιορίσουν, δέν περιλίπτουν εις άπόγνωσιν, διότι βλέπουν τά πάντα υπό τό πρίσμα της αιωνιότητος, προσδοκώντας άνάστασιν νεκρών και ζωήν του μέλλοντος αιώνος.

ΣΤ. Φυλετικά και λοιπαί διακρίσεις.

1. Ο Κύριος, ως Βασιλεύς της δικαιοσύνης (Έβρ. 7,2-3), άποδοκιμάζει τήν βίαν και τήν άδικίαν (Ψαλμ. 10,5), καταδικάζει τήν άπάνθρωπον στάσιν προς τον συνάνθρωπον (Μαρκ. 25,41-46. Ίακ. 2,15-16). Εις τήν βασιλείαν Αύτου, ή οποία άρχίζει ήδη έδω εις τήν γήν, και έχει κατ'έξοχήν πνευματικόν χαρακτήρα, δέν ύπάρχει τόπος ούτε διά τά έθνικά μίση, ούτε δι'οιανδήποτε έχθραν και μισαλλοδοξίαν (Ήσ. 11,6. Ρωμ. 12,10).

2. Ίδιαιτέρα μνεία θά πρέπει νά γίνη εις τό σημείον αυτό διά τήν θέσιν της Όρθοδοξίας έναντι των φυλετικών διακρίσεων. Η θέσις αυτή είναι, έν προκειμένω σαφής: ή Όρθοδοξία πιστεύει ότι ο Θεός "έποίησέν τε έξ ενός αίματος πάν έθνος ανθρώπων κατοικείν επί πάν τό πρόσωπον της Γής" (Πράξ. 17,26) και ότι έν Χριστώ "ούκ ένι Ίουδαίος ούδέ Έλλην, ούκ ένι δούλος ούδέ έλεύθερος, ούκ ένι άρσεν και θήλυ πάντες γάρ εις έστέ έν Χριστώ Ιησού" (Γαλ. 3,28). Συνεπής προς τήν πίστιν αυτήν, ή Όρθόδοξος Έκκλησία δέν δέχεται τά φυλετικά διακρίσεις, οιασδήποτε μορφής, έφ'όσον αυτά προϋποθέτουν άξιολογικήν διαφοράν μεταξύ των ανθρώπινων φυλών και συνεπάγονται διαβάθμισιν δικαιωμάτων. Διακηρύσσουσα δέ τήν έπείγουσαν ανάγκην της πλήρους άρσεως των διακρίσεων και της παροχής δυνατότητος ολοπλεύρου άναπτύξεως όλων των κατοίκων της Γής, δέν περιορίζει τήν υποστήριξιν αυτής εις μόνην τήν άρσιν των διακρίσεων, αι όποιαι έχουν ως κριτήριο τό χρώμα της φυλής και έντοπίζονται μόνον εις ώρισμένας περιοχάς του πλανήτου μας, αλλά έπεκτείνει αυτήν και εις τήν καταπολέμησιν όλων των διακρίσεων εις βάρος διαφόρων μειονοτήτων.

3. Η μειονότης, είτε είναι θρησκευτική είτε γλωσσική είτε έθνική, πρέπει νά τυγχάνη σεβασμού της ιδιομορφίας της. Η έλευθερία του ανθρώπου είναι συνδεδεμένη προς τήν έλευθερίαν της κοινότητος εις τήν οποίαν ουτος άνήκει. Έκάστη κοινότης πρέπει νά εξελίσσεται και νά άναπτύσσεται συμφώνως προς τά ιδιαίτερα γνωρίσματά της. Έν προκειμένω ο πλουραλισμός θά έπρεπε νά ρυθμίξη τήν ζωήν όλων των χωρών. Η ένότης ενός έθνους, μιας χώρας ή ενός κράτους θά έπρεπε νά κατανοηται ως τό δικαίωμα διαφορότητος των ανθρώπινων κοινοτήτων.

4. Ἡ Ὁρθοδοξία χωρὶς συμβιβασμούς καταδικάζει τὸ ἀπάνθρωπον σύστημα τῶν φυλετικῶν διακρίσεων καὶ τὴν ἱερόσυλον διακήρυξιν περὶ δῆθεν συμφωνίας αὐτοῦ πρὸς τὰ χριστιανικά ἰδεώδη. Εἰς τὸ ἐρώτημα "καὶ τίς ἐστὶ μου ὁ πλησίον;" ὁ Χριστὸς ἀπήντησε μὲ τὴν παραβολὴν τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου. Καὶ οὕτω μᾶς ἐδίδαξε τὴν κατάλυσιν κάθε μεσοτοίχου ἔχθρας καὶ προκαταλήψεως. Ἡ Ὁρθοδοξία ὁμολογεῖ ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, ἐθνικότητος, γλώσσης, εἶναι φορεὺς τῆς εἰκόνας Θεοῦ, ἀδελφός ἢ ἀδελφή μας, ἰσότημόν μέλος τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας.

Ζ. Ἀδελφοσύνη καὶ ἀλληλεγγύη μεταξύ τῶν λαῶν.

1. Ἡ τελευταία αὕτη διαπίστωσις μᾶς ὁδηγεῖ ἀβιάστως εἰς τὴν βαθυτέραν σύλληψιν τῆς ἰδιοτύπου συμβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν μεταξύ τῶν λαῶν ἀλληλεγγύην καὶ καλλιέργειαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀδελφοσύνης. Πράγματι, αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ συμβάλουν διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος καὶ γενικώτερον τοῦ λαοῦ καθὼς καὶ διὰ τῆς ὅλης πνευματικῆς τῶν δραστηριότητος εἰς μίαν μεταβολὴν πρὸς τὸ ἠπιώτερον τοῦ γενικοῦ κλίματος καὶ φρονήματος. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ποικίλων πνευματικῶν δυνατοτήτων διαφερουσῶν ἐκείνων τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν κρατῶν. Αἱ δυνατότητες αὗται ἐκπηγάζουν ἐκ τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀποβλέπουν εἰς οὐσιαστικώτερα καὶ μονιμώτερα ἀποτελέσματα εἰς τὰ ζητήματα εἰρήνης καὶ ἀδελφοσύνης, καὶ πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς τὸ μέγιστον δυνατόν. Ἐδῶ διανοίγεται εὐρὺ στάδιον διὰ τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, δεδομένου ὅτι αὗται ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιολογικῆς καὶ κοινωνικῆς διδασκαλίας τῶν προβάλλουν εἰς τὸν διεσπασμένον κόσμον τὸ ἰδεῶδες τῆς λατρευτικῆς, τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας.

2. Οὕτω κατανοεῖται καὶ ἡ τεραστία εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς πείνης καὶ τῆς ἀπολύτου ἐνδείας, ἡ ὁποία μαστίζει σήμερον κατὰ ἀπαράδεκτον τρόπον μεγάλας μάζας ἀνθρώπων ἢ καὶ ὀλοκλήρων λαῶν, κυρίως εἰς τὸν Τρίτον Κόσμον. Ἐν τοιοῦτον φοβερόν φαινόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν μας, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ οἰκονομικῶς προηγμένα χῶραι ζοῦν ὑπὸ καθεστῶς ἀφθονίας καὶ σπατάλης ἢ καὶ ἀναλίσκονται εἰς ἐξοπλισμούς, ὑποδηλοῖ σοβαρὰν κρίσιν ταυτότητος τοῦ συγχρόνου κόσμου, τοῦτο δὲ διὰ δύο κυρίως λόγους:

- α) διότι ἡ πείνα ὄχι μόνον ἀπειλεῖ τὸ θεῖον δῶρον τῆς ζωῆς ὀλοκλήρων λαῶν τοῦ ἀναπτυσσομένου κόσμου, ἀλλὰ καὶ συντρίβει ὀλοκληρωτικά τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, καὶ
- β) διότι αἱ οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμέναι χῶραι, μὲ τὴν ἄδικον ἢ καὶ, συχνά, ἐγκληματικὴν κατανομήν καὶ διαχειρίσιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, προσβάλλουν ὄχι μόνον τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ κάθε ἀνθρώπινον πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος σαφῶς ταυτίζει ἑαυτὸν πρὸς τὸν πεινῶντα καὶ ἐνδεῆ ἄνθρωπον, λέγων "ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε" (Ματθ. 25,40).

3. Ἡ οἰαδήποτε, ἐπομένως, ἀδράνεια καὶ ἀδιαφορία τοῦ κάθε χριστιανοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας γενικώτερον ἐμπρὸς εἰς τὸ τρομακτικόν σύγχρονον φαινόμενον τῆς πείνης ὀλοκλήρων λαῶν, θά ἐταυτίζετο μὲ προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ ἀπουσίαν ἐνεργοῦ πίστεως. Διότι, ἂν ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἰδικὴν μας τροφήν εἶναι συχνά θέμα ὑλικόν, ἡ μέριμνα διὰ τὴν τροφήν τοῦ συνανθρώπου μας εἶναι θέμα καὶ πνευματικόν (Ἰακ. 2,14-18). Ἀποτελεῖ, ἐπομένως, ὑψιστὸν καθῆκον ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νὰ κηρυχθοῦν ἀλληλέγγυοι πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφούς τῶν καὶ νὰ ὀργανώσουν ἀμέσως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὴν βοήθειάν των. Ἐπ' αὐτοῦ αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔχουν ἤδη ἀποκτήσει πείραν ἐκ τῶν ἀναληφθεισῶν μέχρι τοῦδε σχετικῶν ἐνεργειῶν καὶ πρωτοβουλιῶν των. Δι' αὐτῶν

διανοίγεται, πράγματι, ἡ ὁδὸς τῆς συνεργασίας αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ὄχι μόνον μεταξύ των ἀλλὰ καὶ μέ τὰς ἄλλας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας, μέ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ὡς καὶ μέ τοὺς Διεθνεῖς Ὁργανισμούς οἱ ὁποῖοι ἐτάχθησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς καταπολεμήσεως τῆς φοβερᾶς αὐτῆς μάστιγος. Μέ τὸν ἀφοπλισμὸν δὲν θὰ ἐξουδετεροῦτο μόνον ὁ κίνδυνος τοῦ πυρηνικοῦ ἀφανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐξοικονομοῦντο ἄφθονα χρήματα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν πεινῶντων καὶ τῶν ἐνδεῶν.

4. Ἄς μὴ ἀπατώμεθα: ἡ πείνα καὶ ἡ χαίνουσα ἀνισότης, ἡ ὁποία μαστίζει σήμερον τὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα καταδικάζει τὴν ἐποχὴν μας τόσο εἰς τὰ ἴδια ἑαυτῆς ὅματα ὅσον καὶ εἰς τὰ ὅματα τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ. Καὶ τοῦτο διότι τὸ θέλημα αὐτοῦ σήμερον, ταυτιζόμενον πρὸς τὴν λύτρωσιν τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου, τοῦ ἐδῶ καὶ τοῦ τώρα, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ὑπηρετήσωμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν συγκεκριμένων προβλημάτων του. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν χωρὶς διακονικὴν ἀποστολὴν χάνει τὴν σημασίαν της. Τὸ νὰ εἴμεθα Χριστιανοὶ σημαίνει νὰ μιμώμεθα τὸν Χριστὸν καὶ νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸν ὑπηρετήσωμεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδυνατοῦ, τοῦ πεινῶντος, τοῦ καταδυναστευομένου καὶ γενικῶς τοῦ ἔχοντος ἀνάγκην βοήθειας. Πᾶσα ἄλλη προσπάθεια νὰ ἴδωμεν τὸν Χριστὸν ὡς πραγματικὴν παρουσίαν, χωρὶς ὑπαρξιακὴν σχέσιν πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος χρειάζεται βοήθειαν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἄπλη θεωρία.

Η. Ἡ προφητικὴ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας: μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ.

1. Εἰς τὰ πλαίσια τοῦ συγχρόνου κόσμου συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν εἰρήνην, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀδελφοσύνην μεταξύ τῶν λαῶν, θὰ πρέπει νὰ εἶναι πρωτίστως μία μαρτυρία ἀγάπης. Ἡ μαρτυρία δὲ αὕτη θὰ πρέπει νὰ δίδεται πάντοτε δι' ἐκλογῆς τῶν πλέον ἀποτελεσματικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα αἱ συνθῆκαι παρέχουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Μαρτυρία ἀγάπης σημαίνει ὅτι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δύνανται νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς ἐκεῖνας τὰς καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι κρίνονται ἀντίθετοι πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν παράδοσιν των. Ἐδῶ ἀνακύπτει ἐπιτακτικὴ ἢ προφητικὴ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ καθῆκόν της νὰ μαρτυρῇ "περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος" εἰς κάθε θέμα ἀπτόμενον τῆς προαγωγῆς τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀδελφοσύνης ὡς καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὑποτυπούμενης εἰκόνας Θεοῦ. Κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς προφητικῆς αὐτῆς ἀποστολῆς των, αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φροντίζουν διὰ τὴν γαλήνην τοῦ ποιμνίου των, τὸ ὁποῖον ἐτάχθησαν νὰ κατευθύνουν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου. Πιστεύομεν ὅτι πρὸς πραγμάτων τούτου ἡ ἀγάπη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ γαλβανίσῃ τὴν θέλησιν τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ὅπως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν των τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δώσουν σήμερον τὴν μαρτυρίαν των - μαρτυρίαν πίστεως καὶ ἐλπίδος - εἰς ἓνα κόσμον ὁ ὁποῖος, περισσότερο ἴσως ἀπὸ ποτέ ἄλλοτε, ἔχει τὴν ἀνάγκην αὐτῆς.

2. Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ἐπειδὴ κατανοοῦμεν τὸ νόημα τῆς σωτηρίας, αἰσθανόμεθα τὸ χρέος νὰ ἀγωνιζόμεθα διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς ἀσθενείας, τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἀγωνίας. Ἐπειδὴ βιοῦμεν τὴν ἐμπειρίαν τῆς εἰρήνης, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἀδιάφοροι διὰ τὴν ἀπουσίαν της ἀπὸ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν. Ἐπειδὴ εὐηργετήθημεν ἀπὸ τὴν θεῖαν δικαιοσύνην, ἀγωνιζόμεθα διὰ μίαν πληρεστέραν δικαιοσύνην εἰς τὸν κόσμον καὶ διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν πάσης καταπίεσεως. Ἐπειδὴ ζῶμεν κάθε ἡμέραν τὴν θεῖαν συγκατάβασιν, μαχόμεθα ἐναντίον κάθε φανατισμοῦ καὶ μισαλλοδοξίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. Ἐπειδὴ διακηρύσσομεν συνεχῶς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπερασπιζόμεθα τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα δι' ὄλους

τούς ανθρώπους καί ὅλους τούς λαούς. Ἐπειδή βιοῦμεν τήν θεϊάν δωρεάν τῆς ἐλευθερίας μέ τό ἀπολυτρωτικόν ἔργον τοῦ Χριστοῦ, δυνάμεθα νά προβάλωμεν πληρέστερα τήν καθολικήν ἀξίαν τῆς διακάθε ἀνθρώπου καί κάθε λαόν. Ἐπειδή, τρεφόμενοι μέ τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ βιοῦμεν τήν ἀνάγκην τοῦ μερισμοῦ τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ μετά τῶν ἀδελφῶν μας, κατανοοῦμεν πληρέστερον τήν πείναν καί τήν στέρῃσιν καί ἀγωνιζόμεθα διά τήν ὑπερνίκησιν αὐτῶν. Ἐπειδή προσδοκῶμεν καινήν γῆν καί καινοῦς οὐρανοῦς, ὅπου θά ἐπικρατῇ ἡ ἀπόλυτος δικαιοσύνη, ἀγωνιζόμεθα ἐδῶ καί τώρα (*hic et nunc*) διά τήν ἀναγέννησιν καί τήν ἀνακαινίσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κοινωνίας.

3. Ἡ μαρτυρία μας δέ αὕτη καί ἡ δι' αὐτῆς ἀρδευσίς τοῦ αὐχμηροῦ ἐδάφους τῆς ἐποχῆς μας, ἡ ὁποία, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλην ἔχει ἀνάγκην τοῦ Θεοῦ, θά ἀποτελέσῃ ἴσως τόν καλλίτερον τρόπον συμβολῆς τῶν Ἐκκλησιῶν μας εἰς τήν εἰρήνην καί τά ἰδεώδη, τά ὁποῖα τήν συνοδεύουν καί τήν πραγματοποιοῦν. Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπευθύνονται ἐν ἀγάπῃ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὥστε ὅλοι νά συνεργήσουν εἰς τήν ἐπικράτησιν τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν.

ΜΕΡΟΣ Ε

ΒΛΑΣΙΟΥ ΙΩ. ΦΕΙΔΑ
Καθηγητού του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

**ΤΟ «ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΝ»
ΚΑΙ ΤΟ «ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ»
ΕΝ Τῆ ΟΡΘΟΔΟΞῶ ΕΚΚΛΗΣΙΑῖ**

| Νέα Σιών , τ. 71 (1979), σ. 7-30 |

ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ 1979

ΤΟ «ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΝ» ΚΑΙ ΤΟ «ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ» ΕΝ ΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΑΝΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΟΡΩΝ

1) Ἡ χειροτονία ἐπισκόπου ὡς ἔκφρασις τῆς κανονικῆς συνειδήσεως ἐνόη-
τος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν.

Ὁ πλήρης καὶ ἀντικειμενικὸς καθορισμὸς τῆς ἐνοίας τῶν ὄρων «αὐτοκέφαλον» καὶ «αὐτόνομον» εἰς τὸ διοικητικὸν δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι δυσχερέστατος, διότι ἂν ἐνὸς μὲν τὸ θέμα καθ' αὐτὸ εἶναι πολυδιάστατον, ἂν ἑτέρου δὲ καλλιεργουῦνται σήμερον μονομερεῖς τάσεις περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὄρων αὐτῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑποστηρίζονται ὡς κανονικῶς ἠτιολογημένα ὠρισμένα μονομερεῖς πρωτοβουλίαι περὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, αἱ ὁποῖαι, ὄχι μόνον ἐδημιούργησαν πλήθος κανονικῶν προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐχαλάρωσαν τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

Οἱ ὄροι «αὐτοκέφαλον» καὶ «αὐτόνομον» εἶναι κανονικαὶ καὶ συνδέονται ἀρρήκτως μὲ τὴν ἐξωτερικὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως δὴποτε ὁμως ἀποτελοῦν κανονικὴν ἔκφρασιν καὶ τῆς καθ' ἑαυτὴν ἐκκλησιολογικῆς ὑποδομῆς τῆς διοικητικῆς λειτουργίας τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὸν ὅτι οἱ κανονικαὶ αὗτοι ὄροι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν μὲ συγκεκριμένον διοικητικὸν περιεχόμενον μετὰ τὴν διὰ τῶν κανόνων δ', ε', στ' καὶ ζ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου (325) καθιέρωσιν γενικοῦ συστήματος διαρθρώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Κατὰ τοὺς δ' καὶ ε' αἰῶνας ἀνεπτύχθησαν τὸ *μητροπολιτικόν*, τὸ *ἐξορχικόν* καὶ τὸ *πατριαρχικόν* σύστημα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, διὰ τῶν ὁποίων καθιέρωντο τὰ κανονικὰ πλαίσια ἐνόητος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν μεγάλων περιφερειῶν κατὰ προσαρμογὴν ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα τῆς πολιτικῆς διοικήσεως. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ τῶν διαδοχικῶν

τή θ. εὐχαριστία πραγμάτωσαν τοῦ σώματος Χριστοῦ τοπικῆ ἐκκλησίᾳ ἀπέκτα τὴν συνειδησίαν καὶ τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν χάρις εἰς τὴν «*συνοδικήν*» μαρτυρίαν τῶν κεφαλῶν τῶν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικῶν ἐκκλησιῶν, ὡς αὕτη ἐξεφάρ- ζετο διὰ τῶν μετεχόντων εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ χειροτονία ἐπισκόπου ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως συνοδικῶν χαρακτηριστικῶν ἐκκλησιαστικῆ πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἀπο- καθίσταται ἡ ὀργανικὴ ὁλοκληρία τοῦ ὁρατοῦ σώματος τῆς τοπικῆς ἐκκλη- σίας, ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦται ἡ ἐν τῇ θ. εὐχαριστίᾳ ἐνόησις αὐτῆς πρὸς πάσας τὰς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικὰς ἐκκλησίας.

2) Περιεχόμενον τῆς διοικητικῆς ὁργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ διὰ τῶν κανόνων δ', ε', στ' καὶ ζ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου (325) εἰσαχθεῖσα *διοικητικὴ ὁργανώσις* τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ κατὰ πολιτικὰς ἐπαρχίας *μητροπολιτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος* οὐδόλως ἐνόθευσεν, ἠλλοίωσεν ἢ μετετόπισε τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν τῶν πρώτων αἰώνων, διότι, διατηρήσασα ἀμετάβλητον τὸν πυρῆνα τοῦ περιεχο- μένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνόησις, καθιέρωσεν ἀπλῶς εἰς ἐνιασίαν ἐξωτερι- κῶς κανονικὰ μορφὰς τὰ ἐθιμικῶς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας καθιερωθέντα πλαίσια λειτουργίας καὶ ἐκφράσεως αὐτῆς τῆς ἐνόησις. Οὕτω διὰ τῶν σχετι- κῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἡ *χειροτονία ἐπι- σκόπου* χηρεύουσης ἐπισκοπῆς ὀρίζεται κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν *ὡς ὁ πυρῆν τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας εἰς τὸ εἰσαχθέν μητροπολιτικὸν διοικη- τικὸν σύστημα*, διὰ καὶ οἱ μὲν δὲ κανόνες καθορίζουν τὸν τρόπον τῆς χει- ροτονίας καὶ τὸ κανονικὸν ὄργανον τελέσεως αὐτῆς, οἱ δὲ στ' καὶ ζ' κανόνες ἀναφέρονται εἰς τὴν διαφύλαξιν παγιωθειῶν τοπικῶν ἐθιμικῶν παραδό- σεων περὶ τὴν χειροτονίαν. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ ὑπὸ τοῦ *μητροπολίτου* προεδρευομένη *ἐπαρχιακὴ σύνοδος*, συγκαλουμένη δις τοῦ ἐτους κατὰ τοὺς κανόνες, ὑποκαθιστᾷ τὴν λειτουργικήσαν κατ' ἐθιμικὸν τύπον τοπικὴν *σύνο- δον* τῶν πρώτων αἰώνων. Εἶναι ἐν προκειμένῳ χαρακτηριστικὸν τὸ σχῶλιον τοῦ Ζωνναρᾶ εἰς τὸν στ' κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καθ' ὃ ὁ κανὼν «καθόλου δίδωσι τύπον μηδὲν χωρὶς αὐτῶν (τῶν μητροπολιτῶν) εἰς ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀναφερόμενον γίνεσθαι, ἥς τὸ μείζον καὶ κυριώτε- ρον ἢ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία ἐστὶ» (Γάλλο-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Β' 129). Εἰς τὸ «*δικαίον τῶν χειροτονιῶν*» (JUS ORDINANDI) περιλαμβάνεται ἀναποσπαστῶς καὶ τὸ «*δικαίον κρίσεως*» τῶν ἐπισκόπων, *διότι ἀμφοτέρω ἐκφράζουν τὴν αὐτὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν. Οὕτως ἐξηγεῖται τὴν συμ- πᾶσα μεταρρυθμίσις εἰς τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν συνεπάγεται τὴν συμ- μορφον ρύθμισιν ἀσκήσεως καὶ τοῦ δικαίου κρίσεως τῶν ἐπισκόπων* (Β. Φει- δᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν. I. Προϋποθέσεις διαμορφώ- σεως τοῦ θεσμοῦ, ἐκδ. 2α, Ἀθήναι 1977, σελ. 117 ἐξ. 127 ἐξ).

Ὁ σκοπὸς τῆς ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου καθιερώσεως τοῦ μητροπολιτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἐκφράζεται ὀριστα εἰς τὸν λδ' ἀπο-

σχημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως κατὰ προσαρμογὴν εἰς τὰ ἀντι- στοιχα δεδομένα τῆς πολιτικῆς διοικήσεως δὲν μετέθεσε καὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἐκκλησιολογικὰ θεμέλια τῆς ὁργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας, διότι αἱ διαδοχικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν διάρθρωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως δὲν ἐθίξον τὸν πυρῆνα τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἐθιμικὴ καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας πράξις τῶν πρώτων αἰώνων ἐνετάχθη ἀπλῶς εἰς ἐνιασίαν καὶ ὑποχρεωτικὰ ἐξωτερικὰ σχήματα.

Ἡ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας βραβεῖα συνειδησίης, ὅτι ἐκάστη ὑπὸ ἐπι- σκοπον τοπικῆ ἐκκλησίας πραγματοποιεῖ ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ τὴν μίαν, ἄγιαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐθεμελίωσεν καὶ τὴν συνειδησίαν «*αὐτονομίας*» ἐκάστης τοπικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν καθ' ὅλου ὁικονομίαν καὶ διοίκησιν τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὁμῶς τῆς *σαυτότητος* τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆ *αὐτόκριτος* τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας ἀπέρρεεν ἀπὸ τὴν πλήρη πραγμάτωσιν καὶ αὐθεντικὴν βίωσιν ἐν τῇ θ. εὐχα- ριστίᾳ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικῆ ἐκκλησίᾳ. Ὅργανικὴ «*κεφαλὴ*» τοῦ σώματος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καθίστατο θεῖω δικαίω ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος ἠγγυάτο τὴν αὐθεντικότητα καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς εὐχαριστιακῆς ἐμπειρίας τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, διὰ καὶ μόνον ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον εὐχαριστιακὴ σύναξις ἐτέλει «*βεβαίωσιν*» εὐχαριστίαν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ὁ ἐπίσκοπος, ὡς ὀργανικὴ κεφαλὴ τοῦ ὁρατοῦ σώματος τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, ἐλειτούργει καὶ ὡς «*στόμα*» αὐτῆς διὰ τὴν ἔκφρασιν πρὸς πάσας τὰς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικὰς ἐκκλησίας τῆς συνειδήσεως ταυτότητος ἐμπειρίας ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ. Οὕτως ἡ συνειδήσις αὐταρκείας καὶ ἐσωτερικῆς αὐτονομίας ἐκάστης τοπικῆς ἐκκλη- σίας συνεδέετο ἀρήκτως μετὰ τὴν ὁρατὴν κεφαλὴν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὁμῶς δὲν ἦτο δυνατόν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ αὕτη *αὐτονομίως*, ἥτοι δι' ἐσωτερικῶν μό- νων λειτουργιῶν τοῦ σώματος τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἔχουσα ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν τοπικὴ ἐκκλησία δὲν ἦτο «*αὐτοκέφαλος*», ἥτοι δὲν ἠδύνατο καθ' ἑαυτὴν καὶ δι' ἑαυτῆς νὰ ἀποκτήσῃ κεφαλὴν. Πράγματι κατὰ τὴν ἀείποτε κρα- τήσασαν παράδοσιν διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἐπισκόπου χηρευούσης ἐπισκοπῆς ἀπαιτεῖτο ἡ σύμπραξις τῶν ἐπισκόπων τῶν πλησιοχώρων συνήθως τοπικῶν ἐκκλησιῶν, καθισταμένης οὕτω τῆς ἐνόησις τῆς Ιερωσύνης καὶ τῶν φορέων αὐτῆς ἐπισκόπων κριτηρίου ἀποδείξεως τῆς ταυτότητος τῆς ὑπὸ τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας βιωμένης ἐν Χριστῷ ἐμπειρίας πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῶν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην λοιπῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ συμμετοχὴ τῶν χειροτονούντων ἐπισκόπων εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ὑπ' αὐτῶν χειροτονθέντος τελουμένην θ. εὐχα- ριστίαν ἐκφράζει ἀκριβῶς ἄφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀναγκώριον τοῦ χειροτονθέν- τος ὡς κύριου τῆς θ. εὐχαριστίας καὶ ὀργανικῆς κεφαλῆς τοῦ σώματος τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, (ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν διαβεβαίωσιν περὶ τῆς αὐθεντικότητος καὶ τῆς καθολικότητος τῆς ἐν τῇ τοπικῇ ἐκκλησίᾳ τελουμένης εὐχαριστίας. Οὕτως ἡ διὰ τοῦ ἐπισκόπου βίωσα βεβαίως, πλήρως καὶ αὐτοτελῶς τὴν ἐν

στολικόν κανόνα: «τὸς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους (ἴτοι ἐπαρχίας) εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἀνευ τῆς ἐκείνου γνώμης» ἐκεῖνα δὲ μόνον πρέπει ἕκαστον, ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώρας. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἀνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξαθήσεται ὁ θεὸς διὰ Κυρίου ἐν ἀγίῳ Πνεύματι» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 45). Ὁ Ζωναρᾶς, σχολιάζων τὸν κανόνα αὐτὸν, τονίζει ὅτι «ὡσπερ τὰ σώματα, μὴ τὴν οἰκίαν ἐνέργειαν ὑγιὰ σωζούσης τῆς κεφαλῆς, πλημμελῶς κινουμένη ἢ καὶ ἀχρηστά εἰσι παντελῶς, οὕτω καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὁ πρωτεύων τούτου καὶ τᾶς πληρῶν κεφαλῆς ἐπὶ τῆς οἰκίας διατηροῖτο τιμῆς, δτάκτως καὶ πλημμελῶς κινήσεται» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 45).

Ὁ ἁγ. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου (341) ὀρίζει σαφέστερον ὅτι «τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητρόπολει προεστῶτα ἐπίσκοπον... Ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγείσθαι αὐτὸν, μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἀνευ αὐτοῦ... ἢ ταῦτα μόνον, ὅσα τῆ ἐκάστου ἐπιβάλλει παροικία καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώρας. Ἐκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἐαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἐκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν καὶ πρόνοιαν ποιείσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἐαυτοῦ πόλιν» ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. Ἡ λύσις παντὸς προβλήματος περὶ τὴν χειροτονίαν καὶ κρίσιν ἐπισκόπου ἢ ἄλλου κληρικοῦ ὡς καὶ παντὸς ἄλλου σημαντικοῦ προβλήματος ἔδει νὰ προέλθῃ ἀπὸ τῆς ἐπαρχιακῆν σύνοδου: «Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἄφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ...» (καν. ιγ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου πρβλ. καὶ καν. ιδ' καὶ ιε' τῆς αὐτῆς συνόδου), διότι διὰ τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπων καὶ «διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρείας καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητουμένων διαλύσεις καλῶς ἔχειν ἔδοξε συνόδους καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι δεύτερον τοῦ ἔτους... ὡστε ἐν αὐταῖς ταῖς συνόδοις προσιέναι πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ πάντας τοὺς ἡδικῆσθαι νομίζοντας» (καν. ιθ' καὶ κ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου). Εὐνόητον ὅτι διὰ τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος οὐδὲν ἔθιγτο ἡ σωτηρικὴ αὐτοτέλεια ἐκάστης ὑπὸ ἐπίσκοπον τοπικῆς ἐκκλησίας, διότι ἕκαστος ἐπίσκοπος δύναται νὰ ἀσκῇ ἀνευ γνώμης τοῦ μητροπολίτου «ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικία ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώρας», ἴτοι πᾶσαν τὴν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος ἐπισκοπικὴν δικαιοδοσίαν. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ὁ Ζωναρᾶς σχολιάζει ὀρθῶς τὸν λόγον ἀποστολικὸν κανόνα, τονίζων ὅτι οἱ ἐπίσκοποι διετήρησαν ἀναπαλλοτριωτὸν τὴν δικαιοδοσίαν «τὰς τῆς οἰκίας ἐκκλησίας διοικήσεις καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς χωρῶν πρέπειν ἰδισζόντως καθ' ἑαυτοὺς» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 46). Ὁ σκοπὸς λοιπὸν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ διοικητικοῦ συστήματος εἰς τὴν καθ' ἑκατὴν ἐκκλησιαστικὴν διοργάνωσιν συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνάγκης μειζόνος ἀσθητοποιήσεως τῆς περὶ ὠριμμένα κέντρα ἐνόητος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν, διὸ καὶ κριτήριον πᾶσῶν τῶν εἰσαχθεῖσάντων

κατὰ τοὺς Δ' καὶ Ε' αἰῶνας διοικητικῶν μεταβολῶν ἐτέθη ἡ ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνόητος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ μητροπολιτικὸν σύστημα ὑπῆρξε τὸν σκοπὸν τῆς περιφρουρήσεως τῆς ἐνόητος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστης ἐπαρχίας, διότι αὐτὰ συνεκράτουν ἐνιαῖον διοικητικὸν σῶμα μὲ διοικητικὴν κεφαλὴν τὸν ἐπίσκοπον τῆς πολιτικῆς μητροπόλεως (τὸν μητροπολίτην ἐπίσκοπον) καὶ αὐθεντικὸν ὄργανον ἐκφράσεως τῆς ἐνόητος τῆς ἐπαρχιακῆν σύνοδου. Κυριώτερα ἀποστολῆ τοῦ διαμορφωθέντος διοικητικοῦ τούτου σώματος ἴτοι ἡ κατοχύρωσις τῆς ὀρθῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν, διότι κατὰ τὸν Ζωναρᾶν, ἐκ τῶν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀναφερομένων «τὸ μείζον καὶ κυριώτερον ἢ τῶν ἐπισκόπων χειροτονία ἔστι» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 129). Οὕτως διὰ τοῦ λε' ἀποστολικοῦ κανόνος ἀπαγορεύεται εἰς πάντα ἐπίσκοπον «τολμᾶν ἔξω τῶν ἐαυτοῦ ὄρων χειροτονίας ποιείσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένης αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 47), διὸ καὶ κατὰ τὸν Ζωναρᾶν «καὶ οὗτος ὁ κανὼν πρὸς τὴν συντήρησιν τῆς ὁμοιοῦς καὶ τῆς εὐταξίας ἐκτέθειται» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 47).

Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν, «κανὸν ἄλλων καὶ ταραχῶν αἴτιον τὸ ἀπιέναι ἐπίσκοπον εἰς ἐπαρχίαν ἑτέραν καὶ χειροτονίας ποιεῖν ἀνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Γ' 151), οἱ ἁγ. κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἀπαγορεύει εἰς πάντα ἐπίσκοπον «τολμᾶν ἄφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν καὶ χειροτονεῖν». Εὐνόητον ὅτι καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος τὴν ρύθμισιν τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων ἐπέδωκε διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος. Ὁ δ' κανὼν αὐτῆς ὀρίζει: «ἐπίσκοπον προσηκεῖ μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι... τὸ δὲ κύριον τῶν γινομένων διδασθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ, ἐνῶ οἱ ἁγ. κανὼν αὐτῆς θεασίξει: «ἐκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζηται...» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 122-125).

Βασικὸι λοιποὶ πόλοι τῆς διοικητικῆς αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς μονάδος τῆς ἐπαρχίας ὑπῆρξαν ἄφ' ἑνὸς μὲν ὁ μητροπολίτης ὡς διοικητικὴ κεφαλὴ, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἐπαρχιακὴ σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας. Ὁ μητροπολίτης συνεκάλει τὴν ἐπαρχιακὴν σύνοδον, προήδρευε καὶ ἐξετέλει τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς. Ἄπαντα τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀναφύμενα προβλήματα ἔδει νὰ ἐπιλυθοῦν διὰ τῆς κινητοποιήσεως τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου, ἢ ὅποια διέθετε πλήρη αὐτονομίαν εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων.

Ὁ μητροπολίτης, ὡς διοικητικὴ κεφαλὴ, ἔδει νὰ παρίσταται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν σύνοδον, διότι διασφαλίζει τὸ κύριον τῶν γινομένων, διὸ καὶ κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, «εἰ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὠρίσει μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον» (Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 128). Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ

τόν ἐπιδιώκοντα τὴν κατάλυση τῆς διοικητικῆς αὐτῆς ἀνεξαρτησίας τῶν μητροπόλεων β' κανόνα τῆς Β' ἐν Κων/πόλει Οἰκουμενικῆς συνόδου (381), διό καὶ χαρακτηριστικῶς τονίζει: «Σημείωσαι οὖν ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος ὅτι τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονούντο» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Β' 171). Ἡ προσπάθεια τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου νὰ υπαγάγῃ διὰ τῶν β' καὶ 171) ἵκανῶν τὰς μητροπόλεις εἰς μείζονα διοικητικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν πολιτικὴν διοίκησιν δὲν ἐπέτυχε (Β. Φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν. Ι. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ Θεσμοῦ, σ. 135 ἐξ.), διό καὶ ἀνεζητήθησαν ἄλλαι κανονικαὶ λύσεις, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς συνόδου (451) καθέρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως διὰ τῆς ὑπαγωγῆς πάντων τῶν μητροπολιτῶν ὑπὸ τοὺς πέντε πατριάρχους (Β. Φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν. Ι. Προϋποθέσεις... τοῦ Θεσμοῦ, σελ. 168-319). Μέχρι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου οἱ μητροπολίται διεφύλαξαν Θεσμικῶς ἀκαινότημον τὴν διὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου κτηθεῖσαν διοικητικὴν αὐτοκεφαλίαν αὐτῶν. Αὕτη ἐπηρεῖτο αὐστηρότερον εἰς τὴν ἀσκῆσιν κυρίως τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων, παρὰ τὰς διαμορφωθείσας σαφεῖς τάσεις ἀσκήσεως ὑπερμητροπολιτικῆς σὺβεντίας ὑπὸ τῶν κειτημένων κανονικῶς κατωχούμενα πρεσβεῖα τιμῆς ἐπισμοτάτων θρόνων Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων (κανόνες στ' καὶ ζ' τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ, β' καὶ γ' τῆς Β' ἐν Κων/πόλει Οἰκουμενικῶν συνόδων). Αἱ τάσεις αὗται, ἀποσκοποῦσι εἰς τὴν ὑπὸ τῶν «ἐπισμοτάτων» θρόνων ἀπόκτησιν ὑπερμητροπολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκεφαλίας τῶν μητροπόλεων (Β. Φειδᾶ, ἐνθ' ἄνωτ.). Συνετέλεσαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου (431) κανονικὴν κατόχyrωσιν τῆς διοικητικῆς αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

3) Χαρακτήρ τοῦ διοικητικοῦ Θεσμοῦ τῆς κανονικῆς «αὐτοκεφαλίας»

Ἡ διὰ τοῦ η' κανόνος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου κανονικὴ κατοχύρωσις τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν ὄχι μόνον τῆς κανονικῆς διαδικασίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ κανονικοῦ περιεχομένου τῆς διοικητικῆς αὐτοκεφαλίας ἐκκλησίας τινὸς γενικώτερον. Ἀφορμὴν διὰ τὴν θέσπισιν τοῦ κανόνος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀντιοχείας διεκδίκησις τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἐδωκεν ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως (Β. Φειδᾶ, ἐνθ' ἄνωτ., Ι, 205-219). Ἡ Κύπρος ἦτο ἐπαρχία τῆς Ἀνατολικῆς λεγομένης Διοικήσεως, διό καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐχρησιμοποιεῖ καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ στόχου τῆς διευρύνσεως τῆς διοικητικῆς τοῦ δικαιοδοσίας. Τοῦτο κατήγγειλαν οἱ ἐπίσκοποι Κύπρου δι' «ὑπομνήματα» πρὸς τὴν Γ' Οἰκουμενικὴν σύνοδον (E. SCHWARTZ, ACTA CONCILIORUM

καὶ ὁμοίαν κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ὀρίζει: «ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας: τοῦτο δὲ παρόντος ἐξάπαντος, βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, οὓς καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Γ' 160), διό καὶ ὁμοίαν κανὼν τῆς αὐτῆς συνόδου ὀρίζει «τελείαν δὲ ἐκέλευν εἶναι σύνοδον, ἣ συμπάρεστι καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Γ' 154).

Ἡ ὑπὸ τὸν μητροπολιτὴν ἐπαρχιακὴ σύνοδος εἶναι «τελεία», ἥτοι πλήρης συνοδικὴ αὐθεντία διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν πάντων τῶν ζητημάτων εἰς τὸ δικαίον χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων, διό καὶ ὁμόφωνος ἀπόφασις τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου ὄχι μόνον εἰς τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κρίσιν ἐπισκόπου εἶναι ὀριστικὴ καὶ ἀνέκκλητος.

Ὁμοίαν κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀναθέτει «τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων» τῆς ἐπαρχίας τὸ δικαίωμα ἀναθεωρήσεως τῆς κρίσεως καταδικασθέντων κληρικῶν ἐν περιπτώσει διπιστώσεως προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι θεμελιῶν τὴν δυνατότητα «φιλανθρωπιότεραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψήφον» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Β' 124-125). Ἐν τῇ ἐνώσι τούτῳ ἡ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ὀρίζει: «μένειν βεβαίαν τὴν συμφωνον τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων ἀπόφασιν» καὶ ἀπαγορεύει εἰς τὸν καταδικασθέντα «παρ' ἑτέροις δικάζεσθαι» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα Γ' 153). Βεβαίως αἱ ἐν Ἀνατολῇ αὐθαίρεσαι τῶν ἀρειανοφρόνων κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν κρίσιν ἐπισκόπων κατέστησαν ἀναγκαῖον τὸν ἔλεγχον τῆς σκοπιμότητος τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων τῆς Ἀνατολῆς, ἵνα μὴ διώκωνται οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι, διό καὶ διὰ τῶν κανόνων ιδ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ γ', δ' καὶ ε' τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου εἰσῆχθησαν ἐκτακτοὶ καρικοὶ χαρακτήρος διαδικασίαι (Β. Φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν. Ι. Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ Θεσμοῦ, σ. 96-129).

Ἐν τούτοις, αἱ ἐκτακτοὶ αὗται διαδικασίαι οὐδόλως ἐμείψαν τὴν αὐτοτέλειαν καὶ τὴν αὐτάρκειαν τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου κατὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὴν κρίσιν τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας.

Οὕτως ἡ διοικητικὴ ταυτότης τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος προσδίδεται ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπαρχιακῆς συνόδου νὰ ἐκλέγῃ, χειροτονῇ καὶ κρίνῃ τὸν μητροπολιτὴν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπίσκοπους. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ διὰ τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος, ὡς τοῦτο καθιερώθη ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου, συγκροτηθεῖσα διοικητικὴ ἐκκλησιαστικὴ μονὰς ἐκέκτιστο πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς διοικητικῆς αὐτοκεφαλίας, διότι ἡ ἐπαρχιακὴ σύνοδος δι' αὐτῆς ἠδύναστο νὰ ἐκλέγῃ καὶ χειροτονῇ τὴν διοικητικὴν κεφαλὴν τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας.

(Ἡ πρώτη λοιπὸν κανονικὴ μορφή διοικητικῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοκεφαλίας, συνδεομένη ἀρρήκτως πρὸς τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων, ὑπῆρξεν ἡ μητροπολιτικὴ διοργάνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστης ἐπισκοπῆς, ὑπῆρξεν ἡ μητροπολιτικὴ διοργάνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ἐκάστης ἐπισκοπῆς, ὡς καθιερώθη διὰ τῶν κανόνων δ', ε', στ' καὶ ζ' τῆς Α' πολιτικῆς ἐπαρχίας, ὡς καθιερώθη ὁρθῶς ὁ Βαλασμών, σχολιδίζων Οἰκουμενικῆς συνόδου. Τοῦτο ἐπισημαίνει ὀρθῶς ὁ Βαλασμών, σχολιδίζων

πρόσδοκον τῆ ἀγία συνόδῳ ποιησάμενοι, ἔξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν Κύπρον προεστῶτες κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ὁσίων πατέρων καὶ τῶν ἀρχαίων συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται· ὡστε μὴδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἔτεραν, οὐκ οὕσαν ὄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἡ γούν τῶν πρὸ αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν· ἄλλ' εἰ καὶ τις κατέλαβε καὶ ὕφ' ἑαυτὸν πεποιήται βιασάμενος ταύτην ἀποδιδοῦναι, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβιῶνται, μὴδὲ ἐν Ἱερουσάλας προσήματι ἐξουσίας τύφος κοσμητικῆς παρεισδύηται, μὴδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὃ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής. Ἐδοξε τοῖνυν τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ σῶζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσάντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καὶ ὄνωθεν κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος, ὅδεσιν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλές ἐκλαβεῖν. Εἰ δὲ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προκομίσει, ἄκυρον τοῦτου εἶναι ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ πᾶσι καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ» (Ράλλη-Πατῆ, Σύνταγμα, Β' 203-204).

Ἡ ὑπὸ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου κατοχύρωσις τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας Κύπρου διὰ τοῦ ἀνωτέρω κανόνος ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν μακρὰν περίου διαμάχης Ἀντιοχείας καὶ Κύπρου, ἡ ὁποία προεκλήθη ἐκ τῆς σταθερᾶς δξίωσις τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀντιοχείας καὶ ὑπαγάγου ὑπὸ τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου. Ἰδιαίτερα ἐμφασίς ἐδόθη εἰς τὴν διαμάχην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Κύπρου Τρωίλου, διότι ἀνέκυψε τὸ θέμα ἐκλογῆς νέου μητροπολίτου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἐρειδόμενος εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Κύπρος ἀπέτελε ἐπαρχίαν τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως καὶ ποιούμενος χρῆσιν τῶν διὰ τοῦ στ' κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀναγνωρισθέντων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας ἐξαιρετικῶν κανονικῶν πρεβελίων τιμῆς, ἐπεδίωξε, τῇ παρεμβάσει καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς ἑαυτὸν τὸ κανονικὸν δικαίωμα ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ μητροπολίτου Κύπρου.

Ἐκ τῶν ἐνώπιον τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου διεξαχθειῶν σχετικῶν συζητήσεων κατέστη σαφές ὅτι ἡ τοιαύτη δξίωσις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας θὰ ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιηθῇ μόνον ἐάν: (α) ἦτο σύμφωνος πρὸς τοὺς ἱκανόνος καὶ (β) εἶχε διαμορφώσει προγενεστέρων ἐθιμικὴν καθολικὴν, ὁρισμένην καὶ ἀβίαστον ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν. Ἡ ἐνδεχομένη τοιαύτη προγενεστέρων ἐθιμικὴ πρᾶξις θὰ συνέδεε τὴν δξίωσιν τοῦ Ἀντιοχείας πρὸς τὴν κανονικὴν ἀρχὴν τοῦ στ' κανόνος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καθ' ἣν αἱ τυχόν διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις θὰ εἶδει νὰ σέβωνται «τὰ ἀρχαία ἔθνη» καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῷ κανόνι τούτῳ ἀναφερομένων θρόνων Ἀλεξανδρείας, Ρώμης καὶ Ἀντιοχείας. Ἀποδειχθείσης ὁμοῦ τῆς ἐν Κύπρῳ πλήρους ἐφαρμογῆς τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς διοικητικῆς «αὐτοκεφαλίας» τῆς μητροπόλεως Κύπρου, καθ' ὅσον, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ

OECUMENICORUM; I, 1, 7 σελ. 118 ἐξ), τονίζοντες ὅτι οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἀντιοχείας «βιάζεσθαι τε ἤθελον καὶ ὑποτάττειν ἑαυτοὺς τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ἀγίοις ἐπίσκοποις, παρὰ τοὺς κανόνας τοὺς ἀποστολικούς καὶ τοὺς ὄρους τοῦς τῆς κατὰ Νικαίαν ἀγιωτάτης συνόδου...». Ὁ κατὰ τὴν περίου τῆς συγκλήσεως τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (431) ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ μητροπολίτου Κύπρου ἠξήρησε τὰς πιέσεις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος ἐπεδίωκε, κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου δξίωσιν τοῦ ἐπισκόπου Σόλων τῆς Κύπρου Εὐαγρίου, «κατέχεν» τὴν ἡμετέραν νῆσον καὶ ἀρπάζειν εἰς ἑαυτὸν τὰς χειροτονίας» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7 σελ. 121). Ἡ δξίωσις αὐτῆ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας προσέκρουεν εἰς τοὺς γενικώτερον κατοχυρούμενους τὴν αὐτοκεφαλίαν τῶν μητροπολιτῶν κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Οἱ ἐπίσκοποι Κύπρου διὰ τοῦ ἐπισκόπου Κουρίου τῆς Κύπρου Ζήνωνος διεβεβαίωσαν τὴν σύνοδον ὅτι «ἀπὸ τῶν ἀγίων ἀποστόλων οὐδέποτε ἔχουσι δεῖξαι ὅτι ἐπέστη Ἀντιοχεὺς καὶ ἐχειροτόνησεν οὐδέποτε ἐπεκονιώνησέ ποτε τῇ νήσῳ χειροτονίας χάριν» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7 σελ. 121). Παρὰ τὴν ρητὴν αὐτὴν διαβεβαίωσιν ἡ σύνοδος ἐξήτησε μείζονας διευκρινήσεις: «Μέμνηται ἡ ἀγία σύνοδος τοῦ κανόνος τῶν ἀγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναχθέντων, φυλάττοντες ἐκάστη ἐκκλησίᾳ τὰ πρεσβεῖα, ἐνθα μέμνηται καὶ τῆς Ἀντιοχέων πόλεως. Διδάσκετε τοῖνυν εἰ μὴ ἐξ ἔθους ἀρχαίον τὸ δίκαιον τοῦ χειροτονεῖν παρ' ἡμῖν ἔχει ὁ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7). Ὁ Κουρίου Ζήνωνος διεβεβαίωσεν ὅτι «οὐδέποτε ἐπέστη οὐτε μὴν ἐχειροτόνησέ ποτε ἐν τῇ μητροπόλει οὐτε ἐν ἑτέρῳ πόλει, ἀλλ' ἡ σύνοδος ἡ τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας συναγομένη κατὰ τοὺς κανόνας καθιστῶ τὸν παρ' ἡμῖν μητροπολίτην» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7 σελ. 121). Ἡ σύνοδος ὁμοῦ ἐπέμεινε εἰς περαιτέρω διευκρινήσεις καὶ ἠρώτησε: «Τρωίλος ὁ τῆς ὁσίας καὶ μακαρίας μνήμης ὁ νῦν ἀναπαυσάμενος ἦ πρὸ αὐτοῦ ὁ τῆς ἀγίας μνήμης Σαβῆνος ἡ ὁ πρὸ ἐκείνων ἀοιδίμος Ἐπιφάνιος παρὰ ποίας συνόδου κεχειροτόνηται;» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7, σελ. 121). Ὁ Κουρίου Ζήνων ἀπήντησεν εὐθέως ὅτι «καὶ οὗτοι παρὰ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ κατέστησαν καὶ οὐδέποτε χώσαν ἔσχεν ὁ τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπος ἡ ἑτερός τις εἰς τὴν ἐπαρχίαν τὴν ἡμετέραν χειροτονίαν ποιήσασθαι» (E. SCHWARTZ, ACO, I, 1, 7 σελ. 121).

Εὐνόητον ὅτι τὸ θέμα τῆς διοικητικῆς ὑπαγωγῆς τῆς ἐκκλησίας Κύπρου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀντιοχείας συνεδέετο ἀρρήκτως μετὰ τὴν κανονικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ εἰς τὸ δίκαιον τοῦ χειροτονεῖν καὶ κρῖνειν τὸν μητροπολίτην Κύπρου, διὰ καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου μὴ ἐκχώρησις τοῦ δικαίου τούτου εἰς τὸν Ἀντιοχείας διεφύλαξε τὸ αὐτοκεφαλῶν τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου.

Ὁ ἡ κανὼν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου θεσπίζει: «Ὅθεν ἐπειδὴ τὰ κοινὰ πάθη μείζονος δεῖται τῆς θεραπειᾶς, ὡς καὶ μείζονα τὴν βλάβην φέροντα, καὶ μάλιστα εἰ μὴ δὲ ἔθος ἀρχαίων παρηκολούθησεν, ὡστε τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχέων πόλεως τὰς ἐν Κύπρῳ ποιήσασθαι χειροτονίας, καθὰ διὰ τῶν λιβελλῶν καὶ τῶν οἰκείων φωνῶν ἐδίδασαν οἱ εὐλαβεστάτοι ἄνδρες, οἱ τὴν

Βαλασαμῶνος, «τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν» (Ράλλη-Πατλή, Σύνταγμα, Β' 171), ἢ Γ' Οικουμενικῆ σύνοδος, ἐφαρμόζουσα τὴν γενικὴν κανονικὴν ἀρχὴν τῆς διοικητικῆς αὐτοκεφαλίας τῶν μητροπόλεων, κατωχόρῳσε (ρητῶς μὲν) διὰ τοῦ ἡ' κανόνος αὐτῆς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς ἐκκλησίας Κύπρου, γενικώτερον δὲ τὸ αὐτοκέφαλον πασῶν τῶν μητροπόλεων. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ὁ ἡ' κανὼν ὠρίσε περαιτέρω «σῶζεσθαι ἐκάστου ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσάνα δικαία ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν κατὰ τὸ πάλα κρατήσαν ἔθνος, ὅδεσαν ἔχοντος ἐκάστου μητροπολίτου τὰ ἴσα τῶν πεπραγμένων πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀσφαλές ἐκλαβεῖν. Εἰ δὲ τις μαχώμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προκομίσει, ἄκυρον τοῦτον εἶ- ναι».

Ἡ τοιαύτη κατοχύρωσις τῆς διοικητικῆς αὐτοκεφαλίας τῶν μητροπό- λεων ἦσο μὲν γενική, ὡς θεμελιουμένη ἐπὶ τῶν κανόνων δ' καὶ ε' τῆς Α' Οικουμενικῆς συνόδου, ἀλλ' ἔδει ὀπωσθήποτε νὰ διαθέτῃ παράδοσιν αὐτο- κεφαλίας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν «ἀνωθεν κατὰ τὸ πάλα κρατήσαν ἔθνος», ἥτοι νὰ μὴ ἔχη γίνεαι προγενέστερον δεκτὴ ἐξωθεν παρέμβασις εἰς τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας. Τυχὸν τοιαύτη προγενεστέρα ἀστασίαστος καὶ καθολικῆ ἐκκλησιαστικῆς πράξης εἰσάγει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐθμικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοηθῇ καὶ ὑπ' αὐτῆς εἰσέτι τῆς Οικουμενικῆς συνόδου, ἐφ' ὅσον δὲν ἡμφεσβητήθῃ κατὰ τὴν ἀσκησιν αὐτοῦ.

4) Κανονικαὶ ἀρχαὶ κρατήσασαι κατὰ τὴν καθέρισιν τῆς ὑπερμητροπολι- τικῆς αὐτοκεφαλίας τῶν πατριαρχικῶν θρόνων.

Διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Γ' Οικουμενικῆς συνόδου ἐνισχύετο βεβαίως ἡ διοικητικὴ αὐτοκεφαλία τῶν μητροπόλεων, παρακαμπτομένων τῶν κατα- λουσιῶν τὴν διοικητικὴν αὐτοκεφαλίαν αὐτῶν κανονικῶν ἀποφάσεων (καν. β' καὶ στ') τῆς Β' Οικουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς ἀποδείρας εἰσαγωγῆς τοῦ ἐξαρχικοῦ λεγομένου συστήματος εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. Ἡ τοιαύ- τη παράκαμψις ὠφείλετο: ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνα- γωρισθῆ ἐπίσημως τὸ οἰκουμενικὸν κύρος τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου (381), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν δυσχέρειαν ἐνιαίας ἐφαρμογῆς τῶν διοικητικῶν ἀπο- φάσεων αὐτῆς. Ἐνεκα τῆς χαρακτηριστικῆς ἀσαφείας περὶ τὴν σύγκλησιν, τὴν προεδρίαν, τὴν διαδικασίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Μείζονος συνόδου τῶν ἐπαρχῶν ἐκάστης Διοικήσεως (Β. φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πεν- ταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, I, 148-157). Οὕτω μέγιστος ἀνταγωνιστῆς τῆς αὐτοκεφαλίας τῶν μητροπόλεων ἦτο κατ' οὐσίαν ὄχι ὁ μητροπολίτης τῆς πρωτεύουσῆς τῆς Διοικήσεως (Ἐφεσος, Καισάρεια, Ἱράκλεια, Θεσσαλονίκη κ.ά.) ἀλλ' ὁ γεωγραφικῶς πλησιέστερος θρόνος ἐκ τῶν τιμηθέντων δι' ἐξαι- ρητικῶν κανονικῶν πρεσβειῶν τιμῆς θρόνων Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξαν- δρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος οἱ μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ κύρους θρόνοι αὐτοὶ ἐπεδιώξαν διευρύνσιν τῆς

διοικητικῆς δικαιοδοσίας διὰ τῆς προοδευτικῆς ἀναπτύξεως τῆς ὑπερμητρο- πολιτικῆς αὐθεντίας αὐτῶν εἰς τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπι- σκόπων.

Τὸ πρῶτον ἤμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος καλύπτεται ἀπὸ πλήθος μαρτυριῶν, ἡ ἀναφερομένων εἰς τοιαύτας διαμορφωτικὰς ἐθμικοῦ δικαίου διοικητικὰς διεκδικήσεις τῶν θρόνων Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων (Β. φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, I, 175-319). Αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ ἔχουν ἰδιόζουσαν βαρύτητα διὰ τὸ θέμα τοῦ αὐτοκεφάλου, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὠδήγησαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς μητροπολι- τικῆς αὐτοκεφαλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐθεμελίωσαν τὴν καθιέρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ διοικητικοῦ συστήματος, καθ' ὅσον ἀνεγνώρισαν μετὰ τὰς διοικη- τικὰς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οικουμενικῆς συνόδου τακτικὴν αὐτοκέφαλον ὑπερ- μητροπολιτικὴν δικαιοδοσίαν εἰς τοὺς θρόνους Ρώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξαν- δρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων (Θεσμός Πενταρχίας).

Ὑπὸ τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τῶν συνοδικῶς τιμηθέντων διὰ κανονικῶν πρεσβειῶν τιμῆς θρόνων ὑπῆχθησαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ μητροπό- λεις τῆς Ἐκκλησίας, διότι, πέρα τῆς ἀσαφείας περὶ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπι- σκόπου Ρώμης εἰς τὴν Δύσιν, διεκανονίσθησαν τὰ ὄρια τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας τῶν ἀνατολικῶν θρόνων.

Οὕτως ὁ θρόνος τῆς Κων/πόλεως ἀποδείξας ἐν τῇ συνόδῳ τὴν κατ' ἔθος ἀστασίασιν διαμορρωθεῖσαν προγενεστέρα ἐκκλησιαστικὴν πράξιν περὶ τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων εἰς τὰς Διοικήσεις Ἀσίας, Πόντου καὶ Θράκης, ἔλαβε τακτικὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν ὄχι μό- νον ἐπὶ τῶν ἐπαρχῶν τῶν ὡς ἀνω Διοικήσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν «ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς», αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκον εἰς τὴν τακτικὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν ἄλλου πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ κη' κανὼν τῆς Δ' Οικουμενικῆς συνόδου καθορίζει ρητῶς τὸ περιεχόμενον τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως: «Καὶ ὡστε τοὺς τῆς Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς καὶ τῆς Θρακικῆς ἐπισκόπους, τῶν προεξημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ ἐπισκόπου, τῶν προεξημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προεξημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κων/πολιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας, δηλαδὴ ἐκάστου μητροπολίτου τῶν προεξημένων διοικήσεων μετὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων χειροτονούντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται· χειροτονεῖσθαι δέ, καθὼς εἴρηται, τοὺς μητροπολίτας τῶν προεξημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ Κων/πόλεως ἀρχιεπι- σκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων κατὰ τὸ ἔθος γινομένων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀνα- φερμένων» (Ράλλη-Πατλή, Σύνταγμα, Β' 281). Τὸ περιεχόμενον τῆς διὰ τοῦ κανόνος αὐτοῦ ἐκχωρηθείσης εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων/πόλεως διοικητικῆς δικαιοδοσίας περὶ τὸ δικαίον τῶν χειροτονιῶν ἀναλύουσ σαφῶς αἱ κανονολο- γοὶ Ζωναρᾶς καὶ Βαλασαμῶν εἰς τὴν ἔρμηνειαν τοῦ κανόνος (Ράλλη-Πατλή, Σύνταγμα, Β' 282-286).

Ὑπὸ τῆς Δ' Οικουμενικῆς συνόδου διεκανονίσθη καὶ τὸ ζήτημα τοῦ δικαίου χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Διοίκησιν,

του προνομίου τούτου από τους κατά ἐπαρχίαν μητροπολίτας, οι οποίοι δὲν ἠδυνήθησαν ἐν τῇ ἐθιμικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει νὰ διατηρήσουν ἀκαινόμητον τὴν διὰ τῶν Ι. κανόνων παραχωρηθεῖσαν αὐτοκέφαλον δικαιοδοσίαν εἰς τὸ δίκαιον τοῦ χειροτονεῖν καὶ κρίνειν τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπαρχίας.

5) Ἡ ὁμοφωνία τῶν πατριαρχῶν κανονικῶν κριτήριον διοικητικῶν μεταβολῶν.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν λεχθέντων καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνειδήσις συνδέει ἀρρήκτως τὰς ἱστορικὰς διοικητικὰς μεταβολὰς πρὸς τὴν σταθερὰν καὶ ἀδιάκοπον προσπάθειαν διαφυλάξεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ. Ἡ τοιαύτη ἐκκλησιαστικὴ συνειδήσις ἀπετυπώθη καὶ εἰς τὸ περὶ τὸ ἐκκλησιαστικὰ νομοθετικῶν ἔργων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπῆρσεν τὸ καθ' ὅλου ἑλληνορωμαϊκῶν δίκαιον τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Κατὰ τὴν ΡΘ' Νεαρᾶν (541) ἡ ἐνότης τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζεται διὰ τῆς ὁμοφωνίας τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, διότι καθολικὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία «ἐν ᾗ πάντες ὁμοφώνως οἱ ἀγιώτατοι πάσης τῆς Οἰκουμένης πατριάρχαι... καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τὴν ἀποστολικὴν κληρῦττονισί πῖστιν τε καὶ παράδοσιν». Τοῦτο ἔθεωρεῖτο αὐτόνοητον, δεδομένου ὅτι, κατὰ τὴν ΡΙΕ' Νεαρᾶν (542), «πάντες οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι μὴ συμνηοῖσι καὶ ὁμονοῖσι τὴν ὀρθοτάτην πίστιν κηρύσσουσι», διὰ καὶ «πάντων τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔνωσιν ἐχόντων, οὐδεὶς ἑαυτὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐχώρισεν, εἰ μὴ φανερώς αἰρετικῇ μανίᾳ κατεχέτο» (PG 86, 1043). Ἡ κανονικὴ αὐτῆ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας τῶν πατριαρχῶν ἔθεωρεῖτο ἀναγκαία εἰς ζητήματα ὅχι μόνον πίστεως, ἀλλὰ καὶ κανονικῆς εὐταξίας, διὰ καὶ ἰσχυε πολλὰ μᾶλλον κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἢ καὶ τοῦ αὐτόνομου ἐκκλησιαστικῶν τινός.

Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὴ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς μετὰ τὴν Δ' Οἰκουμενικῆς σύνοδου γενόμενης ἀποπειρᾶς ὑπὸ τοῦ μονοφασίτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς αὐτοκεφαλίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀσιασῆς διοικήσεως ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἐφέσου. Ὁ ἐκκλ. ἱστορικὸς Εὐάγγελος ὁ σχολαστικὸς ἐπικαλεῖται σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ μονοφασίτου ἱστορικοῦ Ζαχαρίου τοῦ Ρήτορος, καθ' ἣν «ὁ αὐτὸς φησιν (Ζαχαρίας) τὸν Τιμόθεον ἐξορμήσαντα τῆς βασιλίδος τὴν Ἐφεσίωσαν καταλαβεῖν, ἐνθρονίσαι τε τὸν Παῦλον ἀρχιερέα τῶν Ἐφεσίωων, ὃς ἦδη κεχειροτόνητο μὲν ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, ἐκπεπρωμένω δὲ τοῦ θρόνου. Ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίωῃ καὶ τὸ Πατριαρχικὸν δίκαιον, διερπύσθη δὲ ἐν Καλιγηδῶνι σύνοδος, ὡς μοι λέλεκται» (PG 86, 2608-2609). Εὐνόητον ὅτι ὁ μονοφασίτης πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος ὁ Αἰλουριος διὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου ἀνεκέρυξε τὸν θρόνον τῆς Ἐφέσου καὶ τὴν Ἀσιασὴν διοίκησιν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον ἀπὸ τῶν θρόνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῖου ὑπῆγετο κατ' ἀπόφασιν τὴν Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου (καν. κη'). Ἡ ὑπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ

διότι κατὰ τὴν Η' συνεδρίαν τῆς συνόδου ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἐκυρώθη ἡ διὰ σχετικῶν διμερῶν συζητήσεων μεταξὺ τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀντιοχείας Μαξίμου καὶ Ἱεροσολύμων Ἰουβεναλίου ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία. «Μάξιμος ὁ εὐλαβεστάτος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας εἶπεν: Ἦρεσέν μοι καὶ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Ἰουβεναλίῳ μετὰ πολλὴν φιλονεικίαν κατὰ σύμβουσιν, ὥστε τὸν μὲν θρόνον τῆς Ἀντιοχείων μεγαλοπόλεως, τὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἔχειν δύο φοινίκας καὶ Ἀραβίαν, τὸν δὲ θρόνον τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἔχειν τὰς τρεῖς Παλαιστίνας...». «Ἰουβενάλιος ὁ δαιώτατος ἐπίσκοπος τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως εἶπεν: Τὰ αὐτὰ κάμωι συνήρουν, ὥστε τὴν μὲν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἀνάστασιν τὰς τρεῖς Παλαιστίνας ἔχειν, τὸν δὲ θρόνον τῆς Ἀντιοχείων δύο φοινίκας καὶ Ἀραβίαν» (E. SCHWARTZ, ACO, II, 1, 3 σελ. 5). Ἡ σύνοδος, δεχομένη τὴν ἀρχὴν ὅτι «τὰ ἀμφισβητούμενα παρ' αὐτῶν τῶν φιλονεικεῖν δοκούντων ὁμογνώμονι τέμνεσθαι προθέσει» (E. SCHWARTZ, ACO, II, 1, 3, σελ. 6), ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως τὴν κανονικὴν κύρωσιν τῆς συμφωνίας τῶν ἐνδιαφερομένων θρόνων: «...ἡ κατὰ σύμβουσιν τοῖνυν Μαξίμου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχείων καὶ Ἰουβεναλίου τοῦ δαιωτάτου ἐπισκόπου τῆς Ἱεροσολυμιτῶν γενόμενῆς συναίσεως, καθὼς ἡ ἐκτέρου κατὰθεσις ἐδήλωσε, βεβαία καὶ ἐξ ἡμετέρας ἀποφάσεως καὶ ἀπὸ τῆς ψήφου τῆς ἁγίας συνόδου εἰς τὸν ἀπαντα χρόνον διαμνεῖται... ἀργούντων κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Θειοτάτου καὶ εὐλαβεστάτου ἡμῶν δεσπότη πάντων τῶν πραγματικῶν καὶ τῶν ἄλλων πορισθέντων τοῖς μέρεσι θείων γραμμάτων καὶ τῶν περιεχομένων αὐτοῖς προστήμων ταύτης ἔνεκεν τῆς ὑποθέσεως» (E. SCHWARTZ, ACO, II, 1, 3, σελ. 6-7)

Διὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἤρθη μὲν ἡ αὐτοκεφαλία τῶν μητροπόλεων, ἀλλὰ ὠλοκληρώθη ἡ διοικητικὴ διοργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας, θεραπευθεισῶν οὕτω τῶν ἁδυναμιῶν, αἱ ὁποῖαι διεπιστώθησαν κατὰ τὴν ἐν τῇ πράξει λειτουργίαν τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος τὸσον εἰς τὸ δίκαιον τῶν χειροτονιῶν, ὅσον καὶ εἰς τὸ δίκαιον κρίσεως τῶν ἐπισκόπων. Ὁ μητροπολίτης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἐπαρχιακῆς συνόδου διεφύλαξεν ἀκαινόμητον τὴν δικαιοδοσίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χειροτονίαν πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας, ἀλλ' ὁ μητροπολίτης ἐκάστης ἐπαρχίας ἐξελέγετο καὶ ἐχειροτονεῖτο ὑπὸ τῆς Πατριαρχικῆς συνόδου, τὴν δὲ δικαιοδοσίαν εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐπισκόπων μόνον κατὰ τὴν πρωτοβάθμιον διαδικασίαν, διότι ἡ δευτεροβάθμιος τελεσιδικία καὶ ἀνεκκλητος κρίσις περιήλθεν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν σύνοδον. Ἀπὸ τὴν γενικὴν αὐτὴν ρύθμισιν τῆς διοικητικῆς διοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐξήρθη μόνον ἡ διὰ τοῦ ἡ' κανόνος τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναγνωρισθεῖσα ἐκτεφρασμένης αὐτοκέφαλος ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἐνῶ παρέμεινεν ἀσφής ἡ μεταξὺ τῶν θρόνων Πρεσβυτέρας καὶ Νέας Ρώμης διοικητικὴ θέσις τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἀν. Ἰλλυρικοῦ (B. Φειδᾶ, Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, I, 258-289, II, 75-105). Διὰ τῶν κανονικῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου τὸ αὐτοκέφαλον περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς πέντε πατριαρχῶν καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου, ἀφαιρεθέντος

διοικήσεως έκφρασθεΐσα εις τήν έν 'Εφέσω σύνοδον σύμφωνος γνώμη των έπισκόπων τής 'Ασιανής διοικήσεως, διότι άφ' ένός μέν υπεκινήθη αύθαίρετως άφ' ένός μόνον και δη και αίρετικού πατριάρχου, ένεργούντος κατά πολιτικήν ύποκίνηση, άφ' έτέρου δε: δέν συνεφώνησεν εις τούτο ό δάσκων κανονικήν διοικητικήν δικαιοδοσίαν επί των έπαρχιών τής 'Ασιανής διοικήσεως πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Τοιαύτη αύθαίρετος ή δι' έξωθεν ύποκινήσεως αύτανάκρηξις του αύτοκεφάλου έκκλησίας τινός, προσκρούσασα εις τήν παλαιάν κανονικήν παράδοσιν τής 'Εκκλησίας, είναι άπ' άρχής άντικανονική, διό και πάσαι αι πράξεις είναι άντικανονικαι, χρήζουσαι κανονικής थेραπειας. Οικουμενική σύνοδος ή όρθόθμος συμφωνία πάντων των πατριαρχικών θρόνων άποτελούν τό κανονικόν όργανον άνακηρύξεως του αύτοκεφάλου ή του αυτονόμου έκκλησίας τινός, πάσα δε άλλη διαδικασία είναι άντικανονική και όχι μόνον δέν ύπηρετεί τήν ένότητα, αλλά πάν τούναι-τίον δια τής καταπατήσεως τής κανονικής παραδόσεως διαβιβρώσκει και διασπᾶ τήν έν τή όρθῃ πίστει και τῇ άγάπη ένότητα τής 'Εκκλησίας.

II

ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ»

Ή σύντομος Ιστορικοκανονική άναδρομή εις τὰ κανονικά διοικητικά σχήματα έκκλησιαστικής διοργανώσεως όδηγούν εις τὰ άκόλουθα συμπεράσματα:

1) Οι όροι «*αύτοκέφαλον*» και «*αύτόνομον*» έχρησιμοποιήθησαν δια να προσδιορίσουν άπλώς συγκεκριμένην διοικητικήν έκκλησιαστικήν κατάστασιν και δικαιοδοσίαν, διό και εισέρχονται εις τό Κανονικόν Δίκαιον *μετά τήν* υπό τής Α' Οικουμενικής συνόδου (325) εισαγωγήν του *μητροπολιτικού συστήματος*. Ή (πρώτη μορφή) διοικητικώς «αύτοκεφάλων» έκκλησιών είναι αι υπό τόν μητροπολίτην έκκλησίαί έκάστης πολιτικής έπαρχίας, αι όποιαί διοικούντο δια τής προεδρευομένης υπό του μητροπολίτου 'Επαρχιακής συνόδου. Η αύτοκεφαλία των μητροπόλεων, κατισχύσασα τής άποπειρας εισαγωγής δια του *έξαρχικού* συστήματος ύπερμητροπολιτικής διοικητικής δικαιοδοσίας, διετηρήθη έν πολλοίς μέχρι τής Δ' Οικουμενικής συνόδου (451), όποτε κατελήθη δια τής καθιερώσεως του *πατριαρχικού συστήματος*. Ο δια του πατριαρχικού συστήματος εισαχθείς κανονικός θεσμός τής Πενταρχίας των πατριαρχών καθίστα τούς δια κανονικών πρεσβείων τιμωμένους θρόνους τās πέντε αύτοκεφάλους διοικητικός κεφαλας τής 'Εκκλησίας, διό και έφεξής ή τακτική ευχερούς άνακηρύξεως αύτοκέφαλων έκκλησιών δέν εύδοούτο.

2) Σκοπός τής άναπτύξεως τής έκκλησιαστικής διοικητικής διοργανώσεως υπήρξεν ή μείζων κατοχύρωσις τής έν τῇ όρθῃ πίστει και τῇ άγάπη ένό-

συνόδου άντικανονική καθαίρεσις του άντιδράσαντος εις τό μονοφυσικόν «'Εγκύκλιον» πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 'Ακακίου και ό αύθαίρετος περιορισμός τής διοικητικής δικαιοδοσίας του Οικουμενικού θρόνου δια μονομερούς ένεργείας Τιμοθέου του Αιλουρού άπεδοκιμάσθησαν υπό τής καθ' όλου 'Εκκλησίας. Ή άπόδοσις του «*Πατριαρχικού δικαίου*» εις τινα θρόνον ήτο κατά τήν κανονικήν παράδοσιν τής 'Εκκλησίας κανονικόν δικαίωμα Οικουμενικής συνόδου ή όμοφώνου τουλάχιστον πράξεως των πατριαρχικών θρόνων. Τιμόθεος ό Αιλουρος παρέβη τήν κανονικήν αυτήν άρχήν και τῇ ύποστηρίζει του μονοφυσικού αυτοκράτορος Βασιλακού έξώθησε τās αυτονομιστικās τάσεις των μητροπολιτών και έπιφκόπων τής 'Ασιανής διοικήσεως και παρέσυρε τήν έν 'Εφέσω σύνοδον εις τήν υιοθέτησιν του άντικανονικώς παραχωρηθέντος προνομίου τής αύτοκεφαλίας. Ή κατά τής αύθαιρέτου και άντικανονικής αυτης πρωταβουλίας άντίδρασις του θρόνου τής Κωνσταντινουπόλεως κατέστησεν άναγκαίαν τήν έκδοσιν του «'Αντεγκυκλίου», δια του όποιου άνεκαλεΐτο όχι μόνον τό «'Εγκύκλιον», αλλά και «*εΐτε και έτερα ή εΐ τι δηποτούν πιστεως ένεκεν ή καταστάσεως έκκλησιαστικής*», διό και ρητώς ώρίζετο: «*άποδοθῆναι δε και τās έπαρχίας τῷ εύλαβεστάτῳ και άγιωτάτῳ πατριάρχη και άρχιεπισκόπῳ 'Ακακίῳ, ών τήν χειροτονίαν είχαν ό θρόνος ταύτης τής βασιλίδος και ένδόξου πόλεως: δηλαδή των νυν όντων Θεοφιλεστάτων έπισκόπων μενόντων επί των οικείων θρόνων, μηδενός έκ τούτου προκρίματος γινόμενου μετά τήν τούτων τελευτήν τῷ δικαίῳ τής χειροτονίας του εύαγοϋς θρόνου ταύτης τής βασιλίδος και ένδόξου πόλεως*» (Εύαγγριου, 'Εκκλ. 'Ιστορία ΙΙ, 7. ΡG 86, 2609-2612). Ή τοιαύτη συμβιβαστική νομοθετική άποκατάστασις των συνεπειών τής άντικανονικής πρωταβουλίας Τιμοθέου του Αιλουρού και των έπισκόπων τής 'Ασιανής διοικήσεως δέν Ικανοποιεί τήν κανονικήν τάξιν τής 'Εκκλησίας, διό και ό μέν μονοφυσιτίζων 'Εφέσου Παύλος έξεθρονίσθη και έξωρίσθη (Εύαγγριου, 'Εκκλ. 'Ιστορία ΙΙΙ, 8. ΡG 86, 2612-2613), οι δε άρχιερείς τής 'Ασιανής διοικήσεως ύπέβαλον εις τόν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως μετανοητικόν λιβέλλον δια τās άντικανονικās των ένεργείας, ύποστηρίζοντες ότι βισαθέντες ένήργησαν παρά γνώμη του Κωνσταντινουπόλεως και ότι ήσαν αύστηρως προσηλωμένοι εις τās άποφάσεις τής Δ' Οικουμενικής συνόδου. Τήν μαρτυρίαν αυτήν παρέχει ό μονοφυσιτής Ιστορικός Ζαχαρίας ό Ρήτωρ, διέσωσε δε ό έκκλ. Ιστορικός Εύαγγριος: «*ΟΙ δε τής 'Ασίας έπίσκοποι, τόν 'Ακάκιον ήμερούμενοι, παρηγούτο και συγγνώμην ήτουν, βιβλία μετανοίας διαπεμπόμενοι, δι' ών έφασκον πρὸς ανάγκην τῶς 'Εγκυκλίοις, οϋ μὴν εκουσίως, ύποσημνήσασθαι και διώμνυντο ή μὲν οϋτως έχειν και μη έτέρως ή κατά τήν έν Καληγηδόνι σύνοδον πεπιστευμένοι τε και πιστεύειν*» (Εύαγγριου, 'Εκκλ. 'Ιστορία ΙΙΙ, 9. ΡG 86, 2613).

Ή άπόπειρα αυτή αύθαιρέτου και μονομερούς άνακηρύξεως του αύτοκεφάλου έκκλησίας τινός είναι μοναδική κατά τήν περίοδον των Οικουμενικών συνόδων και ύπηγορευθή υπό ξένων εις τήν κανονικήν παράδοσιν λόγων, διό και ταχέως έγκατελείφθη. Είναι κανονικώς σημαντικόν ότι ήγνοήθη και ή κατά τήν άνακηρυξιν του αύτοκεφάλου τής 'Εκκλησίας τής 'Ασιανής

Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τοὺς πέντε πατριάρχας (θεομὸς τῆς Πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν) ὑπῆλθον καὶ οἱ ἀπολέσαντες τὴν προτέραν αὐτοκεφαλῆαν μητροπολίται, ἐξαιρουμένων τῆς διαθετοῦσης κανονικῶς καταχωρωμένην αὐτοκεφαλῆαν Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τῆς μὴ τυχούσης ἐιδικῆς διοικητικῆς ρυθμίσεως Ἐκκλησίας τοῦ Ἀ. Ἰλλυρικοῦ (τὰ περὶ ἰδρύσεως ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος παπικοῦ Βικαριῶτου εἰς Α. Ἰλλυρικὸν ὑποστηριζόμενα δὲν εὐσταθοῦν. Βλέπε σχετικῶς Β. Φειδᾶ, Ὁ Θεομὸς τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, I, σελ. 258-289 καὶ II, σελ. 75-105). Εὐνόητον ὅτι τὰ δι' ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν συνόδων ἀναγνωρισθέντα καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πράξει ἐπὶ αἰῶνας ἰσχύοντα κανονικὰ προνόμια τῶν θρόνων αὐτῶν, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν περιφύρουσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι εἰς τὸ διηλεκτὸν ἀπαρβαλίστα, ὡς διακηρύσσεται ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς συνόδοις καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν κατοχύρωσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου.

5) *Κανονικὸν ὄργανον* διὰ τὴν εἰσαγωγὴν γενικῶν κανονικῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν διοικητικὴν διοργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ *Οἰκουμενικὴ Σύνοδος*, διὰ καὶ τόσον τὸ μητροπολιτικόν, ὅσον καὶ τὸ πατριαρχικόν σύστημα εἰσῆχθησαν δι' ἀποφάσεων τῆς Α' καὶ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐν ταῦτοις καὶ *Μεῖζονες σύνοδοι* ἠδύνατο νὰ λάβουν γενικωτέρας ἀναφορὰς διοικητικὰς ἀποφάσεις, διὰ καὶ ἡ ἐξ ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς μόνον συγκροτηθεῖσα καὶ ὡς Ἐνδημοῦσα συγκληθεῖσα ἐν Κων/πόλει σύνδοδος τῆ 381 (Β. Φειδᾶ, Ἐνδημοῦσα Σύνοδος, Ἀθήναι 1971) ἀπεφάσισε τὴν διὰ τοῦ *ἔξορχικοῦ συστήματος* εἰσαγωγὴν τῆς αὐτοκεφάλου ὑπερηρωπολιτικῆς δικαιοδοσίας τῆς *Μεῖζονος συνόδου* τῆς Διοικήσεως (κανόνες β' καὶ ατ').

Ἡ ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ οἰκουμενικοῦ κύρους τῆς ἐν Κων/πόλει συνόδου (381), ἀναφερομένη εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς διακηρυχθῆναι τῆς περὶ τὸ τριαδικόν δόγμα ἀληθείας τῆς πίστεως, δὲν ἐξουδετερῶναι τὸ θέμα τῆς ἐκ μόνων τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν προσκλήσεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν κυρίας προελεύσεως τῶν μελῶν τῆς συνόδου. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ *Γενικαὶ Σύνοδοι* τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς ἦ αὶ ἐν Ἀνατολῇ ὑποκαταστήσασαι εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν πράξιν τὰς γενικωτέρας διὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς κύρους συνόδους εὐρείας συνθέσεως *Ἐνδημοῦσαι Σύνοδοι* τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἠδύνατο νὰ λαμβάνουν καὶ γενικωτέρας ἐνδιαφέροντος διοικητικὰς ἀποφάσεις (Β. Φειδᾶ, Ἐκκλ. Ἱστορία, II, Ἀθήναι 1977, 148 ἐξ.). Οὕτως αἱ Ἐνδημοῦσαι Σύνοδοι, προεδρευόμεναι ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ἐκφραζούσαι τὸ φρόνημα τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ἠδύνατο νὰ ἀνακηρύσσουσιν Ἐκκλησίαν τινὰ αὐτοκέφαλον (ἦ) καὶ νὰ ἀποδίδουν ψιλῶ ὄνοματι τὴν πατριαρχικὴν τινὴν ἰσχύος.

Ἡ τοιαύτη κανονικὴ ἄρμοδιότης τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου ἰσικήθη κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ ψιλοῦ πατριαρχικοῦ τίτλου τῆς Ἐκκλησίας Βουλγαρίας (I, IA' καὶ II' αὶ.) καὶ τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας (II' αὶ.)

6) Ἡ διοικητικὴ κανονικὴ ἄρμοδιότης τῆς Ἐνδημοῦσης Συνόδου ἠδύνατο νὰ καταλύσῃ κατ' ἄρχὴν καὶ αὐτὴν εἰσέτι τὴν ἀνακήρυξιν Ἐκκλησίας

τῆς τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη ἐπιτυχάνετο εὐχερέστερον διὰ τοῦ σαφοῦς νομικοῦ καθορισμοῦ τῶν γεωγραφικῶν ὄριων, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ ἔδρα-τηριοποιεῖτο ὁ θεομὸς τῶν τοπικῶν συνόδων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

3) Πυρὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς ἀυτονομίας ὑπῆρξε πάντοτε ἡ *πρὸς διοικητικὰς περιφέρειας κυριαρχικὴ κατανομὴ τοῦ δικαίου τῶν χειροτονῶν καὶ κλήσεως ἐπισκόπων*, διὰ καὶ ἡ διοικητικὴ δικαιοδοσία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ ἀποσυνδεδεμένη ἀπὸ τὴν Ιερατικὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἄυτονομία τῆς διοικητικῆς περιφέρειας καὶ κλήσεως ἐπισκόπων καθι-σταθῆναι ἐν τῇ βεβαιότητι αὐτῆν πρὸς πᾶσας τὰς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικὰς Ἐκκλησίας, ἐνῶ συγχρόνως δέχεται τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν ἀπὸ τὰς διοικητικὰς ἐφαλὰς καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν. Ἡ *βεβαία χειροτονία τῶν κυρίων τῆς θ. εὐχαριστίας ἐπισκόπων ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν αὐτότητα τῆς θ. εὐχαριστίας* ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐκτὸς αὐτῆς ὑφισταμένης ἀνὰ τὴν οἰκητικῆς περιφέρειας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐκτὸς αὐτῆς ὑφισταμένης ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τοπικὰς Ἐκκλησίας διὰ τῆς κοινωνίας τῶν διοικητικῶν ἐφαλῶν. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ καὶ ἡ διοικητικὴ *αὐτοκεφαλία* τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας ἵναι ὑπηρετικὴ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ διοικητικὴ ἐφαλὴ καθι-σταται ὁ κανονικὸς ἀγωγὸς διὰ τὴν ἀμφιδρομὴν κίνησιν τῆς μαρτυρίας περὶ τῆς αὐτότητος τῆς ἐν τῇ θ. εὐχαριστίας βιωμένης ἐν Χριστῷ ἐμπειρίας εἰς κάστην τοπικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπομένως καὶ ἡ αὐτοκεφαλία Ἐκκλησίας τινὸς ἵναι ὡς ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τοπικῆς καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἄλλως, δι' ἄλλους λόγους διεκδικουμένη, καθι-σταται αὐτοσκοπὸς καὶ ξένη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καθ' ὅλου Ἐκκλ. διοική-σεως.

4) Ἡ ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας διακονεῖται, ἔρα τῶν καθιερουμένων ἐκάστοτε διοικητικῶν σχημάτων, κατ' Ἐκκλ. παρά-σοιν καὶ ὑπὸ Ἐκκλησιῶν τινῶν, αἱ ὁποῖαι εἴτε διὰ τὴν παρ' αὐταῖς ἀδιάκοπον ἰαδοχὴν τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, εἴτε διὰ τὴν πραγματικὴν Ἐκκλησιαστικὴν κτινοβολίαν ἢ καὶ δι' ἄμφοτερα, ἀπέκτησαν μέγιστον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κύρος αἱ βαρύνουσιν γνῶμην κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ζητημάτων πίστεως. Διὰ καὶ νενωρισθῆ αὐταῖς διὰ τῶν κανονικῶς καταχωρωμένων ἐν Οἰκουμενικαῖς ἰνδόδοις *πρεσβειῶν τμητῆς* ἡ ὑπερδιοικητικὴ εὐθύνη διὰ τὴν μέριμναν ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει εὐσταθίας τῶν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην τοπικῶν Ἐκκλη-σιῶν. Οἱ διὰ τοιοῦτων κανονικῶν πρεσβειῶν τμητῆς τιμῶμενοι θρόνοι, ἀσκή-σαντες ἐν τῇ πράξει καὶ ἐθιμικῶς κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν Β' καὶ Δ' Οἰκουμενικῶν ἰνδῶν (381-451) περιόδον τὴν ὑπερδιοικητικὴν αὐτῶν αὐθεντίαν, ἀπετέ-ισαν τὴν βάσιν τοῦ πατριαρχικοῦ συστήματος. Οἱ ἐπίσκοποι τῶν θρόνων ἰώμης, Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων κατέστη-σαν διὰ τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου αἱ πέντε ἐφαλὰι τῶν πέντε αὐτοκεφάλων διοικητικῶν περιφερειῶν τῆς Καθολικῆς

διοικήσεων τούτων μετά του θρόνου της Κων/πόλεως ἐκυρώθησαν ὑπὸ τῆς Δ' Οικουμενικῆς συνόδου διὰ κανονικῶν ἀποφάσεων.

8) Τὸ κανονικὸν ὄμως ὄργανον ἀνακηρύξεως ἐκκλησίας τινὸς ὡς αὐτοκεφάλου, ἀνευ ἐκχωρήσεως καὶ τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας, δὲν προϋποθέτει μόνον προγενεστέραν πανορθόδοξον σύμπροβν, διότι ἐν προκειμένῳ βαρύνοντα κατ' ἀρχὴν λόγον ἔχει καὶ ὁ θρόνος, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἀποσπᾶται ἡ ἐπίδιώκουσα τὴν αὐτοκεφαλὴν διοικητικὴ ἐκκλ. περιφέρεια, καὶ εἴτα ἐκφράζεται ἡ ἐπι τοῦ ζητήματος ἀποφασιστικὴ διὰ τὸ κύρος αὐτῆς πανορθόδοξος κανονικὴ θέσις. Ἐν τῇ ἐνοσίᾳ ταύτῃ ἐξητάσθη ὑπὸ τῆς Γ' Οικουμενικῆς συνόδου (431) εἰς βάθος ἡ διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐνδεχομένως διαμορφωθείσα ἔθιμικὴ διοικητικὴ δικαιοδοσία τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Οὕτως ἡ ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οικουμενικῇ συνόδῳ κατωχύρωσε κανονικῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου μόνον μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς μη-ὑπάρξεως κατ' ἔθος ἔστω ἀσκουμένης προγενεστέρως τακτικῆς ἡ ἐκτάκτου διοικητικῆς δικαιοδοσίας τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας εἰς Κύπρον. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ εὐαισθησία διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κανονικῆς ἡ τῆς κατ' ἔθος ἀσκουμένης ἐπὶ τινος ἐκκλησίας ἀστασιάζου διοικητικῆς δικαιοδοσίας θρόνου τινὸς εἶναι ἐκδηλὸς εἰς τὰς διοικητικῶν χαρακτηριστῶν ἀποφάσεις πασῶν τῶν Οικουμενικῶν συνόδων. Οὕτως εἰς τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ Οικουμενικὴν συνόδον (325) κατωχύρωθῆ διὰ τοῦ στ' κανόνος, κατὰ παρέκκλισιν ἐκ τῶν βασικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν τοῦ μητροπολιτικοῦ συστήματος, ἡ κατ' ἔθος ἀσκουμένη διοικητικὴ δικαιοδοσία τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐφ' ὧλων τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, τοῦ Ρώμης ἐπὶ τῶν ἐπαρχικῶν τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας (PROVINCIAE SUBURBICARIAE) καὶ τοῦ Ἀντιοχείας ἐπὶ τῶν ἐπαρχικῶν τῆς Συρίας. Εἰς τὴν Γ' Οικουμενικὴν συνόδον (431) κατωχύρωθῆ διὰ τοῦ η' κανόνος τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἄλλων μητροπολιτικῶν ἐπαρχικῶν, ἐὰν δὲν εἶχε προγενέστερον ἀρθρὸν διὰ τινος κανονικῆς ἀποφάσεως ἡ δι' ἀστασιάζου ἐθιμικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργουν κανονικὸν προηγούμενον διοικητικῆς δικαιοδοσίας καὶ κατὰ συνέπειαν κανονικὴν βάσιν ἄρσεως τῆς αὐτοκεφαλίας αὐτῶν. Εἰς τὴν Δ' Οικουμενικὴν συνόδον (451) τὸ ζήτημα τῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ ἀντιμετωπισθῆ κατ' ἀρχὴν διὰ συζητήσεων μεταξὺ τῶν θρόνων Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων πρὸς ἐπίτευξιν συμφωνίας, διότι τὸ μὲν κύρος τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἐπεξετέίνεται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως μετὰ ἀνάλογον κατὰ καιροῦς ἐθιμικὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν, τὸ δὲ κύρος τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων εἶχε σχεδὸν καθιερωθῆ εἰς τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐγένετο κατὰ καιροῦς δεκτὸν εἰς τὴν δευτέραν Φοινίκην καὶ εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα μεταξὺ τῶν δύο θρόνων συμφωνία ἐπεκυρώθη κανονικῶς κατὰ τὴν Η' συνόδον τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451), διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν δικαίων εἰς τὰς διαφιλοτιμουμένας ἐπαρχίας τοῦ μὲν θρόνου τῆς Ἀντιοχείας εἰς τὰς ἐπαρχίας Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, τοῦ δὲ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Παλαιστίνης. Ἐν τῇ ἐνοσίᾳ ταύτῃ ἡ Δ'

τινὸς εἰς τὴν πατριαρχικὴν τιμὴν καὶ ἀξίαν καὶ εἰς τὴν κατὰσξιν αὐτῆς «*συναριθμοῦ*» μεταξὺ τῶν παλαιότων πατριαρχικῶν θρόνων, ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀπαιτεῖτο προγενεστέρα εἰδικὴ κανονικὴ συναινέσις πάντων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν τῇ ἐνοσίᾳ ταύτῃ ἡ εἰς πατριαρχικὸν θρόνον ἀνακήρυξις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ὑπὸ τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου (1589), κυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Κων/πόλει Ἐνδημούσης συνόδου (1590), ἔδει νὰ γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ πάντων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, διὸ καὶ ἡ ἀπὸ τὴν σύνδοον ἀπουσία τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκ νέου σύγκλησιν τῆς συνόδου (1593). Τὴν κανονικὴν αὐτὴν ἀρχὴν εἶχεν ἤδη τὸ 1586 τονίσει πρὸς τὸν τσάρον Θεόδωρον καὶ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακείμ (β. Φειδῶδ, Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικῆ Ἱστορία τῆς Ρωσίας, Ἀθῆναι 1967, σελ. 96 ἐξ.).

7) Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τῆς συμφωνίας τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς ἴσχυεν ἀναμφιβόλως καὶ ἐν περιπτώσει καταργήσεως πατριαρχικοῦ θρόνου ὡς συνέβη καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Πέτρου κατάργησιν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας καὶ ὑποκατάστασιν αὐτοῦ ὑπὸ Ἰ. Συνόδου. Ὁ Μ. Πέτρος διὰ γράμματος, ἀπευθυνθέντος «*τῷ πανανγιωτῶν, σοφωτῶν τε καὶ λογωτῶν τῶν Οικουμενικῶν Πατριάρχῳ Νέως Ρώμης Κυρίῳ Κυρίῳ Ἱερεμίᾳ, τῷ ἐν Χριστῷ ἡμῶν Πατρί...*», ἐτόνιζεν ὅτι «*ὡς εὐπειθὴς υἱὸς τῆς Ὁρθοδόξῳ Μητρὸς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διατηρῶν πάντοτε τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν Ὑμέτεραν Παναγιώτητα ὡς πρώτων αὐτῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιεπίσκοποι καὶ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν πατέρα, ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον γνωστοποιῆσαι ταῦτα... πεποιθήμεν οὖν ὅτι καὶ ἡ Ὑμέτερα Παναγιώτης-ὡς πρώτος ἀρχιερεὺς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἡμέτερον ταῦτο διάταγμα καὶ τὴν συστηθεῖσαν πνευματικὴν Σύνδοον εὐδοκήσαντες ὁμολογήσετε δικαίον καὶ περὶ τούτου διακρινώσῃτε τοὺς λοιποὺς μακροβιωτάτους πατριάρχαις, τῷ τε Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων... Οὕτω τοίνυν διατελοῦμεν πάντοτε τῆς Ὑμέτερας Παναγιώτητος, τοῦ κατὰ πνεῦμα Πατρὸς καὶ ἀνωτάτου Οικουμενικοῦ Ἀρχιεπίσκοπου, ὁ κατὰ πνεῦμα υἱὸς καὶ πρόθυμος (Ῥάλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Ε' σημ. 1). Ὁ Οικουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Γ' διὰ Πατριαρχικοῦ γράμματος «*ἐπικυροῦ, βεβαίῳ καὶ ἀποφαίνει τὴν ... διορισθεῖσαν σύνδοον ἐν τῇ Ρωσικῇ ἀγία μεγάλῃ Βασιλείᾳ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἡμέτερα ἐν Χριστῷ ἀδελφῆ*» (Ῥάλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα, Ε' 160-163). Τὴν τοιαύτην συνοδικὴν διοικητικὴν διοργάνωσιν τῆς Ρωσίας ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς συμφωνίας ὧλων τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν διὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀνακήρυξιν ἐκκλησίας τινὸς εἰς Πατριαρχεῖον εἶναι σύμφωνα ὡς πρὸς τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, διὸ καὶ ἡ περὶ τὰ δίκαια τῶν θρόνων Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων συμφωνία τῶν ἀρχιεπισκόπων Μαξιμου καὶ Ἰουβενάλιου, ὡς καὶ ἡ περὶ τὰ δίκαια τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως εἰς τὰς διοικήσεις Ἀσίας, Πόντου καὶ Θράκης συμφωνία τῶν ἐπισκόπων τῶν*

Οικουμενική σύνοδος εξήγησε να πληροφορηθῆ τὴν κατ' ἔθος ἀσκουμένη εἰς τὸς ἐπαρχίας τῶν Διοικήσεων Ἀσίας καὶ Πόντου διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ θρόνου τῆς Κων/πόλεως πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ κη' κανόνος (E. SCHWARTZ, ACO, II, 1, 3, σελ. 96-98). Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀνακρίρυξις τοῦ αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τινὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραθεωρήσῃ τὴν κανονικῶς ἢ κατ' ἔθος ἀσκουμένην ὑπὸ τίνος θρόνου διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, διὰ καὶ εἰς τὴν ἀνακρίρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἐξηγητημένης ἐκκλησίας εἰσηγητικὴν γνώμην ἔχει κατ' ἀρχὴν ὁ κανονικῶς ἢ κατ' ἔθος ἀσκῶν ἐπ' αὐτῆς διοικητικὴν δικαιοδοσίαν θρόνος, τὴν εἰσήγησιν τοῦ ὁποίου δέχονται ἢ ἀπορρίπτουν ἐν ὁμοφωνίᾳ αἱ κανονικαὶ κεφαλαὶ τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων καὶ Αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν.

9) *Τὸ αὐτοκέφαλον ἐκκλησίας τινὸς εἶναι ἀρήρηκτος συνδεδεμένον μὲ συγκεκριμένην γεωγραφικὴν διοικητικὴν περιφέρειαν, αἱ τοπικαὶ ἐκκλησιαὶ τῆς ὁποίας συγκροτοῦν ἑνιαῖον διοικητικὸν σῶμα.* Ἡ ἀνακρίρυξις ἐκκλησίας τινὸς ὡς αὐτοκεφάλου ἀνεῖ τῆς κανονικῆς ταύτης προϋποθέσεως εἶναι κανονικῶς ἀδιανόητος. Οὕτως ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ σύνοδος (431) ἀνεγνώρισε τὸ αὐτοκέφαλον τῆς συγκεκριμένης ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς περιφέρειας τῆς Κύπρου καὶ τῶν διαφύλασσουσῶν ἀπαραβίαστον τὴν μητροπολιτικὴν αὐτοκεφαλῶν ἐπαρχιῶν (ἡ' κανὼν). Ἡ ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου κυρωθεῖσα κατὰ τὴν Η' συνεδρίαν συμφωνία τῶν ἀρχιεπισκόπων Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων εἶχεν ἐπίσης ὡς βάσιν διοικητικὰ γεωγραφικὰ κριτήρια, διὰ καὶ ἐκ τῶν διαμφοβητουμένων ἐπαρχιῶν ὁ μὲν θρόνος τῆς Ἀντιοχείας ἔλαβε τὰς ἐπαρχίας Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, ὁ δὲ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων τὰς τρεῖς ἐπαρχίας τῆς Παλαιστίνης.

Εὐνόητον ὅτι ἀναγνώρισις τοῦ αὐτοκεφάλου εἰς ἐκκλησίαν ἔθνους, μὴ ἔχοντος ὡς ἐνδιάστημα συγκεκριμένον καὶ σαφῶς ὀριζόμενον ἴδιον γεωγραφικὸν χῶρον, εἶναι κανονικῶς ἀδιανόητος, διὰ καὶ οὐδέποτε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνεκρίρυξεν αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας νομαδικῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ἔξω πλάνητα βίον (Ἀβαζγοί, Ἄλανοι κ.ά). Εἶναι ἐξόχως χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ ἡ περίπτωση τῆς ἐκκλησίας Κύπρου, ἡ ὁποία ἀντιμετώπισθη ὑπὸ τῆς Πενθέκτης ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου διὰ τοῦ 18' κανόνος: «Τοῦ ἀδελεφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου, τοῦ τῆς Κύπρων ἡσίου Προέδρου, ὅσα τῶν οὐκ εἰρημῶν ἐλευθερωθῆναι δουλείας καὶ τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους, διὰ τε τὸ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι καθαρώς τοῖς σκήπτροις τοῦ χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημῆς μεταστάσεως ἡσίου, προνοίᾳ τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ καὶ μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορωίμεν, ὥστε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τὰ παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθόντων θεοφόρων πατέρων τῶ θρόνῳ τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρὸς παρασχεθέντα πρόνομια, ὥστε τὴν Νέαν Ἰουστινιανούπολιν τὸ δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πάντων προεδρεύειν τῶν τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας καὶ ὑπὸ τῶν οὐκ εἰρημῶν ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν. Τὰ γὰρ ἐν ἐκάστῃ ἐκκλη-

σίᾳ ἔθῃ καὶ οἱ θεοφόροι ἡμῶν πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασι, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου ὑποκειμένου τῷ προέφρω τῆς εἰρημῆς Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ τὸν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ἰωάννην, ὑφ' οὗ, χρείας καλούσης, καὶ ὁ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσεται» (Ράλλη-Ποτλῆ, Σύνταγμα Β' 395-396). Διὰ τοῦ ὡς ἀνω κανόνος καθίσταται σαφὴς ἡ ἀδυναμία ἀναγνώρισεως ἀδιαφόρως πρὸς συγκεκριμένα γεωγραφικὰ διοικητικὰ ὄρια καὶ τοῦ κανονικῶς κατωχρωμένου εἰσέτι αὐτοκεφάλου τῆς ἐκκλησίας λαοῦ τίνος, ὡς τῶν Κυπρίων. *Εἶναι ὡσαύτως χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κων/πόλεως συγκατετέθη εἰς τὴν ἐκχώρησιν τῶ ἀρχιεπισκόπῳ Κύπρου τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Ἑλλησπόντου κανονικῶν δικαίων αὐτοῦ, διὰ καὶ ὁ τε μητροπολιτὴς Κυζίκου καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας Ἑλλησπόντου συνεκρότησαν μετὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἑλλησπόντου ἐγκατασταθέντος Κυπριακοῦ λαοῦ ἑνιαῖον αὐτοκέφαλον διοικητικὸν ἐκκλησιαστικὸν σῶμα καὶ ἀνεγνώρισον ὡς διοικητικὴν Κεφαλὴν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου. Ἄλλως θὰ ἦτο κανονικῶς ἀδύνατος ἡ κατοχύρωσις τῶν δικαίων τῆς αὐτοκεφαλίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ἐὰν λ.χ. θὰ ἔδει νὰ ἀσκῶνται αὐτὰ ἐπὶ τῶν τυχόν διεσκορπισμένων καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς αὐτοκρατορίας ὁμάδων Κυπρίων, διότι θὰ ἤσκαυτο ἀντικανονικῶς ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιφέρειας δύο αὐτοκέφαλοι δικαιοδοσίαι.*

10) *Ἡ κίνησις τῆς κανονικῆς διαδικασίας διὰ τὴν ἀνακρίρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τινὸς ἀνήκει εἰς τὸν ἔχοντα διὰ οἰκουμενικῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων τὰ πρῶτα τῆ τάξει κανονικὰ πρεσβεῖα τιμῆς, διότι ὁ κανονικὸς θεσμὸς τῶν πρεσβείων τιμῆς εἶναι ὑπηρετικὸς, ὡς καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ αὐτοκεφάλου, εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διακονία αὐτῆ εἶναι καὶ τὸ κύριον περιεχόμενον τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τῶν πρεσβείων τιμῆς, διὰ καὶ εἰς τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας οἱ διὰ κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς τιμώμενοι θρόνοι ἠδύναντο καὶ δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουσι ὑπὲρ διοικήσας κανονικὰς πρωτοβουλάς διὰ τὴν περιφύρησιν τῆς ἐν τῇ πίστει ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἐνότητος τοπικῆς τίνος ἐκκλησίας. Ἐν τῇ ἐνοιῇ ταύτῃ δύναται νὰ κατανοηθῆ καὶ ἐρημνευθῆ ὀρθῶς τὸ πραγματικὸν κανονικὸν περιεχόμενον τῆς διὰ τοῦ κη' κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς συνόδου ἐκχωρουμένης εἰς τὸν τιμηθέντα διὰ τῶν πρώτων τῆ τάξει ἐν Ἀνατολῇ πρεσβείων τιμῆς θρόνον τῆς Κων/πόλεως ἔξουσίας νὰ ρυθμίσῃ τὰ προβλήματα τῶν ἐπισκοπῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνετάχθησαν εἰς τὰς διοικητικὰς ρυθμίσεις τῆς συνόδου (ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς). Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐρημνεύσωμεν ἐνταῦθα τὴν κανονικὴν ἔνοιαν τοῦ κη' κανόνος. Ἄλλ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρῆξις εἶναι ἐν προκειμένῳ σαφής. Πᾶσα πρωτοβουλία διὰ τὴν ἀνακρίρυξιν αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τινὸς ἢ καὶ κατάργησιν τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς πάντοτε συνεδέθη εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐκ τῶν κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς ἀπορρέουσαν ἰδιόυσαν εὐθύνην τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου διὰ τὸν συντονισμὸν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς περιφύρησιν τῆς ἐνότητος*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τὰ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων διαμορφωθέντα κανονικὰ κριτήρια περὶ τὴν ἀνακρίρυσιν τοῦ «αὐτοκεφάλου», τὰ ὁποῖα ἰσχύουσιν κατ' ἀναλογίαν καὶ περὶ τὴν ἀνακρίρυσιν τοῦ «αὐτονόμου» τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέτελεσαν πάντοτε τὰ ἀσφαλῆ κανονικὰ πλαίσια, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀνακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ «ἄνω-δικῶν Τόμων» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς συμφωνίας ἐπ' αὐτῶν πασῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τοὺς 10¹ καὶ 1² αἰῶνας, διότι μόνον τὰ κανονικὰ αὐτὰ πλαίσια ἐξασφαλίζουν τὴν ἀρρηκτον λειτουργικὴν σχέσιν τῶν διοικητικῶν ἐκκλησιαστικῶν δομῶν μὲ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὄχι μόνον ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

1) Ὁ κανονικὸς θεσμὸς τοῦ «αὐτοκεφάλου» καὶ τοῦ «αὐτονόμου» ἀποσκοπεῖ, κατὰ τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν πλαισίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ ἀσκήται κυριαρχικῶς ἐν συνόδῳ ἡ ἱερατικὴ ἐξουσία εἰς τὸ δίκαιον τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ θὰ συντονίζηται τὸ καθ' ὅλου ποιμαντικὸν ἔργον. Εἶναι λοιπὸν θεμελιῶδες ἐκκλησιαστικῶν καὶ ὄχι θεῖου δικαίου.

2) Τὸ «αὐτοκέφαλον», ὡς καὶ ἡ καθ' ὅλου διοικητικὴ διοργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας, καταξιώνεται εἰς τὴν ὀρθόδοξον κανονικὴν παράδοσιν ὡς ὑπηρετικὸς τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας θεσμὸς, διὸ καὶ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμόζηται πρὸς ἱκανοποίησιν ἐτέρων μὴ ἄμηνῶς κανονικῶν σκοπιῶν (ἐθνοφυλετισμὸς, πολιτικὴ φιλοδοξία, ἡγεμονισμὸς κ.δ.).

3) Ἡ κανονικὴ διοικητικὴ ἀρχὴ τοῦ «αὐτοκεφάλου» δύναται νὰ ἐφαρμόζηται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μόνον ὅταν δὲν προσκρούῃ εἰς ἄλλην ἢ ἄλλας θεμελιώδεις κανονικὰς ἀρχὰς διοικητικῆς ὁργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς λ.χ. τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως μιᾶς διοικητικῆς «κεφαλῆς» εἰς τὴν ὡς αὐτοκέφαλον ἀνακηρυσσομένην ἐκκλησίαν, ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς ἐπισκόπου εἰς ἐκάστην ἐπισκοπὴν, κ.δ.

4) Ἡ ἀνακρίρυσιν τοῦ «αὐτοκεφάλου» πρέπει νὰ ἀνταποκρίνηται εἰς οὐσιαστικὰς ἀνάγκας τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι δυνατὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν διὰ τῆς ὑφισταμένης κανονικῆς διοικητικῆς ὁργανώσεως, διότι ἡ ἀνακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου δὲν εἶναι αὐτοσκοπός.

5) Ἡ ἀνακρίρυσιν τοῦ «αὐτοκεφάλου» πρέπει νὰ διασφαλίζῃ ὄχι μόνον τὴν Οἰκουμενικὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὴν τοπικὴν ἐνότητα τῆς ἀνακηρυσσομένης ὡς αὐτοκεφάλου τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτὴ πράξις εἶναι ἡ αὐθεντικὴ ἔκφρασις τῆς ἐκκλ. συνειδήσεως καὶ ἡ ἀδιάβλητος ἐπιμνησία τῆς σχετικῆς κανονικῆς παραδόσεως. Πᾶσα καινοτομία εἰς τὸν κανονικὸν αὐτὸ καθεστῶς ὑπηρετεῖ εἰς τὴν διάσπασιν τῆς Ἐκκλησίας, διότι μετακινεῖ τὴν κανονικὴν βᾶσιν λειτουργίας, τῆς εὐθύνης, διὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς ἐνότητός της.

1) Ἡ ἀνακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου Ἐκκλησιαστικῶν προϋποθέτει γενικώτερον αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὸ καὶ ἡ ὡς αὐτοκέφαλος ἀνακηρυσσομένη Ἐκκλησία πρέπει:

α) νὰ διαθέτῃ ἐσωτερικὴν αὐτάρκειαν διὰ τὴν αὐτοδύναμον ἀσκησιν τοῦ δικαίου τῶν χειροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων, β) νὰ ἀποδειχθοῦν ἐπαρκῶς καὶ ἠθιολογημένως οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτὴν πράξιν ἐξωτερικοῦ ἢ ποιμαντικοῦ λόγου, γ) νὰ μὴ προσκρούῃ ἢ τοιαύτη ἀνακρίρυσιν εἰς τὸ γράμμα ἢ τὸ πνεῦμα αὐθεντικῆς κανονικῆς παραδόσεως διὰ τῆς καταπάτησεως σχετικῶν 1. κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς λ.χ. ἡ ἀντικανονικὴ αὐθαίρετος ἀνανακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου ἢ ἡ καθ' ὑπέρβασιν τῆς κειμένης κανονικῆς παραδόσεως μονομερῆς ἀνακρίρυσιν ἢ ἡ ἐφαρμογὴ ἀντικανονικῶν κριτηρίων διὰ τὴν ἀνακρίρυσιν (ἐθνοφυλετισμὸς, πνεῦμα κοσμικῆς κυριαρχίας θρόνου τινός, ὑποταγὴ εἰς φιλοδοξίας κοσμικῆς ἐξουσίας ἐπὶ ἀθετήσει τῶν 1. κανόνων κ.δ.). Σύγχρονοι ἐμπειρίαί τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καθιστοῦν σαφεῖς τὰς ὁδύνηρας διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας συνεπειὰς πάσης παρεκκλίσεως ἐκ τῆς σχετικῆς κανονικῆς παραδόσεως (τὸ διοικητικὸν πρόβλημα τῆς Διασπορᾶς, τὸ «αὐτοκέφαλον» τῆς Μακεδονικῆς λεγομένης Ἐκκλησίας, ἡ ἔντασις εἰς τὰς σχέσεις τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν). Ἐν τῇ ἐνόλῳ ταύτῃ κατανοεῖται πλήρως ἡ ἀνακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὸν 10¹ αἰ. Ἰδρυθέντων ἔθνικων κρατῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, διότι ἡ τοιαύτη ἐκκλησιαστικὴ πράξις θὰ ἠδύνατο νὰ θεμελιωθῇ εἰς τοὺς κανόνας β¹ καὶ στ¹ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς συνόδου (38 1), διὰ τῶν ὁποίων ἡ κατὰ Διοικήσεις πολιτικὴ διοικητικὴ διάρθρωσις ἀπετέλεσε τὸ πλαίσιον ἀναπτύξεως διὰ τοῦ ἐξαρτικοῦ συστήματος ὑπερηγετοπολιτικῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας.

12) Τὸ «αὐτοκέφαλον» Ἐκκλησίας τινός, κατοχυρωθὲν διὰ κανονικῆς διαδικασίας, ἐξιστλεῖται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς διοικητικῆς περιφέρειας, διὰ τὴν ὁποῖαν ἀνεγνώρισθη τὸ προνόμιον τῆς αὐτοκεφαλίας. Εὐνόητον ὅτι ἡ κανονικὴ αὐτὴ ἀρχὴ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς αὐτοκεφάλους ἐκκλησιαστικὰς διοικητικὰς περιφέρειας, τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις ἔχει ἔθνικὸν χαρακτήρα. Διὰ πᾶσαν ὑπέρβασιν δικαιοδοσίας ἐκ τῆς αὐτοκεφάλου διοικητικῆς «ἐνορίας», ἀπαιτεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ πλήρης κανονικὴ θεμελιωσις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τήρησις τῆς αὐτῆς κανονικῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν ἀνακρίρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐν λόγω Ἐκκλησίας, ὡς σαφῶς δηλοῦται διὰ τοῦ 10¹ κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου.

6) Ἡ ὡς αὐτοκέφαλος ἀνακηρυσομένη ἐκκλησία πρέπει νὰ συνδέηται μὲ συγκεκριμένον γεωγραφικὸν ὥρον καὶ νὰ διαθέτῃ ἐσωτερικὴν αὐτῶν κείαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῶν χείροτονιῶν καὶ κρίσεως ἐπισκόπων, ὡς καὶ διὰ τὴν ὄρθην ὀργάνωσιν τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ βίου τῆς.

7) Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ «αὐτοκεφάλου» τοπικῆς τινος ἐκκλησίας δέον νὰ γίνῃ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς καθ' ὅλου κανονικῆς παραδόσεως καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς πρῆξεως καθιερωθέντων κριτηρίων διότι μόνον αὐτῶς ἡ ἀνακήρυξις θὰ εἶναι κανονικῆ. Τὸ κριτήριον αὐτὸ εἶναι:

α) Ἡ καθ' ὅλου Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, κατὰ τὴν κανονικὴν τῆς διοικητικὴν διάρθρωσιν, ἀνακηρύσσει τοπικὴν τινα ἐκκλησίαν ὡς αὐτοκέφαλον, διὰ καὶ ἡ αὐθαίρετος, ἡ αὐτογνώμων ἢ ἡ ὑπὸ ὁμάδος αὐτοκεφάλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν μονομερῆς ἀνακήρυξις, μὴ ὑπηρετοῦσα τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ προσκροῦσα εἰς τὴν κανονικὴν παράδοσιν αὐτῆς, εἶναι ἀντικανονικῆ.

β) Κανονικῶς ἀρμόδιον διὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ «αὐτοκεφάλου» ὄργανον εἶναι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ κατ' ἀκολουθίαν διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἡ Πανορθόδοξος Σύνοδος, ἡ ὁποία, ἐφαρμόζουσα τὴν κανονικὴν παράδοσιν καὶ ἰδίᾳ τὰ ἀνωτέρω κανονικὰ κριτήρια, προβαίνει διὰ κανονικῆς διαδικασίας εἰς τὴν ἀνακήρυξιν.

γ) Ἡ κανονικὴ διαδικασία κινεῖται, κατὰ τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τὰ πρεσβεῖα τιμῆς Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ ὁποῖος συντονίζει τὴν καθ' ὅλου κανονικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος εἰς πανορθόδοξον βᾶσιν.

δ) Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις εἶναι δυνατὴ ἡ κατ' ἀρχὴν ἀνακήρυξις ἐκκλησίας τινὸς ὡς αὐτοκεφάλου διὰ τῆς ὁμοφώνου ἐφράσεως τοῦ φρονήματος τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατ' ἀρχὴν δι' ἐφαρμογῆς τῆς ἐκκλ. οἰκονομίας ἀνακήρυξις τελειοῦται μόνον δι' ἀποφάσεως Πανορθόδοξου Συνόδου.

ε) Ἡ ἀνακήρυξις τοῦ «αὐτοκεφάλου» ἢ καὶ τοῦ «αὐτονόμου» εἰσέτι τοπικῆς τινος ἐκκλησίας προϋποθέτει τὴν συγκατάθεσιν τοῦ θρόνου ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ὁποίου θὰ ἀποσπασθῇ ἡ συγκεκριμένη καὶ σαφῶς κατὰ τὰ γεωγραφικὰ τῆς ὄρια περιγραφομένη ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια. Ἄνευ τῆς συγκατάθεσεως τοῦ ἀσκούτος τῆν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν θρόνου, οἰαδήποτε ἀνακήρυξις εἶναι ἀντικανονικῆ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι δὲν εἶναι ὁμόφωνος καὶ προσκροῦει εἰς τὴν κανονικὴν παράδοσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι προκαλεῖ τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

ΣΥΝΑΞΗ

Ἑλληνικαὶ ἐκδόσεις σπύδης τῆς ὀρθοδόξου

Τεύχος 35   ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990   550 ΔΡΧ.

Alain Juster

Τὸ οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἢ Ἑλλάδα καὶ ἡ Τουρκία

Μετ. ἀπὸ τὰ γαλλικὰ: Εὐσταθία Κασούρα

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ΟΠΚ) ἀποτελεῖ, τόσο γιὰ τοὺς Τούρκους ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐξευρωπαϊσμένους Ἕλληνες, ἓναν ἑλληνικὸ θρησκευτικὸ θεσμό, ποὺ διαδραματίζει στὸ πλαίσιο τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἐλάχισον ρόλο, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς πραγματικὸς καθοριστικοὺς παράγοντες, ποὺ εἶναι πολιτικοὶ ἢ ὀικονομικοί. Ἐμεῖς Ἰσα-Ἰσα πιστεύουμε πῶς, ἀπὸ τῆ μία, τὸ ΟΠΚ δὲν εἶναι ἓνας ἑλληνικὸς θρησκευτικὸς θεσμός, ἀπὸ τῆ στιγμῆ τοῦ θά ἀρνηθῶμε τῆ διχοτομία κληρικὸ/θρησκευτικὸ - λαϊκὸ/πολιτικὸ, καθὼς καὶ τὸν ἔθνικιστικὸ ὄρισμὸ τῆς ἑλληνικότητος. Πιστεύουμε ἀκόμη πῶς, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ὁ ρόλος τοῦ ΟΠΚ, ὅσον ἀφορᾷ στὴς ἑλληνοτουρκικὰς σχέσεις, εἶναι πιὸ σημαντικὸς ἀπ' ὅσο φαίνεται.

Πρὶν ἐξετάσουμε μερικοὺς σταθμοὺς τῆς ἱστορίας του ΟΠΚ μὲ ἀφετηρία τὴν ἐπιφάνησιν τῆς ἔθνικιστικῆς ἰδεολογίας σὲ αὐτὴ τὴν περιοχὴ, ἐπιθυμοῦμε νὰ θυμίσουμε δύο οὐσιαστικὰ σημεῖα, γιὰ νὰ κατανοήσουμε πῶς ὀρίζεται τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

1. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΑ·Γ·ΚΟΓΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ·ΛΑ·Γ·ΚΙΣΜΟΥ

Ἡ ἔννοια «λαϊκὸ» χρησιμοποιοῖται συχνὰ μὲ γενικὸ τρόπο, προκειμένου νὰ ἀντιπαρατεθεῖ σὲ ὄ,τι εἶναι θρησκευτικὸ. Ἄν ὅμως ἡ ἰδέα τοῦ λαϊκοῦ ἀποχτᾷ ἤδη διαφορετικὴ σημασία στὴς διάφορες χριστιανικὰς οἰκογένειες, αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν ἔχει ἀπολύτως καμιά σημασία σὲ μία μὴ χριστιανικὴ θρησκεία.

Ἡ διάκριση κληρικὸ - λαϊκὸ δὲν ὑφίσταται, κατὰ συνέπεια, παρὰ μόνον στὴν προοπτικὴ τῆς ἀντιπροσώπευσης τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὴ τῆς κοσμικῆς κοινότητος, δηλαδὴ τοῦ πολιτικοῦ σώματος. Οἱ κληρικοί, στὴν κυριολεξία οἱ κληρονόμοι, ὀφείλουν νὰ προεικονίζου τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ λαϊκοί, στὴν κυριολεξία οἱ λαοί, ἀπαρτίζουν τὰ ἐπίγεια βασίλεια. Αὐτὴ ἡ διχοτομία λύθηκε τόσο ἀπὸ θεολογικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψὴ εἴτε μέσω μιᾶς ἀντίθεσης μεταξὺ τῶν δύο «τάξεων» (καθο-

λαϊκισμός), εἴτε μέσω τῆς κατάρτησης τῶν δύο ἐτάξεων (προτεσταντισμός), εἴτε, τέλος, μέσω μιᾶς συμπληρωματικότητας ἀνάμεσα στὶς δύο ἐτάξεις» (ὀρθοδοξία), χωρὶς παρὰ ταῦτα νὰ πᾶψει νὰ διατηρεῖται ἡ ἀντίθεση πνευματικῆ - ἡγέσιμος. Νὰ μιλάει κανεὶς γιὰ «λαϊκὸν», ἐκκλησιαστικὸν κ.τ.λ. σὲ μιὰ ἄλλη θρησκεία ἀποτελεῖ σοβαρὴ ἀντίφαση, παρ' ὅλας τὶς πιθανὰ ἀναλογίες, ποὺ ἴσως ὑπάρχουν ἀπὸ μιὰ ἀποψη.

Ἐν ὅσον λαϊκισμὸς ὡς ἰδεολογικὸν ρεύμα δὲν μπορεῖ λοιπὸν νὰ ἔχει ἕνα ἰσχυρὸν ἄντικρο, παρὰ μόνον ἕνα εἰδικὸ περιβάλλον. Παρὰ ταῦτα ὁ λαϊκισμὸς ἔγινε διεθνοποιουμένη ἰδέα καὶ κριτήριον θετικῆς ἀξίας. Ἡ ἀντίληψις ποὺ ὑπονοεῖται σχετικὰ μὲ τὸ λαϊκισμὸν, κληρονομημένη ἀπὸ τὸν αἰῶνα τοῦ γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ (μὲ ἄλλα λόγια ἀπὸ μιὰ χώρα καθολικῶν), ἀντιτάσσεται τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον, τὴν πίστη, τοὺς κληρικούς, τὶς ἐξωλογικὰς δηλαδὴ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεόν, σὲ πολιτικὸν στοιχεῖον, στὴ λογικὴ, στοὺς λαούς, στὶς λογικὰς δηλαδὴ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξὺ τούτων. Ἐν ὅσον λαϊκισμὸς θέλει νὰ ἐκλογικεύσει τὶς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις σὲ τὸ ἄντικρο τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπορρίπτει, ὡς ἀπορρῶσθαι, τὴν προσωπικὴν ζωὴν, τὴν προσχώρησιν σὲ μιὰ ὑποκειμένη ἀντιθέτη καὶ τὴν ἐκφρασὴν τῆς, θεωρώντας τὴν κατὰ τὸν ἄντικρο μὴ ἀντιθέτην στὴν ὁριμότητα ἐνὸς ἐλεύθερου πνεύματος.

Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς τοῦ θρησκευτικοῦ ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν συγκεκριμένων ἀνθρώπων σχέσεων δὲν εἶναι μόνον ἀδύνατος σὲ μιὰ θρησκεία ὅπως τὸ Ἰσλάμ, ποὺ γενικὰ δὲν γνωρίζει τὴν διάκρισιν κοσμικὸν - πνευματικὸν εἶναι ἀκόμη πολὺ λίγο κατανοητὸς στὴν ὀρθοδοξίαν, ποὺ δὲν γνωρίζει τὴν εὐδακρυία γιὰ τὸν καθολικισμὸν ἀντίθετον μεταξὺ κληρικοῦ - λαϊκοῦ. Τὸ ΟΠΚ εἶναι ἕνας θεσμὸς τόσο «θρησκευτικὸς» ὅσο καὶ «λαϊκὸς», ἀφοῦ ποτὲ δὲν ἀσχολήθηκε ἀποκλειστικὰ μὲ πνευματικὰς ὑποθέσεις καὶ οἱ λαῖκοι ποτὲ δὲν ἐξαιρέθηκαν ἀπὸ τὸν ρόλον τοῦ στὴν ὀρθοδοξίαν Ἐκκλησίας· ἕνα ρόλον ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν θεολογικὴν ἐκφρασιν ὡς τὸ χεῖρισμὸν τρεχουσῶν ὑποθέσεων. Ὅσον ἀφορᾷ τώρα στὴν θέλησιν νὰ ἰδρυθῆι λαϊκὴ τουργικὴ δημοκρατία, αὐτὸ σημαίνει μιὰ βασικὴ ἀντίθεση πρὸς τὸ Ἰσλάμ ἢ καλύτερα ἕνα εἶδος ἐκχριστιανισμοῦ του, περιορίζοντάς το στὴν ἐκφρασιν μιᾶς πίστεως μόνον στὴν πνευματικὴν σφαῖρα. Τὴν εἰρωνείαν τῆς ἱστορίας νὰ ὑπομένει τὸ ΟΠΚ τὸ λαϊκισμὸν μὴ μωσοουμανικῆς χώρας!

2. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ

Τὸ ἔθνος τὸ συνιστᾷ μιὰ καθορισμένη σχέση ἀνάμεσα στὶς τρεῖς ἐννοεῖς τοῦ λαοῦ, τῆς γλώσσας καὶ τῆς γεωγραφικῆς περιοχῆς. Ὁ ἐθνικισμὸς ἐγγεῖρει μιὰ πρώτη ἀντίθεση μεταξὺ ἀποξένωσης καὶ ταυτότητας. Ἡ ἀποξένωση ἐκφράζει τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν ἄλλο, τὴν ὑποτελείαν, ἐνῶ ἡ ταυτότητα ἐκφράζει τὴν ἐπανάκτισσιν τοῦ ἑαυτοῦ, τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀυτόνομίαν. Ἡ γλώσσα, ὁ λαὸς καὶ ἡ γεωγραφικὴ περιοχὴ ὀφείλου νὰ ἀπελευθερωθῶν ἀπὸ ὅποιονδήποτε στοιχεῖον ἔξω στὴν ταυτότητα τοῦ ἔθνους. Τὸ ΟΠΚ γιὰ λόγους θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ

εἶναι ἐχθρικὸν στὸν ἐθνικισμὸν, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἀνύψωνε σὲ ἀπὸλυτὴν ἀξίαν τὴν ταυτότητα τοῦ ἔθνους, εὐνοώντας συνάμα τὸ μέγιστον ρόλον τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας.

Ἐν ὅσον γι' αὐτὸ μὴ βασικὴ καὶ ἴσως μοναδικὴ στὴν ὀρθοδοξίαν ἀνισότης τα μεταξὺ τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐθνικισμοῦ. Ἰστορικά, ὅσο περισσότερο ὁ ἐλληνικὸς ἐθνικισμὸς ἐξεπλήρωνε τοὺς στόχους του, καὶ τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων. Τὸ παράδοξον ἔγινε ἀκόμη πῶς ἐξισοπαρήρητο, καθὼς ἡ ὀρθοδοξία, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν καθολικισμὸν, ταίριαζε καλύτερα στὸ παρῆλθον τῶν ἐθνικισμῶν· καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ ἐθνικὸι ἰδιαίτεροί τετες ἴσαν δυνατὰ νὰ ἐκφραστοῦν κυρίως χάρις στὴν χρῆσιν διαφοροεικῶν γλωσσῶν στὴν λογοτεχνία ἢ στὶς ἐκδοκκλησιαστικὰς σχέσεις.

Ἐν ὅσον τὸ Πάτριρχεῖον εἶναι ὀρθοδοξότερον ἀπὸ πλεονέκτους κουλτούρας καὶ ἐθνικότητας ἐλληνικῆς, θέλει νὰ εἶναι καὶ οἰκουμενικὸν καὶ στοχεύει — μέσα στὰ ὅρια τῆς ὀρθοδοξίας Ἐκκλησίας — νὰ συγκεντρώσει ξανά στὴν ἐπίρροθόν του τὸ μεγαλύτερον δυνατὸ ἀριθμὸ ὀρθόδοξων κοινοτήτων καὶ νὰ περιβάσει μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν θέσιν τοῦ primus inter pares, τὴν τιμητικὴν κυριαρχίαν του μέσα στὴν ὀρθοδοξίαν.

Τούτῃ ἡ οἰκουμενικὴ διάστασις ἔχει τὶς κοσμικὰς ρίζες τῆς στὴν ἱστορίαν τῆς ρωμαϊκῆς, τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας. Ὑστερα ἀπὸ τὴν μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας στὸ Βυζάντιον ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν 11ῆ Μαίον 330, τὸ πολιτικὸν κέντρο τῆς αυτοκρατορίας μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν Ρώμην στὸ Βυζάντιον, ποὺ ἔκτοτε ὀνομαστικῶς Κωνσταντινούπολη. Μόνον ὕστερα ἀπὸ τὴν 2ῃ καὶ 4ῃ οἰκουμενικῆς συνόδου (τὸ 381 καὶ τὸ 451) ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινῆς πολὺς πῆρε ἐπισημῶς τὸν τίτλον τῆς Νέας Ρώμης καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πάτριρχεῖου.

Μετά τὴν πτώσιν τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας τὸ 1453, ἡ Κωνσταντινούπολις παρέμεινε ἡ πρωτεύουσα τῆς καινούργιας ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας καὶ τὸ Πάτριρχεῖον ἐνίσχυσε τὴν ἐπίρροθόν του, ἀποβαίνοντας πολιτικὸς καὶ πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων καὶ ἀργότερα τῶν ἀραβικῶν, σλαβικῶν, ρουμανικῶν, ἀλβανικῶν καὶ ἄλλων. Τὰ μέλη τῆς τοπικῆς ἱεραρχίας αὐτῶν τῶν κοινοτήτων συχνὰ ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ μιὰ ἐλληνικὴν ἱεραρχίαν. Ἡ ὀθωμανικὴ αυτοκρατορία εὐνόησε τὴν ἐπίρροθόν του Πάτριρχεῖου, ποὺ ὅμως ἐξασθένισε μὲ τὴν παραμυθίαν καὶ ἀργότερα τὸν διαμελισμὸν τῆς αυτοκρατορίας. Οἱ ἐλληνικὲς κοινότητες, σταθμίζοντες ἐν ὀφείλῃ τὴν αυτοκρατορίαν, ἤμικσαν καὶ παρήκμισαν παράλληλα μὲ τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐπίρροθῆς τοῦ ΟΠΚ.

Ἐν τὸ ΟΠΚ εἶναι ἐλληνικὸν, εἶναι ἐπίσης ρωμαϊκὸν, βυζαντινὸν, ὀθωμανικὸν. Ἐν περιόριστον τὴν σφαῖραν ἐπίρροθῆς του στὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ποὺ ἀποτελεῖ σήμερον τὴν ἐλληνικὴν ταυτότητα, καταργούμε, ἀρὰ ἢ γρήγορα, τὴν εἰδικὴν διάστασιν τοῦ ΟΠΚ, τὸ ὅποιο πρέπει ἀπὸ ἀποψη ἐνδιαφέροντος νὰ α) ἐκπλάσσει τὴν ἐπίρροθόν του σὲ μεγαλύτερον δυνατὸ ἀριθμὸ ὀρθόδοξων κοινοτήτων, ἐλληνικῶν ἢ μὴ, β) νὰ διατηρήσει τὴν θέσιν του μέσα στὴν ὀρθοδοξίαν, ἀποφεύγοντας νὰ περιοριστεῖ ἀπλῶς σὲ ἐκφραστὴ τῆς ἐλληνικῆς Ἐκ-

κλήσιος ἢ — ἀκόμη χειρότερα — τῆς ἐλληνορθόδοξης κοινότητας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐλλήνες καὶ «δυτικοποιημένοι» Τούρκοι εἶναι παρ' ὅλα αὐτὰ σύμφωνα (μία φορά δὲν ἀποτελεῖ κανόνα) νὰ θεωροῦν τὸ ΟΠΚ ὡς ἐλληνικὸ θρησκευτικὸ θεσμὸ. Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίπτωση ὁ ρόλος τοῦ ἐδάφους τοῦ χώρου μᾶς φαίνεται οὐσιώδης ἀπὸ ἐθνικιστικὴ πλευρά. Ἀκολουθώντας αὐτὸ τὸ κριτήριον, τὸ ΟΠΚ εἶναι ἕνας θεσμὸς ἀλλότριος πᾶνω στὸ τουρκικὸ ἔδαφος ἢ, τέλος πάντων, ἕνας τουρκικὸς θεσμὸς μεθυσμένος ἐθνικισμοῦ ἐλλήνων. Καὶ στίς δύο ἐκδοχὰς ὑπάρχει μιά ἀντίφαση μεταξὺ αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἐλληνικὸ καὶ αὐτοῦ ποὺ εἶναι τουρκικὸ, εἴτε ἀπὸ ἀποψη ἐδαφικῆ, εἴτε ἀπὸ ἀποψη ἐθνικῆ. Στὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία τὸ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο γιὰ νὰ ἀνήκει αὐτὸ μὴ κοινότητα δὲν ἦταν ἡ περιοχὴ, ἀλλὰ ἡ θρησκεία τῆς. Ὁ ἰδιώτης ἀνῆκε πρῶτιστα σὲ μιά θρησκευτικὴ κοινότητα καὶ ὄχι σὲ κάποιο γεωγραφικὸ χωρὸν. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἡ διδασκαλία τοῦ χώρου κατέστη πρωταρχικῆς σημασίας, δηλωτικῆ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητος, ὑπῆρξε κατ' ἀνάγκη ἀντίθεση μεταξὺ τῶν διαφορετικῶν κοινοτήτων, ποὺ ὁμως ζῶσαν στὸ ἴδιο ἔδαφος. Τὸ ΟΠΚ βρέθηκε περιορισμένο ἀπὸ τοὺς δύο πρωταγωνιστὰς τῆς διαμάχης, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία, καὶ ἀποτελεῖ τὸ λάφυρον στίς ἐδαφικὰς του διαφορὰς.

Ἀφοῦ ὑπενθυμίσαμε κάπως ἐκτεταμένα τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ὑποχρῶνουν νὰ θεωροῦμε τὸ ΟΠΚ μὲ τρόπο διαφορετικὸ ἀπὸ ὅ,τι ἕναν ἐλληνικὸ θρησκευτικὸ θεσμὸ, ἂς περάσουμε σὲ μιά ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ ρόλου τοῦ ΟΠΚ στὴν ἐλληνο-τουρκικὴ διαμάχη.

3. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΠΚ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μετὰ τὴν ἐλληνικὴ ἦττα στὴ Μ. Ἀσία τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1922, οἱ διαπραγματεύσεις τῆς Λωζάννης καθόρισαν τὴν τύχην τῆς Τουρκίας, τῶν ἐλληνικῶν μειονοτήτων καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου¹. Ἡ τουρκικὴ ἀντιπροσωπεία ἔθεσε τὸ πρόβλημα τοῦ status τοῦ ΟΠΚ, προκειμένου νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὸ τουρκικὸ ἔδαφος. Οἱ αἰτιάσεις ποὺ χρησιμοποίησαν ἦσαν δύο κατηγοριῶν:

1) Μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας, ὅλα τὰ παραχωρημένα στίς θρησκευτικὰς κοινότητες προνόμια καταργήθηκαν, στὸ ὄνομα τῆς ἰσότητας τῶν πολιτῶν.

2) Τὸ λαϊκὸ κράτος θὰ ἀσκούσε ἐλεγχὸ ἀπευθείας σὲ ὅλους τοὺς θρησκευτικὸς θεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς θὰ περιορίζονταν στίς πνευματικὰς τους δραστηριότητες.

Ὅντας λοιπὸν ἕνας «millet baschi», ὁ ἐθνάρχης ποὺ συνέκρινε στὰ χέρια του τὶς πνευματικὰς καὶ κοσμικὰς ἐξουσίας στὴν ἐποχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Πατριάρχης δηλαδὴ, δὲν μπορούσε πιά νὰ ἀφομοιωθεῖ στίς νέες πολιτικὰς δομὰς τῆς χώρας. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψην τὴν ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν συμμάχων ἀντίθεση σὲ μιά πιθανὴ ἐκδίωξίν του οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ, ὁ Ἰσμέτ Πασᾶς, ἀρχηγὸς τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας, δεμεύτηκε προφορικὰ νὰ δεχθεῖ τὴν παρουσία τοῦ ΟΠΚ στὸ ἔδαφός του,

ὑπὸ τὴ συγκεκριμένη προϋπόθεσιν νὰ περιορισθῶν οἱ δραστηριότητές του ἀποκλειστικὰ στὸν πνευματικὸ τομέα. Στὴν καλύτερη περίπτωσιν, τὸ Πατριαρχεῖο δεῖλε νὰ ἐνταχθεῖ στοὺς θεσμοὺς τῆς νέας δημοκρατίας χωρὶς νὰ παίζει πολιτικὸν ρόλον καὶ χωρὶς νὰ χάσει τὸν οἰκουμενικὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα του, προκειμένου νὰ ἀποφύγει πιθανὰς παρεμβάσεις ἀπὸ μέρους ἄλλων χωρῶν, οἱ ὁποῖες διέθεταν ἰσχυρὰς ὀρθόδοξες κοινότητες.

Τὸ νομικὸν κενὸν σχετικὰ μὲ τὶς συνθήκας τῆς ὑπαρξῆς του ἀφῆνε τὸ ΟΠΚ μετέωρον, νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλὴ θέλησιν τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης. Γιατὶ, ποῖο ἦταν τὸ κριτήριον γιὰ τὸ διαχωρισμὸν ἀνάμεσα σὲ πνευματικὰς καὶ κοσμικὰς δραστηριότητες; Ἐπὶ πλῆρον, τὰ γεωγραφικὰ ὄρια ποὺ ἐπιβλήθησαν στίς δραστηριότητες τοῦ Πατριαρχείου ἔρχονταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ρόλον του μέσα στὴν ὀρθοδοξία. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση θὰ θεωροῦσε τὸ Πατριαρχεῖο ὡς θεσμὸ ἀποκλειστικὰ τουρκικὸ, θὰ ἀποκοτῶσεν, ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, ἕνα δικαίωμα ἐποπτείας σὲ ὅλες του τὶς διεθνεῖς δραστηριότητες καὶ συνάμα ἡ παρουσία τοῦ ΟΠΚ στὴν Κωνσταντινούπολιν θὰ ἐξερσιόταν ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἐλληνικῆς ὀρθόδοξης κοινότητας στὴν Τουρκία. Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μέτρα ποὺ πῆρε ἐξᾶλλου ἡ Ἄγκυρα, γιὰ νὰ «τουρκοποιήσῃ» τὸ ΟΠΚ, ὑποχρέωνε κάθε ὑπόψιφον τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου νὰ ἔχει τὴν τουρκικὴν ὑπηκοότητα⁶. Οἱ περιορισμοὶ πάντως τῶν δραστηριοτήτων τοῦ ΟΠΚ δὲν ἦταν ἀπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς λαϊκιστικῆς ιδεολογίας, ἀλλὰ ἀποτελοῦσαν τὶς συνέπειες τῶν ἐθνικιστικῶν διεκδικήσεων, οἱ ὁποῖες εἶχαν προκαλέσει τὴν πτώσιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Τουρκία ἤθελε νὰ ἀποτρέψει ὅποιονδήποτε παρουσία μειονοτήτων ἢ θεσμῶν, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ γίνωσιν ἀντικείμενον μελλοντικῶν ἐδαφικῶν διεκδικήσεων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἐπίσημον καταστατικὸν δὲν ἐπέτρεπε στὸ ΟΠΚ νὰ ἔχει νομικὸν ἔρεισμα ἀπέναντι σὲ μιά ἐνδεχόμενη ἐκδίωξίν του.

Στὴν πραγματικότητα ἡ τουρκικὴ κυβέρνηση, θεωρώντας τὸν Πατριάρχη ὡς Ἐθνάρχην υπεύθυνον γιὰ ὅλες τὶς ἐλληνικὰς δραστηριότητας, τὶς προερχόμενες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κύπρον ἢ τὴν ἐλληνικὴν κοινότητα τῆς Τουρκίας μὲ τουρκικὴν ὑπηκοότητα, ἔρχεται πρακτικὰ σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς προϋποθέσεις οἱ ὁποῖες ἐπιβλήθηκαν στὸ Πατριαρχεῖον.

Χωρὶς φραγὰ νὰ ἀνασυνθέσωμεν ὀλόκληρον τὸ ἱστορικὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου, θὰ ἐξωφλούσαμε μερικὰ ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα ποὺ συγκροτοῦν τὴν τουρκικὴν ἀντίληψιν γιὰ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ τὴ συνδεσὴν τοὺς μὲ τὴν τύχην τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων στὴν Τουρκία καὶ τὶς σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μουδρου, ὁ τελευταῖος Πατριάρχης τῆς ὀθωμανικῆς παράδοσης παραιτήθηκε⁷. Οἱ Iocum tenentes (τοποτηρητῆς) Δωρόθεος⁸, Νικόλαος καὶ τέλος ἀργότερα ὁ Πατριάρχης Μελέτιος πῆραν τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων ποὺ δὲν συνθηκολόγησαν. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ⁹, οἱ ἐθνικιστῆς Τούρκοι θεωροῦσαν ἐπικίνδυνην τὴν παρουσία τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων, γιατί μπορούσε νὰ δώσει ἔρεισμα σὲ ἐδαφικὰς διεκδικήσεις ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Τουρκία κατέβαλε προσπάθειες νὰ περιορίσει αὐτὴν τὴν παρουσία, εἴτε μὲ ἀνταλλαγὴν πληθυσμῶν, εἴτε

που επεδίωξε να αποκτήσει επιρροή ανάλογη της ισχύος της. Χάρη στη ρωσική υποστήριξη, στο τέλος του 19ου αιώνα, το Πατριαρχείο της Άντιοχείας πέρασε από τα χέρια της ελληνικής ιεραρχίας στα χέρια μιας τοπικής άραβικής ιεραρχίας, που εξέφραζε την εθνική σύνθεση της ελληνορθόδοξης κοινότητας. Το Πατριαρχείο των Ιεροσολύμων απειλήθηκε επίσης με άνατροπή της ελληνικής ιεραρχίας σε όφελος μιας ιεραρχίας τοπικής. Όσο για το Πατριαρχείο 'Αλεξανδρείας, αυτό προστατευόταν από την παρουσία μιας ισχυρής ελληνικής κοινότητας στην Αίγυπτο μέχρι το 1956. Η ρωσική επανάσταση έθεσε τέρμα σε αυτή την πολιτική της ρωσικής Εκκλησίας. Μετά το τέλος όμως του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το Πατριαρχείο της Μόσχας επεξέτεινε την επιρροή του στην Ανατολική Ευρώπη σε ορθόδοξες κοινότητες, οι οποίες κατά παράδοση ανήκαν στη δικαιοδοσία του ΟΠΚ, επανασύμφωνα τις φιλικές του σχέσεις με το Πατριαρχείο Άντιοχείας, απάτησε μια θέση ανάλογη της ισχύος του και διεκδίκησε τον κυρίαρχο ρόλο μέσα στην Ορθοδοξία.

Η άποτυχία του Στάλιν στις έδαφικές του διεκδικήσεις¹² και στην απειλή του να επέμβη με πρόφαση —μεταξύ άλλων— την κατάσπαση του ΟΠΚ στην Τουρκία, ενίσχυσε τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο πατριαρχείων¹³. Από την πλευρά της η Τουρκία φοβήθηκε μήπως το ΟΠΚ περάσει στην επιρροή της Μόσχας και μήπως η κατάσπαση του Πατριαρχείου άποτελέσει μία από τις προφάσεις για σοβιετική επέμβαση. Η Ελλάδα, αν και συμμερίζεται απόλυτως τους φόβους της Άγκυρας, ξανάβλεπε να έρχεται στο προσκήνιο ο παλιός ρωσο-ελληνικός ανταγωνισμός, που ήδη τον προηγούμενο αιώνα απειλούσε την ελληνική ιεραρχία των ορθόδοξων άραβικών ή σλαβικών κοινοτήτων, προκειμένου να την αντικαταστήσει με μία τοπική ιεραρχία, εθνική στη Μόσχα.

Η Τουρκία επέτρεψε την έκλογη ενός Πατριάρχη ικανού να άντισταθεί σε ενδεχόμενες σοβιετικές πιέσεις. Ο Μάξιμος Βαπορτζής όμως, που εκλέχτηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1946, υπέφερε από ψυχικές διαταραχές, που τον εμπόδιζαν να άνταποκριθεί στα καθήκοντά του σε περίοδο ιδιαίτερα κρίσιμη¹⁴. Υποχρεώθηκε να παραιτηθεί στις 18 Οκτωβρίου 1948. Την 1η Νοεμβρίου 1949 εκλέχτηκε Πατριάρχης ο Άθηναγόρας, χάρη σε συντονισμένες πιέσεις στην Ίερή Σύνοδο από την Άθήνα και κυρίως από την Άγκυρα.

Ο Άριστοκλής Σπύρου, ο μελλοντικός Πατριάρχης Άθηναγόρας, γεννήθηκε το 1886 στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, στα βόρεια της Ήπειρου¹⁵. Από το 1910 ως το 1918 παρέμεινε διάκονος στην περιοχή Μοναστήρι. Πρώτος γραμματέας στη Σύνοδο των Άθηνων, ενδιαφέρθηκε ζωηρά για την οικογενειακή κίνηση. Το 1923 έγινε μητροπολίτης Κερκύρας. Τελικά άνακουρήσεται τον ίδιο χρόνο Αρχιεπίσκοπος της ελληνικής Εκκλησίας της Αμερικής. Έχει έδειξε έμπρακτα σπουδαία οργανωτικά χαρίσματα, και συνδιαλέχτηκε με τον Ρούσβελτ και τον Τρούμαν, ύποστηρίζοντας την πολιτική του *New Deal* και του *Fair Deal* αντίστοιχα. Έγινε άμερικανός υπήκοος και τήρησε πάντα εθνική στάση άπέναντι σε όρισμένες πλευρές του άμερικανικού μοντέλου, και κυρίως στη συνύφεξη θρησκευτικών κοινοτήτων στους κόλπους ενός πολύ μεγαλύτερου πολιτικού συνόλου, που του

κάνοντας διακρίσεις σε βάρος των Έλλήνων, είτε τέλος με μέτρα εκδίωξης ως άντίποινα κατά της Ελλάδας (όπως π.χ. το 1964). Άμέσως μετά τη συνθήκη της Λωζάνης, το Πατριαρχείο, έξ ατίας των πολιτικών του θέσεων κατά τη διάρκεια του Μικρασιατικού Πολέμου, άποτέλεσε ταυτόχρονα σύμβολο της ελληνικής προδοσίας, σύμβολο της εναπομεινούσας ελληνικής κοινότητας στην Τουρκία και έπιπλέον θεσπύ του όποιου το διεθνές εύρος ήταν άπειλή για τή τουρκικά συμφέροντα.

Άν όμως άντιστρέψουμε τή πρόβλεψη, θή δούμε ότι η Τουρκία μπορούσε να χρησιμοποιήσει το ΟΠΚ είτε ως άντικείμενο διαπραγματεύσεων, είτε ως μέσο επαναπροσέγγισης με την Ελλάδα. Οι σχέσεις, άλλωστε, του ΟΠΚ και της τουρκικής κυβέρνησης *de facto* εξαργύθηκαν, σε μεγάλο βαθμό, από τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ήδη από το 1929 η ελληνοτουρκική επαναπροσέγγιση είχε μία θετική έπιδραση στην κατάσπαση του ΟΠΚ¹⁶. Με την έκλογη του Φωτίου το Πατριαρχείο άναπτύσσει διεθνή δραστηριότητα¹⁷. Μετά το θάνατό του, στις 29 Δεκεμβρίου 1935, οι άρχες προτίμησαν να εκλέξουν ένα Πατριάρχη λιγότερο δραστήριο σε αυτό τον τομέα. Ο Βενιαμίν, που εκλέχτηκε στις 19 Ιανουαρίου 1936 ήταν περισσότερο έχθρικός άπέναντι στον οικογενειακό άπ' ό,τι ο προκατόχος του. Χάνοντας, παράλληλα, την άκίνητη περιουσία του στην Άνατολία, τη Μακεδονία και τη Θράκη το Πατριαρχείο εξαργύεται περισσότερο από την οικονομική ύποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης και της ελληνικής διασποράς του έξωτερικού. Με το θάνατο του Βενιαμίν στις 16 Φεβρουαρίου 1946, ο Βαλής της Κωνσταντινούπολης παρίσταται άυτοπροσώπως στην κηδεία, δείχνοντας έτσι πώς το Πατριαρχείο άποκτούσε μεγαλύτερη σημασία για την τουρκική κυβέρνηση.

Η παρουσία λοιπόν του ΟΠΚ στην Τουρκία συνδεόταν με ένα κάποιο κλίμα συνανέσεως μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας καθώς έπισης και με μία διεθνή δραστηριότητα, ύποταγμένη στα συμφέροντα και στις άπαιτήσεις της τουρκικής κυβέρνησης. Σε περίπτωση διαμάχης, ή τελευταία θή μπορούσε να άποφασίσει να διώξει το ΟΠΚ που χάνοντας τον διεθνή ρόλο του κινδύνευε να μεταβληθεί σε άπλή τοπική Έκκλησία.

4. Η ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΗ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Μολοντί Έλληνες και Τούρκοι ξεγνούσαν τή διάσπαση του ΟΠΚ, ό Στάλιν ήταν παραδόξως ένεινος που κατάλαβε τή σπουδαιότητα του παγκόσμιου και τοπικού ρόλου του Πατριαρχείου, από μία διπλή σκοπιά: πνευματική και κοσμική. Από το 1943 ό Στάλιν επέτρεψε την έκλογη νέου Πατριάρχη στη Μόσχα. Το 1945, μετά την έκλογη του Άλεξίου πατριάρχη Μόσχας, ενίσχυσε ξανά την τοσαρική πολιτική, που στόχευε στην έξάπλωση της επιρροής της ορθόδοξης ρωσικής Έκκλησίας στον κόσμο άλλων κυρίως στην Έγγυς Άνατολή. Τόν 19ο αιώνα τή πατριαρχία της Άντιοχείας, της Άλεξανδρείας και των Ιεροσολύμων ήταν πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ του ΟΠΚ και της ρωσικής Έκκλησίας, πέμπτης στην έκκλησιαστική ιεραρχία,

ΟΠΚ άποτελεί περισσότερο τó θύμα παρά συστατικό στοιχείο. Στην παρούσα κατάσταση θά μπορούσε να θυμίζει μιá — συχνά δύσκολη — συνύπαρξη μεταξύ δύο εθνών, που προσπάθησαν να δημιουργήσουν άμοιβαίους δεσμούς και συμφέροντα, ξεπερνώντας την εθνικιστική επαναδιατύπωση τής 'Ιστορίας.

Σημειώσεις

1. Σχετικά με την ιστορία του ΟΠΚ βλέπε: Βασίλη Σταυρίδη, 'Ιστορία του ΟΠΚ στέ Ιstina No 2, σ. 273, 1970. Μαξίμου Σάφρων, *Το Οικουμενικό Πατριάρχειο στην 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία*, ιστορικοκανονική μελέτη, μετ. από τα ελληνικά: Jacques Touraille, Παρίσι, Εκδ. Beauschene, 1975. Σχετικά με την ιστορία των σχέσεων μεταξύ 'Ορθοδόξας και Καθολικισμού βλέπε: Jean Mayendorff, 'Ορθόδοξα και Καθολικισμός, Παρίσι Εκδ. Seuil, 1964.
2. Σχετικά με την ιστορία των 'Εκκλησιών τής 'Ανατολής, βλέπε: Michel Lehmann, *Leitfaden der Ostkirchen. Das geistliche Profil der Ostkirchen* ('Οδηγός των 'Εκκλησιών τής 'Ανατολής, τó πνευματικό προφίλ των εκκλησιών τής 'Ανατολής), Vienne, εκδόσεις Hochnek, 1968.
3. Σχετικά με τά προβλήματα του ΟΠΚ και τής ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία καθώς και τόν άντικτυπό τους στις σχέσεις με την 'Ελλάδα, βλέπε: Alexis Alexandris, *The greek minority of Istanbul and the greek-turkish relations 1918-1974*, σελ. 391, Αθήνα, Center for Asia Minor Studies 1983.
4. 'Η συνθήκη τής Λωζάννης ύπεγράφη στις 24 'Ιουλίου 1923.
5. 'Η κατάργηση τού σουλτανάτου πραγματοποιήθηκε τó Νοέμβριο τού 1922. 'Η κατάργηση τού χαλιφάτου και τών θρησκευτικών δικαιοτήτων τó Μάρτιο τού 1924.
6. Στις 16 Δεκεμβρίου 1923, στις 17, με την έκλογή τού Γρίγγιό, /' στον οικουμενικό θρόνο, ή κυβέρνηση τής 'Αγκυρας χρησιμοποίησε τόν όρο "hau'it rihayat" άρνούμενη να τού άποδώσει τόν τίτλο τού Πατριάρχη. Βλέπε: Friedrich-Wilhelm Fernau, *Patriarchen am kolidienem Horn. Gegenwart und Tradition des Oritheodoxen Orients* (Πατριάρχες sul la Corne d' Or. Παρόν και Παρέοσι, τής 'Ορθοδόξης 'Ανατολής), σελ. 184, Orléans, *Schriften des deutschen Orients Instituts*, Leske Verlag, 1967.
7. 'Ο πατριάρχης Γερμανός και ή 'Ιερά Σύνοδος παραιτήθηκαν στις 28 'Οκτωβρίου 1918.
8. 'Ο Δωρόθεος (Μαυμελής) ύπῆρξε ó locum tenens από τó 1918 ως τó 1921. 'Ο Νικόλαος (Σακκόπουλος) από τó 1921 ως τó 1922. 'Ο Μελέτιος Μεταξάκης από τó 1922 ως τó 1923.
9. 'Η μήτη στón (ποταμό) Σεγγάριο τó Σεπτέμβριο τού 1921 σηματοδοτεί τή λήξη τής ελληνικής προέλασης στην 'Ανατολία. Τó Σεπτέμβριο τού 1922 ή πτώση τής Σμύρνης επικυρώνει τή νίκη τών στρατευμάτων τού Μουσταφά Κεμάλ.
10. Συμφωνία για τήν ανταλλαγή πληθυσμών ύπεγράφη στις 10 'Ιουλίου 1930 και συνθήκη φιλίας στις 31 'Οκτωβρίου 1930. 'Ο 'Ατατούρκ χρησιμοποίησε τόν τίτλο τού Πατριάρχη στην έκλογή τού Φωτίου (βλ. Fernau, ό.π., σελ. 97-105).
11. 'Ο πατριάρχης Φώτιος όργάνωσε την πανορθόδοξη συνδιάσκεψη όπου συμμετείχαν όλες οι 'Ορθόδοξες 'Εκκλησίες, έκτός από εκείνες τής Ρωσίας, τής Βουλγαρίας και τής 'Αβανίας, από τις 8 ως τις 23 'Ιουλίου 1930. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι τó Βελικανικό Σύμφωνο συνέκωνε τή Ρουμανία, τή Γιουγκοσλαβία, την Τουρκία και τήν 'Ελλάδα άπάντων στón βουλγαρικό ρεβίζιονισμό.
12. Με την ύπεγραφή συνθήκης φιλίας με την ΕΣΣΔ, ή Τουρκία είχε επαναπροσαρτήσει τó 1921 τρεις περιοχές, που τις είχε άποσπάσει ή Ρωσία από την 'Οθωμανική

θύμισε τις καλές εποχές τής οθωμανικής Αυτοκρατορίας. 'Αλλωστε, ό νέος Πατριάρχης δέ χαρακτηριζόταν από άντιτουρκικές θέσεις. Κατά συνέπεια άποτελούσε τόν ιδανικό ύπόψήφιο, που θά άντιστεκόταν στις ρωσικές πιέσεις και θά άνύψωνε τó κύρος τού Πατριαρχείου. 'Ο 'Αθναγόρας έξ άρχής διαβεβαίωσε τήν τουρκική κυβέρνηση για τή νομιμοποίησή του και ήξερε να προκαλεί τή συμπάθεια τού τύπου και τής κοινής γνώμης. Μολονότι οι θρησκευτικές άπόψεις τού 'Αθναγόρα πολύ λιγο εύχαριστούσαν τόν άρχιεπίσκοπο 'Αθηνών, έχθρικό στón θρησκευτικό φιλελευθερισμό και γενικά τόν οικουμενισμό, ό νέος Πατριάρχης μπορούσε να άποτελέσει σύμβολο συμπιλώσης 'Ελλήνων και Τούρκων, που άντιμετώπιζαν έναν κοινό κίνδυνο. Αυτό τή ή συμφιλίωση ήταν έξίσου άπαραίτητη στón Πατριάρχη, για να άναπτύχθει ό οικουμενικός ρόλος τού Πατριαρχείου¹⁶.

'Η νίκη τού δημοκρατικού κόμματος στην Τουρκία τó 1950 εύνόησε τις σχέσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση και τó Φανάρι. 'Αλλά τó Κυπριακό παράλυσε τις προσπάθειες τού 'Αθναγόρα, ενώ οι ταραχές τής 5ης Σεπτεμβρίου 1955 έδωσαν τó έναυσμα για νέα άπομάκρυνση τής ελληνικής κοινότητας από τήν Κωνσταντινούπολη. 'Η έκστρατεία κατά τού Φαναρίου πῆρε τέτοια έκταση που ό τούρκος Πρωθυπουργός έξέτασε τó ένδεχόμενο να διώξουν τó ΟΠΚ από τήν Τουρκία. 'Ο 'Αθναγόρας θεωρήθηκε υπεύθυνος για τις κινήσεις τού 'Αρχιεπισκόπου τής Κύπρου Μαχαρίου και τών ύποστηρικτών τής Ένωσης, που ζητούσαν τήν επανασύνδεση τής νήσου με τήν 'Ελλάδα¹⁷.

Παρ' όλο που ό Πατριάρχης δέν έπαψε να διακηρύττει τή συμπάθειά του στην Τουρκία και προσπάθησε να μεσολαβήσει μεταξύ 'Ελλήνων και Τούρκων¹⁸, στά μάτια τής τουρκικής κυβέρνησης φανόταν ότι μεροληπτούσε στη διαμάχη και συνάμα ήταν ένα καλό μέσο για άσκηση πίεσης στην ελληνική κυβέρνηση. 'Ο Πατριάρχης χωρίς να διστάσει άνοιξε διάλογο με τις διάφορες όρθόδοξες εκκλησίες και τις άλλες χριστιανικές όμολογίες με σκοπό να άποκομίσει, πέρα από τις άνάγκες τού οικουμενικού διαλόγου, μιá ήθική και κοσμική ύποστήριξη και να έξασφαλίσει έτσι τήν παρουσία του στην Κωνσταντινούπολη άνεξάρτητα από τις διακυμάνσεις τών ελληνιτοτουρκικών σχέσεων. Δέν έγκατέλειψε, ώστόσο, τή πρόθεση του να διαδραματίσει ένα θετικό ρόλο μεταξύ τών δύο χωρών αλλά τά γεγονότα τού 1964 έθεσαν για μιá άκόμη φορά σέ άμφισβήτηση όλες τις μεσολαβητικές του προσπάθειες, και αυτό πάντα έξ αιτίας τού Κυπριακού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τó Οικουμενικό Πατριάρχειο Κωνσταντινουπόλεως παραμένει ένας ιδιαίτερος παράγοντας στις ελληνιτοτουρκικές σχέσεις. Όντας από άποψη πολιτική τó σύμβολο τού μεγαλείου τής Βυζαντινής και τής 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (μολονότι κάτω από μιá διαφορετική σχέση) άποτελεί έναν οικουμενικό θρησκευτικό θεσμό, που άποβλέπει να διαδραματίσει ένα ρόλο που ξεπερνά τά όρια τής ελληνιτοτουρκικής διένεξης, μιās διένεξης όπου τó

Αυτοκρατορία με τη Συμφωνία του Βερολίνου τὸ 1878. Τὸ 1945 ὁ Στ-άλιν ἀπέθυνε τελεσίγραφο στὴν Τουρκία, ἀπειλώντας τὴν ἐπιστροφή αὐτῶν τῶν τριῶν περιοχῶν (Κάρς, Ἀρβάν, Ἀρβανί). Ἡ ἀφιξή τοῦ ἀμερικανικοῦ πολεμικοῦ πλοιοῦ «Μισοῦριν ἐπέτρεψε τὴν ἀντιμετώπιση τῶν σοβιετικῶν διεκδικήσεων.

13. Οἱ κύριες πηγὲς βρίσκονται στὴν ἐπιθεώρηση τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας (στὰ ρωσικά).

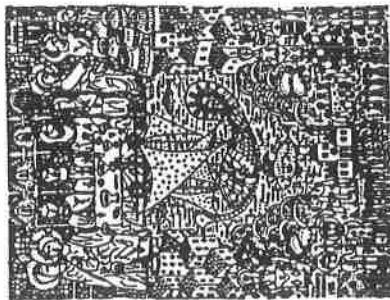
14. Μιά πρώτη ἐδοχή κάνει λόγο γιὰ ἐπανεληγμένες πτώσεις σὲ μὴ νοσηρὴ μελεγχολία, φελλόμενες σὲ κληρονομικὰ αἰτία ('Αλεξανδρῆς, δ.π., σελ. 243-244). Μιά δεύτερη ἐδοχή, πού δὲ συναντήσαμε παρὰ μόνο στὸ βιβλίο τοῦ Gaston Zemaniti, *Popes ei Patriarchez*, Paris, Nouvelles Editions Latines, 1962, ὑποστηρίζει πῶς ὁ Πετριάργης συμπῶθε τοὺς κομμουνιστῆς. « *Ἦδη ἀπὸ τὴν ἐκλογή του δὲν ἐκρυψε τὴν συμπάθειά του γιὰ τοὺς ἐσπασμένους κομμουνιστῆς στὴν 'Ελλάδα, οἱ ὅποιοι εἶχαν παραλίσι στοὺς ἄρμούς τῶν χωριῶν κραδώνοντας τὴ φωτογραφία του καὶ τὴ φωτογραφία τοῦ 'Αλεξίου Μόσχας καὶ διακίρηνταν πῶς ἀπὸ οἱ ὄμο κέρχης τρῶσαν ἐνοική σέση ἀπάντι στὰ αἰτήματά τους» (σελ. 61).*

15. Ε. Ἀναστασίου, *Ἀθηναίος Α'· Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης* (στὰ ἑλληνικά), Ἰωάννα, Ἐκαφεία Ἡκειρωτικῶν Σπουδῶν, 1975. Olivier Clément, *Diálogos entre le Patriarche Athénais*, Paris, Fayard, 1969.

16. Βλέπε « Ἀπόστολος Ἀνθίας» ἰθρομοδαίο τυῖχος τοῦ ΟΠΚ (στὰ ἑλληνικά) καὶ « Ὀρθοδοξία», ἐπιθεώρηση τοῦ ΟΠΚ (μέχρι τὸ 1964).

17. Feriz Ahmand, « Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Τουρκίας», στὸ *Les Temps Modernes*, εἰδικὸ τυῖχος γιὰ τὴν Τουρκία, No 456-457, Paris 1984.

18. Στὴ διάρκεια μιᾶς ἐπίσκεψης τοῦ Ἑλλνε προδουποργιοῦ Κωνσταντίνου Καραμάλῆ στὴν Τουρκία στὶς 11 Μαΐου 1959, ὁ Ἀθηναίος ὑπεθῶμισε τὴν ἀνάγκη νὰ γυρίσει ἡ στέλβα καὶ νὰ ἀρχίσει ἡ ἐκαπατροσέγγιση με τὴν Τουρκία, παρὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1955, χρησιμοποιοῦντας τὴ φράση: « Ἡ εὐμερία τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ εὐμερία τῆς Τουρκίας» (« Ὀρθοδοξία», σελ. 261-269, 1959).

ΤΙΜΗΤΙΚΟΝ —
ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΚΙΤΡΟΥΣ

ΒΑΡΝΑΒΑΝ

ΕΠΙ Τῆ 25ΕΤΗΡΙΑΔΙ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΣ ΤΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1980

Ο ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

‘Ο συνοδικός θεσμός αποτελεί διά τήν ‘Ορθόδοξον τούλάχιστον Θεολογίαν τόν κορμόν τῆς διοικήσεως καί τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς ‘Εκκλησίας. Κάθε αὐτοκέφαλος ‘Ορθόδοξος ‘Εκκλησία ἔχει τήν Σύνοδόν της καί οὐδείς νομοθέτης, ἐκκλησιαστικός ἢ πολιτικός, οὐδέ ἕτερον νά ἀντικαταστήσῃ τήν Σύνοδον μέ ἄλλης μορφῆς διοικητικόν ὄργανον, συλλογικῶς ἢ ἀτομικῶς χαρακτῆρος.

‘Αλλ’ ἐάν τούτο εἶναι ἀληθές ὡς γενική διαπίστωσις, εἰς τήν πραγματικότητά οὐδείς ἴσως ἄλλος θεσμός παρενοήθη τόσον πολῦ ἀπό πλευρᾶς ‘Εκκλησίας καί Πολιτείας ὅσον ὁ συνοδικός θεσμός. Αἱ παρανοήσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἄλλοτε εἰς περιπετείας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, ἄλλοτε εἰς ἐσφαλμένους ἐκτιμήσεις συγκεκρυμένων περιστατικῶν (ὡς συμβαίνει, ἐπὶ παραδείγματι, μέ διαφόρους ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς ‘Επιρατείας εἰς τήν ‘Ελλάδα), πάντοτε δέ εἰς διάβρωσιν τῶν θεολογικῶν θεμελιῶν τῆς ‘Ορθοδοξίας, ὀφείλονται εἰς τὸ ὅτι συνήθως ἀγνοεῖται ἢ παραγνωρίζεται τὸ ἐκκλησιολογικόν ἐν τῇ περιεχόμενῃ τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. ‘Εν ἀντιδιαστολῇ πρὸς ἕτι ἀφορᾶ εἰς τήν νομοθεσίαν καί διοίκησιν τῆς Πολιτείας, οἱ κανονικοὶ θεσμοὶ τῆς ‘Εκκλησίας δὲν κατανοοῦνται χωρὶς ἀναφορὰν εἰς τήν ‘Εκκλησιολογίαν, δηλαδή εἰς τὰς θεολογικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διέπουν τήν φύσιν τῆς ‘Εκκλησίας. Πιστικοὶ θεσμοὶ οὐσίαν τῆς ‘Εκκλησίας¹, καί διὰ τούτο κάθε διαχωρισμός μεταξὺ δογματος καί βασικῶν διοικητικῶν θεσμῶν τῆς ‘Εκκλησίας εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἀτυχής, ἀλλὰ καί ἐπικίνδυνος².

Διὰ νά κατανοηθῇ τὸ ἐκκλησιαστικόν περιεχόμενον ἐνός θεσμοῦ, ὡς πρὸς τήν ‘Ορθόδοξον τούλάχιστον ‘Εκκλησίαν, εἶναι ἀνάγκη νά γίνῃ ἀναδρομὴ εἰς τὰς ἱστορικὰς καταβολὰς τοῦ θεσμοῦ τούτου. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου πολλοὶ θεσμοὶ ὑφίστανται ἀλλοιώσεις, αἱ ὁποῖαι τείνουν νά τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ ἀρχικόν περιεχόμενον των. ‘Η ‘Ορθόδοξος ‘Εκκλησία δὲν ἀρνεῖται τὰς ἱστο-

1. Πρβλ. Ι. Ν. ΚΑΡΜΠΗ, ‘Ορθόδοξος ‘Εκκλησιολογία, 1973, σ. 521 καί 523: «ἡ συνοδικότης ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ‘Εκκλησίας». ‘Ωστόσο, ‘Αρχιμ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΑΡΚΙΑΝΑΚΙ (νῦν ‘Αρχιεπισκόπου Λυστραλίας), Περὶ τῆς ‘Αλάθητον τῆς ‘Εκκλησίας, 1965, σ. 86.

2. ‘Ως πρὸς τὸ δημιουργηθῆν ἐν ‘Ελλάδι ζήτημα τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν Κανόνων, βλ. Κ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ, ‘Η ‘Εκκλησία καί τὸ Σύστημα, 1968, σ. 10 ἔξ.

ρικός εξέλιξες εις τους θεσμούς της, αλλά πάντοτε υπό τον όρον ότι η άρχική σχέση των θεσμών αυτών προς την ούσιαν και την φύσιν της Έκκλησίας θα παραμείνη άνεπηρέαστος από κάθε τυχόν εξέλιξιν ή άλλωγήν. Συνεπώς, ή μελέτη και κατανόησις των εκκλησιαστικών θεσμών της Όρθοδοξίας άπαιτεί άναγωγήν εις τας ιστορικός καταβολάς των θεσμών αυτών και εκκλησιολογικήν εκτίμησιν των. Έκκλησιολογία και Έκκλησιαστική Ιστορία, κυρίως των πρώτων αιώνων, κατά τους όποιους διεμορφώθησαν οι εκκλησιαστικοί θεσμοί³, είναι άπαραίτητοι συνοδοί κάθε έρευνής του Κανονικού Δικαίου της Όρθοδοξίας Έκκλησίας⁴.

Όύτω, προκειμένου περί του συνοδικού θεσμού, είναι άνάγκη νά τεθούν τά ακόλουθα έρωτήματα:

α) Πώς ένεφανίσθη ό θεσμός ούτος εις την ζωήν της Έκκλησίας; Άπό ποια ιστορικά και θεολογικά δεδομένα εγενήθη;

β) Ποια εκκλησιολογικά άρχαί συνετέλεσαν εις την διαμόρφωσιν του θεσμού τούτου; Κατά ποιον τρόπον τό άρχικόν εκκλησιολογικόν περιεχόμενον του συνοδικού θεσμού διετηρήθη ούσιαστικώς άναλλοίωτον κατά την πρόσληψιν νέων μορφών έκφράσεως του θεσμού αυτού;

Τέλος, γ) υπό τό φώς των ιστορικών και εκκλησιολογικών αυτών δεδομένων ποια άρχαί δέον νά δέχτον σήμερον τό Κανονικόν Δίκαιον της Όρθόδοξου Έκκλησίας ως προς την συνοδικόν θεσμόν;

Ή παρούσα μελέτη αποβλέπει εις τό νά εξετάσθη μέ συντομίαν τά έρωτήματα αυτά, τά όποια, κατά την γνώμην τουλάχιστον του συγγραφέως της, αποτελούν καίρια ζητήματα όχι μόνον θεωρητικής αλλά και πρακτικής σημασίας διά την Όρθοδοξίαν σήμερον.

II. ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΚΑΤΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Τό κύριον έρώτημα, τό όποιον άντιμετωπίζει ό ιστορικός ως προς την γένεσιν του συνοδικού θεσμού, συνίσταται εις τό δΐλημμα είτε νά θεωρησθ τας συνόδους ως παράγωγον των συνθηκών του τέλους του β' μ.Χ. αιώνας, όποτε και έμ-

3. Προς τον σκοπόν τούτον οι τέσσαρες πρώτοι αιώνας έχουν ιδιαίτερον σπουδαιότητα, διότι κατ' αυτούς συνετέλεσθη ή βασική διαμόρφωσις των εκκλησιαστικών θεσμών και άπεσφρίσθησαν τά εκκλησιολογικά κριτήρια, βάσει των όπολων έγένετο ή διαμόρφωσις αυτή. Ολαδήποτε εξέλιξις των θεσμών τούτων μετά ταύτα δέον νά τίθεται εις τό φώς των κριτηρίων τούτων.

4. Όπως ιδιαίτερον σπουδαιότητα κέντηται διά την δλην διαμόρφωσιν και εκκλησιολογικήν έκτίμησιν των εκκλησιαστικών θεσμών εξ έπόψεως Όρθοδόξου και ή Λεϊτούργικη ή πράξις της Έκκλησίας, ως θα φανή εις την συνέχεια της παρούσης μελέτης. Έκκλησιολογία, Έκκλησιαστική Ιστορία και Λειτουργική συυφαίνονται εις τό Όρθόδοξον Κανονικόν Δίκαιον.

φαιζονται αι σύνοδοι υπό την γνωστήν μορφήν, είτε νά άνεζητήσθη τας ρίζας του θεσμού αυτού εις συνοδικάς δομάς, που ύπήρχαν ήδη εις τας πρώτας εκκλησιαστικές κοινότητες, των όπολων ή ζωή περιγράφεται εις την Καινήν Διαθήκην. Όσοι εκ των ιστορικών άρχίζουν τήν έρευνάν των από τας τελευταίας δεκαετίας του β' αιώνας, άντιμετωπίζουν τό πρόβλημα, εάν οι παράγοντες, που συνετέλεσαν εις την έμφάνισιν των συνόδων, πρέπει νά άνεζητηθούν εκτός της Έκκλησίας ή εν τ ο ς αυτής. Εις την πρώτην κατηγορίαν των έρευνητών άνήκουν ιστορικοί, ως οι Monceaux, Lübeck και Harnack, οι όποιοι άνεζήτησαν τας καταβολάς του συνοδικού θεσμού εις τον δημόσιον και Όρθησκευτικόν βίον των έλληνικών πόλεων⁵, και ό Dvornik κ.ά., κατά τας όποιους ή έμφάνισις των συνόδων συνδέεται μέ τόν θεσμόν της Ρωμαϊκής συγκλήτου⁶. Άντιθέτως, εκείνοι εκ των ιστορικών, οι όποιοι άνεζήτησαν τας άρχάς της Συνόδου εις τόν έσωτερικόν βίον της Έκκλησίας — πάντοτε, βεβαίως, εις τό β' ήμισυ του β' αιώνας — τείνουσ νά συνδέσουν την έμφάνισιν του θεσμού αυτού μέ τό γενικώτερον πρόβλημα της άντιθέσεως, την όπολην εσήγαγον εις την ιστοριογραφίαν οι R. Sohm και A. Harnack μεταξύ «Πνεύματος» και «Ίεραρχίας» (A m t und Geist) και ιδιαίτερώς μέ την μορφήν υπό την όπολην ή ύποτιθέμενη αυτή άντιθέσις ένεφανίσθη εξ άφορμής του Μοντανισμού⁷. Κοινόν όλων αυτών των θεωριών είναι ή άναζήτησις των άρχών του συνοδικού θεσμού εις τά τέλη του β' αιώνας, και όχι ένωρύτερον. Με άλλας λέξεις, αι πρώται σύνοδοι, αι όποιαί έμφανίζονται, ως γνωστόν, εξ άφορμής του Μοντανισμού και της έριδος περί τό Πάσχα⁸, άποτελούν θεσμόν, ό όποιος ούσιαστικώς δια πρότων φορών έπινοείται εις τας πρώτας Έκκλησίας τότε προς άντιμετώπισιν των προβλημάτων των χριστιανών εκείνων και υπό την επίδρασιν έξω-εκκλησιαστικών ή ένδο-εκκλησιαστικών παραγόντων της εποχής εκείνης.

5. Βλ. P. MONCEUX, De Communi Asiae provinciae, 1885, σ. 117. C. LÜBECK, Reichseinteilung und Kirchliche Hierarchie des Orients bis zum Ausgange des vierten Jahrhunderts, 1901. A. HARNACK, Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechts, in den zwei ersten Jahrhunderten, 1910, σ. 115-116.

6. Όύτω παλαιότερον ό P. BATTIFOL, καίτοι άνέριπτεν επιδράσεις έξωεκκλησιαστικών θεσμών επί των συνόδων ως προς την Άσίαν, έδεγγο επίδρασιν του θεσμού της Ρωμαϊκής Συγκλήτου επί της συνοδικής πράξεως εν Άφρική. (Βλ. «Le règlement des premiers conciles africains et le règlement du senat romain», in Bulletin d'anc. litt. et d'archéol. cret. 3 (1913) 1-19. Προσφάτως την θεσιν ταύτην ύποστηρίζει ό F. DVORNIK, Emperors, Popes and General Councils, 1951, σ. 1-23.

7. Όύτω ό G. KRETSCHMAR, Die Konzile der alten kirche: Die ö kumenischen Konzile der Christenheit, hrsg. H. J. Margul, 1961, σ. 17. Όρθ. παλαιότερον P. de LABRIOLLE, La crise montaniste, 1913, σ. 30.

8. Βλ. Εύσεβίου E. I. V, 16, 10 και V, 23, 2-3.

στολοι και οι πρεσβύτεροι ιδεῖν περί τοῦ λόγου τούτου». Μόνον περί τὸ τέλος τῆς συνόδου ἐπιανεμφανίζεται «ἡ ἐκκλησία» ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν συνόδων τοῦ Παύλου εἰς Ἀντιόχειαν (15, 22): «τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ»¹¹. Ἡ ἐπιστολὴ πάντως, ἡ ὁποία ἀποστέλλεται εἰς Ἀντιόχειαν ὡς ἡ ἐπίσημος ἀπόφασις τῆς συνόδου, φαίνεται νὰ γράφεται μόνον ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους¹², ἃν καὶ γίνονται μνεία τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἀπὸ ὅλην τὴν τοπικὴν ἐκκλησίαν (στ. 25). Τὸ «ἡμῖν» εἰς τὴν περίφημον φράσιν «ἔδοξε τῷ ἀγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν» (15, 28) δυνατὸν νὰ ἀναφέρεται ἀμέσως μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους, πάντως ὁμῶς ὅπως ἰσχυρῶς ἐπισημαίνεται ἐν τῇ συμφωνίᾳ «ὅλης τῆς ἐκκλησίας». Ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος, συνεπῶς, εἰς τὴν ὁμῆν τῆς μαρτυρεῖ, α) ὅτι ἡ τοπικὴ ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς συνόδου, καὶ β) ὅτι οἱ ἀπόστολοι καὶ πρεσβύτεροι «δικαίως ἐκρίθησαν ὡς ἀποφασιστικοὶ ἡγετικοὶ παράγοντες τῶν πρὸς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας».

Ἐκεῖνο ποὺ προκαλεῖ ἐνδιαφέρον ἐν συνεχείᾳ, εἶναι ὅτι ἀπὸ τὸ 21ον κεφ. τῶν Πράξεων καὶ ἐφεξῆς τὸ σχῆμα «οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι» ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸ «Ἰάκωβος καὶ οἱ πρεσβύτεροι». Ἐκτὸς τῆς γενικωτέρας σημασίας ποὺ ἐνέχει ἡ φράσις «Ἰάκωβος καὶ οἱ πρεσβύτεροι» διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος¹³, εἰδικῶς διὰ τὴν γένεσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀπόστολου - πρεσβυτέρου εἰς «Ἰάκωβος - πρεσβύτεροι» ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν, ἡ ὁποία μᾶς μεταφέρει ἀπὸ τὰς Πράξεις εἰς τὸ «συνέδριον ἐπισκόπου» τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας¹⁴, τὸ ὁποῖον ἐνέχει ὅλως ἰδιαιτέρως σημασίαν διὰ τὴν γένεσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Τὸ «συνέδριον ἐπισκόπου» εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν σύναξιν τῆς Εὐχαριστίας, ἀποτελούμενον ἀπὸ τῶν Ἐπίσκοπων καὶ τοὺς περὶ αὐτῶν πρεσβυτέρους, παρουσία τοῦ λαοῦ, ἔκρινε

11. Τὸ ὅλον κείμενον ἐμφανίζεται συγκεχυμένον αἰς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο. Εἰς τὸν στ. 12 καὶ ἐνθ' προηγουμένως (στ. 6) γράφει ὅτι συνήχθησαν μόνον «οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι», αἴφην προσέτετε, ὅτι «ἐσέχησε πᾶν τὸ πλῆθος». Τὴν ἀντιπροσωπεύει τὸ «πλῆθος» ἐνταῦθα; Πρόκειται περὶ τοῦ πλῆθους τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων, ὁποῖα ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «πλῆθος» δὲν εἶναι πλέον τεχνικὴ (πλῆθος = τοπικὴ Ἐκκλησία) ἢ περὶ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὁποῖο προσφερόμεν εἰς τὸν στ. 6, ὁ ὁποῖος ἑμμελεῖ περὶ συνέσεως μόνον τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων;

12. Μαρτυρεῖται ἐπίσης καὶ ἡ γραφὴ «οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ», ἃλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἐπισημασθέντων προτιμῶν τὴν γραφὴν «οἱ ἀπόστολοι καὶ πρεσβύτεροι, οἱ ἀδελφοὶ», ἀναφέροντες τὸ «οἱ ἀδελφοὶ» ὄχι εἰς τὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς τὸ «ἀπόστολοι καὶ πρεσβύτεροι». Βλ. π.χ. C.S.C. WILLIAMS, A Commentary on the Acts of the Apostles, (Black's New Testament Commentary) 1957, σ. 185.

13. Βλ. ἐν τῷ πολυτελείᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χριστιανισμοῦ, 1959, 14. Ἰγνατίου, Φιλ. α. δ. 8, 1. Περβλ. Μαγν. 6, 1 καὶ Τρέλλ. 3, 1.

Εἰς ἄλλαν μελέτην μας⁹ ὑπεστηρίχθη ἡ θέσις, ὅτι αἱ καταβολαὶ τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ οὐ μόνον πρέπει νὰ ἀναξίτηθον ἐν τῷ 21ῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὅτι εὐρισκονται εἰς τὰς ἀρχαιότερας πηγὰς τῆς Καινῆς Διαθήκης, δηλαδὴ εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ εἰς τὴν δομὴν τῶν πρώτων εὐχαριστιακῶν κοινωτήτων¹⁰. Δὲν ὑπάρχει, συνεπῶς, λόγος νὰ ἐπαναληφθῶν ἐδῶ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν ἐκεῖ, ἃν καὶ θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ ἀναφερθῶν μερικὰ ἀπὸ τὰ βασικὰ συμπεράσματα τῆς ἐρένης ἐκείνης.

Τὸ κυριώτερον ἱστορικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς ἱστορικὰς καταβολὰς τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ ἐν τῷ 21ῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα εἰς τὴν δομὴν τῶν πρώτων εὐχαριστιακῶν κοινωτήτων, εἶναι τὸ ὅτι αἱ σὺνδοδοι φαίνεται νὰ ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἐπισημασμέναι εἰς τὴν σύνθεσίν των. Τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἱστορικὸς δὲν δύναται νὰ ἀποφύγη, εἶναι τούτο: Διατί αἱ σὺνδοδοι ἀπετελέσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ ἐπισκόπου εἰς τὴν βασικὴν των σύνθεσιν; Ἥτο ἐπινόημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ τέλους τοῦ β' αἰῶνος ὑπὸ τὴν ἐπίρρυσιν εἴτε ἐξωτερικῶν εἴτε ἐσωτερικῶν παραγόντων τῶν χρόνων ἐκείνων; Ἡ μήπως ὀφείλεται εἰς βαθύτερους ἐκκλησιολογικοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἀνέγονται εἰς τὴν ζωνὴν καὶ πίστιν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας;

Δύο εἶναι κυρίως αἱ μορφαὶ συνοδικότητος, αἵτινες ἀπαντοῦν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἡ πλέον γνωστὴ σύνοδος εἶναι ἡ λεγομένη Ἀποστολικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία περιγράφεται εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (κεφ. 15. Περβλ. Γαλ. 2). Τὰ ἐξηγητικὰ προβλήματα, ποὺ ἐμφανίζει ἡ περικοπὴ αὐτῆ τῶν Πράξεων καὶ τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς ἱστορικότητος τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου, δὲν ἔχουν θέση εἰς τὴν μελέτην μας αὐτῆν. Ἡ δομὴ, ἐν τούτοις, τῆς συνόδου αὐτῆς, ὅπως περιγράφεται ἀπὸ τὸν Λουκᾶ εἰς τὰς Πράξεις, ἐμφανίζει ἐνδιαφέρον. Ἡ σύνθεσις τῆς συνόδου ἀποτελεῖται ἀπὸ: α) «τὸ πλῆθος», δηλαδὴ τὴν τοπικὴν ἐκκλησίαν καὶ β) τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους». Εἰς τὴν συνέλευσιν, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν πρὸ τῆς συνόδου, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καθὼς καὶ «ἡ ἐκκλησία» (δηλ. «τὸ πλῆθος») ἔλαβον μέρος (15, 4). Ἄλλ' εἰς τὴν σύνοδον καθ' ἑαυτὴν παρατηροῦμεν, ὅτι «ἡ ἐκκλησία» ἀρχικῶς δὲν μνημονεύεται: «συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι».

9. J. D. ZIZIOLAS, «The Development of Conciliar Structures to the Time of the First Ecumenical Council», in Councils and the Ecumenical Movement, 1968, σ. 34-51.

10. Εἰς ἐπίσημον τῆς θέσεως, ἡ ὁποία ὑπεστηρίχθη εἰς τὴν μελέτην μας ἐκείνην, ὅτι ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ἐξέπηγαν ἐκ τῆς δομῆς τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας βλ. L. MORTARI, Conscione Episcopale Collegialità, 1969. Ἡ ἐργασία αὐτὴ συνδέει τὴν γένεσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ μὲ τὴν πρῆξιν τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων μὲ τὸν ἄρ. 10 τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰγνατίου ὡς προεστῶτος τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν ἀναγνώσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ζωνὴν τῆς Ἐκκλησίας τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἵδου ὁμοίως εἰδικῶς ἀναφορὰς εἰς τὴν δομὴν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, βλ. E. LANNE, «L'origine des synodes», in Theologische Zeitschrift, 27 (1971) 201-222.

περί ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ὀμόνοιαν καὶ ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας πρὸς τῆς θείας κοινωνίας¹⁵. Τοῦτο, ὅπως θὰ φανῆ ἐν συνεχείᾳ, δὲν εἶναι ἀσχετον πρὸς τὴν γένεσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. ὡς θεσμοῦ ἐπισημοῦ εἰς τὴν βασικὴν δομὴν του, συνδέεται δὲ ἀμέσως μὲ τὴν ἄλλην μορφήν συνοδικότητος, παράλληλα πρὸς ἐκείνην τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου, ἡ ὅποια ἀπαντᾷ εἰς τὴν ζῶν των πρώτων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ κατωτέρω λόγος.

Ἡ δευτέρα μορφή συνοδικότητος, ἡ ὅποια ἐμφανίζεται ἥδη εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Παύλου καὶ ἐπιπλέον, ἡ ὅποια ἀκολουθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ εἰς τοὺς ἐπομένους αἰῶνας, συνδέεται καὶ πάλιν μὲ τὰς ἀποφάσεις περὶ συμμετοχῆς ἡ μὴ εἰς τὴν θεῖαν Κοινωνίαν. Εἰς τὸ 5ον κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, καλεῖται, συνερχομένη ἐν Εὐχαριστίᾳ, νὰ κρίνῃ περὶ τῆς συμμετοχῆς ἡ μὴ εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν ἐνὸς ἐκ τῶν μελῶν τῆς. — Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι ἡ σύνθεσις τῆς συνάξεως αὐτῆς περιλαμβάνει τὸν λαὸν (αὐτῶν), τὸν ἀπόστολον («τοῦ ἐμοῦ πνεύματος») καὶ τὸν Κύριον («σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ») — σύνθεσις ἡ ὅποια ἐνθυμίζει τὸ «ἔδοξεν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου.

Ἐκείνο τὸ ὅποιον ὁπωσδήποτε προκαλεῖ ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ἱστορικόν, εἶναι ὅτι τὰ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τῆς Α' πρὸς Κορινθίους φαίνεται νὰ θεσησῶνται ἐν τῷ σημείῳ τῆς Α' πρὸς Κορινθίους φαίνεται νὰ θεσησῶνται καὶ ἡ ἐνότητις τῆς Ἐκκλησίας, πού πρέπει νὰ προηγήται τῆς Θ. Κοινωνίας, ὡς καὶ ἡ τελεσθικὸς καὶ ἐσχατολογικὸς χαρακτήρος κρίσις τῆς κοινότητος καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, μαρτυροῦνται εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (κεφ. 18), κατὰ τρόπον ποῦ δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν Α' Κορ. Τοῦτο γίνεταί θεσμός εἰς τὸν β' αἰῶνα, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Τερτυλλιανός¹⁶, ὁδηγεῖ δὲ καὶ εἰς τὸ «συνεδριον τοῦ επισκόπου» τοῦ Ἰγνατίου, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραδόσεως βασιζομένης Συριακῆς Διασκέδασης ὁ Ἀποστόλων τοῦ β' αἰῶνος δὲν εἶχε ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ κρίνῃ ἐπὶ θεμάτων διαφαινομένων τοὺς πιστούς, ὥστε νὰ μὴ μεταβαίνομεν οὕτως εἰς τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνικῶν (of. I. Cor. 5) — τοῦτο δὲ ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὴν συμμετοχὴν ἡ μὴ εἰς τὴν Θ. Κοινωνίαν.

Ὅτι ὁ συνοδικὸς θεσμός, ὡς ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, συνδέεται ἀκριβῶς μὲ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτῆν τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἐμφανὲς ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν πηγῶν. Αἱ σύνοδοι, ποῦ ἐμφανίζονται ἐν

15. Βλ. σαφέστερον εἰς τὸ ἐκ τῆς Ἐκκλησιολογίας τοῦ Ἰγνατίου ἐξεργώμενον κείμενον τῆς αὐτῆς περιοχῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ γ' αἰῶνος, τὴν Συριακὴν Διασκέδασην Ἀποστόλων, κεφ. 11 (ἐκδ. ὅπου CONNOLLY, σ. 109-115).

16. Τερτυλλιανός, Α. Ρ. 1. 39. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐπίσης (βλ. De Jonh, 13, 6) καὶ περὶ «συνόδων» (synodis) Ἐκκλησιῶν αἰεὶ τὰς ἐλληνικὰς περιοχὰς, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν πρόκειται περὶ ὁμοδοξῶν ἢ μοντανιστικῶν συνάξεων.

σχέσει μὲ τὴν ἐριδα τοῦ Πάσχα, συνδέονται ἀμέσως καὶ πρωταρχικῶς μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἐσχιστικῆς κοινωνίας¹⁷. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς μετέλας οἰκουμενικὰς συνόδους τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας: σκοπὸς των δὲν ἦτο ποτὲ ἡ διατύπωσις τῆς πίστεως κατ' ἐαυτήν, ἀλλὰ ἡ κρίσις περὶ τῆς συμμετοχῆς ἡ μὴ εἰς τὴν Θ. Εὐχαριστίαν. Τοῦτο φαίνεται σαφῶς ἀπὸ τὰς ἀναφερθεῖσας ἐπὶ εἰς τὸν 5ον κεφ. τῆς Α' Κορ. 5 καὶ τοῦ Ματθ. 18. Ὁ σκοπὸς των συνόδων ἦτο ἀνεκαθῆν συνοδεδεμένος μὲ τὸν Θ. Εὐχαριστίαν, γηγυρὸς τὸ ὅποιον οὐδεὶς σοβαρὸς μελετητῆς τῆς ἱστορίας δύναται νὰ ἀρνηθῇ.

Ἐὰν τώρα ἐπιεκτείνωμεν τὴν ἐρευνάν μας εἰς τὰς αὐστηρῶς κανονιστικὰς, αἱ ὁποῖαι μαρτυροῦν περὶ τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, θὰ ἐπιβεβαιώσωμεν ἐτι μᾶλλον τὰς παρατηρήσεις μας αὐτάς. Προσεκτικὴ μελέτη τοῦ 5ου κανόνος τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, ὁ ὁποῖος φαίνεται καὶ ν' ἀποτελῇ τὴν πρώτην σαφῆ μαρτυρίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχομεν, περὶ θεσμολογίας των συνόδων ἐπὶ μόνον μὲ τὸ πρόβλημα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Εὐχαριστίαν. Ἐνδιαφερόμενος διὰ τοὺς ἀποκλεισμούς ἐκ τῆς Θ. Κοινωνίας, οἱ ὁποῖοι ἐπεβάλλοντο ὑπὸ των ἐπισκόπων εἰς τὰς Ἐκκλησίας των, ὁ κανὼν οὗτος παραγγέλλει: «Περὶ δὲ των ἀκρίτων, κρατεῖται ἡ γνώμη, κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορευόντα¹⁸, τοὺς ὅψ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὅψ' ἑτέρων μὴ προσείσθαι. Ἐξεταζέσθω δὲ μὴ μικροψυχία ἢ φιλονεικία ἢ τινι τοιαύτῃ ἀγῶνι τοῦ ἐπισκόπου, ἀποσυνάγωγῳ γενηνηται. Ἴνα οὖν τὴν πρόθεσιν ἐξέτασιν λαμβάνη, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἐκάστω ἐπισκοπῶν κατ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινή πάντων των ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἐκάστω ἐπισκοπῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας. Καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκορυφώτες τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκονούντητοι παρὰ πάντων εἶναι δόξωσι, μέγρις ἂν τῷ κοινῷ των ἐπισκόπων δόξῃ τὴν φιλανθρωπιωτέραν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκλέσθαι ψῆφον. Αἱ δὲ σύνοδοι

17. Τοῦτο φαίνεται σαφῶς ἀπὸ τὴν περιγραφήν των πρώτων συνόδων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου. Οὕτως, ὡς πρὸς τὰς ἐφορμὰς τοῦ Μοντανισμοῦ συνελθούσας: «των γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστῶν πολλῶν καὶ πολλῶν τῆς Ἀσίας εἰς τοῦτο συνελθόντων καὶ τοὺς προσφάτους λόγους ἐξετασάντων καὶ βεβήλους ἀπομεινάντων καὶ ἀποδοκιμασάντων τὴν αἵρεσιν, οὗτοι δὲ τῆς τε ἐκκλησίας ἐξέωσθησαν καὶ τῆς κοινωνίας ἐσχίσθησαν» (Ε.Ι. V, 16, 10. Πιβλ. καὶ 28, 9: «ἀφορισθέντες τῆς κοινωνίας»). Προκειμένων δὲ περὶ τῆς πρὸς τὸ Πάσχα ἐρίδος ὁσαύτως: «ὁ μὲν τῆς Ρωμαίων προσεσῶς Βικτωρ ἀβρόως τῆς Ἀσίας πάσας εἴματαὶς ὁμοίως ἐκκλησίας τὰς παρακλίας ἀποτέμνειν ὡς ἀνῆροδοξοῦσας τῆς κοινῆς ἐνώσεως περὶαῖται καὶ στήλιται γὰρ διὰ γραμμάτων ἀκονούντων ἡ διατύπωσις πέντας ἄρθρων τοὺς ἀεὶς ἀνακρίντων διὰ τῶν» (Ε.Ι. V, 24, 9). Ἐκ τούτων καταφαίνεται πέρα πᾶσης ἀμφιβολίας, ὅτι σκοπὸς των πρώτων συνόδων δὲν ἦτο ἡ διατύπωσις διδοσασίας ἢ ἀπλῶς ἡ ἀπομάκρυνσις εἰρέσεων, ἀλλ' ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας.

18. Πιβλ. Καν. 12 καὶ 32 των ἐπισημοῦ Ἀποστόλων.

γενέθλιωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἕνα πάσις μικροψυχίας ἀναίρου μὲνης τὸ δῶρον καθάρων προσφέρται τῷ Θεῷ· δευτέρα δὲ περὶ τὸν τοῦ μετοπίωρου καιρὸν».

Ἐξ ἄλλων αὐτῶν καταφαίνεται, ὅτι ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ὑπὸ τὴν μορφήν, ὑπὸ τὴν ὅποιαν εἶναι σήμερον γνωστός, ἔχει τὰς ιστορικὰς καταβολὰς του εἰς τὴν συνοδικότητα καὶ συνοδικὴν πράξιν τῶν πρώτων ἀποστολικῶν κοινοτήτων, ἢ ὅποια συνδέεται μὲ τὴν εὐχαριστιακὴν κοινότητα. Τοῦτο ἐξηγεῖ τὸ ἄλλως ἀνεξήγητον γεγονός, ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸν δ' αἰῶνα ὁ ὅρος «σύνοδος» νὰ σημαίη τὴν Θ. Εὐχαριστίαν¹⁹. Ἀλλὰ τὸ περισσότερο σημαντικὸν διὰ τὴν μελέτην μας αὐτὴν εἶναι, ὅτι ὁ ἀρχαῖκός αὐτός θεσμὸς συνοδικότητος καὶ Εὐχαριστίας παρέχει καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ καίριον ἐρώτημα, διατι αἱ σύνοδοι εἶναι ἐπισκοπικαὶ καὶ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον ἔχει ὁ ἐπισκοπικὸς αὐτὸς χαρακτήρ τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ.

III. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

Εἰς τὸ ἐρώτημα, διατι ἡ σύνθεσις τῶν συνόδων ὑπῆρξεν ἀνεκὰθεν ἐπισκοπική, ἢ ἀπάντησις, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν πηγῶν, εἶναι ὅτι ὁ συνοδικὸς θεσμὸς συνδεθῆ ἐξ ἀρχῆς μὲ τὴν εὐχαριστιακὴν κοινότητα, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐννοεῖτο ὡς ὁ προσετός τῆς Θ. Εὐχαριστίας εἰς κάθε τοπικὴν Ἐκκλησίαν. Τοιοῦτοτρόπος εἶναι φυσικὸν ἢ θεολογικὸν περὶ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνοδικῆς πράξεως νὰ ἔχουν ἐπιδράσει ἐπ' ἀλλήλων²⁰ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ποία εἶναι ἡ σημασία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκκλησιολογικὴν ἐκτίμησιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ καὶ διὰ τὰς κανονικὰς τῆς συνειπίδας;

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι λόγῳ ἀκριβῶς τῆς θέσεως του ὡς τοῦ προσετώτος τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος ὁ ἐπίσκοπος ἔθεωρετο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ὡς ὁ ἐσσαρκωτῆς ὀλοκλήρου τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας²¹. Συγχρόνως ἴσως, λόγῳ τῆς φύσεως τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος ὡς ἐκφρά-

19. Τοῦτο εἶναι ὄντως ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν ὑποστηριζομένην ἐναυθὰ θέσιν. Βλ. Ἰ. Χρυσόστομου, Περὶ τῆς τῶν Προφ. ἀσαφ. 2, 6 (P.G. 56, 182). Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Α' Κορ. 27, 3 (P.G. 61, 228). Εἰς τοὺς τὰς πρώτους Πάσχα 3, 2 (P.G. 48, 864). Περὶ Μετανοίας (P.G. 49, 386). Ὡσαύτως Ἰερωνίμου, Επιστ. ad Heliopolim, 12 (P.L. 22, 597).

20. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Η. Ε. W. TURNER, The Pattern of Christian Truth, 1954, σ. 357.

21. Δι' ἀνάλησιν τῶν σχετικῶν πηγῶν βλ. Ι. Α. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, Ἡ ἐνότητις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θ. Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, 1965, σ. 87 ἐξ.

σεως καὶ φανερώσεως τοῦ δλου Χριστοῦ καὶ τῆς βλής (δηλαδή τῆς καθολικῆς) Ἐκκλησίας, ὁ προσετός τῆς Εὐχαριστίας Ἐπίσκοπος ἔθεωρετο ὡς ὁ λειτουργὸς ἐκεῖνος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποῦ ἢ τοπικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπερέβαινε καθεξῆς τὸν τοπικὸν καὶ ἴδιον καὶ ἴδιον μὲ τὰς ἄλλας τοπικὰς Ἐκκλησίας εἰς τὴν μίαν, ἀρίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν²². Ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικόν, καθεξῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἐκφρασιν τῆς ἐνότητος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἴδιον ἢ σύνοδος, νὰ ἐξεδηλοῦντο διὰ τοῦ ἐπισκόπου. Ἡ ἐπισκοπική, συνεπῶς, ἔθεσις τῆς συνοδου δικαιοῦται καὶ ἐπιβάλλεται ἐκκλησιολογικῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι, ὡς ὁ προσετός τῆς Εὐχαριστίας, ὁ ἐκφραστής τῆς ἐνότητος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐαυτὴν ὄσον καὶ τῆς ἐνότητος αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας τοπικὰς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὅποιαν καὶ ἀπέβλεπαν ἀνεκὰθεν, ὅπως εἶδομεν, αἱ σύνοδοι.

Πάντα ταῦτα καθίστανται ἐπι μᾶλλον σαφῆ καὶ ἀδιαμφισβήτητα, ἐν ἰδιότητι ὑπὲρ ὅσων ὀρισμένα θεμελιώδη στοιχεῖα ἐκ τῆς λειτουργικῆς καὶ κανονικῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, σχετικὰ μὲ τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἐπισκόπου. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἶναι, ὅτι κάθε ἐπισκοπικὴ χειροτονία συνδέετο ἀπολυτικῶς μὲ τὴν μνησίαν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποῦν ἐτοποθετεῖτο ὁ χειροτονοῦμενος ἐπίσκοπος. Οἱ κανόνες αὐστηρῶς ἀπαιτοῦν χειροτονίας ἀπολύτους (ἢ ἀπολυμένους)²³, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἢ ἀναπόφεικτος αὐτῆς συνδεσεως τῆς χειροτονίας του πρὸς ὀρισμένην τοπικὴν Ἐκκλησίαν ἀπέτελει ἀνεκὰθεν καὶ μέρος τῆς ἐνότητος τῆς χειροτονίας του: «Ἡ Θεία Χάρις, ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα... προχειρίζεται (τὸν δεῖνα) εἰς ἐπίσκοπον τῆς ἐπισκοπῆς (δεῖνα)...». Ἡ σύνδεσις αὐτῆ ἐπισκόπου καὶ τοπικῆς Ἐκκλησίας ἔθεωρετο ἀνεκὰθεν ὄσον θεμελιώδης, ὥστε ἀκόμη καὶ εἰς τὴν νεωτέραν πράξιν τῶν τοπικῶν καὶ βουθῶν ἐπισκόπων ἐκρίθη πάντοτε ἀναγκασίον νὰ συνδέεται τὸ ὄνομα ἐκείνου ἐπισκόπου μὲ κάποια τοπικὴν Ἐκκλησίαν, ἔστω καὶ ἁπλῶς ποτὲ διαλάμβασαν²⁴.

Ὅλοι βεβαίως ἀναγνωρίζουν ὡς «δεδομένον» καὶ λειτουργικῶς ἢ κανονικῶς ἀπαράβαρα ὅλα αὐτά. Πόσοι ὅμως εἶναι διατεθειμένοι νὰ συναγάγουν τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὅποια ὀδηγεῖ ἡ λειτουργικὴ καὶ κανονικὴ αὐτῆ τάξις; Τὰ συμπεράσματα αὐτὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς σπουδαιότητος διὰ τὸ θέμα μας καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν ἀμέσως.

22. Βλ. λεπτομέτερον ἐν J. D. ZIZIOLAS, «La communauté eucharistique et la catholicité de l' Eglise», ἐν Istin a 14 (1969) 67-88.

23. Βλ. μ.α. τὸν ὅρον Κανὸνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

24. Τοῦτο ἐν ἀντιθέσει, ἐπι παραδείγματι, πρὸς νεωτέραν συνθήκην τῶν προαλληθῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνθα ἀπαντᾷ σήμερον ἐπίσκοπος θρησκευτικῆς παιδείας, «ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων» κ.λ.π.!

νε χώραν εις την τοπικην εκκλησιαν του, τῆς ὁποίας και καθίστατο προσεστώσ τῆς Εὐχαριστίας αὐτομάτως.²⁷

Ἡ ἐκκλησιολογικὴ σπουδαιότης τῆς λειτουργικοκανονικῆς αὐτῆς τάξεως ἐγκνεται εἰς τὸ ὅτι αὐτὴ ὀδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ συμμετοχὴ ἐκάστου ἐπισκόπου εἰς τὴν συνοδικὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δικαίωμα και καθήκον, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς χειροτονίας του και δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ οἰκουμενικὴν διοικητικὴν ἢ ἀλλαν φέσεως πράξιν ἢ ἐνέργειαν. Κἀθε ἐπίσκοπος, συνεπῶς, δικαίω τῆς χειροτονίας του ὡς ἐπισκόπου, δύναται και πρέπει νὰ μετέχη εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις και οἰκουμενικὰς πράξεις τῆς τοπικῆς του Ἐκκλησίας και τῆς Ἐκκλησίας γενικῶς.

IV. Η ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Ἀπὸ τὰς μέχρι τούδε παρατηρήσεις μας προκύπτει, ὅτι τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος καλεῖται νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τῆς ὁλοκληρῆς και καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ἑνὸς, ἀπὸ ἑτέρου δὲ τῆς ἑκατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας». τὴν ὁποίαν συνιστᾷ ἡ ἐνότης τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν εἰς ἓν σῶμα. Ἐν ἔργον αὐτὸ, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἐκ τῆς ἐκκλησιολογικῆς του φύσεως νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ συνοδικὸς θεσμὸς, εἶναι ἐκ τῶν πλέον λεπτῶν και δυσκλίων λειτουργικῶν τῆς ὁλοκληρῆς και δομῆς τῆς Ἐκκλησίας και ἀπειλεῖται διαρκῶς ἀπὸ κινδύνους μονομερείας και καταλύσεως τῆς ὡς ἄνω ἰσορροπίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποσκοπεῖ.

Ἄς ἐξετάσωμεν ἐν πρώτοις τὸ θέμα, ὡς ἀνακύπτει ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς και κανονικὰς πηγὰς. Μία ἐκ τῶν πλέον θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας εἶναι, ὅτι οὐδεὶς ἐπίσκοπος δύναται νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν διοίκησιν ἄλλης ἐπισκοπῆς ἐκτὸς τῆς ἰδικῆς του. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἐκφράζεται κατὰ τρόπον καταπληκτικὸν και ἀκραίον ἀπὸ τὸν ἄγιον Κυπριανόν, ὅταν γρά-

27. Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ παράκλησις σήμερον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς τελέσεως τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὸν καθεδρικὸν και τῆς ἐπαρχίας του συνετελεῖ εἰς τὴν ἀββυσσὴν τῆς συνειδήσεως ὅτι ὁ ἐπίσκοπος καθεὶς ἐπὶ ἑαυτοῦ (ὁ ἀρχαῖος οὗτος ἄρα εἶναι ἑθνακτικῶς τῆς χειροτονίας ὡς ἀναστατάσειεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπισκοπικὸν ὄρθρον) ὡς τοιοῦτος μόνον ἐντὸς και διὰ τῆς Ἐ. Εὐχαριστίας, τῆς ὁποίας προέταται ὁ ἱεὸς, ἐπιμενέται και ἡ πράξις, καθ' ἣν ὁ χειρονομούμενος ἐπίσκοπος καθίσταται ὁ προσελευσθεὶς τῆς τελευτήσεως κατὰ τὴν χειροτονίαν του Ἐ. Εὐχαριστίας). Χειροτονία ἐπισκόπου εἰς ἄλλαν ἐπισκοπὴν, ἔξενον σύμφωνον, ἔξενον τοπικὴν Ἐκκλησίαν κ.λ.π. θὰ ἦτο ἀδιανοήτως εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας. Ἡ τελετὴ τῆς ἀνθρόνισεως κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν χειροτονίαν ὡς ἀναστατάσειεν ἐν τῷ συνθρόνῳ τοῦ καθεδρικοῦ και, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀκαθέβαν τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν ὄραν τῆς χειροτονίας του.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας γίνεται εἰς τὴν εὐχὴν τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου, δηλαδὴ εἰς αὐτὴν τὴν συστατικὴν τοῦ ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ ἐνέργειαν, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος χειρονονεῖται ὡς ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μόνον διὰ μέσου τῆς συνδέσεώς του πρὸς ὀρισμένην τοπικὴν Ἐκκλησίαν. Συνεπῶς, και ὡς μέλος τῆς συνόδου, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐκφρασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἐπίπεδον εὐρύτερον τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἑκαστος ἐπίσκοπος μετέχει ἐκείνης τῆς ἐξουσίας. Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς αὐτόν, κάθε συνοδικὴ ἀπόφασις, διεκδικουσα καθολικὸν κύρος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, δὲν θεωρεῖται ὀλοκληρωθεῖσα, ἕως ὅτου γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν λεγομένην «συνοδικὴν» τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ ἀπὸ κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας²⁵.

Ἡ σύνδεσις αὐτῆς Ἐπισκόπου και τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὴν μίαν μόνον πλευρὰν τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἔχει διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ ἢ μελέτη τῶν ἀρχαίων λειτουργικῶν και κανονικῶν πηγῶν. Ἡ ἄλλη πλευρὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀκριβῶς και πάλιν διὰ τῆς χειροτονίας του ὁ ἐπίσκοπος συνδέεται ὀλοκληρῶς και πάλιν πρὸς ὀρισμένην τοπικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ και πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην και ὀλοκληρῶς Ἐκκλησίαν». Τοῦτο συνέγεται ἀπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας λειτουργικὰς και κανονικὰς πηγὰς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἐν πρώτοις, ἡ Ἀποστολικὴ Παράδοσις τοῦ Ἱππολύτου, ἔργον τῶν ἀρχῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁμοῦ λειτουργικοκανονικῶν, ἀναγόμενον πικρῶς εἰς τὰ μέσα τοῦ β' αἰῶνος, ὀφείλει εἶναι κάθε ἐπισκοπικὴ χειροτονία τελεῖται ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον ἐπισκόπων. Εἰς τὴν λειτουργικὴν αὐτὴν πρᾶξιν δίδει κανονικὴν ἰσχὺν ὁ ἄγιος κανὼν τῆς Ἀ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὁ ὁποῖος ὀφείλει εἶναι: «Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι: εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον, ἢ διὰ κατεπεύγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξέπαινος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένου, συμπήφων γενόμενων και τῶν ἀπόντων και συντεθειμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιῆσθαι». Ὁ κανὼν αὐτὸς ἔχει ἐκληρωθῆ ἀπὸ ὀρισμένους ἐρευνητὰς²⁶ ὡς ἐνδειξις, ὅτι αἱ σύνοδοι δὲν ἦσαν ἀρχικῶς παρὰ προεκτάσεις τῶν συνέξεων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τὰς ὁποίας μετέχον και αἱ γειτονικῶσαι Ἐκκλησίαι. Μία τοιαύτη ἐρημνεία θὰ ἦδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ και τὴν βαρυσήμαντον ἀρχαίαν λειτουργικὴν πράξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ χειροτονία ἐκάστου ἐπισκόπου ἐλάμβαν-

25. Βλ. Α. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ, Ἡ Ἐλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, σ. 72-73 και L. STAN, «Concerning the Church's Acceptance of the Decisions of Ecumenical Synods» in Councils and the Ecumenical Movement 1968, σ. 68-75.

26. Π.χ. R. SOHM, Kirchengrecht I, 1899, σ. 281 ff. και N. AFANASSI-EFT, «Le concile dans la théologie orthodoxe russe», in Irenikon, 35 (1962) 320.

φει: «'Εφ' ὅσον ὁ δεσμός τῆς ὁμονοίας ὑφίσταται καὶ τὸ μυστήριον τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀδιάφρατον, ἕκαστος ἐπίσκοπος ρυθμίζει ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς πράξεις του καὶ τὴν διοίκησίν του, ὡς ἐκεῖνος φρονεῖ, ἀποδίδων λόγον μόνον εἰς τὸν Κύριον»²⁸. «Ὅταν ἀναγινώσκῃ κανεὶς ἕνα τοιοῦτον κείμενον, δὲν δύναται παρὰ νὰ διερωτηθῇ: πῶς εἶναι δυνατὸν μίᾳ τοιαύτῃ γνώμῃ νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ; 'Εὰν κάθε ἐπίσκοπος διοικῇ τὰ τῆς ἐπισκοπῆς του, ἀποδίδων λόγον μόνον εἰς τὸν Κύριον, ποῖαν ἐξουσίαν ἔχει ἡ Σύνοδος ἐπὶ τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ συνοδικὸς θεσμὸς χωρὶς ἐξουσίαν παρεμβάσεως εἰς τὰ τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας; Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ περιπλέκονται ἐτι μᾶλλον, ἐὰν σκεφθῇ κανεὶς ὅτι ὁ Κυπριακὸς ἀντιπροσωπεύει ἕνα ἐκ τῶν πλέον ἐνεργῶν μαρτύρων τῆς συνοδικῆς πράξεως τῆς ἀρχαίας 'Εκκλησίας. 'Αναμφιβόλως ἔχουμεν ἐνώπιόν μας ἕν ἐκ τῶν πλέον δυσχερῶν προβλημάτων τῆς 'Εκκλησιολογίας καὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζει ὁ συνοδικὸς θεσμὸς. 'Η διατήρησις τῆς καθολικότητος καὶ τῆς αὐτοτελείας τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τίθεται ἐν κινδύνῳ ἀπὸ τὸν συνοδικὸν θεσμόν, ἀλλὰ καὶ ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ὀφείλει νὰ μὴ παραβλάπτεται ἀπὸ τὴν αὐτοτέλειαν τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας. 'Η ἐκκλησιολογικὴ καὶ κανονικὴ ἰσορροπία αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερῆς, ἀποτελεῖ ὁμως παρὰ ταῦτα, θεμελιώδη πλευρὰν τῆς διαμορφώσεως τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, ὡς ἀποδεικνύει ἡ μελέτη τῶν πρώτων Κανόνων, οἱ ὁποῖοι ἀρτυροῦν περὶ τῆς διαμορφώσεως ταύτης.

Οἱ ἀρχαῖοι κανόνες, τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς μελέτην τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, εἶναι ὁ 5ος Κανὼν τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐκάμαμε ἥδη λόγον, ὁ 19ος τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας²⁹ καὶ ὁ γνωστὸς 34ος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων. Οἱ κανόνες οὗτοι προϋπέβλουν ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει συνδέονται πρὸς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ συστήματος τῆς ἀρχαίας 'Εκκλησίας καὶ τοιοῦτοτρόπως ἠποδρῶν τὴν σχέσιν, ἢ ὁποῖα ἱστορικῶς συνέδεε τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ συστήματος ἀπὸ τοῦ ὁποῦ εἶναι ὁ θεσμὸς καὶ ἐξῆς. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τούτους κανόνες τούτους ἀναφέρεται, ὡς ἥδη ἀρετηρήσαμεν, εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ἀφορισμῶν ἐκ τῆς Θ. Κοινωνίας, οἱ ποῖοι ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπισκόπων ἐντὸς τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν των. Τὸ κείμενον τοῦ κανόνος τούτου ἀποκαλύπτει ὅτι τὸ πρόβλημα, τὸ ποῖον ἀντεμετώπιζεν ἡ 'Εκκλησία διὰ τοῦ κανόνος αὐτοῦ δὲν ἦτο εἰς τὴν ὁμοίαν ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ ὀνομασάμεν ἐδῶ ἐξισορροπίσιν τῆς καθολικότητος τῆς τοπικῆς καὶ «τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην» 'Εκκλησίας. Οὕτω, ἀφ' ἐνὸς ὁ κανὼν οὗτος τονίζει «τοὺς ὑφ' ἐτέρων (ἐπισκόπων) ἀποβληθέντας ὑφ' ἐτέρων

28. Κυπριακοῦ Ε. ρ. 55 (52), 24.

29. Τοῦ ἔτους 341 μ.Χ.; Μετῶν πρόκειται περὶ ἄλλης συνόδου τῆς Ἀντιοχείας, ἀρνώ- του χρονολογίας. Βλ. σχετικὴν βιβλιογραφίαν L. MORTARI, μν. ἐργ. σ. 65 ἐξ.

(ἐπισκόπων) μὴ προσέσθαι», ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐ π ι κ υ ρ ο ὕ τ α ι ἢ α ὐ - τ ο ν ο μ ί α τ ῆ ς τ ο π ι κ ῆ ς 'Ε κ κ λ η σ ί α ς κ α λ τ ο ὕ ἐ π ι σ κ ὶ ο υ τ ῆ ς, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπόφασις ἐνὸς 'Επισκόπου περὶ ἀφορισμοῦ μέλους τῆς 'Εκκλησίας του δεσμεύουν ὅλους τοὺς ἐπίσκοπους. Ἀφ' ἐτέρου ὁμοῦ ὁ ἴδιος κανὼν προσθέτει ἀμέσως: «'Ἐξεταζέσθω δὲ μὴ μικροψυχῶ ἢ φιλονεικίᾳ ἢ τιι τοιαύτῃ ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγῶι γεγέννηται. 'Ἰνα οὖν τὴν πρόπτουσαν ἐξετάσιν λαμβάνῃ καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνω- τοῦ. . . δις τοῦ ἔτους συνόδος γίνεσθαι. . .». Τί σημαίνει αὐτό; Προφανῶς τὸ πρόβλημα, ποῦ ὑπόκειται εἰς τὸν κανόνα τούτον, εἶναι τὸ τῆς σχέσεως μεταξὺ τοπικῆς καὶ οἰκουμενικῆς 'Εκκλησίας, ὡς αὕτη ἐκφράζεται εἰς τὴν εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν, ἢ δὲ λύσις εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ὁ κανὼν δύναται νὰ διατυπωθῇ ὡς ἐξῆς: ἢ Θ. Εὐχαριστία ἐκφράζει ταύτοχρόνως τὴν καθολικότητα τῆς τοπικῆς καὶ τῆς κατὰ τὴν Οἰκουμένην 'Εκκλησίας ὡς ἐκ τούτου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετέχῃ κανεὶς τῆς Θ. Εὐχαριστίας μιᾶς ἄλλης τοπικῆς 'Εκκλησίας, χωρὶς νὰ δύναται νὰ μετέχῃ ὡσαύτως τῆς Εὐχαριστίας τῆς ἰδικῆς του τοπικῆς 'Εκκλησίας (= ἐνίσχυσις τῆς αὐθεντίας τοῦ τοπικοῦ 'Επισκόπου)· ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἢ ἀποκοτῆ ἐνὸς μέλους ἐκ τοῦ εὐχαριστιακοῦ σώματος, καίτοι εἶναι κατ' ἀρχὴν δικαίωμα τοῦ οἰκείου 'Επισκόπου, ἀπτεται τελικῶς ὅλων τῶν ἄλλων τοπικῶν 'Εκκλησιῶν καὶ δέον νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ἔγκρισιν καὶ τῶν ἄλλων 'Επισκόπων (= ἐνίσχυσις τῆς αὐθεντίας τῆς Συνόδου). Ἡ φύσις, συνεπῶς, τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ οδηγῇ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Τὸ ἔργον ὁμως τῆς Συνόδου δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀρνηθῇ εἰς τὸν τοπικὸν 'Επίσκοπον τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκοτῆς ἐνὸς πιστοῦ ἐκ τῆς Θ. Κοινωνίας, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ ἐλέγξῃ τὰ κίνητρα τῶν ἀποφάσεων τοῦ 'Επισκόπου: ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόφασις δὲν ἐλήφθη ἀπὸ ταπεινὰ καὶ «προσωπικὰ» κίνητρα, ἰσχύει πλέον δι' ὅλην τὴν 'Εκκλησίαν. Ταῦτα δύνανται νὰ συναχθοῦν ἀπὸ τὸν κανόνα τούτον.

Ὁ δεύτερος Κανὼν, τὸν ὁποῖον πρέπει τώρα νὰ ἐξετάσωμε, προχωρεῖ ἕνα βῆμα περαιτέρω πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐνίσχυσεως τῆς ἐξουσίας τῆς Συνόδου. Ὁ 19ος Κανὼν τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ χειροτονίας ἐπισκόπων, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζονται οὕτω συνδεδεμέναι μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ³⁰. Εἰς τὸν κανόνα αὐτὸν ἀναγινώσκομεν: «'Επίσκοπον μὴ χειροτονεῖ-

30. Ἱστορικοί, οἱ ὁποῖοι συνέδουν τὴν ἐμφάνισιν τῶν συνόδων ἀποκλειστικῶς ἢ κυρίως μὲ τὰς ἐκλογὰς καὶ χειροτονίας ἐπισκόπων, διαπράττουν τὸ σφάλμα ν' ἀρνοῦν ἢ παραγνώριζον ἄλλας πηγὰς, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ 5ου Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου, τὰς ὁποῖας ἐξητάσαμεν ἐνταῦθα καὶ αἱ ὁποῖαι σαφῶς συνδέουν τὴν γένεσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ μὲ τὰ περὶ τὴν Εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν προβλήματα. Τὸ ὁρθὸν εἶναι, ὅτι ἀμφότερα ταῦτα (εὐχαριστιακὴ κοινωνία καὶ χειροτονία ἐπισκόπων). . . δὲν ἀποκλείουν ἀλλήλων ὡς αἴτια ἐμφανίσεως καὶ διαμορφώσεως τῶν συνόδων (I. KAPMPEH, μν. ἐργον, σ. 654, σημ. 2.

ή μὲ τὸν «πρῶτον» ἀσκούντα τοιαύτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν συνόδων, ἀντιπροσωπεύουν ἐπικλίνονον διαστρωφὴν τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ πνεύματος τῶν κανόνων. 'Ο συνοδικὸς θεσμὸς δύναιται συνεπῶς, ἐὰν δὲν καταβληθῆ ἡ προσοχή, νὰ ὀδηγήσῃ εἰς καταστρωφὴν τῆς ἰδέας τῆς καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὐτὴ διεμορφώθη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν καὶ ἐγένετο, ὡς εἶδομεν, σφραστῆ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τοῦ ἀρχαίου συνοδικοῦ συστήματος.

'Ἰπὸ τὸ φῶς τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν καὶ μίαν ἐκκλησιολογικὴν καὶ κανονικὴν θεώρησιν τῆς Οἰκουμένης Σὺν ὁδῶ. Διευτυσθῆ πρὸ ὄλγρου ἢ ἀμφιβολία, ἐὰν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος περὶ θεσμοῦ προκειμένου περὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. Πράγματι, πολλοὶ κανονολόγοι καὶ ἱστορικοὶ ὀμιλοῦν περὶ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ὡς θεσμοῦ, καὶ μάλιστα ὡς τῆς ἀνωτάτης βαθμίδος τοῦ συνοδικοῦ συστήματος. Ἄλλὰ λόγοι ἱστορικοὶ καὶ ἐκκλησιολογικοὶ ὀδηγοῦν εἰς ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῆς θέσεως ταύτης.

Διὰ νὰ γίνῃ λόγος περὶ «θεσμοῦ», εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑφίστανται ὀρισμῆναι προϋποθέσεις δομικῆς φύσεως καὶ κάποιος βαθμὸς μονιμότητος τοῦ θεσμοῦ τούτου. Προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαίων οἰκουμενικῶν συνόδων, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ γίνῃ λόγος περὶ «προϋποθέσεων» νομικῆς φύσεως, διότι ὀρισμῆναι ἐξ αὐτῶν συνήλθον ὡς τ ο π ι κ α ἰ (π.χ. ἡ Β' Οἰκουμένη. Σύνοδος) καὶ ἀνεγνωρίσθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς οἰκουμενικαί, ἐνῶ ἄλλαι, ὡς ἡ τῆς Ἐφέσου τοῦ 449 μ.Χ., συνήλθον ὡς οἰκουμενικαὶ ἐξ ἐπόψεως νομικῶν προϋποθέσεων, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τοιαῦται. Ἡ σημασία τοῦ γεγονότος τούτου δὲν ἐγκρίται μόνον εἰς τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀποδοχῆς) μιᾶς οἰκουμενικῆς συνόδου ὑπὸ τῆς «συνειδήσεως» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν φαίνεται νὰ ἰσχύουν εἰ δ ι κ α ἰ π ρ ο ὑ π ο θ ἑ σ ε ι ς δ ι κ α ἰ κ ῆ ς μ ο ρ φ ῆ ς προκειμένου περὶ οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἐφ' ὅσον μία ἀπὸ θεσμικῆς ἀπόψεως τοπικὴ σύνοδος δύναιται νὰ ἀνακηρυχθῆ οἰκουμενικῆ, ἡ ἔννοια τοῦ «θεσμοῦ» καθίσταται ἄστοχος ἐν προκειμένῳ. Παρόμοιαι παρατηρήσεις ἰσχύουν καὶ ὡς πρὸς τὴν μονιμότητα τοῦ θεσμοῦ. Ἐνῶ διὰ τὰς τοπικὰς συνόδους γίνεται σαφῶς λόγος εἰς τοὺς ἀρχαίους κανόνας περὶ τ α κ τ ῆ ς συγγραπτησῶς των, οὐδαμῶ ὑπάρχει τοιαύτη πρόβλεψις περὶ οἰκουμενικῶν συνόδων. Πρόκειται συνεπῶς περὶ α d h o c ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας ὁσάκις συγκαλεῖ οἰκουμενικὴν σύνοδον, δηλαδὴ περὶ γ ε γ ο ν ὅ τ ο ς μᾶλλον ἢ θεσμοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς «οἰκουμενικῆς συνόδου» εἶναι ἀδύνατος ἐκ τῶν προτέρων³⁴.

'Αποτελεῖ, συνεπῶς, παραπλανητικὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων καθε παραστάσις τοῦ συνοδικοῦ συστήματος ὡς τυραμίδος, κορυφουμένης εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ ἀποδοχῆθῆ ὡς τοιαύτη ἐν καιρῷ.

34. Ὁρθῶς, κατὰ συνέπειαν, ἀπέφυγον αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι σήμερον νὰ χαρακτηρίσων ἐ κ τ ὶ ῶ ν π ρ ο τ ἑ ρ ὼ ν ὡς «οἰκουμενικὴν» τὴν προπαρσκευασμένην Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, καίτοι εἰς τὴν σκέψιν πολλῶν ὑφίσταται ἡ πρόθεσις νὰ ἀποδοχθῆ ὡς τοιαύτη ἐν καιρῷ.

μενικὴν σύνοδον. Βεβαίως, ὁ τ α ν παραγματοποιηθῆ σύνοδος ἐπισκόπων καὶ ἀναγνωρισθῆ ἐ κ τ ὶ ῶ ν ὑ σ τ ἑ ρ ὼ ν ὡς οἰκουμενικῆ, τότε ἀποκατῆ αὐτῆ τὴν ὑψίστην αὐθεντίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλ' ἡ αὐθεντία αὐτὴ δὲν ἐγκρίεται εἰς τὸν θ ε σ μ ὸ ν τῆς συνόδου ταύτης, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο, ὅπως εἶδομεν, καὶ νὰ μὴ εἶναι «οἰκουμενικός», ἀλλ' εἰς ἄλλους κανονικῶς μὴ προβλεπτοὺς καὶ περιγραπτοὺς παράγοντας. Τούτο ἐπιτρέπει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ζῆ ἐπὶ αἰῶνάς ὀλοκλήρους χωρὶς οἰκουμενικὰς συνόδους, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ τοπικοῦ ἐπιπέδου τὸ συνοδικὸν σύστημα συνεχίζεται ὡς θ ε σ μ ὸ ς. Χωρὶς τούτο νὰ μειώσῃ ἢ ὑποτιμᾷ καθόλου τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν ἀρχαίων οἰκουμενικῶν συνόδων ἢ οἰασθῆτε μελλούσης νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιαύτης, ἢ παρατήρησις αὐτῆ ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἐκκλησιολογικὸν συμπεράσμα, ὅτι «ἡ κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικὴ Ἐκκλησία» δὲν ἐκφράζεται θ ε σ μ ὸ ς καὶ δὲν ἔχει ἴδιαν κανονικὴν δομήν. Ταῦτα ἰσχύουν διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησιολογίαν³⁵.

V. ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1. Ὡς πρὸς τὴν δ ι κ α ἰ ο δ ο σ ι α ν τ ὶ ν σ υ ν ὀ δ ὼ ν

'Ἐὰν ἡ ἀνάγκη τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν γένεσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ πηγῶν, ἢ ὅποια ἐπεχειρήθη ἐδῶ, εἶναι ὀρθή, βρασιχὸν καὶ θεμελιώδες ἐκκλησιολογικὸν στοιχεῖον τοῦ θεσμοῦ τούτου ἀποτελεῖ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῆς καθολικότητος ἐκάστης τοπικῆς-ἐπισκοπικῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐνότητος καὶ καθολικότητος ὅλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἰς ἓν σῶμα. Ἡ δικαιοδοσία, συνεπῶς, τῶν συνόδων δὲν καλύπτει κάθε πλευρὰν τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας³⁶, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς θέματα ἀπτό-

35. Διάφορος θὰ ἦτο βεβαίως ἡ τοποθέτησις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς θεολογίας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, δεδομένου ὅτι αὐτὴ ἐκκινεῖ ἐκ τῆς προϋποθέσεως, ὅτι τὸ «κολλέγιον τῶν ἐπισκόπων» (ἀνάλγον τοῦ «κολλεγίου τῶν ἀποστόλων» ὑπὸ τὸν Πιέτρον) συνιστᾷ δομὴν ὑφίσταμένην ὑ π ε ρ ἄ ν ω τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν (καίτοι μετὰ τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ ὄχι ἀ ν ε ξ α ρ τ ῆ τ ὡ ς τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν). Τὸ πρόβλημα δὲν συνίσταται διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους εἰς τὸ ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ θεολογία ἀποδέχεται «μοναρχικὸν» ἐκκλησιαστικὸν πολέτευμα, ἐνῶ οἱ Ὁρθόδοξοι «συλλογικὸν» καὶ «δημοκρατικὸν» (ὡς ἀστόχος περιγράφεται συνήθως), ἀλλ' εἰς τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς «συλλογικῆς» συνοδικῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ ἢ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνεῦθεν ἡ νεώτερα Ρωμαιοκαθολικὴ ἀντιλήψις περὶ συλλογικότητος (collegialité) τοῦ ἐπισκοπικοῦ χορῆζει πολλὰς συζητήσεις, πρὶν ἢ ταυτισθῆ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον ἔννοιαν τῆς συνοδικότητος, τοῦτο δὲ ὄ χ ι μ ὶ ὄ ν α ν λόγῳ τοῦ παπικοῦ πρωτεύου.

36. Ἡ ἐλευθερία ἐκάστου ἐπισκόπου ἐξικνεῖτο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν μέχρι τοῦ δικαιοτάτου συνοθέσεως τῶν εὐχῶν τῆς Ἐβχεριστιακῆς Ἀναφορᾶς. Τούτο περιωρίσθη, βεβαίως, λόγῳ τῆς ἐμφανίσεως τῶν αἰρέσεων, ἀλλὰ πολλὰ ἔλλα βασικὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς ἐκάστης τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀνήκουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἴκελου ἐπισκόπου καὶ δὲν νοεῖται νὰ διευθετῶνται ὑπὸ Συνόδου (π.χ. χειροτονία κληρικῶν κ.λ.π. Περβλ. 9ον Κανὼνα Ἀντοχείας).

μενα της ζωής περισσότερο των μιας τοπικών-επισκοπικών 'Εκκλησιών.

Πρώτιστον θέμα τσιαύτης γενικωτέρας φύσεως, εκ του όποιου, όπως είδομεν, και ξεπηγασεν ο συνοδικός θεσμός, είναι τὸ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας. Δεδομένου ότι πᾶν μέλος τῆς 'Εκκλησίας, δικαιούμενον νὰ μετέχη τῆς Θ. Εὐχαριστίας τῆς Ἰδίας αὐτοῦ τοπικῆς 'Εκκλησίας δικαιοῦται αὐτομάτως νὰ μετέχη τῆς Εὐχαριστίας εἰς ὅλας τὰς τοπικὰς 'Εκκλησίας, οιαδήποτε ἐνέργεια ἢ ἀπόφασις ἀποκοπῆς του εκ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας του αὐτομάτως ἐπιφέρει τὴν ζῶν ἴδαν τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν. 'Ορθῶς, λοιπὸν, εἰς συγχρόνους χάρτας διοικήσεως 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν⁸⁷ προβλέπεται, ὅτι τὸ δικαίωμα ἀφορισμοῦ ἀνήκει εἰς τὴν Σύνοδον⁸⁸.

Βασικὸν ὡσαύτως ἔργον τῶν συνόδων εἶναι ἡ ἐκλογή καὶ κατάστασις ἐπισκόπων. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἕκαστος ἐπίσκοπος εἶναι, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω ἀναλυτικώτερον, ὄχι μόνον τὸ κέντρον τῆς ἐνότητος τῆς Ἰδίας αὐτοῦ 'Εκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὁ κρῖνος μεταξὺ τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας του καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῷ κόσμῳ τοπικῶν 'Εκκλησιῶν. Δὲν δύναται, συνεπῶς, ἡ ἐκλογή καὶ κατάστασις ἐπισκόπου νὰ εἶναι («εσωτερικὴ ἐκλογή καὶ χειροτονία. Πᾶν θέμα, δὲν καὶ πρὸς ἐκείνην συνδέεται ἡ ἐπισκοπικὴ ἐκλογή καὶ χειροτονία. Πᾶν θέμα, συνεπῶς, τὸ ὅποιον συνδέεται οὐσιαστικῶς μετὰ τῆς ἐνότητος τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας, ὡς εἶναι αἱ κατ' ἐξοχὴν συστατικαὶ τῆς τσιαύτης ἐνότητος πράξεις τῆς 'Εκκλησίας, ἦτοι ἡ Θ. Εὐχαριστία καὶ ἡ ἐκλογή καὶ χειροτονία ἐπισκόπου, ἀνήκουν φυσικῶς καὶ διὰ βασικούς ἐκκλησιολογικούς λόγους εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Συνόδου.

'Ακριβῶς διὰ παρομοίους λόγους καὶ μόνον αἱ ἀρχαῖαι σύνοδοι ἐπελαμβάνοντο καὶ θεμάτων πίστωσης καὶ διδασκαλίας. Τὸ δικαίωμα τοῦ διδάσκειν τὸν λαὸν καὶ κρίνειν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς πίστωσης ἀνήκει εἰς καθεὶν ἐπίσκοπον⁸⁹, ἐνεργούντα σαφῶς εἰς τὰ δριεκακὰ μόνον τῆς ἐπισκοπῆς τούτου. 'Η σύνοδος δὲν ἔχει αὐτομάτως καὶ ἰδίῳ δικαίῳ τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιβάλῃ οιασδήποτε μορφῆς πίστιν ἢ διδασκαλίαν εἰς μίαν τοπικὴν 'Εκκλησίαν, ἐκτὸς ἐὰν ἡ 'Εκκλησία αὐτῆ διὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μετέσχηεν εἰς τὴν λῆψιν τῶν σχε-

87. 'Ἐπὶ παραδείγματι, βλ. ὡς πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὰ ὀκταεῖς ἔθρα τῶν κατὰ καιρὸς Καταστατικῶν χωρῶν ἐν Μητροπολίτῳ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑ Δ. ΤΖΩΝ ΤΖΑΤΟΥ, 'Ἡ Καταστατικὴ Νομοθεσία τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ 'Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, 'Αθήνα 1967. τὸ ὑ αὐ τ ο ὕ. Οἱ βασικοὶ θεσμολογικοὶ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἱστορικῆς ἀνακοπήσεως, 'Αθήνα 1977, σελ. 68, 65. 'Ἐπίσης, ὡς πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν τῆς Κύπρου, τὸ ὑ αὐ τ ο ὕ. Οἱ βασικοὶ θεσμολογικοὶ τῆς Αὐτοκεφάλου 'Εκκλησίας τῆς Κύπρου, 'Αθήνα 1974, σελ. 42, 79, 85.

88. Συναφῶς περὶ τὸν κανὸνα τῆς Α' Οικουμενικῆς Συνόδου, περὶ τοῦ ὅποιου ἐγένετο ἐκτενὴς λόγος ἀνωτέρω, κατ' ὄν ἀποκλειστικῶς τινὸς εκ τῆς Θ. Κοινωνίας, γινόμενος ὑπὸ τοῦ ὀκταίου ἐπισκόπου, ἰσχύει μόνον κατόπιν σχετικῆς ἀποφάσεως Συνόδου.

89. Κατὰ τὸν ἔργον Εἰρηναίου, κάθε ἐπίσκοπος ἔχει τὸ χρέισμα τῆς ἐλευθερίας (Α Ι ρ. IV, 26, 2).

τικῶν ἀποφάσεων καὶ συνήγεσε διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων τούτων. 'Ἐνεῦθεν καθίσταται προφανές, ὅτι εἶναι ἀπαράττη ἡ συμμετοχὴ ἴδων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις, ὡς ὅα σημειώσωμεν ἀναλυτικώτερον μετ' ὀλίγον, ἐὰν πρόκειται ν' ἀποφευχῆ ἡ ἐκκλησιολογικῶς ἐπιτιμῶν δυνος ὑποταγῆ τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς συνόδου. 'Η σύνοδος ἀντλεῖ τὴν αὐθεντίαν τῆς ὄχι εκ τοῦ ἴδιου αὐτῆς θεσμοῦ, ἀλλ' εκ τῆς κοινῆς τῶν 'Εκκλησιῶν — διὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς — πρὸς ἀλλήλους. 'Η 'Εκκλησία εἶναι σῶμα κοινωνίας καὶ ἐλευθερίας καὶ ὄχι νομικοῦ καταναγκασμοῦ.

'Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ Σύνοδος δὲν δικαιούται νὰ παρακάμψῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὸν τοπικὸν ἐπίσκοπον ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς 'Εκκλησίας. 'Οπως ἀκριβῶς τὰ ἄλλα λειτουργήματα τῆς 'Εκκλησίας (προσβίτεροι, διάκονοι, λαῖκοι κ.λ.π.) δὲν δύναται νὰ δημιουργήσουν σχέσιαν ἄμεσον πρὸς τὸν συνοδικὸν θεσμόν (εἴτε ὡς μέλη αὐτῆς, εἴτε κατ' ἄλλον τρόπον), ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ ἐπισκόπου τῶν, οὕτω καὶ ἡ σύνοδος δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ οιασδήποτε σχέσιν (ἀρηγικὴν ἢ θετικὴν) μετὰ τὸ πλήρωμα τῆς 'Εκκλησίας παρὰ μόνον διὰ τοῦ 'Επισκόπου. Τοῦτο καθιστᾷ τὴν εὐθύνην τοῦ 'Επισκόπου τεραστίαν καὶ ἴσως μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδος τῆς. Εἰς περιπτώσεων, κατὰ τὴν ὅποιαν οἰοσδήποτε 'Επίσκοπος καθ' οἰονδήποτε τρόπον δὲν ἐκπληροῖ τὴν εὐθύνην αὐτῆν, τοῦτο ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντικατάστασίν του, εἰς οὐδεμίαν ὁμῶς περιπτώσιν εἰς τὴν παράκαμψίν του εἰς τὴν σχέσιν συνόδου καὶ πληρώματος.

'Ο λόγος, διὰ τὸν ὅποιον τὸ ζήτημα τοῦτο θεωρεῖται οὐσιώδες, εἶναι ὅτι οιαδήποτε δημιουργία ἄμεσου σχέσεως μεταξὺ πληρώματος καὶ συνόδου συνεπάγεται αὐτομάτως κατάρτησιν τῆς τοπικῆς 'Εκκλησίας καὶ ἐτσι μὲν εἰς τὴν 'Εκκλησιολογίαν. 'Ἐὰν κάθε πιστὸς — ἢ κάθε λειτουργός — δύναται νὰ τελεῖ εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὴν 'Εκκλησίαν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς καὶ ὄχι μόνον εἰς σχέσιν διερχομένην ἀπὸ τὴν τοπικὴν 'Εκκλησίαν του καὶ τὸν ἐσαρκούντα αὐτὴν ἐπίσκοπον, τότε ἡ 'Εκκλησία καθίσταται «τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων», ὅπως τὴν ὀρίζουν ἀτυχῶς καὶ νεώτεροι «'Ορθόδοξοι ὁμολογίαι», δηλαδὴ σύνολον ἀτόμων, καὶ ὄχι κοινωνία κοινῆς καὶ 'Ἐκκλησίας. 'Η σύνοδος εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν καθίσταται τὸ ὑποκατάστατον ἐνὸς κοινωμικοῦ ἐπισκόπου⁹⁰, δηλαδὴ ἐνὸς θεσμοῦ καὶ λειτουργήματος, τὸ ὅποιον ἐνώνει τοὺς πιστοὺς εἰς ἓν σῶμα, ὥστε νὰ δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ μιᾶς 'Εκκλησίας καὶ ν' ἀποφευχῆ ἐν τέλει ὁ ἀτομισμός. Κάθε ἄλλο, λοιπὸν, παρὰ

40. Εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Conciliarismus, ἡ ὅποια ἐνεφανίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ Μεσαίωνα εἰς τὴν Δύσιν, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ Πάπα διὰ τῆς Συνόδου ὡς κέντρο ἐνότητος τῆς 'Εκκλησίας, χωρὶς νὰ ὑπολαμβάνῃ κατ' ἀνάγκην, ὅτι ἡ 'Εκκλησία ἐνοῦται πρωταρχικῶς ἐν ἐκαστῷ ἐπίσκοπῳ καὶ μόνον διὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς φθάνει εἰς τὴν συνοδικότητα. Διὰ τοῦτο ἡ θεωρία αὐτὴ δὲν ἀπηχεῖ τὴν ὀρθόδοξον περὶ συνοδικότητος ἀντιλήψιν.

Ἄλλ' ἐάν διατὴν Ρωμαιοκαθολικὴν θεολογίαν ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς ἐπισκοπικῆς ἰδιότητος καὶ συνδέσεως πρὸς ὠρισμένην τοπικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι δυνατὸς λόγῳ τῶν θεολογικῶν προϋποθέσεων, εἰς τὰς ὅποιας ἀνεφέρθημεν πρὸ ὀλίγου⁴⁴, διὰ τὴν Ὁρθόδοξον θεολογίαν εἶναι ἐντελῶς ἀδιανόητος. Ὅπως ἤδη ἐτονόμασεν προηγουμένως, ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπικῆς περιλαμβανέται εἰς αὐτὴν τὴν συστατικὴν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιωματος πράξιν, δηλαδὴ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον λειτουργικὴν πράξιν, καθιστᾷ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον μὲν ὡς σὺγκριμένῳ ἐπισκοπικῶν, καὶ ὡς ἐπισκοπικῶν γενικῶς καὶ ἀορίστων. Συνεπῶς, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν δὲν ὑπάρχει ἐπίσκοπος ἀνευ ἐπαρχίας, οὐδ' ἐπὶ στιγμῆν, οὐτε κατ' ἐπίνοιαν.

Ἡ βασικὴ αὐτῆ θέσις συνδέεται ἀναποσπαστῶς πρὸς τὴν ἀρχήν, ὅτι διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι νοητὸς οἰοσδήποτε διαχωρισμὸς μεταξὺ τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ διοικητικοῦ στοιχείου τῆς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων. Ἐν τούτοις, εἰς τὴν πράξιν τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι φανερόν ὅτι, κατ' ἐπίδρασιν δυτικῆν, παρεσιέρφυσεν ὁ διαχωρισμὸς οὗτος εἰς τὴν ζῶν τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τοῦτο δὲ δημιουργεῖ προβλήματα κανονικῆς φύσεως, προκειμένου περὶ τῶν Σύνδων. Διότι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἡ Ἐκκλησία, χειροτονοῦσα ἐπισκόπους, χειροτονεῖ αὐτοὺς μὲ τὴν σαφῆ προϋπόθεσιν νὰ μὴ ἀναθέσθαι εἰς τούτους διοικητικὰ καθήκοντα ἔμμε τῆς χειροτονίας. Τοῦτο συμβαίνει, ἐπὶ παραδείγματι, εἰς δύο κατηγορίας ἐπισκοπικῶν χειροτονιῶν εἰς τὰς σημερινὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας. Ἡ μία εἶναι ἡ κατηγορία τῶν λεγομένων «τιτουλαριῶν» ἐπισκόπων καὶ ἡ ἄλλη ἡ τῶν «βοηθῶν» ἐπισκόπων. Εἰς μὲν τὴν πρώτῃν ἡ πρόθεσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπ' ἀρχῆς, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἐκλογῆς, ἀποκλειστικῆ παντὸς δικαιομάτους διοικήσεως⁴⁵, εἰς δὲ τὴν περὶ τῶν βοηθῶν ἐπισκόπων συμβαίνει κατὰ πολὺ χει-

O n e i n C h r i s t 7 (1971) 473 καὶ 716 ἐξ. Βλ. ἐπὶ τοῦ βασικοῦ τούτου θέματος καὶ ὅσα παρατίθεται ὁ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ (νῦν Μητροπολίτης Τυρολόης καὶ Σερεντίου) ἐπὶ τῆς γνωμῆς ὑπὸ τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ Κανονικοῦ Δικαιίου διακρίσεως μεταξὺ ἀπερατοῦ ἐξουσίας (potestas ordinis) καὶ ἐξουσίας δικαιοδοσίας (potestas jurisdictionis), ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ στηρίζεται ἡ missio canonica, ἥτοι ἡ χορήγησις τῆς ἐξουσίας δικαιοδοσίας ὑπὸ τοῦ Πάπας μετὰ τὴν χειροτονίαν (H i e r a ρ χ ι κ ῆ δ ρ γ ἄ ν ω σ ι ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ι α ς κ α τ ἄ τ ὸ π ε ρ ι Ἐ κ κ λ η σ ι α ς σ ὄ ν τ α γ μ α τ ῆ ς Β' Ἐ ν Β α τ ι κ α ν ῶ Σ υ ν ὀ δ ο υ, 1969, σ. 30-31). Πρβλ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΑΡΚΙΑΝΑΚΙ (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀδριανούπολης), Ἐπὶ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς σὺνταγμῆς τῆς Β' Βατικανῆς Σύνόδου, 1969, σ. 180-184.

44. Σημειωτέον, ὅτι μετὰ τὴν Β' Σύνδον τοῦ Βατικανοῦ τὸ πρόβλημα τίθεται ἐκ νέου καὶ παραμένει ἀνοικτὸν διὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν θεολογίαν. Τοῦτο ἀποτελεῖ θετικὸν στοιχεῖον δι' οἰονδήποτε θεολογικὸν διδόνον μεταξὺ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ὁρθόδοξων.

45. Ἐννοεῖται δικαιομάτους συναπτομένου ἐμέτους πρὸς τὸ ἐπισκοπικὸν λειτουργημα, ὅς εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ συνοδικότης. Τὸ ἐάν ἡ Ἐκκλησία, ἐκλέγουσα τιτουλάριον ἐ-

ρότερον: ἡ πρόθεσις εἶναι ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀσκήσῃ τὴν ἐπίσκοπον ὁ χειροτονούμενος ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποταγῇ εἰς τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν ἄλλου ἐπισκόπου. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι σαφές, ὅτι ἡ Ἐκκλησία προσέβη ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν ἐννοεῖσιν ἀποφάσας νὰ ἀποσυνδέσθαι τὸ μυστηριακὸν ἀπὸ τῶν διοικητικῶν στοιχείων τῆς χειροτονίας, ὅποτε θὰ ἦτο τοῦλάχιστον ἀνεπιφύλακτον νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀνασυνδέσθαι τὰ δύο ταῦτα ἐκ τῶν ὑστέρων, καλοῦσα τοὺς τοιοῦτους ἐπισκόπους νὰ γίνωιν μέλη τῆς συνόδου, ἡ ὅποια ὡς ἐξ ὀρισμοῦ ἀσκαεῖ διοικήσιν.

Διάφοροι εἶναι ἡ περίπτωσης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία, χειροτονοῦσα ἕνα ἐπίσκοπον, δὲν προβαίνει ἐκ προοιμίου εἰς διαχωρισμὸν τοῦ μυστηριακοῦ ἀπὸ τοῦ διοικητικοῦ στοιχείου, θεωροῦσα τὸν χειροτονούμενον ὡς ἐννοεῖσιν ὡς ἐπίσκοπον, μὴ δυνάμενον διὰ διαφόρους λόγους ἀνεξαρτήτως τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας ν' ἀναλάβῃ τὴν διοικήσιν τῆς ἐπισκοπικῆς του. Εἰς τὴν περίπτωση αὐτῇ ὁ χειροτονούμενος δὲν ἀποσυνδέεται τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας του, κατὰ τὴν πρόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐμὴ λόγῳ ὑφισταμένων ἱστορικῶν συνθηκῶν, δυνάμενος ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἀσκήσῃ τὴν διοικήσιν διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς περιοχῆς τοῦ κλήματος, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει ἡ ἐπαρχία του⁴⁶.

Ἀπομένει νὰ ἐξετασθῇ τὸ πρόβλημα ἐάν ὁλοι οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἐπίσκοποι πρέπει νὰ μετέχουν εἰς τὰς συνόδους τῆς περιοχῆς των. Ἐξ ὅσων ἀνευθύθησαν ἀνωτέρω κατὰ τὴν μελέτην τῶν πηγῶν ἡ ἀπάντησις εἶναι σαφῶς καταφατικῆ. Οὐδέις ἐπίσκοπος δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν συνέδου, ἀποῦ ἀφοροῦν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του ἐπισκοπήν, διότι, ἐάν τυχὸν ἀπεκλειετο, θὰ εἶχε πλῆρες τὸ δικαίωμα νὰ ἀρνηθῇ τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ κύρος τῆς συνόδου αὐτῆς καὶ τῶν ἀποφάσεών της διὰ τὴν ἐπαρχίαν του, τοῦλάχιστον. Ἐν δυνάμει πίσκοπον, ἔχει ἀπ' ἀρχῆς τὴν πρόθεσιν νὰ τῷ ἀναθέσθαι διοικητικὰ καθήκοντα, δυνάμει νὰ ἐκπληρωθῶν καὶ ὑπὸ μὴ ἐπισκοπικῶν, τοῦτο εἶναι ἐν προκειμένῳ ἀνευ σημασίας.

46. Εἶναι ἔξιν σημειώσεως, ὅτι ἡ παρῆξις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διεχώρισεν ἀνεκαθεν τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ ἀπὸ τοῦ ἐπιτοουλαριου ἐπισκόπους ἀκριβῶς ἐν ἀνευ ἀποφάσεως τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰς συνόδους. Τοῦτο δεικνύει τὴν εὐασθησίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκαθεν ἔναντι τοῦ θέματος τούτου, ἀκόμη καὶ ἐάν ὁ θεσμὸς τῶν τιτουλαριῶν καὶ βοηθῶν ἐπισκόπων εἶχεν εἰσθῆσαι καὶ εἰς αὐτὴν. Ἡ εὐασθησία αὐτῆ δέον νὰ διατηρηθῇ, διότι διασώζει τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιολογικὴν συνειδήσιν ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Ἡ ἀντιλήψις δὲ καὶ οἱ τιτουλάριοι καὶ βοηθοὶ ἐπίσκοποι δύναται νὰ εἶναι μέλη τῆς συνόδου (βλ. π.χ. Μητροπολίτου Φιλαδέλφειας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, «Ἐπὶ περὶ τὴν μέλλουσαν Ἀγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», ἐν Χαρτιστήρια εἰς τιμὴν τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκιδινοῦ Μελλίτου, 1977, σ. 157 ἐξ.) θὰ ὀδήγηται εἰς τὴν ἐξέφρασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης, ἐκτὸς δὲ τούτου, θὰ ἐδημιουργεῖ καὶ τὸ πρόβλημα: διατὴν ἀποκλείονται τοῦ ὑφισταμένου συνοδικοῦ θεσμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἐπίσκοποι, ἐφ' ὅσον δικαιοῦνται νὰ μετέχουν τῆς μελλούσης μετέλλης Συνόδου;

και 'Αγίας Συνόδου τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, εἶναι ἐκεῖνη τῶν ἀρχαίων συνόδων, και μάλιστα τῶν οἰκουμενικῶν, εἰς τὰς ὁποίας μετέσχον πολλὰς μόνον ἀντιπροσωποὶ Πατριαρχεῖων και ὄχι ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι. Εἰς τοῖαν περίπτωση ἡ ἀντιπροσωπία θὰ προσέκρουεν εἰς βιαιακὰς ἐκκλησιολογικὰς ἀφ' ἑαῖς;

Τὸ καιρίον ἐρώτημα και πάλιν εἶναι ἐάν μία τοιαύτη σύνοδος θὰ ἐπέβαλλεν «ἐκ τῶν ἑνῶν» τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐπὶ τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν και ἐάν θὰ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ παρέβλεπον τὰ προβλήματα και τὴν γνάμην ὀρισμένων τοπικῶν 'Εκκλησιῶν⁴⁹. Εἰς τὴν περίπτωση τῶν ἀρχαίων συνόδων ἡ δι' ἀντιπροσωπῶν μετοχὴ εἰς αὐτὰς μίᾶς ἢ περισσοτέρων 'Εκκλησιῶν προϋπέθετε τὴν ἐκ προτέρου συμφωνίαν τῶν ἀντιπροσωπευμένων 'Εκκλησιῶν πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης και τὴν δι' αὐτῶν μεταφορὰν εἰς τὴν σύνοδον τῶν προβλημάτων και τῆς γνώμης τῶν ἀπόντων ἐπισκόπων. Τοῦτο τουλάχιστον δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἐκ τῆς ἀπουσίας κάθε μαρτυρίας περὶ τοῦ ἀντιθέτου⁵⁰. Ἀλλ' ἐάν ὑποτεθῇ, ὅτι ὀρισμένοι ἐπίσκοποι ἤρουντο νὰ παράσχουν τοιαύτην ἐξουσιοδότησιν και ἐπέμενον νὰ παραστοῦν οἱ ἴδιοι, εἰς τὴν περίπτωση αὐτὴν οἰοσδήποτε ἀποκλεισμός των δημιουργεῖ τὸν κίνδυνον νὰ μὴ γίνουσι δεκτοὶ αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου ὑπ' αὐτῶν και οὕτω νὰ δημιουργηθῇ ζήτημα οἰκουμενικοῦ κύρους τῆς συνόδου ταύτης. Σημασίαν ἔχει ἡ συγκατάθεσις πάντων τῶν ἐπισκόπων, ἔστω και ἐάν δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ φυσικὴ παρουσία των εἰς τὴν σύνοδον. Τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ παρακαμφθῇ διὰ τῆς ιδέας τοῦ «αὐτοκεφάλου». Διότι οἰοσδήποτε ἀποκλεισμός ἐπισκόπων ἐπὶ τῆ βᾶσει τῆς ἀρχῆς τοῦ «αὐτοκεφάλου», δηλαδὴ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ἀρκεῖ ἡ συγκατάθεσις τῶν δικαινόντων τὰς αὐτοκεφάλους 'Εκκλησίας, ἀρχηγῶν ἢ και συνόδων, δια νὰ συσταθῇ μία σύνοδος Πανορθόδοξος ἢ οἰκουμενικοῦ κύρους, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ἑψην ἡ βούλησις ἐκάστου ἐπισκόπου, θὰ ἀπειμάκρυνε τὴν σύνοδον αὐτὴν ἀπὸ τὴν βᾶσιν τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησιολογίας και θὰ ἔθετε ἐν κινδύνῳ τὸ κύρος και τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῆς 'Εκκλησίας⁵¹.

49. 'Ο ὅρος «τοπικὴ 'Εκκλησία» χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα πάντοτε ἐν τῇ ἐνοσίᾳ τῆς ἐπισκοπῆς. Δὲν ἀρκεῖ συνεπῶς, ἡ γνώμη μίᾶς (τοπικῆς) 'Εκκλησίας ἐν τῇ ἐνοσίᾳ τῆς αὐτοκεφάλου 'Εκκλησίας, ἐάν πρόκειται δι' αὐτῆς νὰ παρακαμφθῇ ἡ γνώμη ἐκάστου ἐπισκόπου.

50. Εἰδικῶς διὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ρώμης εἰς τὰς ἀρχαίας συνόδους τοῦτο λογεῖται κατ' ἐξοχὴν, δεδομένου ὅτι ὁ Ρώμης ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκπροσωπῶν πάσας τὰς ἐν τῇ Δύσει 'Εκκλησίας.

51. 'Οφείλει πάντως νὰ τονισθῇ, ὅτι, διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἡ πλήρης ἐνοσία τῆς Συνόδου, εἶναι καλὸν νὰ μετέσχουν αὐτῆς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι ἐπίσκοποι, τοῦτο δὲ διὰ λόγους τοπικῶν-κανονικῶν, ἀλλὰ και βαθύτερων πνευματικῶν και θεολογικῶν. Οὕτω, κανονικῶς, δὲν εἶναι τυχεῖον, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι κανόνες ἐπέβαλλον εἰς τοὺς ἐπισκόπους νὰ μετέχουν εἰς τὰς συνόδους, ἀπειλοῦντες μὲ βαρυντάς ποινὰς τοὺς παραβιάζας (βλ. π.χ. κανόνας 19ον τῆς Δ' Οἰκουμ. και 40ον τῆς ἐν Λαοδικείᾳ). Τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὴν ἀντιλήψιν, ὅτι

ποίας ἐξουσίας θὰ ἐπέβαλλε μία σύνοδος, ἐκ τῆς ὁποίας οὗτος ἀπεκλείσθη, τὰς ἀπόψεις τῆς ἐπ' αὐτοῦ και τῆς ἐκκλησίας του; Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησιολογίαν χῶρος νομικοῦ καταναγκασμοῦ. Αἱ σύνοδοι, ὅπως ἐτονίσθη και προηγουμένως, ἐκφράζουν τὴν ἐλευθέραν κοινωνίαν τῶν 'Εκκλησιῶν, ἐκ τῆς ὁποίας και ἀντλῶνται τὴν αὐθεντίαν των.

'Αλλ' ἐάν ἀποκλεισμός ἐπισκόπων ἀπὸ τὴν συνοδικὴν πράξιν τῆς 'Εκκλησίας δὲν εἶναι νοητός, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι πάντοτε δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ και ἐν τῇ πράξει ταυτόχρονος συμμετοχὴ ὅλων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς συνόδους ὀρισμένης περιόχης. Ἰπὸ ποίας προϋποθέσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν αἱ πρακτικαὶ δυσκολαὶ, χωρὶς νὰ θιγοῦν βασικαὶ ἐκκλησιολογικαὶ ἀρχαί;

Εἰς τοὺς λογύσαντας ἀπὸ τοῦ 1923 κυρίως και ἐφεξῆς καταστατικῶς Χάρτες τῆς 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπαντᾷ ἡ διατύπωσις ὅτι «ἀνωτάτη ἀρχὴ» ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας αὐτῆς, ἀποτελουμένη ἐκ πάντων τῶν ἐχόντων ἐπαρχίας ἀρχιερέων (ἀξιοσημείωτα και τὸ «πάντων» και τὸ «τῶν ἐχόντων ἐπαρχίας» ἢ, ὡς ὀρθότερον διευτυπώθη ἀργότερον, «τῶν ἐν ἐνεργείᾳ» ἀρχιερέων)⁴⁷. Τοῦτο εἰσάγει τὴν ὀρθὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοδικαίου συμμετοχῆς ὅλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐπισκόπων εἰς τὴν σύνοδον τῆς αὐτοκεφάλου ταύτης 'Εκκλησίας. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἐν τῇ πράξει ἡ σύγκλησις τῆς συνόδου αὐτῆς δὲν εἶναι πάντοτε ἐφικτή, ὀρίζεται ὡς «ἀντιπροσώπος» τῆς συνόδου ταύτης μικροτέρως συνθέσεως σύνοδος, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας.

Ἡ μικρὴ αὐτὴ σύνοδος θὰ παρουσίαζε ὄντως πρόβλημα ἐκκλησιολογικῆς φύσεως, ἐάν ἦτο μόνιμος ἢ ἀριστείνδην, ἐάν δηλαδὴ ἐκ προοιμίου ἀπέκλειεν ἀριθμὸν ἐπισκόπων τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν συνοδικὴν πράξιν. Ἀλλ' ἡ πρόβλεψις τῆς ἐκ περιτροπῆς και κατὰ σειρὰν ἀλληλοδιαδόχου μετοχῆς πάντων τῶν ἐπισκόπων και εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν σύνοδον παρέχει λύσιν εἰς τὰς πρακτικὰς δυσκολίας, χωρὶς νὰ δημιουργοῦνται ἐκκλησιολογικὰ πρόβλήματα⁴⁸.

Ἄλλη περίπτωση μὴ συμμετοχῆς πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰς συνόδους, ἡ ὁποία λαμβάνει ἰδιαίτεραν σημασίαν ἐν ὄψει τῆς συγλήσεως τῆς Μεγάλης

47. Βλ. Μητροπολίτου Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑ Δ. ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ, Ἡ Κ α τ α σ τ α τ ι κ ῆ Ν ο μ ο θ ε σ ι α τ ῆς Ἑ κ κ λ η σ ι α ς τ ῆς Ἑ λ λ ἄ δ ο ς ἀ π ὸ τ ῆς σ υ σ τ ἄ σ ε ω ς τ οῦ Ἑ λ λ η γ ν ι κ οῦ Β α σ ι λ ε ἰ ο υ, Ἀθῆναι, 1967, ἐνθα παρατίθενται πάντες οἱ σχετικοὶ Χάρται.

48. Ἡ ἐκ περιτροπῆς αὐτὴ συμμετοχὴ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὴν Σύνοδον, ἡ ὁποία ἴσχυεν ἔλλοτε και εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, εἰσῆθη εἰς τὴν 'Εκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἕκκα τῆς συστάσεως τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἀπαίτησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Βλ. τὸν σχετικὸν Πατριαρχικὸν Τύμον ἐν Μητροπολίτου Κίτρους, ΒΑΡΝΑΒΑ Δ. ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ, ἐνθ' ἐνωτέρω, σ. 21. τ ο ῦ α ὁ τ οῦ. Οἱ βασικοὶ θεσμικοὶ διοικήσεως τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ ἱστορικῆς ἀνασκαπτήσεως, Ἀθῆναι 1977, σελ. 23.

3. Ως προς τὴν σύγκλησιν καὶ προεδρείαν τῆς συνόδου

Ἐκ τῶν ἀρχαίων κανόνων, τοὺς ὁποίους ἐξηγήσαμεν εἰς τὴν παρῶσαν μελέτην, καταφαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι νοητὴ Σύνοδος ἕνευ «πρώτου» ἢ «κεφαλῆς». Τόσον θεμελιώδης εἶναι ἡ θέσις καὶ παρουσία τοῦ «πρώτου» εἰς τὸν συνοδικὸν θεσμόν, ὥστε ὁ 3ος Ἀποστολικὸς Κανὼν ρητῶς προβλέπει, ὅτι οὐδὲν δύναται οἱ ἄλλοι Ἐπίσκοποι νὰ πράξουν ἐν συνόδῳ ἕνευ τοῦ πρώτου. Ἡ σημασία τῆς ἀρχῆς ταύτης διὰ τὴν σύγκλησιν καὶ προεδρείαν τῆς Συνόδου δύνανται νὰ συνηψισθῇ εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις.

(α) Εἶναι ἀδύνατος οἰοσδήποτε διαχωρισμὸς μεταξὺ τῶν ἀρμοδιότητων τῆς συγκλήσεως καὶ τῆς προεδρείας μιᾶς Συνόδου. Ὁ συγκαλῶν καὶ ὁ προεδρεύων δὲν δύνανται εἶμῃ νὰ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, δηλαδὴ «ὁ πρῶτος». Ὁ 19ος Κανὼν τῆς Ἀντιοχείας, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡδὴ μακρὸς λόγος ἀνωτέρω, ρητῶς προβλέπει, ὅτι ὁ συγκαλῶν εἶναι ὁ καὶ προεδρεύων πρῶτος: «Καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τ ο ὕ ἐ ν τ ῆ Μ η τ ρ ο δ ὀ λ ε ι (δηλαδὴ τοῦ πρώτου) συγκαλεῖν». Θὰ ἦτο ἔλλωστε σαφῶς ἀντιθετοὺς πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπλὴν λογικὴν τῶν, ἐὰν ἄλλος ἦτο ὁ συγκαλῶν καὶ ἄλλος ὁ προεδρεύων, διότι τὸ πνεῦμα καὶ ἡ λογικὴ τῶν κανόνων τούτων διέπονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι αἱ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι δέον νὰ κατανοηθῇ ἢ ἐπιμονῇ, τ ῆ ς καὶ οὐχὶ διεσπασμένως. Μόνον οὕτως δύναται νὰ κατανοηθῇ ἡ ἐπιμονή, ἐπὶ παραδείγματι, τοῦ 34ου Ἀποστολικοῦ Κανόνος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι οὐδεὶς ἐπίσκοπος δύναται νὰ ἐνεργῇ συνοδικῶς ἕνευ τοῦ πρώτου: τὸ ἔργον τοῦ πρώτου εἶναι συναφές πρὸς τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ συνεπῶς ἀδικαιώριστον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου⁵¹.

αἱ Σύνοδοι ἐκράζουσι τὴν κοινωνίαν π α σ ὶ ν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐξ ἄλλου, δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ἄψιν, ὅτι: α) Τὸ συνοδικὸν γεγονός τελεῖ κατὰ τὴν οὐσίαν του καὶ τὴν ἐστέτην ἐμβαθύνου ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προβληθεῖν ἐκ τῶν προτέρων αἱ ἀποφάσεις μιᾶς συνόδου, ὥστε νὰ ἐκχωρηθῇ, τῶρον τινά, ἀξιοσυμδότησον χειρισμῶν τῶν θεμάτων ὑπὸ τινων ἐπισκόπων πρὸς ἄλλους. β) Διὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς λόγον συνέχεται ὁ ἴσος, ἀνεὶ νὰ γίνῃ ἐπικοινωνία τῶν ἐπισκόπων διὰ γραμμάτων ἢ ἄλλων μέσων. Ἐὰν ἡ φ ο σ ι κ ῆ παρουσία τῶν ἐπισκόπων δὲν ἦτο ἀπαραίτητος, τότε παρεῖχε καὶ ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ἐν τῷ συνῶδῳ σου. γ) Διὰ ταῦτα ἐπιβέβληται, ὅπως οὐδεὶς ἐπίσκοπος καὶ οὐδεμία ἀδυνατέαλος Ἐκκλησία προσέρχονται εἰς σύνδον μὲ ἐληνημένως ἐκ προτέρου ἀποφάσεις — παρὰ τὴν οὐκ ἐπισημοῦ προπαρασκευῆν, ἢ ὅποια εἶναι φυσικὰ νὰ προηγήται — ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀνοικτὰ εἰς τὴν πνοὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ Ὅποιον δυνατὸν νὰ δηγήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς θίως ἀποβλεπόμενους ὁδοὺς διὰ μέσου ἐνὸς συνοδικοῦ γεγονότος.

52. Ἱστορικὰ προηγουμένα ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας δὲν πρέπει ν' ἀναμειγρῶνται εἰς τὸ Κανονικὸν Δίκαιον, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ μόνιμων ἀρχῶν ἐκκλησιολογικοῦ καὶ κανονικοῦ χαρακτῆρος. Τυχόν ἀνείμεις τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν εἰς τὰ τῆς συγκλήσεως ἢ προεδρείας τῶν ἀρχαίων συνόδων ἐνέχει μόνον ἱστορικὴν καὶ ὄχι ἐκκλησιολογικὴν ἢ κανονικὴν σημασίαν, δεδομένου ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐξῆγε καὶ ζῆ τὸν συνοδικὸν θεσμὸν ἀνε-

(β) Εἶναι ἀδιανόητος οἰοσδήποτε ἐνέργεια συγκλήσεως συνόδου ὑπὸ τοῦ πρώτου ἕνευ συγκαταθέσεως τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων. Τοῦτο προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴν ἀσφῶς ἐκ τοῦ 34ου Ἀποστολικοῦ Κανόνος. Ὁ «πρῶτος» εἶναι ὁ συγκαλῶν τὴν Σύνοδον, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ ὅλοι αἱ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι διὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν μετέχοντων εἰς τὸ γεγονός τῆς συγκλήσεως. Ὁ συγκαλῶν πρῶτος εἶναι τὸ στόμα καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς βουλήσεως πάντων τῶν ἐπισκόπων, εἰς τῶν ὧστε νὰ μὴ δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ μοναρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ πρώτου ἢ περὶ ἐξουσίας ἐφευρούσης εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καὶ δυναμένης νὰ ἀσκηθῇ αὐτοδικαιῶς καὶ ἀτοματικῶς, ἢτοι ἕνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς βουλῆσεως τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων⁵³. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀκριβῶς συνίσταται ὁ ἐκκλησιολογικὸς χαρακτῆρ τοῦ λειτουργήματος τοῦ «πρώτου», εἰς τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐκφράζει δι' αὐτοῦ τὴν κ ο ι ν ω ν τ ῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὄχι μίαν νομικῶς καὶ μόνον νοητὴν ἐξουσίαν.

(γ) Οἰοσδήποτε λόγος περὶ «συμπροεδρείας» τῆς Συνόδου δέον νὰ ἀποκρουσθῇ, διότι ἀντίκειται καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν λόγον ὑπερέξεως τῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν συνηρότησιν καὶ ἐνότητα τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἰς ἐν σῶμα. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων κανόνων προβέβηκε ποτε συλλογικὴν προεδρείαν συνόδου⁵⁴, διότι εἰς τὴν ὄλην νοσηρότητα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἐπεκράτει ἡ ἀρχή, ὅτι, καίτοι τὰ πάντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συντελοῦνται ὡς κ ο ι ν ω ν τ ῶν, ἡ κοινωνία αὕτη ἐκφράζεται δι' ἐ ν ὶ ς π ρ ο -

ἐφετήτως τῆς ὑπέξεως ἢ μὴ Ὁρθόδοξου αὐτοκράτορος. Οὕτω, προκειμένου περὶ τοπικῶν συνόδων, τὸ δικαίωμα τῆς συγκλήσεως ἢ προεδρείας αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὸν «πρῶτον» τῆς περιοχῆς ἐκείνης, προκειμένου δὲ περὶ οἰκουμένης Συνόδου, τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸ κρητῆσον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ σύστημα, εἶναι ὁ Ρώμης. Εἰδικῶς διὰ τὴν Ὁρθόδοξον κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησίαν μετὰ τὸ Σχίσμα, οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι τοιοῦτος (τ.ἄ. πρῶτος) ἀναφαίνεται ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὁρθῶς συμπραίνει ἐκ τῆς ἐφεύνης τῶν πηγῶν ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων ΜΑΣΙΜΟΣ, τ ὁ Ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὶ ν Π α τ ρ ι α ρ χ ε ἰ ὸ ν ἐ ν τ ῆ Ὁ ρ θ ὄ δ ὲ φ Ἐ κ κ λ η σ ι ε ς, 1972, σ. 350). Κατὰ συνέπειαν, τὸ κανονικὸν δικαίωμα συγκλήσεως καὶ προεδρείας συνόδου τῆς ὄλης κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀνήκει ἀναμφιβόλως εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Βλ. διεξοδικώτερον ἐν Μητροπολίτου Φιλαδέλφειας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, μ. ν. ἔ ρ γ. σ. 147-157.

53. Ὡς ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων ΜΑΣΙΜΟΣ (μ. ν. ἔ ρ γ. σ. 351/2), ὁ «πρῶτος» ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν βασιικὴν καὶ ἀπαραίτητον πάντοτε προϋπόθεσιν τῆς ἀπόλυτου διατηρήσεως ἐνθὲν μὲν τῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος καὶ τῆς συλλογικότητος ἐν ταῖς εὐθύναις τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθὲν δὲ τῆς ἀρχῆς τῆς μὴ ἀναμίξεως εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, τοῦτέστι τῶν δύο βασικῶν ἐκείνων κανονικῶν ἀρχῶν τῆς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, αἵτινες ἐξεφράσθησαν καὶ διετυπώθησαν ἐν τῷ 2ῳ κανόνῳ τῆς Β' Οἰκουμένης Συνόδου, ἢτοι ἐνεργεῖ «ἐπὶ γενικῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἐν κοινῇ πάντοτε μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν συνοδικῶν Ἐκκλησιῶν».

54. Ὁρθῶς χαρακτηρίζεται τὸ τοιοῦτον ὡς «ἐρθερ» ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδέλφειας ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, ἔ ν ὁ' ἀ ν. σ. 157.

σώπου. Ἐπι τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐδράζονται καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἀνάρτυξίς καὶ δια-
μόρφωσις τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος (ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία εἶναι κοινωπία
ἐκφραζομένη δι' ἐν ὁ ς προσώπου, τοῦ ἐπισκόπου), συνδέεται δὲ βαθύτερον
πρὸς αὐτὴν τὴν ἔνωσιν τῆς Τριαδικῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ κοινωπία
τῶν τριῶν προσώπων γίνεται ἐν ὁ τ η ς μόνον εἰς ἐν πρόσωπον, τὴν ὑπόστα-
σιν τοῦ Πατρὸς.

Ὅτι τὸ ἕνα θέλημα τοῦ λειτουργήματος τοῦ «πρώτου» καὶ τοῦ συνοδικοῦ
θεσμοῦ συνδέεται πρὸς τοιαύτας βαθύτερας θεολογικὰς προϋποθέσεις εἰς τὸ
πνεῦμα τῶν κανόνων, μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ πλὴν βασικὸς ἐν προκειμένῳ ἱερὸς
Κανὼν, ὁ 34ος Ἀποστολικὸς, ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ ὅσα ὀφείλει περὶ τῆς σχέσεως
συνόδου καὶ πρώτου μὲ μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν κοινωπίαν καὶ δόξαν τοῦ Τρια-
δικοῦ Θεοῦς. Ὅπως ἀποδεικνύεται, ὅτι οὐδεὶς θεσμὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δύναται
νὰ θεωρηθῆ ὡς κανονικὸς καὶ ἐκκλησιολογικὸς ἀπαράκλητος, εἰ μὴ συνδέεται
κατὰ κάποιον τρόπον πρὸς τὴν βαθύτεραν δογματικὴν πλῆθυν τῆς Ἐκκλησίας⁵⁵.
Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξητάσμεν ἐνταῦθα.
Αἱ κανονικαὶ, λειτουργικαὶ καὶ ἱστορικαὶ πτυχαὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Συνόδου συν-
άγονται πρὸς τὴν ἕαν διγεν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἶναι
ἀδιανόητοι μακρὰν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο τὸ Ὀρθόδοξον Κανονικὸν Δίκαιον ὀφεί-
λει νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ἐξελίξεις καὶ μεταβολὰς ἱστορικοῦ χαρακτῆρος, αἱ ὁποῖαι
καθ' ὁλοκλήρωτον τρόπον θίγουν τὸ βαθύτερον ἐκκλησιολογικὸν περιεχόμενον
τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐγένετο λόγος εἰς τὴν παρούσαν ἐρ-
γασίαν.

55. «Ὅπως γὰρ ἑμὸν ἔστιν καὶ δοξασιάζεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, ὁ Πατὴρ ὁ Πῦξ καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα».

56. Βλ. I. N. ΚΑΡΜΠΗ, μ. ν. ἔρ γ. σ. 524. Βλ. ὁμοίως ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιο-
λογικὴν ἀουδαίτητα τοῦ δόγματος τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Μητροπόλει Σάβδων ΜΑ-
ΣΙΜΟΙ, μ. ν. ἔρ γ. σ. 4 ἔξ.